

**ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ

Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

ЛУЦЬК 18 травня 2023 року

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА:
ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ**

Матеріали

**VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
(18 травня 2023 року)**

Луцьк – 2023

УДК 373.2(082)
Д 71

Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 9 від 27.04.2023 року)

У Збірнику представлено Матеріали виступів учасників VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації».

Матеріали подано в авторській редакції.

Наукова рада:

Алендарь Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Антонюк В. З. кандидат педагогічних наук, доцент; Бартків О. С., кандидат педагогічних наук, доцент; Дурманенко О. Л., кандидат педагогічних наук, доцент; Ємчик О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент; Заремба Л. В., кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск); Здіховський А. М. старший викладач; Мельник І. М., кандидат педагогічних наук, доцент; Семенов О.С., доктор педагогічних наук, професор (голова); Семенова Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор; Смолюк С.В., кандидат педагогічних наук, доцент; Томашевська І. П., кандидат педагогічних наук, професор; Удот В. Ф. старший викладач; Фенко М. Я., кандидат філологічних наук, доцент.

Технічний редактор: Богдан І. О.

Рецензенти:

Гавриш Н. В., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

Андрющенко Т. К., доктор педагогічних наук, професор, Комунальний навчальний заклад «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Улюкаєва І. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Бердянського державного педагогічного університету

© Волинський національний університет імені Лесі Українки
© Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
© Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ЗМІСТ

1.	ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	10
	Антонюк Володимир.....	10
	КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ.....	10
	Башук Ірина.....	15
	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	15
	Бесарабчук Наталія.....	19
	ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	19
	Буряк Софія.....	22
	ТЕАТР ЛЯЛЬОК ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	23
	Величко Катерина.....	27
	ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
	Дурманенко Оксана.....	32
	МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ.....	32
	Жабчук Віта.....	39
	СУТНІСТЬ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	39
	Забейда Юлія.....	42
	ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	42
	Заремба Людмила.....	47
	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ В ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	47
	Кирцика Наталія.....	51
	СТРАХИ ДИТИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	51
	Кіпень Ірина.....	55

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ.....	55
Кондратюк Богдана	59
ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ	59
Косинська Ірина	63
ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	63
Круглова Вікторія.....	66
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	66
Кузицька Яна	69
ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	70
Левчук Яна.....	73
ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА	73
Литвинюк Катерина	78
НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	78
Лошик Любов	81
ОСОБЛИВОСТІ ВІДГАДУВАННЯ ТА СКЛАДАННЯ ЗАГАДОК В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	81
Миронюк Оксана	84
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	84
Приходько Софія	88
ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	88
Савоник Тетяна.....	92
РОЛЬ БАБУСИ ТА ДІДУСЯ У ВИХОВАННІ МАЛЮКА....	92
Сахнюк Алла.....	96
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО	

ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Стецько Тетяна	101
ПРОБЛЕМА СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ У СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	101
Суслик Богдана.....	105
ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В ОСВІТІ.....	105
Харчук Анастасія.....	109
ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ГРИ	109
Чайка Анастасія	114
ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ ЯК БАЗОВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	114
Чайківська Соломія	117
ДІАЛОГІЧНІ НАВИЧКИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	117
Шаткун Софія	120
ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ З СІМ'ЄЮ	120
Шелест Тетяна	124
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	124
Юшинова Ірина	128
АСПЕКТИ РОЛІ ГРИ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ...	129
Якимук Тетяна.....	136
ЧЕРГУВАННЯ ЯК ФОРМА ОВОЛОДІННЯ ДІТЬМИ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТРУДОВИМИ УМІННЯМИ ТА НАВИЧКАМИ.....	136
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	140
Гордійчук Марія	140
ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	140
Давидовська Олександра	144

<p>ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ В УМОВАХ СПІВПРАЦІ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....</p>	145
Давидчук Ольга	148
<p>ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ Й НАРОДОЗНАВСТВА</p>	148
Дорош Наталія	153
<p>МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</p>	153
Ємчик Олександра.....	157
<p>ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ФОРМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ</p>	157
Касянчик Віталіна	162
<p>РОЗВИТОК НАВИЧОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС МОВЛЕННЄВО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</p>	162
Косинець Ірина	166
<p>ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ОСВІТИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</p>	166
Левчук Яна.....	170
<p>ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА</p>	170
Пархомук Олександр.....	174
<p>ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</p>	174
Скиба Вадим	178
<p>РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....</p>	178
Смолук Світлана.....	181
Корень Анна	181
<p>ШЛЯХИ ЗГУРТУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ</p>	181
Фенко Марія	185

ПОТЕНЦІАЛ «LEGO EDUCATION» У СИСТЕМІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ...	185
Цехош Дарина.....	190
ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	190
Шевчик Анна	193
ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	193
Ярошик Богдана	197
ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ.....	198
РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І	
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	203
Березняк Дарія	203
УМОВИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	203
Бінюк Аліна	206
ЗАХОДИ ПОЛЕГШЕННЯ ПЕРІОДУ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО УМОВ ЗДО.....	207
Гойса Анна.....	209
ПІДГОТОВКА ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ВСТУПУ В ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	209
Кіпень Ірина.....	214
УМОВИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	214
Колацька Катерина	218
ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА З БАТЬКАМИ, ПЕДАГОГАМИ ТА ДІТЬМИ В АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД	218
Кондратюк Богдана	223
ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	223
Курило Наталя	227

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА З БАТЬКАМИ ТА ПЕДАГОГАМИ В АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД ДИТИНИ	227
Лошик Любов	231
ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ	231
Нижник Тетяна	235
ЦІННІСТЬ КАЗОК У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ.....	235
Стасюк Юлія	238
ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ	239
РОЗДІЛ 4. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК	
ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	243
Бартків Оксана	243
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	243
Мельник Ірина	248
ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ	248
Пугач Ірина	252
КЕЙС - МЕТОД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІДГОТОВКИ І ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО .	252

1. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.

Антонюк Володимир
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного
університету імені Лесі Українки

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина становлять один з основних компонентів правового статусу особи.

Обов'язки – це, відповідно до положень загальної теорії права, міра необхідної поведінки. Обов'язки людини – це також соціальні можливості, але такі, що відображають вимоги суспільства і держави до особи, до її поведінки.

Права людини. Це правові норми, що становлять основу обов'язків держави стосовно людини. Вони охоплюють весь комплекс основних прав особи.

Термін «права людини» вперше вжито у Французькій «Декларації прав людини і громадянина» (1789 р.). До загального ж міжнародного лексикону цей термін вийшов лише після другої Світової війни.

Право на освіту гарантовано ст. 26 Загальної декларації з прав людини та ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права. У цих нормативних актах регламентуються умови повної реалізації права на освіту:

- 1) обов'язкова і безкоштовна початкова та загальна освіта для всіх;
- 2) доступність середньої, професійно-технічної та вищої освіти;
- 3) свобода батьків обирати школи для своїх дітей і забезпечувати релігійне та етичне виховання дітей відповідно до власних переконань. Окремі особи та установи мають право створювати приватні навчальні

заклади і керувати ними тільки за умови відповідності освіти в них мінімуму вимог, установлених державою [1; 2].

Кожен із вищеназваних документів відображає положення Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Стаття 1 Конвенції до дискримінації відносить будь-яку різницю, виключення, обмеження або перевагу за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, економічного становища або народження, яке має на меті усунення порушень рівності відносин у галузі освіти, зокрема:

а) закриття для будь-якої особи або групи осіб доступу до освіти будь-якого ступеня або типу;

б) обмеження освіти для будь-якої особи або групи осіб більш низьким рівнем освіти;

в) створення або збереження роздільних систем освіти або навчальних закладів для будь-яких осіб або групи осіб, крім випадків, передбачених положенням ст. 2 цієї Конвенції;

г) становище, що принижує гідність людини. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти спрямована на надання всім рівних можливостей в отриманні освіти без жодної різниці, виключення або переваги за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, економічного становища або народження.

З цією метою, згідно зі ст. 4 Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, держави зобов'язуються:

1) запровадити початкову та загальну освіту обов'язковою і безкоштовною;

2) надати середній освіті в різних її формах статусу загального надбання та забезпечити її загальнодоступність;

3) гарантувати доступність вищої освіти для всіх на засадах повної рівності і залежно від здібностей кожного;

4) забезпечити дотримання передбаченої законом обов'язковості навчання;

5) забезпечити в усіх державних навчальних закладах однаковий рівень освіти та рівні умови щодо якості навчання; заохочувати і розвивати відповідними методами освіти осіб, які не здобули початкової освіти або не закінчили її, забезпечити продовження їх освіти відповідно до здібностей кожного; забезпечити без дискримінації надання освітянських послуг [3].

Декларація ООН закликає забезпечити для дітей у всьому світі, як хлопчиків, так і дівчаток, можливість одержувати в повному обсязі початкову шкільну освіту і мати рівний доступ до всіх рівнів освіти.

Важливість отримання освіти дітьми підкреслена Конвенцією про права дитини від 20 листопада 1989р., яка була ратифікована Україною 27 лютого 1991р.

Право людини на освіту вперше на теренах України отримало своє нормативно-правове закріплення в Гадяцьких статтях (1658 р.), а пізніше регламентувалось у Конституції Пилипа Орлика (1710 р.), «Начерках Конституції Республіки» Г. Андрузького, конституційному «Проекті основ статуту української спілки – «Вільна спілка» (1884 р.) М. Драгоманова, Першому Універсалі Української Центральної Ради (1917 р.), Статутах про державний устрій, права і вольності УНР (Конституція УНР 1918 р.); Конституції УРСР 1919 р.; Конституціях УРСР 1929, 1937 і 1978 років та Конституції України 1996 р.

До конституційних культурних та духовних прав особи в Україні належать: право на освіту (ст. 53); свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав громадян, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 54).

Базуючись на ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права Конституція України визнає за кожною людиною право на

освіту, незалежно від її статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, стану здоров'я та інших обставин. Згідно із статтею 53 Конституції:

1) Кожен має право на освіту.

2) Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

3) Держава забезпечує:

А) доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах;

Б) розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання;

В) надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

4) Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

5) Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.»

Це право забезпечується:

1) розгалуженою мережею закладів освіти, заснованих на державній та інших формах власності, наукових установ, закладів післядипломної освіти; відкритим характером закладів освіти, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей та інтересів громадянина;

2) різними формами навчання – очною, вечірньою, заочною, екстернатом, а також педагогічним патронажем.

Вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки встановлюються державними стандартами освіти. Вони є основою оцінки освітнього рівня громадян незалежно від форм одержання освіти. З метою

забезпечення певного рівня освіти в Україні ст. 53 Конституції встановлює вимогу щодо обов'язкового отримання повної загальної середньої освіти. Держава бере на себе обов'язок щодо забезпечення доступності і безоплатності дошкільної, повної загальної середньої та професійної освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Це здійснюється шляхом створення різних типів дошкільних, середніх загальноосвітніх, професійно-технічних закладів, які в залежності від свого призначення надають можливість отримати освіту всім дітям незалежно від віку, фізичного і розумового стану, життєвого рівня сім'ї, а також забезпечують виховання і навчання дітей-сиріт, дітей і підлітків, що потребують соціальної реабілітації.

Конституція України відповідає міжнародним стандартам у сфері освіти. Питання конституційності положень законодавства про освіту було поставлено перед Конституційним Судом України лише один раз і стосувалося співвідношення вимог доступності освіти та права на надання платних освітніх послуг (рішення КСУ № 5-рп/2004 від 04.03.2004 р.).

У Рішенні Конституційного Суду України від 04.03.2004 р. № 5-рп/2004 у справі про доступність і безоплатність освіти., зазначено, що доступність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту на принципах рівності, означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості для реалізації цього права. У свою чергу безоплатність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту означає можливість здобуття освіти в державних і комунальних навчальних закладах без внесення плати у будь-якій формі за освітні послуги визначених законодавством рівня, змісту, обсягу і в межах тих видів освіти, безоплатність яких передбачена частиною третьою статті 53 Конституції України.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042.
3. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_174.

4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141.
5. Шаповал Р. В. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні. *Право і Безпека*. 2011. № 1. С. 29–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_1_7/

Бащук Ірина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Антонюк В.З.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Нагальним питанням сьогодення є естетичне виховання підростаючого покоління. Як зазначено у Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років естетичне виховання виступає одним із пріоритетних напрямків державної політики в тому числі у галузі дошкільної освіти. Значна увага естетичному вихованню підростаючого покоління приділяється і в інших державних освітніх документах. Так, відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти естетичний розвиток дошкільників здійснюється за освітньою лінією «Дитина у світі мистецтва» та передбачає формування мистецько-творчої компетентності як «здатності дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [1, с. 21].

У процесі становлення особистості з найдавніших часів особливе місце належало естетичному вихованню. Естетичне виховання дітей дошкільного віку – це процес формування та розвитку естетичних почуттів, здатності до сприйняття та розуміння краси, художньої творчості, мистецтва і культури в цілому.

Проблема естетичного виховання підростаючого покоління цікавила як педагогів минулого: О. Духновича, В. Сухомлинського, С. Русову та ін., так і

сучасних педагогів: І. Бабаніну, К. Гавриловець, Н. Дідус, Н. Мойсеюк, М. Фіцулу тощо.

Головна запорака успіху естетичного виховання полягає у його відкритості для найрізноманітніших педагогічних ідей. Цей процес має бути спрямований на формування загальнолюдських, культурних і національних цінностей і сприяти зростанню інтелектуального і духовного багатства суспільства. Значний внесок у розвиток теорії та практики естетичного виховання зробив В. Сухомлинський. Він зазначав, що завдання виховання – дати кожній дитині щастя. Щастя, на його думку, поняття багатогранне. Людина повинна розкрити свої здібності, полюбити працю і стати в ній творцем, має насолоджуватися красою навколишнього світу, створювати сама красу для інших. Це і є щастям [3].

Сучасні заклади дошкільної освіти приділяють належну увагу естетичному вихованню дошкільників різними художніми засобами, і художня література не є винятком. Адже сьогодні стає зрозумілим, що носіями національної культури має виступати молоде покоління, а молодь у різні способи прагне популяризувати українські досягнення (наприклад, культуру спілкування). Зрозуміло, що лише завдяки пізнанню власної культури, інтересу до її пізнання, активному відтворенню її на найвищому рівні може зростати почуття національності, гордості.

Отже, до основних педагогічних умов ефективності естетичного виховання дошкільників можна віднести: гуманізацію процесу виховання і врахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників; використання традиційних і нетрадиційних форм естетичного виховання дітей; вибір засобів естетичного виховання.

У енциклопедично-довідниковій літературі під гуманізацією розуміють цілісну концепцію про людину як найвищу цінність у світі. Основними ідеями цієї концепції є захист гідності особистості, визначення її права на свободу, щастя, розвиток і виявлення своїх здібностей, створення для цього відповідних сприятливих умов .

Розширене тлумачення гуманізації виховного процесу як умови естетичного виховання дітей дошкільного віку вимагає звернення уваги на врахування вихователем індивідуальних особливостей дітей, оскільки вони відрізняються один від одного темпераментом, характером, здібностями, нахилами.

Таким чином, провідною педагогічною умовою естетичного виховання дітей дошкільного віку засобами художнього слова вважаємо гуманізацію процесу виховання, що має на меті врахування інтересів і смаків дітей, їх індивідуальних і вікових особливостей.

Наступною умовою виступає використання традиційних і нетрадиційних форм естетичного виховання дітей.

У працях, що акцентують увагу на сучасних педагогічних досягненнях, подано різноманітні рекомендації щодо використання окремих форм і методів педагогічної роботи в галузі естетичного виховання дітей дошкільного віку. Мистецтво педагога, на думку вчених, полягає в тому, щоб вчасно виявити у дітей творчі нахили та стимулювати їх розвиток у бажаному напрямку. Реалізації даних завдань може сприяти використання Свят творчості, які допомагають розкрити творчий потенціал дітей і надають можливість стимулювати їх естетичний розвиток. Головна мета такого заходу – створити невимушену психологічну атмосферу, в якій дошкільники змогли б без хвилювань та сором'язливості продемонструвати свої творчі здобутки.

В освітньому процесі ЗДО естетичне виховання здійснюється на основі ознайомлення дітей з творами художньої літератури. Літературне читання сприяє формуванню естетичних поглядів і почуттів у дошкільників і забезпечується творчим підходом до вирішення пізнавальних завдань, словесною виразністю педагогів і дітей, підбором і оформленням фотографій і роздаткового матеріалу.

Третьою умовою ефективного впровадження естетичного виховання виступає вибір засобів естетичного виховання.

Засобами естетичного виховання є мистецтво, навколишнє середовище, духовні ідеали і культура. Найважливішим засобом естетичного виховання є мистецтво. Кожен вид мистецтва виконує певну функцію в естетичному вихованні дошкільників, а мистецтво в цілому різноманітно і яскраво відображає світ.

Національний характер мистецтва сприяє розвитку емоційної сприйнятливості дитини до краси природи, орієнтації на самопізнання красою природи, формуванню естетичного почуття.

М. Фіцула відмічає, що твори мистецтва розвивають у дитини не лише сприйняття, а й фантазію: вона мислить, уявляє, «домальовує» зображене, бачить за картиною події, образи, характери [4].

Великий вплив на психічний світ дошкільників має література. Вона займає основне місце в системі мистецтва. Слово як засіб літературно-художньої творчості може створювати яскраві образи, аналізувати життєві явища. Головним виразником в літературі є слово. На думку К. Ушинського, слово як засіб вираження в літературному творі набуває подвійної художньої сили. Словесний образ має ще й понятійну основу і сприймається насамперед розумом. Тому література – важливий засіб розвитку інтелекту дітей.

Усім відомо, що літературні образи викликають у людини найрізноманітніші емоції. Любов і ненависть, горе і радість, презирство і гордість, бажання творити добро і викорінювати зло. Читач переживає позитивні й негативні вчинки героїв і стає на їх місце. Починається процес емпатії. Він сприймає вчинки героїв як свої, аналізує і відокремлює добро від зла, людину від злочинця. Педагоги спонукають дітей прислухатися до себе та інших, аналізувати власні емоційні стани та настрої оточуючих, ставити себе на місце друзів і літературних героїв, робити певні висновки і формують з них неповторні позитивні естетичні якості особистості.

Тому ми вважаємо, що ефективність естетичного розвитку дітей дошкільного віку засобами художнього слова залежить від дотримання таких головних умов: гуманізація навчально-виховного процесу та врахування

вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, використання традиційних і нетрадиційних форм естетичного виховання дітей та вибір естетичних засобів виховання.

Список використаних джерел

1. Про затвердження базового компонента дошкільної освіти. Наказ міністерства освіти і науки України від 12.01.2021р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 560 с.
3. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа: вибр. твори в п'яти томах. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 4. С. 369–394.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 528 с.

Бесарабчук Наталія

студентка КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Дурманенко Є.А.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах сьогодення особливо актуальною постає проблема естетичного розвитку дитини дошкільного віку в стінах закладу дошкільної освіти. Саме в дошкільному закладі, ще з ранніх літ дитина вчиться бачити усю красу навколишнього світу, радіти їй та насолоджуватись нею.

Питання щодо естетичного розвитку дітей різними засобами (музика, театралізація, читання художньої літератури) описувало у своїх працях багато вчених: І. Наливайко, Л. Калініна, В. Паврозник, Л. Журавська та ін. Також значну увагу цьому надавали великі педагоги минулого: В. Сухомлинський, С. Русова, М. Монтесорі. Вони стверджували, що естетичне виховання – це невід'ємна складова виховання особистості в цілому.

Естетичне виховання – послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості [5]. Краса відображається через душу людини, її працю, поведінку, манеру спілкування та зовнішність.

Мета естетичного виховання дошкільника – вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості.

Краса, крім іншого свого призначення, виступає як один з регуляторів людських взаємин, сприяючи тому, щоб вони ставали повною мірою людяними. Завдяки красі діти інтуїтивно тягнуться до добра ще до того, як ідея добра буде осмислено сприйнята їх моральною свідомістю. Естетичне виховання розвиває всі духовні здібності дитини, необхідні в різних галузях творчості [1; с.120].

Важливим фактором цілеспрямованого естетичного впливу на дошкільника як особистість є мистецтво. Саме в ньому концентрується естетичне ставлення. Тому, вихователь повинен виховувати у дітей потребу в мистецтві, розвиток його відчуття та розуміння, здатності до художнього самовираження та творчості.

Крім сприймання естетичного у навколишній дійсності вихователю необхідно навчити дітей відчувати естетику і у творах мистецтва, оскільки діти самостійно не доходять до значного розвитку естетичного смаку, він вимагає виховання. С. Русова вважає, що треба у дітей виховувати естетичне судження, можна розбирати з ними твір (малюнок), розмовляти з ними та привчати їх звертати увагу на естетичні елементи – фарби, перспективу, освітлення, правдиву подібність до природи та різницю між нею та мистецтвом. «Це збагачує душу дитини враженнями правди, краси і захоплює її уяву; в душі складається глибоке почуття, бажання і в своєму всьому поведженні здійснювати теж тільки красу» [3; с.58].

Педагогу слід зважати на особливості естетичного сприймання дітей дошкільного віку. Так, у ранньому віці важливо створити умови для розвитку

сенсорних відчуттів дитини, сформувати у неї емоційний відгук на найяскравіші якості та властивості різних предметів та явищ. У цьому віці малюка ваблять музичні звуки, ритмічні рухи, яскраві кольори.

У молодшому дошкільному віці естетичний розвиток дитини безпосередньо пов'язаний з її індивідуальним досвідом та інтересами. Уся її художня діяльність має ознаки естетичного характеру. Також у цьому віці уже зароджується почуття прекрасного, дитина дає оцінку не лише зовнішнім ознакам предмета, але і його внутрішнім якостям, прихованим, на перший погляд, можливостям. Саме в цей період діти роблять свої перші кроки, входячи до світу прекрасного і від того, якими будуть ці перші кроки, залежать їх естетичні запити, смаки та уподобання коли діти стануть дорослими людьми [2; с.128].

У середньому дошкільному віці малюки уже більше цікавляться світом творів мистецтва, помічають зв'язок між змістом твору та його виражальними засобами, починають порівнювати різні твори та їх жанри між собою. Вони часто виявляють прагнення до творчості, відчувають велику радість від складання простих віршиків, пісеньок, створення малюнків. У цей період дорослі повинні підтримувати дітей та стимулювати їх прагнення до творчого самовираження.

Старший дошкільний вік характеризується тим, що дитина глибше починає сприймати твори мистецтва, емоційно відгукується на них. Дошкільник починає оцінювати твори музики та літератури, може побачити їх виражально-зображувальні засоби. Важливо у цьому віці розвивати уяву дитини, яка спочатку поширюється лише на зовнішні дії з предметами, але вже згодом будуть формуватись задатки творчої активності: діти створюють образ у своїй уяві ще перед втіленням його в реальності.

Важливим напрямом естетичного виховання дітей дошкільного віку є художнє виховання, завданнями якого є: систематичний розвиток естетичного сприймання дітей, їх уявлень та почуттів; залучення дітей до мистецької діяльності, виховання бажання вносити елементи прекрасного у

побут, природу та власну діяльність; розвиток творчості через різні види діяльності.

Особливість педагогіки мистецтва полягає в тому, що творчості навчити не можна. Можна лише створити умови для пробудження, активізації у дошкільників творчих імпульсів, для пізнання радості творення. Чим раніше розпочати таку роботу з дітьми, тим більше шансів, що їх творчі можливості не згаснуть, а розвинуться, щоб виявитися згодом у всіх сферах діяльності [4; с. 279].

Отже, з огляду на все вищесказане, можемо дійти висновку, що естетичне виховання в дошкільному закладі має відбуватись цілеспрямовано та в комплексі; вихователь повинен розвивати чуттєву сферу особистості дитини, навчити оцінювати явища естетичної дійсності, збагачувати внутрішній світ дитини у процесі її сприймання, навчити творчо мислити та виконувати творчі завдання. Усе це необхідно розвивати уже в ранньому віці, зосереджуючись на певних напрямках, добираючи засоби, форми і методи з огляду на вікові особливості дітей, передусім на особливості їх естетичного сприймання.

Список використаних джерел

1. Наливайко І. П. Естетичне виховання дітей 6-річного віку засобами образотворчого мистецтва у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2007. № 12. С. 119 – 124.

2. Калініна Л. Естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку засобами театрального мистецтва. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2013. Вип. 123(2). С. 128–132.

3. Силко Р. М. Естетичне виховання дітей засобами образотворчого мистецтва у педагогічній спадщині С. Ф. Русової. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2016. Вип. 135. С. 57–59.

4. Паврозник В. Ю. Естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку засобами мистецтва. Інноватика у вихованні. 2016. Вип. 3. С. 275–280.

5. Естетичне виховання дітей дошкільного віку. URL: <https://studfile.net/preview/5512848/page:11/>

Буряк Софія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

ТЕАТР ЛЯЛЬОК ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному світі мистецтво є важливим чинником у розвитку дитини. Воно допомагає розвивати творчі та креативні здібності, розширює кругозір та формує особистісну культуру. Одним із найцікавіших видів мистецтва для дітей є театр ляльок. Театр ляльок – це один з найпопулярніших видів мистецтва, який використовують в ЗДО для розвитку творчих та мовленнєвих здібностей дітей. Завдяки театру ляльок, діти можуть розвивати свою уяву, виразність, дикцію, пам'ять та логічне мислення. Це важливо, оскільки розвиток цих навичок забезпечує підготовку дітей до навчання в школі та до життя загалом.

Ляльковий театр – особливий вид театральної вистави, у якій окрім акторів чи поруч з ними діють ляльки. Провідною ідеєю лялькового театру у закладі дошкільної освіти є організація за допомогою ляльок розваги з ігровою, дидактичною, інформаційною та комунікативною метою. За допомогою ляльок актори (лялькарі) створюють яскраві образи, передають характерні риси людського характеру і форми поведінки, вкладають у репліки і дії ляльок повчальний зміст [4].

У театрі ляльок діти можуть відчувати себе у ролі акторів, що допомагає розвивати їхню емоційну сферу та формувати уявлення про роль кожного героя у виставі. Вони навчаються працювати в команді, взаємодіяти та розвивати спільні ідеї. Також цей театр є засобом для розвитку музичних та танцювальних здібностей дітей.

Видатні українські педагоги активно підтримували використання театру ляльок у дошкільній освіті як засобу розвитку творчих здібностей дітей. Вони відзначали, що театр ляльок допомагає розвивати уяву та творчу увагу дітей, а також є ефективним засобом виховання моральних та

естетичних якостей. Серед них можна відзначити Лесю Українку, Ольгу Кобилянську, Івана Франка, Марію Заньковецьку та інших.

БКДО (Базовий компонент дошкільної освіти) містить відомості про важливість театру ляльок як засобу розвитку дітей дошкільного віку, де наголошується, що театр ляльок є однією з найбільш популярних форм дитячої творчості, яка дозволяє дітям розвивати фантазію та творчі здібності.

У БКДО надаються рекомендації використовувати театр ляльок як одну з форм роботи з дітьми в організації тематичних заходів та свят, які допоможуть дошкільникам не тільки розвивати творчі здібності, але й отримати задоволення від процесу гри та спілкування.

Театр ляльок є дієвим засобом формування емоційної сфери дітей, розвитку мовлення та підвищення їх культурного рівня. Він сприяє розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, спілкування та взаємодія, і розвиває у дітей відчуття творчої самореалізації та самопізнання [1].

Загалом за конструкціями ляльок і засобами ляльководіння театр ляльок поділяють на:

- театр горішніх ляльок (вистава з ляльками відбувається над ширмою, що закриває акторів-лялькарів),

- театр нижніх ляльок, або театр маріонеток (ляльки рухаються за допомогою ниток або дроту, при цьому актори, що ними керують, розміщені над ними),

- театр тіней (театральними ляльками є плоскі силуети, якими керують на тонких паличках позаду спеціального екрану, через який вони проглядаються у вигляді тіней),

- синтетичний театр ляльок (поєднання різних видів театру ляльок, коли персонажами вистави є актор і лялька) [2].

Переваги театру ляльок у ЗДО:

- Розвиток творчості: театр ляльок допомагає розвивати творчі здібності дітей та стимулює їх уяву, фантазію та креативність.

□ Розвиток мовлення: гра в театр ляльок сприяє розвитку мовлення дітей, збагачення лексики, правильному вживанню слів та розвитку вміння правильно висловлювати думки.

□ Розвиток соціальних вмінь: гра в театр ляльок допомагає дітям розвивати соціальні вміння та навички, такі як співпраця, емпатія, взаємодія та комунікація.

□ Розвиток моторики та координації: виготовлення ляльок та декорування сцени сприяє розвитку моторики та координації рухів дітей.

Проте, існують і певні недоліки у використанні театру ляльок у ЗДО:

□ Обмежені можливості для дітей: театр ляльок може бути обмеженим у можливостях для дітей, оскільки він потребує спеціальних матеріалів та обладнання.

□ Ризик травм: використання некоректно виготовлених ляльок або неправильний спосіб гри можуть призвести до травм у дітей.

□ Вимоги до педагогічної підготовки: гра в театр ляльок вимагає від педагогів спеціальної підготовки та навичок, що може бути складним для деяких вихователів.

□ Фінансові витрати: виготовлення ляльок та декорування сцени можуть бути досить витратними процесами.

□ Вимоги до часу: виготовлення ляльок та декорування сцени можуть вимагати багато часу та зусиль з боку педагогів, що може бути обмежувальним у ЗДО з обмеженим часом для підготовки до різних заходів.

□ Обмежена кількість учасників: вистави театру ляльок можуть бути обмежені кількістю учасників, які беруть участь в грі або спостерігають за виставою.

□ Не всі діти можуть зацікавитися цим видом роботи: не всі діти можуть бути зацікавлені грою в театрі ляльок, що може знижувати ефективність його використання як засобу розвитку творчих здібностей.

□ Непередбачуваність: іноді педагоги можуть стикатися з труднощами під час гри в театр ляльок, такими як непередбачувані ситуації, проблеми зі звуком або освітленням.

Отже, театр ляльок може мати багато переваг для розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в ЗДО, але він також може мати свої обмеження та недоліки, які необхідно враховувати при його використанні. Важливо забезпечувати безпеку та якість матеріалів та обладнання, а також належну підготовку педагогів та необхідний час для підготовки до заходів.

Під час перегляду вистави діти стикаються з ситуаціями, які вони можуть ідентифікувати зі своїм досвідом, або ж навпаки – діти можуть побачити іншу точку зору, ніж ту, що вони звикли спостерігати в повсякденному житті. Це допомагає дітям розуміти і сприймати різні характери людей, розвивати толерантність та вміння спілкуватися з різними людьми.

Вистави театру ляльок можуть стати стимулом для самостійної творчої діяльності дітей, коли після перегляду вистави у дітей з'являється бажання створити свою власну історію з ляльками, або ж намалювати свої улюблені персонажі. Це сприяє розвитку фантазії, творчих здібностей та моторики дітей [3].

Театр ляльок – це чудовий інструмент для розвитку дитячої творчості та уяви, саме тому ми радимо:

- використовувати різні види ляльок і підбирати твори, які відповідають віковим особливостям дітей (для молодших дітей – казки, а для старших – історії з реального життя);
- використовувати театр ляльок як інструмент навчання (сюжети про здоровий спосіб життя або про історію країни);
- надавати можливість дітям створювати власні історії та ляльки для них;
- пам'ятати про безпеку під час дійства (перед початком вистави переконайтеся, що ляльки та реквізит безпечні для дітей);

- обговорювати з дітьми виставу після її закінчення (це дозволить їм краще зрозуміти історію та навчитися бачити світ навколо себе);
- використовувати музичний супровід для підтримки атмосфери вистави (звуки можуть бути використані для передачі емоцій та настрою);
- звертати увагу на деталі (реквізит, декорації та костюми мають велике значення для створення відповідної атмосфери та передачі змісту);
- використовувати театр ляльок як інструмент розвитку мовлення та мовленнєвої культури дітей (правильно вимовляти слова та виразно говорити);
- підбирати твори, які стимулюють розвиток емпатії та соціальних навичок;
- розглядати можливість запрошення професійних акторів та театральних майстрів для проведення майстер-класів для дітей та вихователів.

Отже, роль театру ляльок у дошкільних закладах є важливою та незамінною. Він сприяє розвитку мовлення, творчих здібностей, емоційної та соціальної сфери дитини. Крім того, він є джерелом нових вражень та стимулює дітей до самостійної творчої діяльності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <http://mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/doshkilna/bazoviy-komponent-2.doc>
2. Бойчук М. Театр ляльок: поняття, види, історія. Наукові записки: Науково-педагогічний часопис. 2017. Вип. 165. С. 64–70.
3. Завадська І. Театр ляльок як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. К.: Видавництво «Основа», 2016.
4. Пасічник Н.І. Ляльковий театр своїми руками. Дошкілля. 2018. № 3. С. 4–7.

Величко Катерина

студентка Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Дурманенко Є. А.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Україну чекають великі зміни, адже нині головним завданням є формування єдиної нації. Відповідно, завдання закладу дошкільної освіти – створити умови для того, щоб діти дізнавалися більше про свій рідний край, відчували гордість за нього, підтримували взаємозв'язок між поколіннями, прагнули до розвитку своєї Батьківщини. У зв'язку з цим, особливо актуальною є проблема патріотичного виховання.

Дошкільна освіта має на меті виховати національні почуття і патріотизм у дітей, виховати свідомих громадян, державотворців, носіїв християнських чеснот та української національної культури, екологічно грамотних людей, що мають високу політичну та правову культуру. Для цього дітей старшого дошкільного віку ознайомлюють з державною символікою України (прапором, гербом, гімном), людьми, які прославили країну та характерними рисами українського народу (миролюбність, доброзичливість, гостинність, працелюбність, тощо). У дітей пробуджується любов до рідної землі, повага до людей праці, інтерес до історії та культури своєї держави [2].

Сьогодні патріотичне виховання – це основа всієї системи виховної роботи в українських закладах освіти. А найскладніше завдання системи освіти – виховати свідомих, активних членів суспільства, адже найвищим ступенем розвитку особистості є сформована громадянськість та почуття патріотизму [2].

В. Сухомлинський трактував поняття «патріотичне виховання» так: «сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, узнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. Патріотизм, як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як єдність думки і діла, дуже складно пов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною, емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею» [3, с. 131].

У концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді патріотичне виховання – це складова національного виховання, головна мета якого – становлення самодостатнього громадянина-патріота України, що виконуватиме громадянські та конституційні обов'язки, успадкує духовні та культурні надбання українського народу, досягне високої культури взаємин.

Великий педагог стверджував, що «...патріотичне виховання школярів доцільно здійснювати на національних цінностях, серед яких провідними є любов до рідної землі, народу й Батьківщини, любов до найбільш рідних людей, членів сім'ї та родини, любов до рідної мови, шанобливе й бережливе ставлення до історії та культури українського народу, праця на благо свого народу й Батьківщини» [1].

Педагогічну спадщину Василя Сухомлинського досліджувало багато українських науковців. Окремі аспекти педагогічної системи Василя Олександровича розглядали у своїх наукових працях М. Библюк, Т. Будняк, М. Левківський, Л. Петрук та інші. Дослідники визначили внесок вченого в розвиток вітчизняної педагогічної науки. Зокрема, предметом наукового дослідження М. Базилевич стало широко висвітлене Василем Олександровичем питання патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

У педагогічній системі В. Сухомлинського зазначено, що ефективним є виховання особистості через триаду: школа–сім'я–громадськість. «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини культурної. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладаються коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [1].

Важливий метод виховання громадянських якостей за В. Сухомлинським – формувати почуття, емоційні переживання, адже, як він вважає, світ пізнається дитиною не лише розумом, а й серцем. За методом встановлення причинно-наслідкових зв'язків маленькі діти бачать наслідки кожного свого вчинку, уявно ставлять себе на місце інших.

У праці В. Сухомлинського «Як виховати справжню людину» пропонується зразок морального ідеалу, що включає найкращі риси менталітету українського народу. Основними принципами національно-патріотичного виховання вважаються: принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії, національної спрямованості виховання, толерантності, принцип особистісної орієнтації й життєвої творчої самодіяльності, цілісності, культуровідповідності, гуманізації виховного процесу [6, с. 149].

Найважливіший засіб патріотичного виховання, як вважав видатний педагог, – це рідне слово: «людину ми виховуємо словом і тільки словом. Все інше – вправи, звички, праця – від слова» [2].

Наочні методи також займають вагоме місце у системі патріотичного виховання: «під час екскурсій, взагалі під час кожної зустрічі дітей з природою, ми намагаємося показати їм світ таким, щоб вони задумались над тією істиною, що природа – це наш дім, і якщо ми будемо безтурботними марнотратцями, ми зруйнуємо його; природа – частинка нас самих, а байдужість до природи – це байдужість до власної долі» [7, с.14].

Ефективним патріотичне виховання, за В.О. Сухомлинським, вважається тоді, коли помітним стає проникнення ідеї Батьківщини в духовний світ дитини, коли дошкільник глибоко бачить світ та самого себе очима патріота.

На думку педагога виховання патріотизму – це одне із найважливіших завдань педагога. Найголовнішим, що вкладається у вихованців є часточка самого вихователя, яку потрібно дбайливо переносити зі свого серця в серце нової людини: «... велика і незгасна любов до Вітчизни, моральна готовність віддати самого себе – сили, працю, кров, життя – в ім'я величі, щастя, незалежності Вітчизни» [5, с. 402].

Процес патріотичного виховання, на думку Василя Олександровича, повинен містити такі принципові моменти:

- 1) у патріотичному вихованні яскраво проявляється проектування людини. [3, с. 133];

2) патріотичне виховання та моральне становлення особистості тісно пов'язані між собою [3, с. 133];

3) засоби патріотичного виховання – це «усі джерела, якими живиться могутнє почуття любові до Батьківщини» [3, с. 133-134];

4) процес патріотичного виховання повинен розпочинатися з дитинства, та обов'язково містити емоційний компонент [4, с. 38];

5) патріотичне виховання є неможливим без розвитку у дошкільнят поваги та шанобливого ставлення до рідного слова [3, с. 136];

6) любов дітей до батьків та батьків до своїх дітей, взаємну відданість та вірність також відносять до засобів патріотичного виховання [3, с. 137];

7) патріотичне виховання передбачає опору не тільки на позитивне, але й на негативне [3, с. 146].

Здійснивши аналіз педагогічних праць щодо проблеми та поглядів В. Сухомлинського ми з'ясували, що патріотичне виховання було та залишається актуальною проблемою і в сучасному освітньому процесі.

За переконанням В. Сухомлинського, виховання справжнього громадянина своєї країни повинне починатися ще з дитинства. Цей процес починається з тієї миті, коли дитина починає усвідомлювати себе особистістю у тому середовищі, в якому проживає. Тому дитина вже з дошкільного віку повинна вміти володіти знаннями про те місце, де народилася, живе, навчається, про все, що можна назвати коротко, але вичерпно – мала Батьківщина.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі : монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2008. 272 с.
2. Патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах / упоряд. Жанна Сташко. Київ : Шк. світ, 2015. 117 с.
3. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості: вибр. твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 1. 1976. С. 55–208.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям: вибр.твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 3. 1977. С. 7–282.
5. Сухомлинський В. О. Слово до спадкоємця: вибр. твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 5. 1977. С. 401–410.
6. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину: вибр. твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 2. 1976. С. 149–418.

7. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму. *Дошкільне виховання*. 2002. № 2. С. 14–16.

Дурманенко Оксана
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Основою сучасного моніторингу слід вважати вимоги Національної доктрини розвитку освіти України щодо створення системи моніторингу освітнього процесу та ефективності управління освітою, визнання освіти стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпеченості національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентноспроможності держави на міжнародній арені; вимоги державних документів і урядових актів щодо системи реформування, вдосконалення змісту, форм організації, високих технологій та освітніх послуг. Засадами сучасних моніторингових досліджень у галузі освіти і виховання є точні масові педагогічні вимірювання, пов'язані з об'єктивним оцінюванням досягнутого рівня вихованості і навченості та встановленням його відповідності державним стандартам [4].

Проблема якості освіти є загальнодержавною, регіональною і локальною для кожного освітнього закладу. Розв'язання цього питання зумовлює необхідність опрацювання та впровадження стратегії і тактики діяльності педагогічних колективів щодо забезпечення прогнозування якості виховної роботи; розробки проєкту впровадження системи моніторингу її організації в закладах освіти та передбачення мобілізації зусиль педагогів та вихованців на його реалізацію; визначення показників, критеріїв та методики оцінювання, спостереження, корекції, аналізу й узагальнення результатів, управління навчально-виховним процесом та підвищення рівня вихованості особистості.

Дослідженням проблеми моніторингу присвячені праці В. Беспалько, В. Кальней, А. Майорова, М. Мельникова, В. Селіверстова, С. Шишова та інших учених. Про актуальність та важливість окресленої проблеми свідчить також аналіз поглядів Н.Байдацької, О. Вороніна, Г. Голуб, А. Денисенко, Ю. Дмитрисєва, Е. Зеєра, В. Копелева, Г. Пальм, І. Підласого, Л. Рибалко, С. Савченко, Н. Форменка, Г. Цехмістрової, В. Циби та ін. У працях цих учених висвітлюється сутність, особливості освітнього моніторингу, розглядаються його компоненти, аналізуються засоби здійснення тощо.

Так, термін «моніторинг» походить від «латинського «monitor» — остерігаючий» – той, що попереджає, наглядає, нагадує [2]. Сучасний тлумачний словник виділяє таке основне значення моніторингу: «безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату». Л.Качалова зазначає, що моніторинг – це система заходів щодо набуття та аналізу інформації з метою вивчення та оцінювання якості професійної підготовки й прийняття рішень про розвиток навчально-виховного процесу на основі аналізу виявлених типових особливостей та тенденцій [6]. У свою чергу, А. Гусак «моніторинг» розуміє як інновацію, як діалог проекту з поточними процесами, збір та узагальнення інформації, метод контролю, що оптимізує діяльність [2].

Monitoring (англ.) – дослівно перекладається як «...старанне спостереження, контроль за роботою»; більш широко тлумачиться як:

- вища форма організації інформаційної діяльності;
- постійний контроль за процесом впровадження програми з метою своєчасного виявлення і вирішення поточних проблем;
- моніторинг передбачає регулярний збір і фіксацію даних під час реалізації програми [5].

Поява поняття «моніторинг» пов'язана зі становленням і розвитком інформаційного суспільства, яке потребувало об'єктивних і суб'єктивних відомостей про стан тих або інших об'єктів і структур.

Існують різні визначення поняття моніторингу. Моніторинг як безперервне спостереження (стеження) за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або тенденцій розвитку[2]. Моніторинг – це спеціальна система збору інформації, прогнозування на підставі об’єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та розробка науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень стосовно підвищення ефективності функціонування програми [3]. Моніторинг – це система заходів щодо збору та аналізу інформації з метою вивчення й оцінки якості професійної підготовки та прийняття рішень про розвиток педагогічного процесу на основі аналізу виявлених типових особливостей і тенденцій [4].

Аналіз різних підходів до визначення поняття «моніторинг» дає змогу стверджувати, що воно тісно пов’язане з дефініціями «контроль», «вивчення», «спостереження», «відстеження», «дослідження». Однак, хоча й названі поняття за багатьма сутнісними ознаками є близькими, але не тотожними.

У ході дослідження нами встановлено, що моніторинг переслідує потрійну мету: 1) визначити, наскільки раціональними є педагогічні засоби, реалізовані в освітньому процесі; 2) встановити, наскільки застосовні засоби є адекватними цілям і виявленим індивідуально-типологічним і віковим особливостям; 3) здійснювати виховний вплив на учасників.

З огляду на це моніторинг виховної діяльності в університеті доцільно, на нашу думку, розглядати у трьох площинах: як процес, як систему, як технологію.

Моніторинг може бути класифікований за достатньо великою кількістю підстав. Залежно від тих підстав, що можуть бути використані для порівняння, можна виділити такі види моніторингу:

Види моніторингу за цілями:

Інформаційний передбачає структурування, накопичення, поширення інформації і не передбачає спеціально організованого обстеження на етапі збору інформації.

Базовий виявляє нові проблеми і небезпеки до того, як вони будуть усвідомлені у сфері управління. За об'єктом моніторингу організується достатньо постійне стеження за допомогою періодичного вимірювання показників, які достатньо повно його визначають. Для реалізації цього виду моніторингу можуть бути використані будь-які з трьох можливих підстав для порівняння. Вибір того або іншого варіанту визначатиметься цілями моніторингу і ресурсними можливостями виконавців.

Проблемний дозволяє досліджувати закономірності процесів, ступінь небезпек, типологію проблем. Цей вид моніторингу може бути розбитий на дві складові в залежності від завдань:

- проблемний функціонування являє собою базовий моніторинг локального характеру, присвячений одному завданню або проблемі, його застосування не обмежене часовими рамками.

- проблемний розвитку завершується після виконання завдання, хоча кількість паралельно існуючих проблем може бути досить велика, його основна особливість - динамічність, коли питання якості, інструментарію і всієї його системи повинні вирішуватися у вузьких часових рамках.

Управлінський має на меті відстеження та оцінку ефективності, наслідків і вторинних ефектів прийнятих рішень. Для системи освіти цей вид моніторингу може бути розширений шляхом дослідження ефекту впливу, коли завданням стає побудова систем оцінок для визначення динаміки, якості впливу зовнішніх або внутрішніх факторів [4].

Види моніторингу за даними експертизи:

Динамічний: підставою для експертизи є дані про динаміку розвитку того чи іншого об'єкта, явища або показника. Це найпростіший спосіб, який може служити аналогом експериментального плану тимчасових серій. Для відносно простих систем, локального моніторингу (цін, доходів населення і

ін.) або моніторингу фізичних об'єктів, цього підходу може виявитися достатньо. На першому місці в цілях моніторингу стоїть попередження про можливу небезпеку, а з'ясування причин носять вторинний характер, внаслідок того, що причини достатньо прозорі.

Конкурентний: вибираються результати ідентичного обстеження інших освітніх систем. В даному випадку, моніторинг стає аналогом плану з множинними серіями випробувань. Вивчення двох або декількох підсистем більшої системи проводиться паралельно, одним інструментарієм, в один і той же час, що дає підставу робити висновок про величину ефекту на тій або іншій підсистемі. Окрім цього такий підхід дає можливість оцінити величину небезпеки її критичність.

Порівняльний: в якості підстави виступають результати ідентичного обстеження однієї або двох систем більш високого рівня. Такий випадок носить специфічний для моніторингу характер, і не розглядається при плануванні експериментів. Він полягає в тому, що дані щодо системи порівнюються з результатами, одержаними для системи вищого рівня. Такий підхід дає можливість рандомізувати або врахувати більшість причин зсувів оцінок [5].

Системоутворюючим положенням проведення моніторингу є положення про його прогностичне обґрунтування, що дозволяє не тільки врахувати тенденції зміни соціально-значущих орієнтирів, але й визначити технологію їх досягнення на основі вироблення педагогічно обґрунтованих критеріїв практичної діяльності студентів, тобто це положення дає змогу методично правильно й вірогідно проводити діагностичне пізнання педагогічних фактів і явищ.

Моніторинг в педагогічній науці вчені розуміють як: систему організації збирання, збереження, опрацювання й подальшого поширення інформації про функціонування певної педагогічної системи, що дає змогу не тільки забезпечити безперервне стеження за її станом та змінами, але й

спрогнозувати подальший розвиток цієї системи (О. Белкін, М. Бершадський, В. Гузеєв, С. Кузенкова, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полев та інші).

В. Кальней, С. Шишов під педагогічним моніторингом розуміють систему контролюючих та діагностуючих заходів процесу навчання, що обумовлені цілепокладанням і передбачають контроль динаміки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу та його корекцію [5].

Ми під педагогічним моніторингом розуміємо інтегровану сукупність методів збору, аналізу, інтерпретації, репрезентації й впровадження інноваційних методик та технологій у навчально-виховний процес освітнього закладу на основі врахування потенціалу зовнішнього та внутрішнього соціально-педагогічного середовища. Завдяки багатовекторному спрямуванню педагогічного моніторингу та евристичності аналітичних процедур можна вирішувати проблеми узгодження функціонування всіх компонентів педагогічного процесу і значно підвищити їх ресурсний потенціал.

Для моніторингу важливим є відповідність його процедур вимогам культури оцінювання, яку характеризують:

- наявність чітких критеріїв оцінки;
- розробленість процедур оцінювання;
- наявність кваліфікованих експертів;
- розробленість форм фіксації інформації в ході педагогічного моніторингу та часових характеристик оцінювання;
- зв'язок оцінювання з системою прийняття управлінських рішень.

Таким чином, на основі проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури моніторинг ми розуміємо як процес постійного науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного спостереження та самоспостереження за станом, розвитком з метою оптимального вибору виховних цілей, завдань і засобів їх вирішення задля досягнення ефективного результату. У контексті нашого дослідження, вагомими визначено наступні функції моніторингу: діагностичну, аналітико-інформаційну, прогностичну, управлінську та корекційну.

У ході дослідження встановлено, що основою визначення якості освіти є моніторинг якості освітньої діяльності закладу, який дає змогу визначити реальний стан на будь-якому етапі навчально-виховного процесу. З огляду на це, оцінювання якості освітньої діяльності ми розглядаємо як один із основних компонентів моніторингу. Завданням оцінювання є не лише одержання кінцевого результату (тобто формування оцінного судження про певну ситуацію), а визначення реального стану освітньої діяльності (всіх її складових та учасників) на будь-якому її етапі з можливістю корегування та оновлення. Зрозуміло, що оцінювання освітньої діяльності є складним процесом, адже охоплює не лише визначення рівня якості освітнього процесу (зміст навчання та виховання, форми та методи, взаємодія вихованців, педагогів та батьків), але й якість управління, якість ресурсного забезпечення (умови та ресурси, необхідні для організації освітньої діяльності) та якість результатів діяльності закладу.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. П., Вікторов В. Г. Якість освіти в дзеркалі сучасних вимог та експектацій. *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки*. Київ, Україна: ВІР УАН, 2010. Вип. 37. С. 215–227.
2. Беленька Г. В. Європейські вектори нової стратегії підготовки дошкільних педагогів. *Молодий вчений*. 2017. № 10.2 (50.2). С. 1–4.
3. Беленька Г. В., Коваленко О. В., Шинкар Т. Ю. Якість дошкільної освіти в Україні та країнах ЄС: параметри виміру та методичний супровід. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 72. Т.1. С. 33–39.
4. Дурманенко О. Л. Оцінювання та забезпечення якості дошкільної освіти. Силабус: силабус нормативної навчальної дисципліни. Луцьк, ВНУ ім. Лесі Українки, 2021. 12с.
5. ECERS -3: Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/ecers-shkala-ocinyuvannya-seredovisha-rannogo-ditinstv>.
6. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2006. 172 с.
7. Критерії якості дошкільної освіти. Звіт за результатами дослідження в межах міжнародного проекту «Міжнародні критерії якості дошкільних освітніх програм». URL: <http://ussf.kiev.ua/images/news/.pdf>.
8. Шлейхер А., Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / пер. з англ. Ганна Лелів. Львів, Україна: Літопис, 2018. 296 с.

Жабчук Віта

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - старший викладач Здіховський А.М.

СУТНІСТЬ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік є початковим періодом становлення особистості, коли формуються основи її характеру, ставлення до навколишнього світу, людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки, важливі для особистісного розвитку якостей психіки. У цьому контексті важливим є моральне виховання дітей.

Моральне виховання науковці розглядають як: процес формування моральних цінностей, норм і правил, почуттів, принципів, навичок і звичок поведінки, рис характеру, моральних якостей (А. Гусейнов); здатність людини творити добро (Г. Гегель); процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних факторів (Н. Волкова); основа формування особистості (Т. Поніманська).

Нам імponує визначення Л. Лохвицької, яка моральне виховання трактує як цілеспрямований процес оволодіння дітьми моральними категоріями, цінностями, принципами, ідеалами, виробленими людством і прийнятими суспільством на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки [3, с. 201].

Узявши до уваги погляди вище названих учених, моральне виховання дітей дошкільного віку розглядаємо як складний і довготривалий процес формування в дитини 5-6 років моральних норм, цінностей, установок, які, в кінцевому результаті, визначатимуть сформованість її моральної вихованості як особистісної якості.

Моральне виховання передбачає становлення у дитини системи домінуючих мотивів, що відповідають моральним нормам і визначають її

стосунки з оточуючими людьми. Тому, у процесі морального виховання необхідним є врахування різноманітних впливів соціального оточення на думки, почуття, соціальну практику особистості, її самовдосконалення.

У дослідженні ми поділяємо думку вчених І. Беха [1], Л. Лохвицької [3], Т. Поніманської [4] щодо визначення морального виховання як основи цілісного формування особистості, становлення її моральної свідомості шляхом засвоєння загальноприйнятих моральних цінностей, переконань, норм і принципів.

У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено складові морального виховання дітей старшого дошкільного віку (рис. 1).

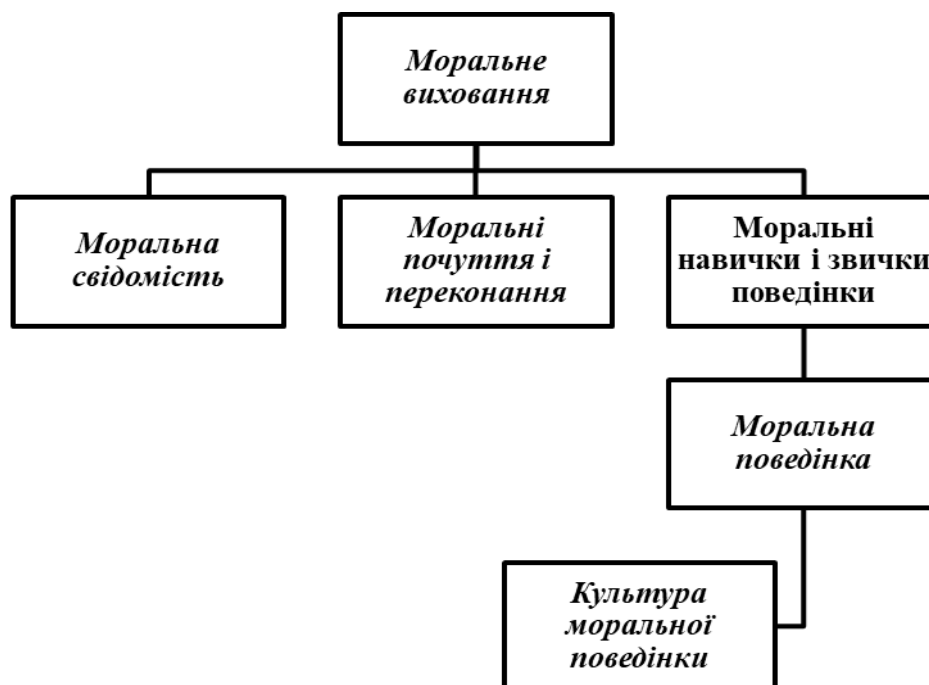

Рис. 1. Структура морального виховання

Як засвідчує аналіз рисунку 1, структура морального виховання включає моральну свідомість як знання про норми та правила моральної поведінки; моральні почуття та переконання, моральні навички і звички поведінки, моральну поведінку і її вищий прояв – культуру моральної поведінки.

І. Бех [1], А. Богуш [2], Н. Лисенко [2], Т. Поніманська [4] наголошують на необхідності раннього ознайомлення дітей дошкільного віку

з моральними поняттями, уявленнями; навчання їх доброти, виховання відповідних особистісних якостей, оскільки емоційна чутливість зумовлює сенситивність психіки до сприймання емоційного стану іншого, тобто передуює чуйності. Уже моральні почуття передбачають переживання дитиною свого ставлення до того, що відбувається в її житті, що вона пізнає та робить.

Важливим в моральному вихованні є формування в дошкільників досвіду моральної поведінки. І. Бех, аналізуючи термін «вчинок-чуйність», говорить про міру причетності однієї людини до життя іншої: її справ, турбот, самопочуття. Вихованцеві психологічно легше здійснити вчинок-чуйність стосовно людини, яку він любить або якою дорожить. Тож виховання таких почуттів передуює чуйному ставленню особистості до людей загалом [1]. Учений констатує, що в дошкільному віці в дітей складаються етичні еталони-зразки, які містять певне узагальнене уявлення про позитивну або негативну поведінку в життєвих ситуаціях. Дошкільник співвідносить свою поведінку не тільки з певним дорослим, але і з узагальненим уявленням про таку поведінку. Зовнішній зразок поведінки дорослого переходить у внутрішній план дитини, розширюючи можливості її морального розвитку [1].

Взаємозв'язок моральної свідомості та поведінки встановлюється тоді, коли дитину вправляють в моральних вчинках, ставлять в ситуацію морального вибору, коли вона самостійно вирішує, як вчинити. Здійснюючи вибір на користь дотримання норми, долаючи миттєві бажання і поступаючись власними інтересами на користь іншого, щоб порадувати його, дитина отримує задоволення від того, що вчинила правильно. Поступово така поведінка стає звичкою і з'являється потреба дотримуватися норми.

Результатом морального виховання є сформована моральність дитини як інтегральна якість. Моральність дітей 5-6 років є сукупністю свідомих добровільних дієвих, навмисних і спонтанних проявів і реакцій у ставленні

до оточуючих, заснованих на готовності діяти на благо іншої людини і включає в себе орієнтовну, емоційно-споживацьку і поведінкову основи.

Моральну вихованість дітей старшого дошкільного віку розуміємо як сформовану в процесі виховання здатність свідомо відтворювати власну поведінку на засадах загальноприйнятих моральних якостей, норм і правил, адекватно оцінювати власну поведінку та поведінку однолітків, розуміти, доречно й адекватно використовувати в мовленні слова, що позначають моральні категорії.

Отже, реалізуючи моральне виховання, вихователі мають усвідомлювати його сутність, структуру та дотримуватися основних принципів: цілеспрямованості, неперервності, багатофакторності, цілісності та визначальної ролі дорослого у вихованні моральності дитини.

Список використаних джерел

1. Бех І. Виховання особистості: навч.-метод. видання. Київ. Либідь, 2003. 280 с.
2. Богуш А., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ., 2002. 407 с.
3. Лохвицька Л. Феномен морального виховання у вимірах морального розвитку особистості: історична канва засадничих основ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, № 6, 2018 р. С. 32 – 38.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ.: Академвидав, 2006. 456 с.

Забейда Юлія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Антонюк В. З.

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самообслуговування – це перша сходинка трудового виховання дітей дошкільного віку. Формування навичок самообслуговування має величезне значення для соціального розвитку дитини.

Діти, які вміють самі себе обслуговувати, відчують себе добре в колективі, у них більше часу для контакту з однолітками і спілкування. Звичайно, діти по-різному засвоюють дії і правила, яким їх навчають дорослі. Разом з тим, у кожної дитини при правильному вихованні виникає прагнення все робити самостійно.

Зміст праці в цьому віці збільшується, розвиваються вміння доводити розпочату справу до кінця, тому важливо дозволити дітям більше самостійності в самообслуговуванні. У процесі самообслуговування у дітей розвиваються самостійність, працьовитість, акуратність, дбайливе ставлення до речей, культура поведінки.

Під час перебування дитини у ЗДО вихователі формують найпростіші навички самостійності, а в родині нерідко буває так, що батьки ігнорують цю роботу. У такій ситуації дітям нелегко підлаштовуватися до суперечливих вимог дорослих. Тому, для ефективного становлення навичок самообслуговування у дитини дуже важлива спільна робота дошкільного закладу та сім'ї.

Дослідженням розвитку навичок самообслуговування у дітей дошкільного віку займалися такі автори, як: В. Бондар, Л. Вавіна, Л. Прохоренко, І. Татьянчикова, Т. Сак, Г. Цикото, Л. Шипіцина, Я. Юдилевич та інші.

Труднощі у формуванні навичок самообслуговування у дітей дошкільного віку нерідко полягає в тому, що батьки дуже часто надмірно опікують дитину і не дозволяють їй багато дій здійснювати самостійно, на відміну від закладів дошкільної освіти, де прищеплюють дитині ці навички.

Сьогодні трудове виховання дітей покликане забезпечити вирішення таких завдань:

1. Формування мотивації (потреб, інтересу, почуття обов'язку і відповідальності), позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини.

2. Формування системи знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення.

3. Формування досвіду суспільно корисної виробничої діяльності, вміння використовувати теоретичні знання на практиці, здатності до творчості.

Як переконливо доводить практика, вирішення цих завдань відбувається у процесі загальноосвітньої підготовки, трудового навчання, різноманітної за змістом і формою трудової діяльності.

Аналіз передового та власного педагогічного досвіду дозволяє стверджувати, що постійна участь дітей у різних видах праці, починаючи із самих простих трудових дій (розстібати і застібати гудзики, розставляти хлібниці на столи, поливати рослини), а згодом – цілісні трудові процеси (накрити стіл до сніданку чи обіду, випрасувати білизну ляльки, прибрати в куточку природи тощо), формує у вихованців звичку працювати регулярно, переборювати труднощі, виховує організованість, самостійність, волюві якості особистості.

Трудові навички у дітей дошкільного віку найкраще формуються у процесі організації ігрової діяльності [4, с. 264]. У практичній діяльності ми використовуємо безліч дидактичних ігор («Допоможемо матері», «Приготуємо обід», «Хто що виготовив», «Хто чим керує», «Садівники та городники», «Кому що потрібно для роботи?») та сюжетно-рольових (наприклад, ігри на побутові теми). Проте в розвитку гри дитини спостерігається певна тенденція: спершу виникають ігри за побутовими сюжетами, потім – ігри на теми праці і нарешті – ігри суспільної тематики.

Оволодіння трудовими навичками розширює можливості дітей щодо участі у простих трудових процесах вдома, дитячому садку, сприяє вихованню самостійності, ініціативи, впевненості у своїх силах. Співпрацюючи з дітьми, вихователь має пам'ятати, що організм, психіка дошкільників швидко втомлюються від одноманітної, складної роботи, і регулювати обсяг і тривалість конкретних робіт, чергуючи елементи

статичного й динамічного навантаження. Крім того, оптимізація трудових зусиль дітей вбереже їх від розчарувань, непомірної втоми, що є важливими передумовами їх позитивного ставлення до праці.

У психологічних та педагогічних дослідженнях поняття «самостійність» розглядається з різних позицій. Одні дослідники схильні вважати самостійною дитину, здатну діяти своїми власними силами, яка вміє долати посильні перешкоди без звернення за допомогою до дорослих [1, с. 13]. Інші вважають, що самостійною можна назвати ту дитину, яка володіє власною ініціативою, творчо ставиться до навколишньої дійсності. Також існує думка, що самостійною є дитина, яка грається, поринає в яку-небудь діяльність, не вимагаючи участі дорослих, здатна в суперечці відстояти свою думку, дати власну оцінку роботі або вчинків однолітків, а часом і дорослих [2, с. 27].

Відомі психологи вважають, що самостійність – це характерологічна риса особистості, комплексна її характеристика [4, с. 12]. Багатьма авторами самостійність розглядається як загальна характеристика регуляції особистістю своєї діяльності, взаємин і поведінки. Самостійність як компонент здатності особистості розуміється дослідниками таким чином: здатність встановлювати основу для тих чи інших вчинків, тобто вибір поведінки; здатність до відокремлення своєї позиції, вміння спілкуватися з самим собою; здатність до незалежної реалізації структурних блоків діяльності; здатність планувати, систематизувати, регулювати й активно здійснювати свою діяльність без постійного зовнішнього керівництва та допомоги [3, с. 84].

Третій рік життя – період інтенсивного розвитку самостійності. Зволікання в її формуванні призводить до появи у дітей капризів, впертості або бездіяльності. У цьому віці самостійність проявляється у всіх сферах життя і діяльності дитини, удосконалюються навички самообслуговування. Для своєчасного формування самостійності дорослим треба знайомити дитину з їх маленькими обов'язками: берегти одяг, іграшки, самостійно

виконувати найпростіші трудові доручення: допомогти мамі накрити на стіл, полити рослини, прибрати іграшки після гри, погодувати домашнього улюбленця тощо.

Усвідомлення своєї самостійності вимагає самовираження в діяльності, відходу від зайвої опіки з боку дорослих. При цьому роль праці з самообслуговування така велика, що її вплив на особистість дитини не може компенсуватися ніяким іншим видом діяльності [4, с. 126].

Чим старшою стає дитина, тим все більше створюється можливостей для виховання самостійності. Це не тільки навички самообслуговування, елементи господарсько-побутової праці, а й уміння поставити мету в самостійно обраній діяльності, організувати її, проявити наполегливість в досягненні результату, оцінити його, а в разі помилки – докласти зусиль, змусити себе виправити її.

Тому у будь-якому виді діяльності треба поступово переводити дитину на самостійну основу. Рівень самостійності повинен підвищуватися відповідно до зростаючих можливостей. Нехай спочатку дитина самостійно отримує тільки результат, а мета, способи та план діяльності визначаються і здійснюються за допомогою дорослого.

Дошкільний вік – особливий, унікальний за своєю значимістю період в житті людини. Це час активного пізнання навколишнього світу, людських відносин, усвідомлення себе в системі предметного і соціального світу. Саме тому дуже важливо підтримувати у дитини прагнення до праці і самостійності, не дати згаснути дитячому бажанню у вирішенні завдань діяльності без допомоги з боку інших людей, у формуванні умінь поставити мету діяльності, здійснити елементарне планування, реалізувати задумане і отримати результат, адекватний поставленій меті, а також здатності до прояву ініціативи і творчості у вирішенні виникаючих завдань.

Список використаних джерел

1. Бельська Г.В. Трудове виховання дітей дошкільного віку: реалії XXI сторіччя: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету. 2009. Ч. 2. С. 26–37.

2. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
3. Песталоцці Й. Лінгард і Гертруда. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / заг. ред. Є.І. Коваленко. К.: Центр навчальної літератури, 2006. С. 122–125.
4. Русова С.Ф. Дошкільне виховання. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / за заг. ред. З.Н. Борисової. К.: Вища школа, 2014. С. 262–276.

Заремба Людмила

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ В ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування системи дошкільної освіти в умовах воєнного стану стикається з низкою викликів, серед яких особливо виділяються: масштабні руйнування та пошкодження закладів дошкільної освіти та необхідність їх відновлення й ефективної організації освітнього процесу в умовах як воєнного стану, так і в повоєнний період; створення безпечного освітнього середовища та облаштування бомбосховищ/укриттів у закладах дошкільної освіти для всіх учасників освітнього процесу; вирішення питання психологічної, методичної й інформаційної підтримки всіх учасників освітнього процесу системи дошкільної освіти; налагодження ефективної комунікації між учасниками освітнього процесу, а також ризики втрати кадрового потенціалу закладів дошкільної освіти, зумовлені масштабним переміщенням педагогічних кадрів в умовах війни.

Проте в сучасних умовах педагогічні працівники мають бути готовими та спроможними повноцінно надавати освітні послуги дітям раннього та дошкільного віку. Тому, на нашу думку, важливим чинником, який необхідно враховувати під час організації освітнього процесу в ЗДО з огляду на реалії сьогодення та дії правового режиму воєнного стану в Україні, є безпека життєдіяльності. Відтак, одним із пріоритетних завдань закладів дошкільної

освіти, реалізація якого перебуває на особливому контролі, постає створення безпечних умов для учасників освітнього процесу.

Як відомо, організація освітнього процесу в ЗДО всіх типів та форм власності здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Положення про ЗДО, Санітарного регламенту ЗДО, Базового компонента дошкільної освіти (2021) тощо. У свою чергу, питання організаційних аспектів діяльності ЗДО в умовах воєнного стану регулюються Законом України № 2136-IX від 15.03.2022 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», а також зазначені в Методичних рекомендаціях щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану від 02.04.2022 № 1/3845-22, листах Міністерства освіти і науки України, «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні», від 17.03.2022 № 1/3475-22 «Про зарахування до ЗДО дітей із числа внутрішньо переміщених осіб», від 22.06.2022 № 1/6887-22 «Щодо збереження мережі закладів дошкільної освіти та захисту прав їх працівників» .

Так, в Методичних рекомендаціях про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти наголошується, що пріоритетним завданням у 2022/2023 навчальному році виступає створення безпечного, комфортного, інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу й підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти. Серед завдань також виділяють: забезпечення психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу, організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, реалізація освітнього процесу в ЗДО з використанням дистанційної форми здобуття освіти; формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. При цьому особлива увага надається й роботі з батьками та налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу [1].

Зважаючи на важливість та обов'язковість створення безпечного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти, педагогічні та інші працівники повинні вміти і бути готові до здійснення заходів щодо захисту всіх учасників освітнього процесу, в тому числі неухильного дотримання алгоритму дій під час тривожної сирени, укриття всіх в захисних спорудах тощо.

Основним засобом колективного захисту для тих, хто знаходиться в будівлях освітніх закладів є найпростіші укриття – тобто підвальні приміщення тих будівель, в яких розташовані освітні заклади.

Створення безпечних умов організації освітнього процесу пов'язане з відповідними заходами з посилення безпеки, такими як:

- 1) обов'язкова перевірка закладів освіти та прилеглих до них територій на наявність вибухонебезпечних предметів;
- 2) перевірка готовності систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей з порушеннями зору та слуху (за потреби);
- 3) перевірка наявності у кожному закладі освіти планів евакуації та обладнаного укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасами води та їжі, спальних місць, засобами захисту, аптечкою тощо);
- 4) проведення тренувань з учасниками освітнього процесу відповідно до алгоритму дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації;
- 5) проведення з працівниками закладу занять за темами: збереження життя та здоров'я в умовах війни та надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги;
- 6) інформування батьків про створення безпечних умов для організації освітнього процесу [2].

При цьому набуває актуальності питання партнерської взаємодії між закладом освіти та місцевими органами управління освітою та органами виконавчої влади, представниками Державної служби України з

надзвичайних ситуацій і Національної поліції з метою швидкого вирішення найважливіших питань безпеки.

Крім того, особливого значення набуває той факт, що в наш час ЗДО мають стати осередками, які дають змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, допомагати не втрачати відчуття приналежності до спільноти,

Тому важливою умовою ефективного забезпечення психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу є володіння педагогами елементарними навичками самодопомоги, подолання тривожності, нападів панічної атаки, вміннями переспрямувати увагу конкретної дитини, або дітей на позитивні явища, зацікавити їх, знайти способи піднесення їхнього настрою; обізнаність з елементарними способами розслаблення дитини у стані нервового напруження.

В такій ситуації у нагоді можуть стати численні матеріали, розміщені на сайті МОН: рубрика «Сучасне дошкілля під крилами захисту», платформа розвитку дошкільників «НУМО», хрестоматія з національно-патріотичного виховання для дітей дошкільного віку «Моя країна – Україна», поради від експертів ЮНІСЕФ «Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»; інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України», а також створений педагогами та дитячими психологами за підтримки МОН телеграм-канал «Підтримай дитину» [1].

При цьому дуже важливо і для самих педагогічних працівників та батьків володіти елементарними навичками самодопомоги, психологічної допомоги дитині/дорослому у стані стресу.

Одним із способів мінімізувати стрес, автоматизувати та спростити дії педагогічного персоналу у випадку надзвичайної ситуації виступає План реагування на надзвичайні ситуації вихователя закладу дошкільної освіти [3]. Матеріал розроблено та адаптовано до українських реалій на основі стандартів безпеки Міжнародної громадської організації «Save the Children», Національного центру здоров'я та благополуччя дітей раннього та

дошкільного віку. Такий план не є обов'язковим документом, який повинен бути розроблений та затверджений, але може стати дієвим практичним інструментом

Отже, щоб мінімізувати ускладнення процесу соціалізації дитини через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності першочерговими завданнями ЗДО у воєнний час є: створення у ЗДО безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу та організація освітнього процесу в ЗДО для всіх дітей; здійснення інформаційної підтримки та психологічного супроводу учасників освітнього процесу; налагодження ефективної комунікації учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року. URL:<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voennogo-stanu-v-ukrayini>
2. Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти (лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/civilniy-zahist/2022/15.06/Rekom.shchodo.orhanizatsiyi.ukryttya.15.06.2022.pdf>
3. План реагування на надзвичайні ситуації вихователя закладу дошкільної освіти. URL:https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/ministerstvo_osvity_i_nauky_ukrayiny_2-5.pdf-1.pdf

Кирцика Наталія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

СТРАХИ ДИТИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІСІ

Страх – це емоція, що виникає в ситуаціях загрози біологічному чи соціальному існуванню індивідуума і спрямована на джерело дійсної чи уявної небезпеки.

Різні аспекти проблеми страхів вивчалися вітчизняними та зарубіжними психологами та психіатрами (Л. Виготський, О. Запорожець,

Г. Костюк, В. Бехтерев, В. Леві, Г. Еберлейн, К. Ізард, В. Купер, З. Фройд, Б. Пере, С. Холл, К. Хорні). Дослідження страхів у віковому аспекті представлені в роботах О. Захарова, Б. Філіпса, Ю. Максимової, А. Прихожана, Н. Карпенко, М. Панфілова, О. Скляренко та ін.

У сучасному словнику з психології за редакцією В. Юрчук зазначається, що «страх – афективно почуттєва емоція, яка виникає в обставинах превентивності – погрози – остраху за свою соціальну або ж біологічну екзистенцію у суб'єкта» [3].

Як зазначає К. Хорні, страх, як і тривога є адекватними реакціями на небезпеку, але у випадку страху, небезпека очевидна, об'єктивна, а в разі тривоги вона прихована і суб'єктивна [1].

Загалом, у вітчизняній психології сформувалася наступна класифікація причин виникнення страхів у дітей дошкільного віку.

Перша причина – це певна конкретна ситуація, подія чи випадок із життя дитини. Наприклад, дитина боїться темряви тому, що батьки розповідали їй, що у ній живуть страшні істоти. Сюди також можна віднести страх перед собаками та негативними персонажами. Такого роду переживання легше піддаються корекції, і якщо неприємні події не повторюються, то нерідко проходять самі собою. Однак не всі діти набувають страх в результаті травматичних подій.

Друга причина – це індивідуальні особливості дитини, її емоційна чутливість, сприйнятливність та тривожність. Часто діти переживають в собі велику кількість страхів, вони стають недовірливими, «переносять» батьківські тривоги і переживання на себе.

Третя причина – залякування у вихованні. В даному випадку діти-дошкільнята набагато частіше своїх однолітків стикаються із страхом перед тваринами, вони бояться природних стихій, захворювань, смерті, їм частіше сняться кошмари [4].

О. Захаров висуває наступні причини виникнення страхів у дітей дошкільного віку:

- велика кількість заборон з боку батьків тієї ж статі чи повна свобода дошкільника, дарована батьками іншої статі;
- психологічні травми такі, як переляк, що загострюють вікову чутливість дітей до тих чи інших страхів;
- психологічне «зараження» страхами у процесі безпосереднього спілкування з однолітками та дорослими [2].

Схильність до емоційних розладів до деякої міри зумовлюється впливом генетичних факторів. Емоційна чутливість і пов'язана з нею вразливість, відсутність або втрата любові і прив'язаності, неможливість відбити агресію та усвідомлення особистісного безсилля, – сприяють виникненню в уяві дитини страхів.

Нічні сноговоріння можуть бути свідченням переживання дитиною тих подій дня, реальності, які й справді викликають страх, тривогу і напруження.

Існує індивідуальна готовність до розвитку реакції страху, особливо вроджена. Будучи різними за своїми індивідуальними поведінковими стилями, діти по-різному сприймають і переживають незвичні ситуації. Одні вже з народження мають чіткий рефлекс боязні, інші реагують менш бурхливо. Лякливості дітей є чимось цілком звичайним і, досить важко відрізнити, невротичний це страх чи реальний. Тривожний тип реагування остаточно закріплюється в старшому дошкільному віці.

Іноколи страх нагнітають страшні історії та казки, що викликають у вразливих дітей тривогу і страх (особливо перед сном). Страх може бути і результатом власного досвіду дитини (наприклад, страх собак).

Непомітно можна посилювати готовність до розвитку страху, якщо в присутності дітей згадувати про хвороби, біль, операції. Діти надто чутливі до таких розповідей. Часто батьки свідомо загрожують своїм дітям, намагаючись саме так підняти власний авторитет. Тривожність і страх можуть бути викликані втратою бажаного об'єкту (дитина яка втратила батьків, близького друга чи улюблену тваринку).

Не будучи підтримана батьками, переживаючи страх дитина стає плаксивою. Страх, підсилюючись, породжує інші страхи і може призвести дитину до невротичного розладу. Зрештою, цим, в окремих випадках, можна пояснити природу таких негативних звичок у дітей, як заїкання, смоктання пальця, висмикування волосся тощо.

Деякі діти панічно бояться зробити помилку, коли готують завдання чи відповідають, лякаючись осуду батьків, які ймовірно, педантично перевіряють кожне слово. І при цьому постійно дорікають дитині, паралізуючи її волю.

Особливо важливим для дитини у всі періоди її розвитку є позитивний емоційний контакт з батьками. Це є основою психічного здоров'я дитини. Для того, щоб впливати на дитину і допомогти їй позбавитись страхів, слід знати і розуміти причини появи страхів. Від того, чи зможуть батьки відчувати та розуміти зміни, що відбуваються з їх дитиною, та відповідно до цього, змінювати свої стосунки з нею, буде залежати той позитивний емоційний контакт, що є основою нервово-психічного здоров'я дитини.

Щоб впливати на дитину і допомогти їй позбутися страхів, батькам необхідно знати, що таке страх, яку функцію він виконує, як виникає і розвивається, чого найбільше бояться діти і чому.

Щоб не нагнітати страхів, зменшувати їх рівень, необхідно:

- насамперед, любити дитину і приймати її такою, яка вона є;
- оберігати дітей від страхів, викликаних сімейними конфліктами, батьківською неувагою, відсутністю любові;
- визнавати дитячі страхи, виявляти увагу і розуміння, допомагати дитині позбутися страхів;
- створювати психологічно безпечний для дитини простір в родині та в соціумі;
- терпляче пояснювати незрозумілі речі;
- не принижувати гідність дитини частими покараннями;
- не ставити до дитини завищених вимог та непосильних навантажень;

– формувати та постійно підтримувати позитивну самооцінку дитини;
– не заражати дитину страхом та перебільшеними застереженнями щодо навколишнього світу [2].

Отже, у кожної дитини є свої страхи, які можуть з'явитися з різних причин. Діти часто плутають страх з відразою, помилково називаючи відразу страхом. Страхи можуть як з'явитися так і зникнути. Діти чутливі, щирі натури, вони не мають злості, заздрості, доброти, співчутливості від народження. Діти як глина, що зліпиш те й вийде, тому треба ліпити майстерно та акуратно і ставитися до них з більшим розумінням, адже в такому віці формується свідомість майбутньої людини, яка певною мірою залежить і від нашого виховання.

Список використаних джерел

1. Венгер А. Л. Психологические рисуночные тесты: иллюстрированное руководство М.: ВЛАДОСПРЕСС, 2007. 159 с.
2. Захаров А. И. Дневные и ночные страхи у детей. СПб.: Издательство СОЮЗ, 2000. 448 с.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Основы сказкотерапии. СПб.: Речь, 2006. 171 с.
4. Корненко Н. В. Діагностика психічного розвитку дошкільника у роботі педагога (вчителя, вихователя): навч. посіб. К.: Корава, 2008. 192 с.

Кіпень Ірина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М.Я.

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Надзвичайно важливим етапом у виховній та корекційній роботі з дітьми є діагностика порушень розвитку. Обстеження різних аспектів мовної діяльності потрібне для правильної та чіткої організації роботи з розвитку мовлення в закладі дошкільної освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти у новій редакції визначає розвиток мовлення одним з основних освітніх напрямів. Мовленнєву

компетентність окреслено, як здібність дитини утворювати свої звернення, враження, думки в будь-яких формах мовленнєвого вираження за допомогою невербальних і вербальних засобів [1].

При проведенні логопедичної діагностики варто враховувати ряд принципів, які були раніше описані в працях провідних фахівців (С. Забрамна, В. Лубовський, Р. Левіна, Л. Виготський): принцип якісного аналізу даних, принцип динамічного вивчення, принцип оцінки особливостей розвитку дитини, принцип всебічного ретельного обстеження.

Головною метою логопедичного обстеження дітей у ранньому віці є розширений та максимально неупереджений аналіз розвитку мовлення дитини та визначення чинників, що здійснюють позитивний або негативний вплив на процес становлення мовленнєвої освіти з метою раннього виявлення та розпізнавання порушень мовлення.

Зважаючи на недостатнє вивчення затримки мовленнєвого розвитку не має чітких діагностичних обмежень, тому специфіка логопедичної діагностики дітей раннього дошкільного віку зводиться до потреби розпізнавати наступні порушення:

1. Мовленнєвий негативізм, спричинений або періодом адаптації, або ситуацією обстеження, або іншою причиною від патологічних порушень (порушення інтелектуального розвитку, алалія, аутизм).
2. Темпова затримка мовленнєвого розвитку через випадки раннього прояву системного порушення усіх сторін мовлення.
3. Патологічні порушення вимови від фізіологічних труднощів, пов'язані з віковими особливостями формування звукової системи [3].

Педагоги-практики та вчені пропонують використовувати такі методи діагностики:

1. Бесіда з батьками.
2. Анкетування (опитувальники, анкета для батьків).
3. Вивчення медичної документації.

4. Спостереження за діяльністю та поведінкою дитини в природних умовах (гра, рух, одягання, їжа) та виконання спеціальних завдань.

5. Знайомство з педагогічною характеристикою, якщо дитина відвідує заклад дошкільної освіти.

6. Бесіда з вихователем, педагогом із фізичного виховання, музичним керівником.

Під час проведення комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку логопед визначає сукупність завдань для оцінки усного імпресивного та експресивного мовлення. Діагностику імпресивного мовлення утворює аналіз розуміння значень слів, обстеження фонетичного сприймання та логіко-граматичних конструкцій. Діагностика експресивного мовлення передбачає оцінку словотворчих процесів, рівня моторної реалізації висловлювання, сформованості номінативної функції мови та її граматичного ладу.

Перевірка зв'язного мовлення передбачає виконання таких завдань:

1. Оцінка зв'язного монологічного мовлення (складання розповіді на основі сюжетних картинок, переказ казки або фрагмента, складання розповіді-оповідання до заданого зображення або за поданим початком).

2. Оцінка фразового мовлення (складання речень за серією сюжетних картинок).

Виділяють такі рівні розвитку зв'язного мовлення дитини [2]:

	Характеристика діяльності	
Рівень	Переказ	Робота із сюжетною картинкою
Критичний	Не виконує	Не виконує
Низький	Переказ створений за навідними запитаннями. Значно порушена зв'язність викладу. Наявні пропуски частин тексту та смислові помилки. Послідовність викладу порушена. Відзначається	Розповідь створена за допомогою навідних запитань, порушена її зв'язність. Зазначаються пропуски цілих фрагментів та істотних дій, що порушує змістову відповідність розповіді продемонстрованому сюжету.

	одноманітність та бідність мовних зв'язків.	
Достатній	Переказ створений з певною допомогою (стимулюючі питання, спонукання). Дитина повністю передає зміст тексту. Визначаються окремі порушення у зв'язному відтворенні та поодинокі порушення речень.	Розповідь створена з певною допомогою (вказівки на картину, навідні запитання). Достатньо повно відображено зміст картинок (можливі пропуски окремих моментів в дії, в загальному не порушено смислової відповідності розповіді зображеному сюжету). Можливі поодинокі помилки у побудові фраз або деякі порушення зв'язності мовлення.
Високий	Самостійно складений переказ, дитина в повному обсязі передає сюжет тексту, дотримується послідовності викладу та зв'язності. Застосовує різноманітні мовні засоби у відповідності до тексту твору. Розповідь дитини містить досить інформативні відповіді на всі питання завдання. При переказі намагається дотримуватись всіх граматичних норм рідної мови.	Самостійно складена зв'язна розповідь, що достатньо повно та адекватно відображає зображений текст. Дитина будує розповідь відповідно до граматичних норм мови (з урахуванням вікових особливостей дитини). Намагається застосовувати лексико-граматичні засоби відповідно до віку.

Отже, процес діагностики порушень у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку є тривалим та багатоетапним процесом. Для його проведення необхідно враховувати індивідуальні та вікові особливості дитини, рівень сформованості її мовленнєвих навичок.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А. М., Бельська Г. В., Богиніч О. Л. та ін. К., 2021.
2. Блонова Т.М. Про зв'язне мовлення. URL: <https://irc.osvita-konotop.gov.ua/pro-zvyazne-movlennya.html>

3. Хоменко С. О. Логопедичне обстеження в системі комплексного вивчення дітей раннього віку з порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 27. С. 215 – 220.

Кондратюк Богдана

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – ст. викладач Здіховський А. М.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ

Пріоритетною метою дошкільної освіти відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти є забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини, створення сприятливих умов для її особистісного становлення та творчої самореалізації [1]. Одним із найефективніших засобів виховного впливу на розвиток особистості дитини є театралізована діяльність. Театралізована діяльність – це художня діяльність, що пов'язана зі сприйняттям театральних вистав і відтворення набутих уявлень, вражень, почуттів у грі. У театралізованій діяльності реалізуються потреби дітей у самовираженні, спілкуванні, пізнанні себе через відтворення різних образів.

На думку С. Томчікової, театралізована діяльність – це специфічний вид художньо-творчої діяльності, у процесі якої її учасники освоюють доступні засоби сценічного мистецтва, і відповідно до обраної ролі актора, сценариста, художника-оформлювача, глядача тощо, беруть участь у підготовці та розігруванні різного виду театральних вистав, долучаються до театральної культури [4].

Однією з важливих складових театралізованої діяльності є театралізована гра. За О. Рудницькою, «театралізовані ігри – це ігри-уявлення у яких за допомогою таких виразних засобів як: інтонація, міміка,

поза, хода, розігрується літературний твір, тобто відтворюються конкретні образи» [3].

В багатьох дослідженнях театралізовані ігри класифікуються за способом реалізації сюжету:

- непередметні ігри (ігри-драматизації), в яких діти самі знаходяться в образі діючої особи і виконують взяті на себе роль;
- предметні ігри (ігри-інсценізації), в яких діючими особами є визначені предмети (іграшки, ляльки лялькового театру, настільного, пальчикового тощо) [2, с. 20].

Існують такі різновиди театралізованих ігор:

1) Настільні театралізовані ігри:

– театр іграшок. У цьому театрі використовується широкий спектр іграшок, включаючи фабричні, ручної роботи, з природного і будь-якого іншого матеріалу. Тут не потрібно обмежувати політ фантазії, головне, щоб іграшки стійко стояли на столі і не створювали перешкод під час переміщення;

– театр картинок. Всі картинки – персонажі і декорації повинні бути двосторонніми, а щоб фігурки не падали, потрібні опори, які можуть бути досить різноманітними, але обов'язково достатньо стійкими. Дії іграшок і картинок в настільному театрі обмежені. Використовуються і декорації (2-3 дерева – це ліс, зелена тканина – галявина).

2) Стендові театралізовані ігри:

– фланелеграф – являє собою прямокутну дошку з ворсистого поверхню. Утримує їх щеплення фланелі, якою затягнуті екран і зворотна сторона картинки. Малюнки необхідно підбирати разом з дітьми, це викликає у них величезне задоволення. Можна використовувати і природний матеріал. Різноманітні за формою екрани дозволяють створювати «живі» картини, які зручно демонструвати всій групі дітей. Цей вид ігор дозволяє зобразити масові сцени, наприклад «переліт птахів»;

– тіньовий театр – тут необхідний екран з напівпрозорого паперу, виразно вирізані чорні плоскі персонажі і яскраве джерело світла за ними, завдяки якому персонажі відтіняються на екрані. Дуже цікаві зображення отримують за допомогою пальців рук, наприклад, можна зробити гусака, зайця, сердитого індика. Але дуже важливо супроводжувати показ звучанням. Фігури потрібно розміщувати внизу екрану, щоб тіні були чіткішими;

– пальчиковий театр – це ігри-розваги, ігри-потіхи, казки, різні інсценівки, які супроводжуються показом ляльок, що одягаються на пальці і діють за персонажа, зображення якого на руці. В ході гри дитина рухає одним або двома пальцями, проговорюючи текст, переміщуючись за ширмою. Можна обходитись і без ширми і зображувати дії, переміщуючись вільно по кімнаті. З допомогою цього виду театру можна показати одночасно декілька персонажів. Наприклад, у казках «Ріпка», «Вовк і семеро козенят», «Гуси-лебеді» тощо. Казки і інсценівки в яких багато персонажів можуть показувати двоє-троє дітей, які розміщуються за ширмою;

– ляльковий театр – для вистав характерне вільне поєднання різних типів ляльок, а також різних прийомів і засобів – все це підпорядковано виявленню специфіки мистецтва. Вистава переносить дітей у чарівний світ, де все казкове – реальне і фантастичне. З великою радістю вони зустрічають ляльок, сприймають їх так, ніби це живі істоти, з цікавістю спостерігають за їх діями. Діти люблять, коли герої вистави стрибають, говорять, виконують різні рухи. Це викликає в них жваву реакцію, яскраве емоційне ставлення до дійових осіб і прагнення стати безпосереднім учасником подій. Чим старші діти, тим більше вони цікавляться сюжетами інсценівок, стосунками між дійовими особами, їхніми успіхами та невдачами. Тому ляльковий театр використовується не тільки як розвага для дітей, але й як засіб виховання високих моральних якостей та позитивних рис характеру [2, с. 21-23].

З театралізованою діяльністю тісно пов'язано і вдосконалення мовлення, оскільки в процесі роботи над виразністю реплік персонажів,

власних висловів, непомітно активізується словник дитини, удосконалюється звукова культура мови, інтонаційна виразність. Нова роль, особливо діалог персонажів, ставить дитину перед необхідністю ясно, чітко, зрозуміло висловлюватися. У дитини поліпшується діалогічне мовлення, граматична будова, активно розвивається та поповнюється словник. Участь в театралізованій діяльності дозволяє дітям відкрити для себе різноманітність навколишнього світу через образи, кольори та звуки. За допомогою правильно поставлених питань діти можуть думати, аналізувати, робити висновки та узагальнення, що сприяє розвитку їхніх розумових здібностей.

Значення театралізованих ігор та театралізованої діяльності у розвитку особистості дитини дошкільного віку полягає у тому, що вони:

- сприяють усвідомленню власного «Я»;
- забезпечують високий рівень естетичного виховання (інтеграція музики, танцю, пластики, мовлення, зображувального мистецтва);
- позитивно впливають на емоційну сферу дитини, що акумулює життєву мудрість, оптимізм і енергію;
- розширюють знання дітей про навколишній світ;
- сприяють розвитку психічних процесів: уваги, пам'яті, уяви; різноманітних аналізаторів: зорового, слухового, мовно-рухового;
- активізують мовленнєву сферу дитини (розширення та збагачення словникового запасу, удосконалення правильної вимови звуків та зв'язного мовлення);
- забезпечують правильне формування емоційно-вольової сфери;
- сприяють розвитку творчої, пошукової активності і самостійності.

Отже, вагоме значення у гармонійному розвитку особистості дітей дошкільного віку відводиться театралізованій діяльності, яка є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Здійснюючи театралізовану діяльність, діти дошкільного віку отримують можливість самовираження, формування комунікативних

здібностей, пізнання себе через перевтілення у різні образи. Виокремлюють такі різновиди театралізованих ігор відповідно до способу реалізації сюжету: ігри-драматизації і ігри-інсценізації тощо. Театралізована діяльність відіграє значну роль у формуванні всебічно розвиненої особистості, в процесі якої у дитини дошкільного віку відбувається розвиток художнього смаку, творчих здібностей, формуються навички декламації, почуття колективізму, розвивається пам'ять, уява, мовлення тощо.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський. 2017. 163 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька. Т.: Навчальна книга Богдан, 2005. 57 с.
4. Томчікова С. Н. Підготовка студентів до творчого розвитку дошкільників у театралізованій діяльності: навч. метод. посіб. Магнітогорськ: МАГУ. 2012. 90 с.

Косинська Ірина

*слухач навчально-наукового інституту неперервної освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Дурманенко
О.Л.*

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток держави, збереження її незалежності значною мірою залежить від рівня розвитку суспільства, патріотизму громадян. Особливо це стало відчутно, коли на територію України зазіхнули російські загарбники. Очевидно, що вистояти у перші дні повномасштабної війни вдалося лише за рахунок жертвності і самовідданості військових та цивільних громадян. Це ще раз доводить важливість державницького підходу до виховання молодого покоління і акценту на формуванні свідомого громадянина-патріота.

В педагогіці проблемі виховання патріотизму та громадянської позиції особистості завжди приділялося багато уваги (Л. Артемова, І. Бех, О. Каплуновська, Л. Савченко, М. Стельмахович, Б. Ступарик, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та ін.). Вихованню патріотизму дошкільнят в сучасних умовах присвячені дослідження Д. Білецької, В. Костюк, Т. Марчій-Дмитришин, О. Марчук, Т. Філімонової тощо. Однак, зміна соціально-економічних, політичних, культурних умов, ментальності вносить свої корективи і вимагає нових підходів, форм та методів виховної роботи з дітьми різного віку. Очевидно, що виховання людини починається з її народженням і триває протягом усього життя. Але саме дитячий вік є найбільш значимим, оскільки закладаються цінності, моральні норми, правила взаємовідносин в соціальних групах та суспільстві. Тому патріотичне виховання має здійснюватися з раннього дитинства з урахуванням вікових особливостей.

Наукові дослідження та педагогічна практика свідчать, що на формування патріотизму у дітей дошкільного віку впливає ряд системоутворюючих чинників. Першим з них є патріотична родина, адже саме у перші роки життя визначальною у формуванні особистості дитини, її цінностей, переконань є сім'я. Діти старшого дошкільного віку ідентифікують себе членом родини, а образ, поведінка та взаємовідносини батьків для них є ідеальними, тому наслідують спочатку неусвідомлено, а пізніше і свідомо копіюючи моделі поведінки, ставлення до оточуючого світу. Саме в сім'ї закладається любов до батьків, родини, малої Батьківщини та Вітчизни.

Значним формувальним чинником патріотизму дитини є дошкільний освітній заклад. Його внутрішня (організаційна) культура, яка включає колективні цінності, мікроклімат, характер спілкування і правила взаємовідносин, дизайн з обов'язковими елементами державної символіки та розпізнавальних знаків населеного пункту (наприклад герб, прапор), закладу дошкільної освіти (логотип, брендові кольори тощо) формує почуття

причетності та емоційної спорідненості із державою, містом, дошкільним закладом, а також гордість та відповідальність. Ці складові мають опосередкований вплив, однак повинні використовуватися і в освітньому процесі. Освітня програма старшого дошкільного віку обов'язково повинна включати систему формування свідомого патріота і громадянина України, взаємодіяти із сім'єю та спиратися, перш за все, на історичні, культурні, національні надбання, народні звичаї та традиції.

Важливим формувальним чинником громадянина-патріота є оточуюче середовище. Діти старшого дошкільного віку мають певне уявлення про світ, який їх оточує, реагують на події, що відбуваються і часто стають їх учасниками навіть мимоволі. Особливо гостро це відчувається останнім часом. Адже військовий стан в державі впливає на режим, спосіб життя, психічний та фізичний розвиток, емоційну та когнітивну сфери особистості дитини. Тому у наш час не можна оминати тему російсько-української війни, подвиги сучасних героїв, адже діти знають що відбувається в країні, переживають за наших воїнів і навіть готові їм допомагати. Це має могутній вплив на формування патріотизму, усвідомлення себе українцем. Специфіка сьогодення має свої педагогічні особливості – вона досить психологічно травмувальна, пов'язана з людськими трагедіями, важка для дитячого розуміння, часто торкається родичів чи знайомих. Саме це вимагає мудрості та педагогічної майстерності вихователів, обов'язкової взаємодії із психологом, сім'єю кожного вихованця, обміну досвідом і, звичайно, спеціальних наукових досліджень.

Суттєвим чинником формування патріотизму старших дошкільників є комунікації. Діти цього віку по своєму цікавляться новинами, сприймають інформацію, яка є предметом обговорення дорослих і формують свої уявлення і судження, оцінюють та часто наслідують поведінку дорослих, особливо батьків, спілкуються з ровесниками і старшими дітьми, іноді самі шукають інформацію, яка їх цікавить. Завдання педагогів та батьків формувати відповідний інформаційний простір, цікавитися розумінням

отриманої інформації, її проявами в поведінці та вчинках і при необхідності вносити корективи, акцентуючи увагу на загальнолюдських цінностях, моралі, понятті добра і зла, людяності, обов'язку і відповідальності, любові до батьків, родини, українського народу, Батьківщини.

Перелік чинників прямого та опосередкованого впливу на формування патріотизму старших дошкільників можна продовжити, ми виділили основні, на наш погляд. Врахування їх у педагогічному процесі закладу дошкільної освіти сприятиме вихованню гідного громадянина та патріота України.

Список використаних джерел

1. Костюк В. Парціальна програма «Я – лучанин» – важливий орієнтир у вихованні патріотизму маленьких громадян. *Освіта дітей раннього та дошкільного віку в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку*: зб. матеріалів доп. учасн. I Міжнародної конференції (Луцьк, 10-12 червня 2021 р.). Луцьк 2021. С. 47–50.

2. Марчій-Дмитраш Т. М., Тринок В. В. Сучасні підходи до використання українських народних традицій у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 6 (11). 510 с. С. 264–277.

3. Марчук О.О., Білецька Д. В. Зміст і структура національно-патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку: зб. матеріалів доп. учасн. IV Міжнародної науково-практичної конференції «Традиції та нові наукові стратегії у Центральній та Східній Європі». К.: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. С. 9 – 11.

4. Філімонова Т. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. Актуальні питання гуманітарних наук: зб. наук. праць молодих вчених. Дрогобич, 2020. № 27. С. 163–167.

Круглова Вікторія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дурманенко О. Л.*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасній педагогіці проблемі розумового виховання особистості дошкільника відводиться чільне місце поряд з моральним, естетичним та фізичним вихованням. Основним змістом розумового виховання є розвиток розумових здібностей, розумової активності, здатності дитини самотійно

ставити пізнавальні завдання та знаходити способи їх вирішення. Дитина розумово розвивається тоді, коли їй надається можливість відкривати, творити, міркувати, сперечатися.

До проблеми розумового розвитку дітей дошкільного віку зверталися видатні педагоги Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, К. Ушинський. Сучасні науковці (Л. Буркова, С. Ладивір, М. Лісіна та ін.) продовжують пошук найоптимальніших шляхів розумового розвитку дітей.

Одним із важливих показників розумового розвитку дитини є рівень розумової активності – здатності дитини самостійно ставити пізнавальні завдання та знаходити способи їх вирішення. Діти не просто засвоюють знання, а й збагачують цей процес власним досвідом, що зумовлює виникнення нових, оригінальних пропозицій, здогадок. За належної підтримки дорослих діти прагнуть одержати якомога більше нових знань, що має важливе значення для формування їхньої розумової активності [1, с. 34].

Аналіз робіт науковців виявив, що розумова активність не підпорядковується суворим законам тренування. Її основу складають ті принципи виховання особистості і розвитку мислення, які включають стимулювання і заохочення самих актів розумової активності з боку іншої людини (вихователя, батька, однолітка). Саме тому найбільш значимими ситуаціями у виникненні актів розумової активності є ситуації спілкування, різних типів міжособистісної взаємодії, гри [5, с. 120].

Щоб правильно організувати формування розумової активності дошкільників, треба знати закономірності і можливості їх розумового розвитку у певному віковому періоді. З їх урахуванням визначаються завдання, зміст, організація та методи розумового виховання. Вітчизняна психологія і педагогіка займаються вивченням закономірностей і можливостей розумового розвитку в дошкільному віці, щоб знайти шляхи оптимального вирішення завдань формування розумової активності: максимально використовувати можливості дитини, з одного боку, і не

допустити перевантаження, яка може викликати загальне ослаблення організму, – з іншого.

Основними завданнями формування розумової активності дітей дошкільного віку є: формування правильних уявлень про найпростіші явища навколишнього життя; розвиток пізнавальних психічних процесів: відчуттів, сприймань, пам'яті, уяви, мислення, мовлення; розвиток допитливості і розумових здібностей; розвиток інтелектуальних умінь і навичок, формування найпростіших способів розумової діяльності [5, с. 121].

Формування розумової активності дитини у кожному віковому дошкільному періоді має свої особливості. За спостереженнями Т. Поніманської, діти середнього дошкільного віку здатні здійснювати аналітико-синтетичну діяльність, виявляючи при цьому в ході аналізу: вміння виділяти частини в цілому, описувати кожную частину, встановлювати зв'язки і відношення між ними, робити висновки; в ході синтезу: об'єднувати розрізнені уявлення про зовнішні ознаки окремих предметів і їх властивості в єдине ціле, перераховувати основні частини, з яких має складатися ціле, вказувати їх місце розташування, пропонувати, як з'єднати ці частини в єдине ціле [4, с. 220].

За спостереженнями В. Новікової, до 5 років дитина зазвичай вже вміє порівнювати різні предмети між собою, але робить це, як правило, на основі не більше як 1-2 ознак (наприклад, кольору і форми, величини і форми та деяких інших). Крім того, виділення цих ознак часто носить випадковий характер і не спирається на різносторонній аналіз [2, с. 29].

Т. Піроженко зазначає, що «дошкільники середнього віку вже здатні до простих узагальнень: «Кінь – це тварина», «Олівець – паличка для малювання, писання», «Лялька – іграшка», «Виделка – це посуд» і т.д. Однак, зустрічаючи малознайомі предмети, дитина опускається до рівня безладного перерахування їх зовнішніх ознак або вказує на призначення предмета. Оволодіти прийомами узагальнення та класифікації в повному обсязі дошкільники поки не можуть» [3, с. 28].

І. Брушневська зазначає: «У середньому дошкільному віці розумовий розвиток дитини сягає рівня передпонятійних узагальнень – наочно-образного відображення суттєвих ознак і відношень речей, що підводить її до наукових понять. Протягом дошкільного віку відбувається розвиток наочно-дійового (пов'язаного з практичними діями) та наочно-образного (оперування образами) мислення. Дослідження психологів і педагогів довели, що внаслідок використання спеціальних прийомів навчання дітям середнього дошкільного віку стають доступними узагальнені знання і способи дій, почуття і логічні операції. Дошкільнята здатні розуміти загальні принципи, зв'язки і закономірності, які є основою наукових знань, пізнавати суттєві аспекти явищ навколишнього світу [1, с. 33].

Отже, зміст розвитку розумової активності у дітей середнього дошкільного віку полягає у формуванні у дітей певного обсягу знань про навколишні предмети і явища (суспільне життя, працю дорослих, живу і неживу природу тощо), способів мислительної діяльності (уміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати).

Список використаних джерел

1. Брушневська І. Особливості розвитку розумової активності дітей середнього дошкільного віку. *Педагогічний часопис Волині*. 2019. № 4. С. 30–36.
2. Новікова В. П. Математика в дитячому садку 5-6 років. *Конспекти занять*. Харків : Ранок, 2007. 72 с.
3. Піроженко Т., Машовец М., Старченко О. Методичні аспекти реалізації освітньої лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Сучасний погляд на логіко-математичну компетентність дошкільника. *Дитячий садок*. 2019. № 27 (507). С. 28–30.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2014. 456 с.
5. Черевко Т. Формування розумової активності у дітей дошкільного віку. *Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу*. 2014. № 3. С. 120–123.

Кузицька Яна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Іноземні мови стають все більш популярними у повсякденному житті. Корисно знати багато мов, і відомо, що однією з поширених мов міжнародного спілкування є англійська. Іноземна мова стала обов'язковим предметом навчання не тільки в школах, але і в багатьох дошкільних установах. Дошкільний вік, з точки зору психології та педагогіки, є найкращим часом для початку вивчення іноземної мови. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що чим раніше дитина почне вивчати іноземну мову, тим ефективніше, швидше і легше це буде їй даватися, і тим більшою кількістю мов вона зможе оволодіти в майбутньому. Справа в тому, що діти готові із задоволенням робити найрізноманітніші речі, але тільки ті, які їм до душі. Навчати дітей не так просто, як здається. Незважаючи на те, що вихователь дітей 2-6 років не зобов'язаний навчати їх складної граматики чи неправильних дієслів – він повинен знати величезну кількість ефективних способів утримати їх увагу і прищепити інтерес до англійської.

Сучасних методик навчання англійської мови багато, але лише деякі з них дійсно ефективні. Основним методом, який використовується в закладах дошкільної освіти, є ігровий метод пізнання особливостей мови та застосування на практиці. У навчанні дітей англійської мови найголовніше – це знання, щоб зацікавити їх, залучити до процесу, а найзахопливіший процес для маленьких дітей – це гра. Для дитини гра – це життя. Можна сказати, що ігри для вивчення англійської мови для дітей є основною формою навчання іноземної мови. Вони створюють невимушену обстановку, в якій навчання відбувається легше в порівнянні з примусовими способами навчання. Під час гри діти не тільки запам'ятовують нові слова, вирази або правила, але й розвивають увагу, пам'ять, мислення і, звичайно ж, творчі здібності. Використання ігор у навчанні сприяє підтримці інтересу до англійської мови, а також полегшує засвоєння та закріплення матеріалу. Сам

процес гри також підходить для навчання, в такому середовищі інформація сприймається краще. Це найкращий спосіб навчання англійської мови дітей дошкільного віку. За допомогою гри можна досягти небувалих успіхів у навчанні дітей. Переваги цього методу в тому, що він допомагає сформувати міцну прихильність між педагогом і дитиною, а також він допомагає дитині пізнати свою особистість і вирости всебічно розвиненою.

На сучасному етапі розвитку суспільства модернізація змісту освіти тісно пов'язана з інноваційними процесами в організації навчання іноземних мов. Тому питання застосування нових інформаційних технологій у системі освіти є дуже актуальним. Це новий підхід до процесу навчання, нові форми і методи навчання. Основною метою навчання іноземних мов є формування та розвиток комунікативної культури дошкільників, навчання практичного володіння англійською мовою. Найбільш актуальними інформаційно-комунікаційними технологіями є: аудіо-, відеоплеєри, мультимедійні засоби, а також різні види ігор, у яких діти навчаються вести діалог. Використання аудіо-, відеорозповідей, казок, пізнавального матеріалу в безпосередній навчальній діяльності сприяє індивідуалізації навчання та розвитку мотивації мовленнєвої діяльності дошкільників. Дітям набагато цікавіше послухати чи переглянути казку, оповідання чи навчальний фільм, а не навчальну програму. Вони дуже швидко вловлюють смислову основу мови і самі починають говорити. Проте, суть аудіорозповіді повинна бути зрозумілою, інакше це буде не дуже дієво і дитина втратить інтерес. Підсвідомість дитини надзвичайно сприйнятлива, і навіть якщо вираженого результату не видно зараз, то через рік-два цілком можна зіткнутися з надзвичайно розвиненими мовними здібностями дитини [1].

Чудовою допомогою є використання відео матеріалів для вивчення англійської мови для дошкільнят. Мета відеофільму – вивчення англійської мови дошкільниками та дітьми раннього віку в комунікативній формі. Програмні матеріали цікаві для дитини, але водночас навчальні. Діти вивчають мову через гру та пізнання навколишнього світу. У розважальній

формі вводиться лексико-граматичний матеріал. Він не тільки ознайомлює зі словниковим запасом, але й наочно показує дії, які можна виконувати з певними предметами, що сприяє швидкому запам'ятовуванню слів і розвитку простих розмовних навичок іноземною мовою. Наявність носія мови сприяє успішному засвоєнню фонетичного матеріалу.

Мультфільми англійською – один з найкращих помічників у навчанні англійської мови. Діти люблять мультфільми і з задоволенням дивляться їх. Тому мультфільми одночасно вирішити багато проблем навчання дітей іноземної мови:

- у дитини не виникає питання «навіщо вчити ці слова»;
- їй цікаво дивитися мультфільми і повторювати фрази героїв;
- мультфільми допомагають дитині не тільки вивчати нові слова, а й вивчати звуки англійської мови;
- повторення – якщо дитині подобається мультфільм, вона готова дивитися один і той же мультфільм знову і знову, поки не вивчить його напам'ять [2].

Для того, щоб діти розуміли мультфільми та відео мовою оригіналу необхідно, щоб вони мали певний словниковий запас. У цьому випадку допоможе візуалізація та картинки. Один з найефективніших способів навчання лексиці – показати дітям слово. Конкретні слова (переважно іменники) зазвичай можна передати через картинки або реальні об'єкти. Наприклад, таке слово, як стілець, досить легко навчити, вказавши на стілець або показавши картинку. Проте навіть деякі абстрактні слова часто можна передати за допомогою малюнків чи картинок – наприклад, зображення людей, що розмовляють може бути використано для передачі слова спілкування [3].

Підсумовуючи вище зазначене, необхідно сказати, що роль дошкільної освіти важлива у розвитку дітей. Дошкільна освіта має велике значення для того, щоб вони вирости гідними громадянами Батьківщини та сильними особистостями в майбутньому. Потрібно приділяти більше уваги

ефективному навчанню дітей, створювати сучасні умови, допомагати їм навчатися за допомогою нових методів.

Вивчення іноземних мов також важливе для того, щоб діти відкривали двері до нових можливостей у майбутньому, щоб вони стали кваліфікованими працівниками та розвивались як особистості, які приносять користь суспільству.

Особливість навчання англійської мови дітей дошкільного віку полягає в тому, що це не просто сидіти за столом і гортати книжки та зошити. Процес не повинен бути нудним і діти повинні самі прагнути до знань. Таким чином, ефективні методи навчання допомагають навчити дітей чітко мислити, сприймати мову на слух говорити простими реченнями. Якщо педагог пояснює матеріал, він має бути зрозумілим, а також не забувати наводити приклади. Тому вивчення англійської мови – це гра для дошкільників. Тільки завдяки цій формі можна досягти позитивних результатів і сформувати у дитини позитивне ставлення та інтерес до іноземної мови, розвивати комунікативні здібності дитини, вміння висловлювати свої думки.

Список використаних джерел

1. Modern Methods Of Teaching English In Preschool Institutions URL: <https://www.researchgate.net/publication/364956036>
2. Genius Journal Publishing Group. URL: <https://www.geniusjournals.org/index.php/esh/article/download/1863/1659>
3. Vocabulary matters: Techniques for teaching and learning URL: <https://www.onestopenglish.com/support-for-teaching-vocabulary/vocabulary-matters-techniques-for-teaching-and-learning/155373.article>

Левчук Яна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Алендарь Н. І.*

ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Заклади дошкільної освіти є важливим елементом системи освіти країни, оскільки забезпечують реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту. Проте, успішна робота сучасних закладів дошкільної освіти залежить не лише від кваліфікації педагогів та наявності необхідних ресурсів, а й від іміджу закладу. Створення позитивного іміджу сучасного закладу дошкільної освіти можна розглядати як додатковий ресурс управління, ресурс розвитку освітнього закладу. Позитивний імідж ЗДО впливає на зростання конкурентоспроможності закладу, що дозволяє збільшити інвестиції та розширити партнерські взаємовідносини.

Формування позитивного іміджу – це процес, що передбачає створення сприятливого враження про заклад дошкільної освіти, яке відповідає потребам суспільства та забезпечує збільшення популярності та довіри до освітнього закладу. Позитивний імідж закладу дошкільної освіти напряду впливає на ефективне соціальне партнерство з різними соціальними інституціями, оскільки він відображає діяльність закладу та відносин з громадськістю. Завдяки позитивному іміджу заклад може отримувати додаткову підтримку від батьків, державних та громадських організацій, бізнесу, що покращує його ресурсне забезпечення та дозволяє розвиватися.

Про імідж закладу дошкільної освіти як запоруки соціального партнерства писали багато дослідників у галузі педагогіки та соціології. Питання формування позитивного іміджу організації набуло свого відображення у дослідженнях А. Гончаренко, Л. Дунаєвої, С. Одайник, В. Корнієнко, І. Лазоренко, Н. Лосева.

Дослідники виділяють поняття внутрішнього та зовнішнього іміджу. Внутрішній імідж – це атмосфера всередині закладу, ставлення співробітників до своєї роботи, керівника, батьків вихованців. Він визначає відданість педагогів своєму закладу, особисту зацікавленість у належності до єдиного згуртованого колективу. Зовнішній імідж ЗДО – це сприйняття

установи суспільством (дітьми, батьками вихованців, органами управління, партнерами, громадськістю, спонсорами та ін.). Це все те, що можна побачити, почути: назва, оформлення приміщень і території, імідж персоналу тощо. Символи, які в свідомості оточуючих будуть асоціюватися з даним освітнім закладом і викликати певний настрій. Перше враження про заклад освіти пов'язано саме з цим аспектом іміджу. Для створення зовнішнього іміджу необхідне формування впізнаного образу на ринку освітніх послуг (громадські акції).

Так, С. Одайник в іміджі будь-якого закладу освіти виділяє дві складові [5, с. 348]:

- інформаційна – образ організації, який склався у свідомості людей;
- оціночна – відображає якісну оцінку громадськістю діяльності закладу освіти.

Зі свого боку, І. Лазоренко вважає, що імідж освітньої установи являє собою не «набір випадкових компонентів, а струнку систему взаємозалежних якостей, інтегративну сукупність характеристик» та виокремлює три компоненти іміджу закладу освіти [3, С. 37.]:

- мотиваційно-цільовий (вивчення потреб усіх суб'єктів педагогічної практики у формуванні іміджу установи як усередині, так і за її межами; психологічна готовність керівника і педагогічного колективу до участі в процесі формування іміджу ЗДО; вивчення наявного досвіду, формування мети та завдань управлінської інновації, результатів її впровадження);
- змістовний (розкриває сутність поняття «імідж закладу освіти», його структурні елементи, критерії відбору змісту інформаційних матеріалів, певного оформлення);
- технологічний (припускає послідовність етапів реалізації цього нововведення, технологічну готовність суб'єктів діяльності, вироблення рекомендацій щодо його використання).

Згідно з результатами дослідження, коли заклад дошкільної освіти має позитивний імідж серед батьків та громади, батьки більш активно

залучаються до життя закладу та допомагають у його розвитку. Також, дослідження показують, що успішна рекламна стратегія та маркетингова діяльність закладу сприяють формуванню позитивного іміджу. Наприклад, за результатами опитування батьків вихованців, більшість з них виявили свій інтерес до закладу через рекламні матеріали, які вони побачили в соціальних мережах або на вуличних бігбордах.

Також дослідження в галузі іміджу дошкільних закладів проводили В. Корнієнко та І. Давиденко. У своїх дослідженнях вони зосереджують увагу на аналізі взаємодії між закладом та громадою, а також на виявленні чинників, які впливають на формування позитивного іміджу дошкільного закладу [1].

Формування іміджу закладу дошкільної освіти має базуватися на комплексному підході та враховувати всі аспекти діяльності установи, що можуть вплинути на сприйняття нею громадськості. До складу такого підходу можуть входити такі елементи:

1. Якість навчання та виховання. Основою іміджу закладу дошкільної освіти є якість його освітньої та виховної роботи. Необхідно забезпечувати високу якість навчання, дотримуватися сучасних методик та підходів до виховання дітей, формувати позитивне емоційне ставлення до закладу та педагогів.

2. Комунікація з громадськістю. Заклад дошкільної освіти повинен забезпечувати відкритість та доступність інформації про свою діяльність для громадськості. Необхідно проводити різноманітні заходи для залучення громадськості до життя закладу та забезпечувати ефективну комунікацію з батьками та іншими зацікавленими сторонами.

3. Матеріально-технічне забезпечення. Важливим аспектом формування іміджу є створення сприятливого та комфортного середовища для дітей та педагогів. Необхідно забезпечувати належний рівень матеріально-технічного забезпечення, зокрема, якісне обладнання, зручні меблі, чистоту та порядок в закладі.

4. Реклама та маркетинг. Ефективна реклама та маркетинг можуть допомогти привернути увагу громадськості та підвищити популярність закладу. Варто зазначити, що формування позитивного іміджу дошкільного закладу має важливе значення для підвищення рівня соціального партнерства [4].

Позитивний імідж закладу дошкільної освіти допомагає залучати батьків та інших зацікавлених сторін до співпраці з установою, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності роботи закладу та досягненню спільних цілей. Зокрема, позитивний імідж може сприяти збільшенню кількості дітей, які навчаються в закладі, підвищенню інтересу дошкільників до навчальної діяльності та розвитку їх потенціалу, залученню додаткових ресурсів для розвитку установи та ін. [4].

Отже, можна зробити висновок, що імідж закладу дошкільної освіти є важливим фактором у формуванні соціального партнерства ЗДО з різними соціальними інститутами. Якщо заклад має позитивний імідж, то він здатний привернути до себе більше батьків та підтримку з боку громадськості. Таким чином, важливо розуміти, що формування позитивного іміджу закладу є необхідною умовою для забезпечення ефективної діяльності і розвитку закладу дошкільної освіти.

Для формування позитивного іміджу закладу дошкільної освіти необхідно звернути увагу на такі аспекти, як якість надання освітніх послуг, комунікації з батьками та громадськістю, використання сучасних технологій та інноваційних методів в роботі з дітьми, а також розвиток культури безпеки та здорового способу життя. Цілеспрямована робота над іміджем сучасного закладу дошкільної освіти забезпечує не тільки позитивну динаміку розвитку закладу, а й позитивно впливає на розвиток громади та забезпечує надання закладом якісних освітніх послуг.

Отже, формування позитивного іміджу сучасного закладу дошкільної освіти – це складний процес, який направлений на підвищення конкурентоспроможності закладу, залучення додаткових інвестицій,

установлення та розширення партнерських зв'язків з різними соціальними інституціями.

Список використаних джерел

1. Давиденко І.В. Формування іміджу дошкільного навчального закладу в умовах соціального партнерства. *Соціальна педагогіка*. 2012. Вип. 3. С. 88–91.
2. Корнієнко В.О. Формування іміджу дошкільного закладу як запоруки його ефективної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. Вип. 4 (44). С. 246–251.
3. Лазаренко І. Формування іміджу освітньої установи. *Директор школи*. 2006. № 11. С. 36 – 39.
4. Микитюк О.В. Формування іміджу дошкільного навчального закладу як соціальний механізм його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 23. С. 175–178.
5. Одайник С. В. Формування іміджу сучасного навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у загальноосвітніх школах*. 2013. Вип. 32. С. 346 – 351.

Литвинюк Катерина

студентка Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дурманенко Є. А.*

НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пріоритетом у Новій моделі освіти в Україні вважається розвиток особистості та створення відповідних умов для вирішення цієї проблеми. Розумовим вихованням передбачається збагачення знань дітей, розвиток їх мислительних процесів, формування вмінь знаходження, осмислення, інтерпретування та використання інформації відповідно до потреб. На ефективність розумового виховання впливає характер отриманих знань, засоби та методи, що використовує вихователь, вміння налаштувати дитину постійно розвивати свій інтелект та продуктивно інтелектуально діяти [1, с.6].

На сучасному етапі розвиток дошкільної освітньої сфери визначають соціально-економічна ситуація, зміна цілей та завдань дошкільної освіти,

оновлення її змісту і впровадження особистісно-орієнтованої технології навчання, що вимагає від педагога шукати нові методи, прийоми, форми навчання, які сприятимуть інтелектуальному розвитку дітей дошкільного віку.

Актуальною проблемою в сучасній теорії та практиці дошкільної освіти є розумовий розвиток дітей, формування і розвиток у них базових розумових здібностей. Уже на початку навчання помітним є значимість розвитку розумових здібностей, адже дошкільний вік – це сензитивний період для становлення особистості дитини. Проблемою розумового розвитку дитини цікавляться науковці як в психології так і в педагогіці.

Дослідження теоретичних основ вирішення проблеми розвитку розумових здібностей зустрічаються в психолого-педагогічних дослідженнях Н. Менчинської, В. Паламарчука, Т. Шамової, І. Якиманської. Особливо увага вчених акцентується на з'ясуванні психологічних закономірностей в розумовому розвитку особистості, на способах його стимулювання, враховуючи вікові особливості дітей та можливості змісту навчального матеріалу. Ш. Амонашвілі, К. Бардіним, І. Будницькою, А. Тамбовцевою досліджено процес виховання та розвитку інтелекту дитини у процесі її підготовки до навчання та життя в соціумі.

Проаналізувавши чинники впливу на розвиток дошкільнят, помітним стає той факт, що формування розумових здібностей ґрунтується на спадковості, середовищі (макросередовищі, мікросередовищі), соціоекономічних чинниках, навчанні. Головна умова – керівництво дорослого, яке в такому віці має для дитини велике значення та є основою для розвитку розумових здібностей [2].

Основні завдання розумового виховання дітей старшого дошкільного віку:

– розвивати систему фундаментальних знань про об'єкти та явища навколишнього світу;

– формувати елементарні навички та розумові здібності, когнітивні процеси та навички, розвивати мовлення дітей;

– розвивати когнітивні інтереси та цікавість, активізувати розумову діяльність;

– навчати розумовій праці.

Унікальним способом виховання дитини не через умовляння та абстрактні судження, а через безпосередній досвід або дії героїв є дитяча література, зокрема казка. Вплив народної казки на розумове виховання досліджено в науково-методичних працях А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Гурович, О. Монке, А. Просенюк, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, І. Франка та ін. [2, с.12].

Казка є невичерпним джерелом народної мудрості, одним із найпопулярніших жанрів словесності. У ній збережено архаїчні елементи, через неї плекаються ідеали краси, доброти, милосердя, засуджується жадібність, корисливість та нечесність. Розглядаючи казку на основі її навчально-виховних можливостей можна стверджувати, що казка, яка увійшла в світ дитини, допомогла їй навчитися і вдосконалитися, перенести в реальну сферу таке бажане диво, коли можна подолати будь-які труднощі та страхи [3].

Для розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, доречним буде використання творчих завдань в роботі із народною казкою. Наприклад, для казки «Колобок»: придумай іншу назву до цієї казки; об'єднайтеся у групи та придумайте інше закінчення до казки «Колобок», таке яке б ви хотіли, і представте іншим командам; пофантазуйте, якби у сюжеті цієї казки були герої інших народних казок, або взагалі інші персонажі, наприклад, крокодил чи жирафа, складіть з ними казку [4].

Отже, можна зробити висновок, що народні казки займають надзвичайно важливе місце у житті дітей старшого дошкільного віку. Вони не лише допомагають дітям засвоїти моральні норми, пізнати світ, розвиватися, мріяти, а й формують морально гідну, естетично та

інтелектуально розвинену, творчу особистість. Казка – це засіб розумового виховання, який збагачує об’єм знань та словниковий запас, розвиває пам’ять, вчить послідовно та логічно висловлювати свої думки.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2012. № 1. С. 6–9.
2. Міронова Н. Роль казки на особистість дитини. *Дошкільне виховання*. 2007. № 5. С. 12–13.
3. Соф’янчук Л. С. Казка як засіб розвитку особистості. Кіровоград, 2013. 25 с.
4. Соф’янчук Л.С. Казка як засіб розвитку особистості (використання методу казкотерапії в роботі з дітьми). З досвіду роботи вихователя ДНЗ (ясла-садок) №24 «Вогник» ім. В.О.Сухомлинського комбінованого типу. Кіровоград, 2013. 25 с.
5. Українські народні казки / за ред. В.Й. Клічак. Київ: Просвіта, 2004. 544 с.

Лошик Любов

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДГАДУВАННЯ ТА СКЛАДАННЯ ЗАГАДОК В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Сьогодні одним із найважливіших завдань реформування освіти в Україні є формування освіченої, творчої особистості, розкриття таланту і розвиток креативного потенціалу кожної дитини. Дошкільний вік найбільш сприятливий період для реалізації цих завдань.

Незважаючи на наявність численних наукових статей та збірників загадок, цей жанр фольклору як впливовий засіб розвитку мовленнєво-творчих здібностей дітей і досі є одним із найменш вивчених. Недостатньо досліджена образна система загадок, їх роль у вихованні особистості на різних етапах розвитку, не висвітлено у повній мірі взаємозв’язки загадок з іншими фольклорними жанрами.

У навчально-виховному процесі у ЗДО загадки використовують досить часто, проте педагоги не вчать дітей аналізувати загадку, виділяти ознаки і властивості об’єктів загадки, пояснювати відгадку, а переважно

задовольняються правильною відповіддю (відгадкою). Вихователі не мають чіткого уявлення про критерії діагностування рівнів сформованості у дітей дошкільного віку умінь складання загадок, не володіють методикою навчання самостійного складання загадок, оскільки не мають достатньої навчально-методичної літератури з досліджуваної проблеми [2].

Проте одним із улюблених жанрів усної народної творчості у дітей є загадки. Це короткі твори, в основі яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього. Щоб знайти відповідь (відгадку), потрібно вміти зіставляти життєві явища на основі їх спорідненості чи подібності за певними ознаками, рисами, характеристиками. Звідси і назва слова «загадка»: відгадка думка, «гадати» думати, мислити. Розгадування загадок розвиває здатність до аналізу, узагальнення, формує вміння самостійно робити висновки, вміння чітко виділяти найбільш характерні виразні ознаки предмета або явища, яскраво й лаконічно передавати образи предметів, розвиває у дітей «поетичний погляд на дійсність». Відгадування і вигадкування загадок також впливає на різні аспекти мовленнєвого розвитку дошкільників. Вживання у загадці різних засобів художньої виразності для створення метафоричного образу (прийому уособлення, використання багатозначності слова, визначень, епітетів, порівнянь особливої ритмічної організації), сприяють формуванню образності дитячих висловлювань, надають мовленню українського колориту [3].

Загадка, як ніщо інше, чудово розвиває і зміцнює вправність і гостроту мислення. Якщо в сиву давнину загадки використовувались передусім як засіб перевірки зрілості людини, то в наш час вони є предметом культурної розваги, своєрідних інтелектуальних ігор і відпочинку.

Робота над загадкою у дитячому садку полягає у формуванні умінь сприймати, аналізувати, відгадувати, а також створювати власну загадку. Старший дошкільник вже може самостійно складати загадки. Переважно це

загадки-описи про предмети чи явища довкілля, ініціатива складання належить вихователю.

Складання загадки надзвичайно цікавий вид роботи для дошкільнят. Однак цей етап неможливий без спостереження за її будовою, специфікою, аналізу побудови. Готуючи дітей до складання загадки, вихователь має пояснити, як вона будується: в загадці завжди або називається інший предмет, схожий на той, що потребує відгадки, або описуються ознаки прихованого предмета. Перед складанням загадки варто запропонувати відгадати кілька загадок, щоб зрозуміти, як вони побудовані, у чому полягають їх особливості. Дошкільникам пропонуються для відгадування та аналізу такі загадки, в яких специфічні риси цього жанру виявляються особливо яскраво: 1) називається не сам предмет, а схожий на нього; 2) вказуються найяскравіші риси предмета.

Наприклад: 1. Узимку білий, влітку сірий (Заєць);

2. Чорні поля, мокне земля, дощ поливає, листя опадає, коли це буває? (Восени).

3. Нам потрібні голки для шиття, а кому потрібні голки для життя? (Їжак).

4. Сто одеж – і всі без застібок. (Капуста).

5. У нашої бабусі сидить дід у кожусі, проти печі гріється, без води умиється. (Кіт) [1].

Після цього діти розглядають предмет (явище) чи його малюнок з метою знайти найвиразніші ознаки цього предмета чи відшукати схожий, який можна було б використати для алегорії. Така робота активізує знання про предмет, його ознаки, дії.

Складання загадок сприяє розвитку мислення. Дж. Родарі притримувався думки, що цей процес забезпечує розвиток фантазії, уяви. Особливо інтенсивно уява розвивається у старшому дошкільному віці. І якщо в цей період уяву спеціально не розвивати, потім настає різке зниження цієї функції. Разом зі зменшенням здібності фантазувати у людини знижуються

можливості творчого мислення. Уява дозволяє старшим дошкільниками сприймати найфантастичні образи і ситуації як реальні. Дж. Родарі стверджував, що в процесі сприйняття дитина постійно збагачує враження про предмети, явища і зв'язки між ними. Але, оскільки життєвий досвід дитини дуже малий і можливість оцінки «Що я бачу?» недостатня, виникає постійне перекомбінування вражень. Виникає велика кількість нових зв'язків між предметами і явищами [4].

На основі цього ми можемо зробити висновок, що загадки один із найефективніших засобів розвитку мовленнєвих творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Вони сприяють розвитку зв'язного мовлення у дітей, відіграють велику роль у досягненні дошкільниками високого рівня мовленнєвої культури, що характеризується багатством, точністю і виразністю, формують у дітей граматичну компетентність, розвивають усі психічні процеси, головне спонукають дитину до творчості, до самостійної творчої діяльності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL:<http://mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednyia/doshkilna/bazoviy-komponent-2.doc>.
2. Методика використання загадок в роботі з дітьми. URL:
http://dnz450.edu.kh.ua/organizaciya_osvitnjogo_procesu/metodichni_rekomendacii/metodika_v_ikoristannya_zagadok_v_roboti_z_ditjmi
3. Федчук Т. Загадка як засіб мовленнєво-творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку. 2019 р. С. 154–157.
4. Gianni Rodari Grammatica Della Fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie. 1973.

Миронюк Оксана

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Смолюк І. О.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Забезпечення ефективного соціального розвитку дитини є важливим аспектом сучасної дошкільної освіти і потребує надання своєчасної психолого-педагогічної допомоги та підтримки у її повноцінному та гармонійному особистісному розвитку. Виховання у дитини культури пізнання дорослих та дітей, розвиток соціальних емоцій та мотивів, етично цінних способів спілкування, розвиток самопізнання і виховання поваги до себе актуалізує проблему вивчення психолого-педагогічних особливостей соціального розвитку дітей старшого дошкільного віку.

В сучасному суспільстві орієнтирами соціального розвитку дитини є здатність орієнтуватися в соціальному оточенні, усвідомлюючи свою самоцінність та інших людей, висловлюючи почуття і ставлення до світу відповідно до культурних традицій і цінностей суспільства, переважання моральних та інтелектуальних інтересів над матеріальними, активність особистості.

На думку О. Кононко, старший дошкільний вік є сензитивним періодом для становлення базових характеристик особистості: емоційно-потребової сфери, моральних установок та духовних цінностей, самооцінки, а також соціально-психологічних особливостей спілкування [2, с. 21].

Під час організації процесу соціального розвитку слід враховувати особливості становлення соціальності дитини та її суб'єктності. В психолого-педагогічній теорії [1; 3] сформувалася думка про те, що дитина не трансформує зовнішні вимоги соціуму у внутрішні правила своєї поведінки, не вбудовується в соціальні відносини шляхом адаптації до них, а намагається різними способами протистояти тиску соціуму та виробити в собі конструкцію внутрішньої культури, внутрішньої свободи та істинної соціальності. Тільки таким чином вона повною мірою набуває повноцінної соціальності, яка від самого народження була дана їй як потенціал і можливість стати людиною та особистістю. Тільки так вона стає суб'єктом своєї психіки, своєї поведінки та своїх здібностей [3, с. 170].

Старший дошкільний вік особливо насичений важливими досягненнями у соціальному розвитку дитини. У цей період вона відкрита до дослідження світу взаємин між людьми, до різних видів діяльності, зокрема таких як ігрова діяльність, оскільки саме вона у цьому віці є провідною і суттєво сприяє соціальному розвитку дитини.

Дітям 5-7 років притаманні досить важливі досягнення, до яких можна віднести: високий рівень інтелектуального розвитку, який включає мислення та запам'ятовування. У цей період у дітей формується обсяг знань та навичок, необхідний для подальшого розвитку. Вони починають виділяти суттєві ознаки у предметах та явищах, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між ними, просторові, тимчасові та інші відношення. Діти володіють достатнім обсягом знань про часові межі, орієнтуються в послідовності днів тижня, пір року та місяців, впевнено освоюють орієнтацію в просторі й на площині [1, с. 57].

У цьому віці, як етапі інтенсивного розвитку, формуються основні механізми діяльності та поведінки дитини. Саме в старшому дошкільному віці відбуваються зміни у всіх сферах, призводячи до особистісних новоутворень.

До новоутворень у дітей старшого дошкільного віку науковці [2; 4] відносять наступні:

- зростає потреба у спілкуванні з однолітками, що за посередництвом спільних ігор та діяльності зумовлює виникнення дитячої спільноти;
- відбувається формування моральних якостей – поступово діти переходять від імпульсивної поведінки, до поведінки опосередкованої правилами і нормами; вони активно користуються правилами при регулюванні своїх взаємин з однолітками;
- діти вже мають уявлення про такі поняття як добро і зло, відрізняють добрі вчинки від поганих, можуть навести відповідні приклади з особистого досвіду або, можливо, навіть з літературних творів; поведінку однолітків

оцінюють категорично і вимогливо, щодо власної поведінки більш поблажливі та недостатньо об'єктивні;

– стають вибірковими у взаєминах, граються невеликими групами, з'являються перші друзі – ті, з ким у дитини найкраще досягається порозуміння та взаємна симпатія [4].

У дошкільному віці дітям властива природна допитливість, яка є основою їх пізнавальної активності. Інтенсивний розвиток пізнавальної сфери відбувається на момент досягнення дитиною старшого дошкільного віку, вона стає активнішою в пошуках нової інформації, відбуваються зміни у встановленні позитивних відносин з оточуючими.

У цей віковий період визначаються ігрові інтереси. Діти самостійно створюють ігровий простір, вибудовують сюжет та перебіг гри, розподіляють ролі. За допомогою спільної гри однолітки починають регулювати взаємини, у них проявляються норми моральної поведінки. В результаті взаємодії та зіставлення своєї поведінки з поведінкою однолітка у дитини з'являється можливість кращого усвідомлення самого себе, свого «Я» [3, с. 271].

Старший дошкільний вік – це період інтенсивної соціалізації дитини, інтеграції в культуру, розвиток спілкування з навколишнім світом, формування моральних та естетичних категорій. Зміни, які відбуваються у діяльності та поведінці дитини старшого дошкільного віку, призводять до особистісних новоутворень, зокрема, зростає потреба у спілкуванні з однолітками; відбувається формування морального аспекту; діти мають уявлення про добро і зло; стають вибірковими у взаєминах; проявляються норми моральної поведінки; з'являється можливість кращого усвідомлення свого «Я».

Цінний соціальний досвід, накопичений дитиною під умілим керівництвом дорослого, та формування необхідних соціальних навичок сприяють розкриттю вікового потенціалу дитини та комфортному вступу в доросле життя. Тому, необхідно створювати умови для набуття особистого соціального досвіду, оскільки соціальний розвиток передбачає активну

участь самої дитини в оволодінні культурою людських взаємин, освоєнні соціальних норм і ролей, виробленні психологічних механізмів соціальної поведінки.

Список використаних джерел

1. Кондратенко Н. І. Сучасні підходи до оцінювання життєвої компетентності та особистісних досягнень дошкільників. *Наукові записки РДГУ*. 2005. Вип. 31. С. 56–58.
2. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч.закладів. Київ: Освіта, 2008. 255 с.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник: У 2 кн.: Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2006. Кн.1. 576 с.
4. Шишова О. М. Психолого-педагогічні засоби розвитку соціальної компетентності дошкільників. URL: <https://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default>.

Приходько Софія

студентка КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – викладач КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради Міліщук С.О.

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік є сенситивним у формуванні таких базових якостей особистості, які забезпечують морально-етичний розвиток особистості. Зрозуміло, що на теперішньому етапі розвитку суспільства, коли пропонувані дитині моделі поведінки не завжди відповідають моральним нормам, а інколи навіть відверто протиставляються базовим цінностям людства, особливої актуальності набуває проблема розуміння дітьми моральних норм і категорій та дослідження умов формування етичних уявлень у дітей дошкільного віку.

Розвиток моральної свідомості дітей дошкільного віку досліджено в працях зарубіжних психологів (Л. Колберга, Ж. Піаже, З. Фрейда, С. Якобсона та ін.) та наукових доробках вітчизняних науковців (Т. Аболіна, В. Андрущенко, І. Бех, В. Горський, А. Гусейнов, О. Дробницький, В. Єфименко, В. Іванова, О. Лінчук, В. Лозовий та ін.), виявлено і детально описано формування етичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку

засобами казки (В. Сухомлинський, Н Куфко), засобами гри (С. Заблоцька, В. Сухомлинський), засобами театралізованої діяльності (Н. Куфко, О. Ляховець, О. Олійник, А. Пасічник).

Аналіз джерел свідчить про те, що роздуми щодо проблеми формування етичних уявлень турбували людство з давніх-давен. Так, поняття морально-етичних уявлень зустрічаємо в працях філософів Сократа, Геродота та ін. Сучасні дослідники в галузі філософії С. Анісімов, В. Бакштановський, О. Дробницький, А. Гусейнов, О. Титаренко особливу увагу приділяють дослідженню таких дефініцій, як «етика», «мораль», «моральність» в рамках досліджень морально-етичного виховання. Науковці стверджують, що дані терміни фундаментальні в теорії виховання і вказують на сукупність норм поведінки, спілкування та взаємин, прийнятних в соціумі. На їх думку, мораль та етика є такими формами суспільної свідомості, системами уявлень, поглядів, ціннісних орієнтацій, норм, що регулюють діяльність кожної особистості в суспільних відносинах.

В науковому обігу найбільшого поширення набуло тлумачення моралі як реальних явищ (звичаїв суспільства, усталених норми поведінки, уявлень про добро і зло тощо). Натомість етика з точки зору сучасних науковців – це наука, що вивчає мораль. Таким чином, мораль є предметом вивчення етики. • А. Пасічник розглядає етичні уявлення «як когнітивно-емоційні утворення; узагальнені чуттєво-наочні образи належних зразків поведінки, що мають нормативно оцінний зміст» [5].

Поняття «формування» в дитячій психології є одним з основних понять, що характеризують онтогенез людини, поряд з такими термінами, як «розвиток», «дозрівання» та «становлення». Формування дитини, як правило, відбувається в умовах суспільства. Т. Дуткевич пише: « У процесі формування можна виділити стихійну компоненту і цілеспрямований процес змін особистості, або ж її окремих сторін і якостей внаслідок спеціально організованих впливів». Відповідно, і формування етичних уявлень нерозривно пов'язане із націленими розвивальними впливами на

підростаючу особистість оточуючих людей, де виховання – як процес здійснення суспільних впливів, що зумовлює формування особистості, відіграють провідне значення. Поняття «формування» психічних якостей підростаючої особистості акцентує соціальну зумовленість психічного розвитку дитини в умовах суспільства [1]. Виходячи з вищесказаного, ми не можемо розглядати поняття «формування» без розуміння терміну «розвиток», оскільки ці положення взаємопов'язані.

Передумови засвоєння етичних уявлень закладаються у віці немовляти, бо саме в цьому віці починається розуміння мовлення дорослих. В подальшому дитина раннього розвитку намагається наслідувати норми поведінки за оточуючими, щоб отримати похвалу. Спочатку дорослий виступає в ролі контролера, що перевіряє відповідність поведінки дитини моральним нормам, потім дошкільник переходить до самостійного використання етичних принципів. Під впливом досвіду спілкування з дорослими та однолітками, ознайомлення з художньою літературою у дітей дошкільного віку формуються етичні еталони-зразки, як емоційно-когнітивні узагальнення щодо способів поведінки. Внаслідок використання етичних еталонів виникають узагальнені образи людей [1].

На думку І. Беха, «мораль дитині спадково не передається, вона виховується», й емоційно-моральне удосконалення дитини залежить від уміння вихователя проникнути у внутрішній світ дитини через співпереживання [2].

Формування у дітей етичних уявлень багато в чому визначає розвиток їх почуттів і поведінку. Уявлення дитини про красиве й потворне у власній поведінці слугує джерелом етичних почуттів, асоціюючись із добром і злом. Неправильні уявлення про дружбу, доброту, чесність, справедливість є причиною частих конфліктів між дітьми. Тому педагог повинен з'ясувати, що діти знають про етику взаємин між людьми, який конкретний зміст вкладають вони у поняття «доброта», «дружба», «чесність», «справедливість» [5, с. 57].

Одним з найдієвіших способів морально-етичного виховання дошкільників є гра. Такі ігри допомагають дітям у правильній будові соціальних стосунків, прояву емпатії; розрізняти добрі і погані вчинки. Різноманітна спрямованість гри сприяє вихованню у дітей морально-етичних якостей. Найдієвішими в цьому випадку будуть творчі ігри: сюжетно-рольові, ігри-драматизації, рухливі тощо [2, с. 159-160].

Багато сучасних науковців та педагогів відзначали великий вплив казки для становлення етичних уявлень дитини. Казка знайомить дитину зі світом літератури, людських стосунків та навколишнім світом загалом. В образах героїв казки яскраво представлені такі моральні поняття, як чесність, доброта, повага. Композиція твору показує протиставлення добра і зла, фантастичні образи, характерні причинно-наслідкові зв'язки та події, доступні для розуміння дитини, робить казку особливо цікавою та хвилюючою для дітей. Казка є цінним інструментом розвитку моральності дошкільника [3]. Можливо і необхідно інсценувати казку, залучаючи дитину до участі в ігровій діяльності, що зображає відносини між казковими персонажами, якщо останні можуть допомогти їй увійти у світ людського спілкування.

Отже, етичні уявлення – це когнітивно-емоційні утворення; узагальнені чуттєво-наочні образи належних зразків поведінки, що мають нормативно оцінний зміст. Поступово засвоюючи моральні норми та узгоджуючи їх з власними потребами й проявами самостійності, дошкільники досягають значного ступеня регуляції власної поведінки. Засобами театралізованої діяльності, сюжетно-рольової гри та казки забезпечується оптимальний баланс між самостійною та колективною мовленнєвою, драматичною діяльністю, підвищується усвідомлення дітьми різних емоційних станів, дитяче експериментування та більш глибоке осмислення етичних норм поведінки в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

2. Ладивір С. О. Особистість дошкільника: надії та перспективи розвитку: наук.-метод. посіб. Житомир, 2003. 175 с.
3. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Слово», 2011. 720 с.
4. Михальська С. А. Особливості розвитку етичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Вип. 39. С. 157–166.
5. Пасічник А. В. Особливості розвитку етичних уявлень дітей дошкільного віку. Актуальні проблеми психології: Психологія розвитку дошкільника. 2010. №17 (6). С. 57–62.

Савоник Тетяна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

РОЛЬ БАБУСІ ТА ДІДУСЯ У ВИХОВАННІ МАЛЮКА

Сім'я – це не тільки батьки і діти. Важливу роль у ній відіграють бабусі та дідусі, а іноді й інші родичі. Незалежно від того, живуть вони разом з молодими батьками чи ні, їхній вплив на онуків не можна залишати поза увагою. Перш за все слід сказати про допомогу, яку надають сьогодні бабусі й дідусі в догляді за дітьми. Вони піклуються про них, поки батьки на роботі, доглядають за ними під час хвороб, сидять з ними, коли батьки вечорами йдуть у кіно, театр або в гості, тим самим в якійсь мірі полегшуючи батькам їх працю, допомагаючи їм зняти напругу і перевантаження. Бабусі й дідусі розширюють соціальний кругозір дитини, який завдяки їм виходить з тісних сімейних рамок і набуває безпосередній досвід спілкування зі старшими людьми [1].

Бабусі і дідусі – хранителі сімейних традицій і від них залежить збереження традицій роду. Старість – це мудрість, тому допомагаючи своїм дітям, не потрібно втрачати повагу до себе; не нав'язувати своїм дітям допомогу і не позбавляти їх самостійності.

У бабусі і дідуся завжди є час для спілкування з дитиною, ігор, читання. Спілкування дитини з ними розширює їх соціальний контакт.

Старшим поколінням у сім'ї треба зробити все можливе, щоб діти об'єднували, а не роз'єднували. Які щасливі внуки, коли поруч з ними люди, для яких вони – безмірна і безмежна радість! Навряд чи життя представить на схилі років більш яскраві переживання, ніж ця остання любов – онуки. До них відношення трохи інше, ніж до дітей. Є народне прислів'ям «Діти до вінця, а онуки до кінця» [3].

«Будь-яка тенденція розпестити дитину окупається любов'ю, казками і спогадами, іншими способами стимулювати і урізноманітнити життя малюка» – така точка зору про бабусь і дідусів, висловлена Масару Ібукі, автором концепції виховання і навчання дітей раннього віку.

Бабусі і дідусі емоційно пов'язані з онуками, здатні відгукуватися на нескінченні дитячі прохання і питання, до яких так ніколи прислухатися вічно кудись поспішаючим і зайнятим особистими проблемами батькам. Бабусі і дідусі, як правило, мудріші, більш великодушні, ніж батьки. У них, навіть якщо вони ще працюють, знаходиться час і, головне, бажання вислухати дитину, вникнути в її переживання, розділити її радості та біди, дати добру пораду [2].

Бабуся і дідусь (прабатьки) після батьків – це найрідніші для дитини люди. Їх ставлення до онуків мають емоційну основу, позбавлені розрахунку і розумового початку, справді безкорисливі. Участь прабаб'яків у вихованні сучасних онуків пов'язане з різними суперечностями. В основній масі батьки вітають, якщо бабусі і дідусі виявляють бажання допомогти у вихованні онуків. Але не завжди це проходить без непорозумінь між поколіннями. У складній сім'ї, де проживають разом батьки, їх дорослі діти зі своїм потомством, не так-то легко домогтися належного взаєморозуміння батьків і дітей, оскільки позначається належність до різних поколінь [4].

Народна мудрість говорить про те, що до онуків є особлива, невимовна любов, яка не зрівняється з жодним іншим почуттям. Це справді чудово! Проте і тут все має бути в міру. Часто так буває, що бабусі-дідусі допомагають власним дітям у вихованні їхніх дітей (своїх внучат), адже

шалені темпи нинішнього життя не дозволяють довго засиджуватись у декретній відпустці, няню наймати не всі мають можливість і бажання, то кому ж довірити своє чадо, як не найріднішим? І тут ховаються деякі небезпеки: по-перше, коли бабуся (дідусь) надто захоплюються вихованням онуків, то це відбивається на їхніх власних подружніх стосунках з чоловіком (дружиною), що несе багато негативних наслідків. По-друге, батьки, повністю довіряючи комусь виховання власної дитини (хай навіть найріднішим людям), позбавляють себе цього прекрасного досвіду, цієї надважливої ролі – батька і матері, позбавляють себе нагоди для власного розвитку, яку дарує піклування про дітей. Також, суттєво утруднюється встановлення контактів з дітьми тоді, коли батьки захочуть перейняти опіку над ними. Втручання дідуса й бабусі перешкоджає батькам освоїти їхні батьківські ролі, а інколи буває й таке, що присутність «третьої особи» (бабусі чи дідуса) призводить до усунення батька дитини на задній план, а це вже загрожує подружній спільноті батька і матері дитини. Є ще й третя сторона – діти, яких мають виховувати ті, хто їх народив, тобто люди, старші від них на одне, а не на два покоління.

Бабуся та дідусь грають дуже важливу роль в житті своїх онуків. Вони можуть бути не тільки піклувальниками та опікунами, але й натхненниками, друзями та підтримкою.

В житті дитини, бабуся і дідусь можуть виконувати наступні ролі:

Піклувальники: бабуся та дідусь можуть допомагати з доглядом за дітьми, коли батьки не можуть бути поруч. Вони можуть допомагати з розвитком дітей, гратися з ними та забезпечувати їхні потреби.

Натхненники: бабуся та дідусь можуть бути відмінними натхненниками для своїх онуків. Вони можуть ділитися своїм досвідом та знаннями, розповідати цікаві історії про своє життя та вчинки. Це допомагає дітям розвиватися та ставити перед собою нові цілі.

Друзі: бабуся та дідусь можуть бути хорошими друзями для своїх онуків. Вони можуть бути людьми, які слухають і розуміють дітей,

допомагають їм розвиватися та забезпечувати підтримку у складних ситуаціях.

Група підтримки: бабуся та дідусь можуть допомагати своїм онукам у важких життєвих ситуаціях, таких як розлучення батьків, хвороби, навчання, кар'єра. Вони можуть допомагати дітям зрозуміти, як працює світ, та навчити їх цінним навичкам, які допоможуть їм в майбутньому.

Дідусі і бабусі завжди відрізнялися здатністю дати дітям якусь частку свого емоційного багатства, чого не устигають іноді зробити батьки дитини або через нестачу часу, або через свою незрілість. Говорять, що між старими людьми і дітьми існує якийсь «містичний зв'язок»: казка, яку розказує дідусь, набагато цікавіше, ніж та ж сама, розказана батьком. Дідусь і бабуся займають в житті дитину і тому таке важливе місце, що вони нічого не вимагають від неї, не карають її і не лають, але постійно діляться з нею своїм душевним багатством.

Отже, їх роль у вихованні малюка безперечно важлива і досить значна. Однак не завжди вона позитивна. Нерідко багато бабусь і дідусів псують дітей зайвою поблажливістю, надмірною увагою, тим, що виконують кожне бажання дитини, задаровують її подарунками і ледве чи не купують любов, перетягуючи на свою сторону. У відносинах бабусь і дідусів зі своїми онуками є й інші «підводні рифи». Справа в тому, що вони підривають авторитет батьків, коли дозволяють дитині робити те, що батьки заборонили. Трапляється, що бабусі беруть на себе роль матері, затуляючи собою справжню матір дитини. Іноді бабусі і дідусі вимагають, щоб всі з ними ділилися, хочуть бути в курсі всіх сімейних справ, все вирішувати самі, у все втручаються і т. п. Головна трудність тут в тому, що вони здійснюють іноді вирішальний вплив на дитину, однак відповідальність за неї вже не несе, і коли у вихованні щось йде не так, вони звинувачують в цьому батьків.

Список використаних джерел

1. Головні умови виховання дітей у сім'ї URL: <https://www.schoollife.org.ua/holovni-umovu-vyhovannya-ditej-u-simji/>
2. Роль дідусів і бабусь у родинному вихованні URL: <https://multiurok.ru/blog/rol-didusiv-i-babus-u-rodinnomu-vikhovanni.html>

3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. шк., 1978. 263 с.

4. Консультація для батьків: Бабусі і дідуся URL: <https://pedkopilka.com.ua/blogs/melnikova/konsultacija-dlja-roditelei-babushki-i-dedushki.html>

Сахнюк Алла

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О. С.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дослідницька компетентність є однією з компетентностей, якими має оволодіти діти дошкільного віку. Відкриття дошкільниками суб'єктивно нових знань і способів дій, вибудовування міжособистісної взаємодії, вияв пізнавальної активності й самостійності в пізнанні нового, безпосередня й опосередкована взаємодія з вихователем та однолітками, зосередження уваги на способах виконання дій у складі діяльності позитивно позначаються на адаптації до якісно нового стану розвитку суспільства, в якому дитина зростає, самореалізовується й самостверджується, поступово розкриваючи свій особистісний потенціал.

Дошкільний вік є сенситивним у формуванні дослідницької компетентності: можливості мислення, пізнавальних інтересів, розширення взаємодії з навколишнім середовищем, прояви елементів творчості в діяльності та ін. Діти п'яти - шестирічного віку захоплюються дослідницькою діяльністю, із задоволенням проводять нескладні досліди як самостійно, так і з допомогою дорослих. Внутрішня пізнавальна активність дитини, наявність розвивального середовища, спілкування з дорослим, здатність до наслідування є рушійними силами розвитку її логіко-інтелектуальної сфери.

У Базовому компоненті дошкільної освіти, а саме в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» визначено дослідницьку

компетентність, яка проявляється в умотивованості дитини на дослідження об'єктів і явищ, пізнання нового; виявленні стійкого інтересу до дослідницького пошуку як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності та ін. [1].

Питання формування дослідницької компетентності є в полі зору таких науковців як Г. Беленька, Ю. Волинець, С. Єлманова В. Костенко, Є. Сипчук, Н. Сидорчук, Н. Стаднік, Н. Яришева та ін. Так, Є. Сипчук визначає дослідницьку компетентність як особистісне утворення, що проявляється у мотивації, готовності, здатності до впровадження та реалізації активної дослідницької діяльності [5]. Науковцями також зазначено, що дослідницька компетентність – це здатність дитини до пошуку, пошукової активності, аналізу одержаних результатів, їх оцінка і прогнозування своїх подальших дій та формування у дітей на цій основі міцних знань, умінь, навичок. На думку М. Головань та В. Яценко дослідницька компетентність – це цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності [2 с. 61]. Цю ж думку підтримує Н. Сидорчук і зазначає, що дослідницька компетентність передбачає володіння знаннями, уміннями і способами дослідницької діяльності [4, с. 308].

Як засвідчує проведений аналіз, дослідницька компетентність передбачає сформованість здатностей досліджувати об'єкти і явища навколишнього середовища і узагальнювати отримані результати, спостерігати та пізнавати нове; здатність до пошуку, до організації пошукової діяльності і виявлення пошукової активності; мотивація на необхідності пізнання навколишнього світу; формування якостей дослідника.

Отже, враховуючи погляди вчених на трактування дослідницької компетентності та вікові особливості дітей старшого дошкільного віку, ми пропонуємо дослідницьку компетентність дітей старшого дошкільного віку визначати як здатність дитини 5-6 років досліджувати й узагальнювати предмети і явища навколишньої дійсності, яка проявляється в дослідницькій діяльності і виховує якості дослідника.

В основі дослідницької компетентності лежить здатність дитини проводити дослідницьку діяльність. Н. Лисенко вважає, що дитяча дослідницька діяльність має ті самі етапи, що й наукова дослідницька діяльність, до яких належать: визначення меж дослідження (сфери, проблеми, теми), формулювання гіпотез, виявлення методів дослідження, збір, фіксація та обробка отриманих матеріалів, аналіз отриманих результатів, підготовка та захист дослідження, рефлексія [3].

Аналізуючи Базовий компонент дошкільної освіти, можемо визначити структуру дослідницької компетентності дітей дошкільного віку: когнітивний, емоційний та діяльнісний компоненти [1] (див. Табл.1).

Таблиця 1.

Компоненти і показники сформованості дослідницької компетентності дітей дошкільного віку

Компонент	Показники сформованості
Когнітивний	Знання про взаємодію матеріалів, об'єктів довкілля, розуміє систему конкретних предметних взаємодій; розуміє і правильно вживає терміни і позначення досліджуваних матеріалів; знає і розуміє послідовність проведення досліду, правила безпеки під час проведення фізичних експериментів; виконує практичні і розумові дії, виявляє нові сторони і властивості об'єктів, на цій основі отримує нові знання про об'єкти довкілля.
Емоційний	Умотивованість на дослідження об'єктів і явищ дійсного світу, пізнання нового; демонструє емоційні переживання у результаті задоволення або незадоволення потреб і мотивів до об'єктів, що вивчаються; має пізнавальну потребу, стійкий інтерес до дослідницького пошуку як у спеціально створених

	<p>проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності; демонструє володіння знаннями і способами діяльності, які дають змогу розв'язувати пізнавальні суперечності, досягаючи результату. демонструє позитивне емоційно-ціннісне ставлення до дослідницької діяльності; виявляє внутрішню пізнавальну потребу виконувати дослідницькі завдання; наполегливо шукає способи розв'язання дослідницького завдання; демонструє інтерес до самостійного розв'язання проблемно пошукових завдань, висуває гіпотези, формулює власні розумові висновки.</p>
Діяльнісний	<p>Здатність спрямовувати увагу на пізнання об'єктів довкілля; за допомогою власної сенсорної системи досліджувати предмети й об'єкти дійсного світу, виявляти в них спільне і відмінне; використовувати різні способи обстеження, раціональні прийоми порівняння, набуті у процесі взаємодії з дорослими і однолітками; доцільно; аналізувати, узагальнювати, класифікувати, групувати предмети, об'єкти за ознаками форми, величини, кількості, кольору, здійснювати серіацію, елементарне кодування властивостей та якостей предметів, об'єктів та ситуацій; робити висновки та узагальнення, самостійно виправляти помилки, оцінювати результати власної роботи; надавати чіткі відповіді, міркувати, застосовуючи словесні конструкції типу «і», «чи», «або», «якщо..., то... але», «всі», «деякі», самостійно приймати рішення, виявляти вольові, лідерські якості в груповій, парній взаємодії, висувати власні пропозиції, наполегливо досягати кінцевої мети у розв'язанні пошуково-дослідницьких завдань</p>

Як ми уже наголошували, дослідження – це своєрідне спостереження. Н. Яришева зазначає, що дослідження і спостереження мають схожу структуру, яка включає такі основні етапи:

1 етап – підготувати дітей до досліду. Він полягає в активізації вже набутих знань про природні об'єкти та явища. Далі потрібно створити ситуацію очікування, активізувати інтерес дітей, знайти проблему. Поштовхом до цього може стати проблемне питання, чийсь лист, розповідь вихователя чи вже наявна проблемна ситуація в групі.

2 етап – початок дослідження: обговорення необхідних умов для дослідження та припущення (гіпотеза). Якщо діти мають знання щодо певного досліду та вміння правильно висловлювати свою думку, то можуть самостійно висунути припущення за допомогою певних тверджень. Вихователь під час попередньої дослідницької роботи повинен показати принцип міркувань та припущень. Подальша робота або підтвердить думки дітей, або спростує їх. Після цього дослід має бути обговорений. Усі умови під час обговорення мають бути однаковими, окрім якоїсь одної. Це необхідно для забезпечення чистоти експерименту.

3 етап – перебіг досліду. Діти спостерігають за ходом досліду, виділяють цікаві факти та спілкуються між собою.

4 етап – заключний: обговорення результатів досліду. Діти роблять висновки, спростовують або підтверджують висунуті на другому етапі припущення [6].

Умовою розвитку дослідницької діяльності дитини є її суб'єктна позиція, яка виявляється в умінні висунути і реалізувати гіпотезу розв'язання проблеми в різноманітній пошуковій діяльності та експериментуванні.

Отже, з раннього віку потрібно дитину привчати спостерігати і пізнавати навколишній світ, активізувати пошукову активність дитини через неможливість задовольнити звичайні потреби звичними способами. Незвичайна ситуація, що викликала пошукову діяльність, змінюється в процесі дослідження, і дитина повинна реагувати на зміни своїми діями, будувати припущення щодо подальшого розвитку ситуації, здійснювати пошукові, дослідницькі дії, наполегливо намагаючись вирішити значущу для неї проблему.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>
2. Головань М. С. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць*. Випуск VII. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. С. 55–62.
3. Лисенко Н.В. Організація пошуково-дослідницької роботи в дитячому садку. Київ: РУМК, 1990. 220 с.

4. Сидорчук Н., Дубасенюк О. Акмеологічне зростання дослідницької компетентності викладачів університету у сфері педагогічної освіти. *Нові технології навчання*: зб. наук. праць ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. Київ, 2020. Вип. 94. 338 с. С. 306–313.

5. Сипчук Є. Категорія «Дослідницька компетентність» у філософській та історико-педагогічній науковій літературі. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2022. №. 1 (101). С. 149–157.

6. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. Київ: Вища школа, 1999. 255 с.

Стецько Тетяна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О. С.

ПРОБЛЕМА СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ У СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Питання сенсорного розвитку дітей раннього віку є одним із пріоритетних у дошкільній педагогіці, оскільки саме сенсорний розвиток як розвиток у дитини процесів сприйняття та уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування в просторі, а також запах, смак тощо, є підґрунтям успішної подальшої організації різних напрямів національного виховання та різних видів діяльності дошкільників.

Розвиток органів чуття у дітей до трьох років відбувається дуже інтенсивно, адже пізнання навколишньої дійсності базується перш за все на відчуттях та сприйманні, дитина дізнається про навколишні предмети та явища через різні органи чуття: зір, дотик, слух тощо. На основі цього у подальшому розвитку дітей виникають такі більш самостійні процеси як пам'ять, уява, мислення.

На важливості сенсорного розвитку дітей акцентується увага і в Базовому компоненті дошкільної освіти, в якому визначено освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», та наголошено на необхідності

формування в дошкільників сенсорно-пізнавальної компетентності як здатності дитини використовувати власну сенсорну систему у процесі логіко-математичної та дослідницької діяльності [1].

Сенсорне виховання в ранньому віці виступає обов'язковим складником подальшого успішного розвитку дитини, потребує від дорослих створення насиченого предметно-розвивального середовища і усвідомлених дій з боку вихователів; пізнавальної діяльності у найближчому і предметному середовищі; наявності значної кількості методичного та практичного матеріалу.

Значну увагу розкриттю теорії і практики сенсорного розвитку дітей приділяє у своїй монографії Н. Грама, аналізуючи компонентно-структурний склад сенсорного розвитку дитини раннього віку, визначає чинники, які ефективно на нього впливають [4]. Авторка визначає етапи цілеспрямованого розвитку сенсорних здібностей дитини:

– 1 етап формування сенсорних еталонів та стійких, закріплених у мовленні уявлень про кольори, геометричні фігури та співвідношення між величинами кількох предметів;

– 2 етап вивчення способів обстеження предметів, а також набуття уміння розрізняти їхню форму, колір та розмір і виконувати щоразу складніші окомірні дії;

– 3 етап розвиток аналітичного сприймання: уміння орієнтуватися в поєднанні кольорів, аналізувати форму предметів, виділяти окремі вимірювальні величини [4, с. 65].

Вимоги до сенсорного виховання дитини з перших днів життя обґрунтовують О. Вільхова та О. Гришко, наголошуючи, що однією з найважливіших складових організації цього процесу є предметно-розвивальне середовище. Учені акцентують увагу на значимості дидактичної гри у сенсорному розвитку дітей та педагогічних умов її використання: послідовність і систематичність дидактичних ігор; регулярність їх проведення з поступовим переходом від простого до складного;

індивідуальний підхід з урахуванням вікових особливостей дітей; створення сприятливого предметно-розвивального середовища [3].

П. Міленіна досліджуючи педагогічну технологію сенсорного розвитку М. Монтесорі, наголошує, що розвиток відчуттів за цією технологією робить дітей спостережливими, допомагає призвичаїтися до сучасної цивілізації і готує до практичного життя. Дослідниця виокремлює основні правила користування Монтесорі-матеріалами, оскільки вони створені для реалізації серйозної мети – розвитку дитини, тому дошкільники мають ставитися до них із повагою. Коли малюк хоче виконати якусь вправу, він приносить усі необхідні матеріали й акуратно розкладає їх на килимку або столику в певному порядку. Коли вправу закінчено – матеріали повертає на своє місце в первинному вигляді, щоби їх могла використати інша дитина. Діти дошкільного віку можуть користуватися матеріалами самостійно, без участі інших дітей і педагога. Опанувавши сенсорну культуру, зазначає авторка, діти матимуть можливість пришвидшувати своє сприйняття світу в усьому його багатстві [5, с.123].

Розроблені М. Монтесорі сенсорні матеріали унікальні з позиції розвитку всіх сфер відчуття. Вони вчать слухати тишу й звуки, розрізняти кольори, форму, вагу предметів, якості матеріалів тощо. Диференційоване вдосконалення вміння усвідомлено сприймати такі відчуття дає дитині можливість сконцентруватися на якомусь одному з них. Так вона вчиться керувати своїми емоціями та пізнавати світ у всьому розмаїтті. М Монтесорі вважала чуттєве сприймання основою розумового і морального життя [5, с. 122].

Застосування сенсорних ігор у навчанні дітей з порушенням інтелектуального розвитку розглядає С. Трикоз. Авторка зазначає, що засобом формування сенсорного розвитку особливих дошкільників, є система дидактичних ігор та вправ, у процесі яких діти засвоюють сенсорні еталони та узагальнені способи обстеження зовнішніх властивостей предметів [6, с. 1].

У свою чергу, Ю. Вакуленко аналізує роль сенсорно-інтегративної терапії у розвитку мовлення дітей з розладами аутистичного спектра. Учена наголошує на важливості ролі відчуттів для нервової системи дитини; описує негативні наслідки, які можуть бути у разі розладів процесів сенсорної інтеграції, та як остання може допомогти впоратися з ними; підкреслює надзвичайний розвивальний потенціал сенсорно-інтегративної терапії. Учена наголошує на необхідності сенсорного розвитку для успішного оволодіння дитиною видами практичної діяльності (ігровою, навчальною та ін.) [2].

Ю.Вакуленко констатує, що сенсорний підхід до інтеграції видів діяльності дитини створює позитивну динаміку тому, що кожен фактор розвитку психічних процесів (мислення, пам'ять, увага) впливає на фактори розвитку мовлення, комунікації, гри, рухових навичок, мотивації, контакту зі світом, волі, уяви і доповнює один одного як комплексний метод її розвитку і навчання [2, с. 41].

Отже, аналізуючи значення сенсорного розвитку та пізнавально-сенсорної компетентності, можемо зазначити, що вони сприяють збагаченню особистості через безпосереднє спілкування з природою, з явищами суспільного життя, зі світом речей, що створені руками людини. Сучасні науковці у галузі дошкільної педагогіки у своїх працях акцентують увагу на тому, що без цілеспрямованого сенсорно-пізнавального впливу на дитину її сприйняття надовго залишиться поверхневим, фрагментарним, не створюється база, необхідна для інтелектуального розвитку, оволодіння різними видами діяльності (малювання, конструювання тощо), повноцінного засвоєння знань і набуття навичок.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / за заг. ред. А. М. Богущ. К.: Видавництво, 2021. URL: <https://mon.gov.ua/2021/12.01>
2. Вакуленко Ю.В. Сенсомоторний розвиток дітей з аутизмом. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні* : зб. тез учасн. міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22–23 лютого 2019 року). 2019. С. 29–32.
3. Вільхова О., Гришко О. Педагогічні умови використання дидактичної гри у сенсорному вихованні дітей раннього віку. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2022. Вип. 25 . С. 62–73.

4. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 239 с.
5. Міленіна П. О. Сенсорний розвиток дитини дошкільного віку: сутність технології М. Монтесорі. *Освітні розвідки*, 2020.С. 118–125.
6. Трикоз С.В. Сенсорне виховання (Концепція дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю).
URL:<https://www.spp.org.ua/index.php/journal/article/download/158/146>

Суслик Богдана

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Алендарь Н. І.*

ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В ОСВІТІ

Життєдіяльність людини, її здоров'я і тривалість життя безпосередньо залежать від широкого спектру чинників навколишнього середовища, під дією яких людина протягом всього життя перебуває постійно. Біологічні, соціально-економічні, природно-кліматичні та інші чинники, які все частіше носять негативний характер, зумовлюють підвищення рівня захворюваності, особливо у людей молодого віку.

Результати медичних та соціальних досліджень останніх років в Україні свідчать про катастрофічне зниження стану здоров'я, фізичної підготовленості та рухової активності населення. Перспектива успішного становлення української нації пов'язана з пошуком оптимальних шляхів розв'язання проблеми збереження та зміцнення здоров'я населення, зокрема дітей і молоді, формування навичок здоров'язбереження, використання здоров'язберезувальних технологій у закладах освіти.

Теоретичні основи здоров'язбереження, пошук ефективних технологій, засобів, способів і методів оздоровлення організму людини займали важливе місце ще в античній педагогіці і в педагогіці всіх подальших епох. У роботах багатьох педагогів-класиків (Я. Коменського, Г. Песталоцці, Г. Сковороди, К. Ушинського та ін.), як і в роботах сучасних вчених (В. Горащук,

С. Кириленко, В. Климова, Г. Кривошесєва, В. Скумін, Л. Сущенко, Л. Татарнікова, Л. Хижняк, А. Нагорна та ін.), важлива увага приділяється проблемі формування і збереження здоров'я дитини [2].

Становлення і розвиток проблеми здоров'язбереження людини у вітчизняній педагогіці пов'язані з народними традиціями сімейного виховання, розробкою перших педагогічних пам'яток Київської Русі (зокрема «Повчання Володимира Мономаха»), освітньо-виховним досвідом козацької педагогіки, діяльністю братських шкіл і Києво-Могилянської академії, ученням Г. Сковороди про здоров'я людини як її духовно-морального вдосконалення [5].

Одним із перших в історії розвитку вітчизняної педагогічної думки важливе значення формування в молодого покоління здорового способу життя обґрунтував О. Духнович. Педагог розглядав фізичне виховання у нерозривному взаємозв'язку з розумовим і моральним розвитком дитини, розцінюючи його як запоруку успішного зміцнення інтелектуальних сил дитини, як необхідну умову гармонійного розвитку особистості. О. Духнович наголошував, що фізичне виховання повинно здійснюватися насамперед у родинному колі [4, с. 39].

Я. А. Коменський велику увагу приділяв питанням збереження й зміцнення здоров'я. В основу педагогічної системи виховання дітей великий педагог поклав розвиток фізичного, психічного, духовного здоров'я дитини як цілісної системи, яка об'єднувала в собі необхідність раціонального харчування, фізичних навантажень, дотримання вимог особистої гігієни, законів правильної організації процесу виховання дитини як удома, так і в закладі освіти [4, с. 43].

Проведені дослідження П. Лесгафтом дали змогу створити своєрідну для того часу, науково обґрунтовану і гуманістичну за своєю суттю систему фізичного виховання, сенс якої був спрямований на збереження, підтримку і зміцнення здоров'я. Він розглядав фізичне виховання в якості надзвичайно важливого засобу всебічного розвитку людини і вважав, що воно нерозривно

пов'язане з розумовим, моральним та естетичним вихованням, яке й відображає квінтесенцію поняття «здоровий спосіб життя» [3, с. 97].

Становлення теоретичних концепцій здоров'язбереження у вітчизняній педагогічній науці носив тривалий характер і на початок ХХ століття були окреслені основні підходи до реалізації здоров'язбережувальних технологій в освіті: антропологічний, гігієнічний, гуманістичний і фізкультурний. Генезис вказаних підходів знайшов своє відображення у працях багатьох вітчизняних учених [5, с. 78].

Створена у 80-ті роки ХХ століття «Школа наукових основ здоров'я» (І. Березіна і Ю. Дергачова) стала поштовхом для вирішення проблем реалізації здоров'язбережувальних технологій у різних закладах освіти.

Друга половина ХХ століття, яка характеризувалася переходом від індустріальної цивілізації до постіндустріальної, була зумовлена бурхливим розвитком науково-технічної революції. Яскравим виразником цієї концепції здоров'язбережувальної діяльності став відомий український педагог В. Сухомлинський. Його новаторська система здоров'язбереження знайшла своє відображення у розвитку відповідного здоров'язбережувального середовища навчального закладу, в яке увійшли діти, вчителі, батьки, представники громади [2, с. 35].

Однією з фундаментальних характеристик людського життя є поняття «здоров'я», яке, як вважає І. Ларіонова, переосмислюється кожного разу, коли в соціумі відбуваються кардинальні зміни або в суспільних відносинах, або в технічних можливостях людства [1, с. 31].

Дослідження проблем збереження і зміцнення здоров'я дитини потрібно починати, на думку І. Василяшко, з обов'язкового вирішення базових питань щодо визначення ключових дефініцій поняття «здоров'я» і «захворювання» [2, с. 9].

В. Горащук називає здоров'ям гармонійне поєднання соціальних і біологічних характеристик людини, що зумовлюються природженими біологічними і набутими соціальними явищами, що відображають стан

людського організму. О. Куліша трактує поняття «здоров'я», як гармонійне поєднання психічних, фізичних і трудових функцій організму людини, що визначає повноцінність її участі в різних сферах суспільного життя [3, с. 44]. Л. Мещеряков розглядає «здоров'я», як динамічний стан людини, в основі якого лежить процес збереження і генезису біологічних і фізіологічних функцій організму для її тривалого життя. І. Поташнюк під здоров'ям розуміє такий стан організму людини, який забезпечує поєднання ключових функцій організму (рефлекторної, інстинктивної, генеративної), спрямованих на забезпечення розумової діяльності у соціальній і культурній сферах [2, с. 25].

Отже, аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок про те, що жодне з визначень поняття «здоров'я» не носить універсальний характер і не задовольняє повністю запити педагогічної практики. Історико-педагогічний аналіз виникнення і розвитку поняття «здоров'язбереження» у галузі освіти дозволяє виокремити головні підходи до проблем збереження здоров'я дитини, які були характерними для доіндустріального та індустріального суспільств. Головна характеристика цих моделей полягає у відсутності в освітніх закладах того часу системної здоров'язбережувальної діяльності і цілеспрямованого формування сприятливих для здоров'я дитини навичок засобами здоров'язбережувальних технологій.

Список використаних джерел

1. Кречетов О. Витоки ідеї формування здорового способу життя (друга половина XIX – початок XX ст.). *Педагогічні науки. Полтава*, 2011. С. 97–102.
2. Свиридчук О.В. Здоров'язбережувальне середовище як засіб становлення особистості. *Андрогогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання*. Випуск 5. 2014. С. 139–145.
3. Лесгафт П. Ф. Завдання фізичного розвитку в школі. *Педагогіка: Хрестоматія* / уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2003. С. 600–606.
4. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2007. 352 с.
5. Шукалюк Г. П. Готовність педагогів ПТНЗ до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів. *Методичний вісник: Інформаційно-методичний збірник*. Рівне: НМЦ ПТО, 2018. №1. С. 22–25.

Харчук Анастасія
студентка Волинського національного університету імені Лесі
Українки
Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Смолюк І. О.

ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ГРИ

Специфіка праці дошкільника полягає в тому, що вона тісно пов'язана з грою. Варто зацентувати увагу на тому, що у цих видів діяльності загальне джерело – потреба брати активну участь у житті дорослих, що підсилюється прагненням до самостійності. У праці й у грі дитина опановує сферу соціальних відносин і дій, пов'язаних з побутовими і професійними функціями дорослих. У грі малюк діє в уявному плані, що не має конкретного результату. У праці дії та умови їх виконання реальні і призводять до отримання відчутного продукту. У трудовій діяльності дитини встановлюється безпосередній зв'язок з життям дорослих, на відміну від гри [3].

Діти старшого дошкільного віку нерідко перетворюють працю на гру. Це відбувається, якщо дане дитині доручення непосильне для неї, або дитина не розуміє, що від неї вимагають, чи не знає, як потрібно виконувати завдання, а дорослий не контролює її діяльності.

Шестирічні діти усвідомлюють відмінності гри і праці. У грі вони використовують іграшки або предмети-замінники. У трудовій діяльності дошкільники орієнтовані на використання знарядь праці, виконання трудових операцій, вказують об'єктивну мету праці, її суспільно корисну спрямованість. Гра розглядається дітьми як діяльність для задоволення, а праця як важливий процес, що передбачає конкретний результат [5, с. 11].

Вродовж всього дошкільного дитинства зв'язок гри і праці зберігається. З одного боку, часто необхідність у певних ігрових предметах

диктує виконання трудових дій, що передбачають виготовлення необхідних атрибутів і потім включають їх в гру. З іншого боку, продукти дитячої праці нерідко допомагають створити уявну ситуацію, підказуючи вибір і розвиток сюжету гри. Наприклад, виготовлення іграшки-саморобки включається в режисерську гру. В ігровій діяльності відбувається підготовка дітей до праці. Граючись, вони осягають сенс праці дорослих, сутність їхніх стосунків. Крім того, ситуація гри найбільш сприятлива для розгортання трудової діяльності тим, що поліпшується якість роботи, росте прагнення довести її до кінця. Така ситуація ефективна для формування позитивного ставлення до господарсько-побутової праці, особливо до такої, що передбачає одноманітність процесів (наприклад: прибирання снігу з веранди).

Слід зазначити, що єдність між працею і грою дошкільника полягає в тому, що в цих видах діяльності дитина отримує, узагальнює і систематизує уявлення про працю дорослих. З працею, як і з грою, пов'язаний перший емоційний етап професійного самовизначення. Знайомство з працею дорослих, виконання трудових обов'язків формує уявлення про професії, веде до того, що формуються перші професійні вподобання, вимальовуються професійні інтереси [3, с. 90].

За даними дослідження, проведеного нами, старший дошкільник називає від 5 до 15 професій. Тут проявляються статеві відмінності. Хлопчики знають більше найменувань професій, пов'язаних з водінням різних видів транспорту, сільськогосподарських машин, а також будівництвом (муляр, будівельник, зварювальник, кранівник, екскаваторник) і, звичайно, військові (льотчик, танкіст, ракетник) спеціальності. Дівчатка більше, ніж хлопчики, знають про професії вихователя, вчителя, лікаря, медсестри, перукаря, музичного працівника, продавця.

Найскладнішим для дошкільників є усвідомлення праці дорослих. Її суспільну значимість вони легше виділяють у діяльності конкретних людей, професій які їм знайомі. Старші дошкільники знають знаряддя праці, необхідні людям багатьох професій, можуть описати процес праці і виділити

якості, необхідні людям різних спеціальностей. Дитина осягає сенс професійної діяльності, розуміє необхідність кожної професії. У дошкільника формується шанобливе ставлення до праці дорослих.

Зауважимо, що знання про працю дорослих виступають як центральна ланка уявлень про соціальну дійсність [1, с. 6].

Трудова діяльність дошкільника розвивається в декількох напрямках. По-перше, відбувається ускладнення її компонентів. По-друге, це ускладнення веде до освоєння нових видів і форм праці.

Старші дошкільники визначають мету праці на основі сформованих уявлень. Вони впевнено діють під впливом словесної інструкції дорослого, яка передбачає виконання складних дій впродовж досить тривалого часу. З віком цілі стають не тільки більш стійкими, але і реальними, що спираються на оцінку дитиною своїх можливостей і умінь [4, с. 12].

Ще до початку трудової діяльності старший дошкільник виділяє умови, засоби і способи досягнення мети, тобто у нього складається вміння попередньо планувати працю, що значно підвищує якість роботи.

Старші дошкільники можуть вже планувати не тільки власну, але і спільну з однолітками трудову діяльність, що проявляється у визначенні плану роботи, знаходженні спільної думки з приводу способів досягнення мети, розумінні взаємної відповідальності за досягнення мети. Сформованість навичок колективного планування сприяє виникненню у дітей прагнення до самоконтролю, самостійного вдосконалення прийомів та умінь, необхідних для виконання плану, підвищенню почуття відповідальності. Підсумком колективного планування виступає висока якість отриманого результату трудової діяльності [2, с. 156].

Успішність досягнення мети залежить від уміння проконтролювати свою діяльність. На відміну від молодших, старші дошкільники намагаються правильно оцінити свою роботу, хоча помічають не всі помилки. Їх цікавить якість праці. Тому вони звертаються з питаннями до дорослого про правильність та якість власних трудових дій. Впродовж дошкільного віку

удосконалюються дітьми трудові дії. Поступово вони стають більш точними, швидкими і координованими. Однак обмеженість можливостей дитини, особливості її психічного розвитку призводять до того, що трудові завдання вона зазвичай виконує довго, не завжди якісно. Тому так важливо давати дитині посильні завдання, навчити її правильно поводитися із знаряддями і предметами праці. Критерієм оцінки трудової діяльності дитини має виступати не тільки досягнення результату як такого, але головним чином його якість.

З метою впровадження гри в життя, виховну і навчальну діяльність дошкільників варто виокремити наступні умови розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами гри:

1. Використання в освітньому процесі великого спектру ігор.
2. Збагачення життєвого досвіду дітей знаннями і враженнями за допомогою гри.
3. Забезпечення обережного і тактовного спрямування гри.
4. Організація самостійної діяльності та активності дітей в ігровому середовищі.
5. Створення оптимальних умов для індивідуальних і колективних ігор.
6. Правильний відбір ігор, іграшок та ігрового обладнання.

Необхідною умовою застосування гри є також баланс між вільною самостійною грою та іншими видами діяльності. Дотримання такого балансу є одним з основних компонентів розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Завдання вихователя – викликати інтерес до певної події, яка захопила б дитину, вразила, вплинула на її уяву та почуття.

Як показало дослідження, дуже часто батьки (вихователі), щоб не засмучувати дитину, намагаються не помічати помилок або порушень правил. У такому випадку зникає головна педагогічна цінність гри: виховання волі, вміння долати труднощі, бажання грати до перемоги. Під час гри необхідно слідкувати за дотриманням правил, точністю виконання

завдання. Тоді гра буде сприяти розвитку дитини, допомагати готувати його до шкільного життя.

Тому саме у грі розвиваються не тільки психічні процеси: мислення, мова, пам'ять, увага, а й такі важливі якості особистості, як наполегливість, зосередженість, вміння дотримуватися певних правил. Засобами гри виховуються – співчуття, вміння прийти на допомогу, дружба.

Отже, гра є важливою і найдоступнішою формою діяльності дошкільників, засобом самовираження. Вона найбільше відповідає їхнім фізичним і психічним можливостям. Засобами гри формується особистість дитини. Гра виступає важливим засобом навчання і виховання дітей, підготовки їх до школи та майбутнього життя. Завдяки грі навколишній світ, усвідомлений дитиною, значно розширюється. До нього потрапляють не тільки предмети і явища найближчого оточення, а й значно ширше коло предметів, з якими діють дорослі, і які ще не доступні дитині.

Одним із компонентів готовності дитини до трудової діяльності є привабливість праці. Це своєрідний психологічний механізм, який формується під час усвідомлення дитиною того, що у процесі праці вона відкриває нове у собі, довкола себе, випробовує свої можливості на зовсім іншому рівні вимог, здатна досягти конкретного результату, який приносить радість їй і тим, хто вболіває за її успіхи. Сподіватися лише на формування цього психологічного механізму в процесі насиченої елементами праці гри недоцільно, оскільки в грі він має зовсім іншу психологічну основу. Саме це свідчить про необхідність забезпечення тісного зв'язку дитячої праці з грою, використання під час її організації ігрових прийомів, створення ігрових ситуацій, а також виховання ставлення до праці як до обов'язку.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. Трудове виховання дітей дошкільного віку як педагогічна проблема сучасності. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 1. С. 4–13.
2. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку. Українське дошкільля. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 264 с.
3. Вільхова О. Виховання у дітей дошкільного віку позитивного ставлення до трудової діяльності. Імідж сучасного педагога. 2020. № 2. С. 88–91.

4. Захарчук Н. Трудове виховання дошкільників. Семінар-практикум для вихователів. *Дитячий садок. Управління*. 2018. № 10. С. 11–15.
5. Ліщенко І. Організація трудової діяльності дошкільнят. *Палітра педагога*. 2014. № 4. С. 10–13.

Чайка Анастасія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ ЯК БАЗОВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

В останні роки в українському суспільстві відбуваються суттєві зміни в багатьох сферах, зокрема – політичній, соціальній, економічній, а також в культурі та освіті. Реформації стосуються запровадження новітніх технологій, розширення сфери громадянського суспільства, модернізації як самого ринку праці, так і умов, в яких мають працювати люди. Працелюбність є ставленням особистості до праці, що зумовлюється як формуванням безпосередніх трудових умінь і навичок, так і розвитком відповідних морально-психологічних якостей, що набуваються в даному процесі.

Окремі аспекти формування працелюбності в контексті трудового виховання дошкільників вивчалися сучасними науковцями Л. Артемовою, Г. Беленькою, О. Богініч, В. Ждан, Р. Заіченко, Л. Калуською, В. Колесніковою, Н. Кот, М. Машовець, та ін. Працелюбність як моральна якість особистості досліджувалася З. Борисовою, О. Кононко, М. Крулехт, В. Нечаєвою, Л. Образцовою, Т. Поніманською.

Працелюбність розглядається як риса особистості, що засвідчує готовність брати участь у суспільно корисній діяльності й досягати високих стандартів якості. Феномен працелюбності є багатоаспектним, пов'язаним із загальнолюдськими цінностями, пріоритет яких був обґрунтований у працях

багатьох філософів, соціологів, психологів, педагогів й аналізувався переважно в контексті морального та трудового виховання.

Ознайомлення з працею дорослих ставить за мету дати дітям конкретні знання та уявлення про працю і виховати повагу до праці дорослих, навчити цінувати її, мотивувати інтерес та любов до праці. Одночасно вирішується завдання впливати і на поведінку дітей – викликати бажання трудитися, працювати сумлінно, ретельно.

Трудова діяльність дорослих, яку діти можуть безпосередньо спостерігати, зазвичай робить дієвішим вплив на дітей.

З віком більше приваблює дітей праця, що протікає за межами дитячого садочка. В іграх діти наслідують будівельників, і працівників транспорту. Уміло-організовані спостереження за цією роботою мають велике значення для формування загальної трудової спрямованості та діяльності самих дітей. Найбільший вплив надають постійно діючі враження, спостереження за працею, що протікає у найближчому оточенні. Як показують дослідження, важливо викликати у дітей почуття захоплення тими чудовими перетвореннями, які відбуваються в результаті праці: старі брудні стіни покриваються новою штукатуркою, фарбою, стають красивими, привабливими; засипана снігом вулиця після розчищення знову відкриває свої простори для вільного руху транспорту та пішоходів, шматок матерії в руках швачки перетворюється на предмет одягу тощо [4, с. 478]. Так поступово діти починають розуміти сенс праці. Вони бачать її результати, заряджаються її ентузіазмом.

Разом з тим, при ознайомленні з працею дуже важливо дотримуватися поступовості у розширенні відомостей. Слід мати на увазі, що велика кількість вражень призводить до того, що діти отримують уривчасті, поверхові відомості, що мало впливають на формування правильного ставлення до праці, на вироблення навичок і вмінь. Тому в освітньому процесі необхідно давати дітям невелику кількість відомостей, поступово їх розширюючи і поглиблюючи, доповнюючи відоме новими знаннями,

закріплюючи старе. Лише при такому поступовому заглибленні дітей у пізнавальне явище можливо виробити в них правильні уявлення про працю, правильне ставлення до неї.

Старші дошкільники успішно виконують нескладні обов'язки з обслуговування колективу, здатні вже до елементарної відповідальності за доручену справу, можуть долати невеликі труднощі в роботі. Діти відчують радість від трудового зусилля, усвідомлюючи корисність своїх дій, виявляють дбайливе ставлення до результатів праці дорослих [1, с.13].

У сім'ї дитина спостерігає приготування їжі, прання і прасування білизни, дошкільник бачить, як підтримується чистота і порядок в приміщенні. Нерідко в сім'ях має місце художній і технічний процес (випилювання, ремонт апаратури, конструювання і т.д.)

Важливою є спільна діяльність дітей і дорослих, що здійснюється в процесі побутової праці, праці в природі, праці з обслуговування, ігор та занять.

Побутова праця: підтримання чистоти і порядку в групі і на ділянці, зміна чистої білизни, прання дрібних речей, дрібний ремонт білизни та одягу, приготування деяких страв. Праця з обслуговування ігор та занять: спільна підготовка матеріалу до занять, ремонт іграшок, книг, посібників, виготовлення саморобних іграшок та посібників. Праця в природі: догляд за тваринами, за рослинами в куточку природи і на городі, в квітнику [2, с.14].

Важливим у відборі видів праці є відповідність роботи загальнопедагогічним принципам і вимогам гігієни. Діти не повинні виконувати роботи, що вимагає великого навантаження, незручних робочих поз, напруження зору, а також дуже монотонних, образних дій.

Для формування у старших дошкільників узагальненого уявлення про структуру трудового процесу, зв'язки і залежності між його компонентами ми використовуємо модель трудового процесу. Педагогічна технологія використання моделювання дуже ефективна, дозволяє наочно побачити

послідовність включення компонентів у трудовий процес, усвідомити існуючі між ними зв'язки і залежності [3, с. 9].

Проаналізувавши освітній процес старших дошкільників, ми прийшли до висновку про те, що робота щодо формування системних знань про працю, зацікавлене ставлення до процесу праці дає можливість забезпечення формування працелюбності як базової якості особистості старших дошкільників.

Список використаних джерел

1. Ведмеденко Д. Від інтересу до працьовитості. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 12–14.
2. Гавриш Н. Працюємо з усіма і окремо з кожним: молодша група. *Дошкільне виховання*. 2016. № 9. С. 13–20.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2019. 39 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2009. 478 с.

Чайківська Соломія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.

ДІАЛОГІЧНІ НАВИЧКИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває в онтогенезі. Воно слугує універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. Під час спілкування дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ, що її оточує, в його цілісності і різноманітності; формує і розкриває свій власний внутрішній світ, свій образ «Я»; засвоює і створює культурні цінності, виступає при цьому активним суб'єктом взаємодії.

Мовленнєва компетентність включає в себе діалогічну компетентність, яка, в свою чергу, є складовою базової характеристики особистості дитини дошкільного віку [4].

Діалогічне мовлення є основною формою спілкування дітей дошкільного віку. Довгий час у методиці розглядалося питання щодо визначення необхідності навчання дітей діалогічного мовлення, якщо вони оволодівають ним спонтанно у процесі спілкування з оточуючими. Практика та спеціальні дослідження (М. Алексєєва, А. Павлова, Ф. Сохін, Г. Хріпкова, В. Ядешко, В. Яшина) доводять, що у дошкільників необхідно розвивати в першу чергу ті комунікативно-мовленнєві вміння, які не формуються без впливу дорослого. Важливо вчити дитину вести діалог, розвивати вміння слухати та розуміти звернене до неї мовлення, вступати в розмову та підтримувати її, відповідати на запитання та запитувати самій, пояснювати, користуватися різноманітними мовними засобами, поводити себе з урахуванням ситуації спілкування [1].

Діалог є природним середовищем розвитку особистості. У розвинених формах діалог – не просто побутова ситуативна розмова, а багате контекстне мовлення, вид логічної взаємодії, змістовне спілкування. Найбільш соціально значущою для дошкільників є діалогічна форма спілкування. А. Леушиною було зроблено висновок про те, що діалогічне мовлення є первинною формою мовлення дитини [3].

Т. Флоренська зазначає, що діалог – це звернення до кожної людини як до окремої індивідуальності. В основі діалогу лежить діалогічна єдність: по-перше, це вираження думок та їх сприйняття; по-друге, реакція на них, що відображається у побудові даного акту мовлення. Основними ознаками діалогу є бажання вступати у мовленнєву взаємодію, цілеспрямованість і дотримання правил мовленнєвої комунікації [5].

Діалогічне мовлення – процес безпосереднього спілкування, де кожен із учасників виступає в ролі мовця і слухача. Зміст діалогічного мовлення складається з обміну репліками, висловлюваннями, пов'язаними між собою за змістом. Діалогічне мовлення розвивається і формується в процесі спілкування і взаємодії з більш досвідченим співучасником – носієм комунікативної культури [4].

Відповідно до редакції Базового компоненту дошкільної освіти [2] діалогічна компетенція дитини вважається сформованою, якщо дошкільник ініціює та підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні і немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету і коректно виявляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника та коригує його залежно від ситуації спілкування [2].

До діалогічного мовлення дітей дошкільного віку в новому Державному стандарті сформульовано наступні вимоги:

- вільно, невимушено вступає в розмову з дітьми, дорослими використовуючи різні форми звертання та репліки;
- виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу з 3-4 дітьми;
- виявляє здатність домовлятися, звертатися по допомогу;
- використовує різні вербальні та невербальні засоби для привітання, висловлення подяки, тощо;
- аналізує та пояснює причини виникнення конфліктів, виявляє суперечності та аргументи;
- ввічливо ставиться до партнерів по спілкуванню;
- виявляє свою зацікавленість у розмові, щирість висловлювання, враховує емоційний стан співрозмовників;
- тримається в діалозі невимушено, розмовляє тактовно [2].

Таким чином, оволодіння діалогічним мовленням є важливим завданням мовного розвитку в дошкільному віці. Успішне й ефективне досягнення даного завдання залежить:

- від мовного середовища дитини,
- соціального оточення й сімейного благополуччя,
- індивідуальних особливостей особистості,

- пізнавальної активності.

Для ведення діалогу необхідно розвивати у дітей знання мови, вміння словесно виражати свою думку, передавати почуття і встановлювати з партнером відносини в різних комунікативних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. URL: <http://surl.li/ghvts>
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <http://mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/doshkilna/bazoviy-komponent-2.doc>.
3. Леушина А. М. Розвиток зв'язного мовлення у дошкільнят. *Психологія мови*. 1941. С. 22–71.
4. Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої гри. URL: <http://surl.li/ghvub>
5. Флоренська Т. А. Діалог у роботі християнського психолога. *Початок християнської психології*. 1995. С. 194–204.

Шаткун Софія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – старший викладач Удот В. Ф.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ З СІМ'ЄЮ

В контексті потреби організації якісного процесу взаємодії сім'ї та ЗДО під час гармонійного виховання дитини пропонується широкий набір форм і методів, відповідно до яких цей процес може реалізовуватися. Найчастіше вони поділяються на традиційні та інноваційні. Далі спробуємо ґрунтовно проаналізувати кожен з них.

Традиційні форми взаємодії поділяються на: індивідуальні, колективні та групові. Н. Горбенко зазначає про те, що індивідуальна форма взаємодії передбачає, що вихователь проводить просвітницьку й інформаційну роботу із сім'єю сам на сам, тобто тут аналізуються особливості розвитку кожної дитини, формується більш широке розуміння світоглядних переконань батьків, їх ціннісних орієнтирів й вже відповідно до цього він робить висновок про стиль сімейного виховання, розуміючи потреби кожної конкретної родини [1, с. 133].

Під час такої форми співпраці батьків і ЗДО можуть використовуватися наступні види роботи: створення педагогічних бесід, проведення тематичних консультацій (зважаючи на потреби кожної сім'ї окремо), створюється скринька для питань, які можуть ставити батьки, вивчення сім'ї шляхом відвідин.

Плануючи тематику бесід чи консультацій, важливо враховувати усі сторони виховання й по їх закінченню сторони повинні мати вичерпні відповіді на ті питання, які їх цікавлять.

Групова форма співпраці передбачає проведення консультацій із фахівцями з різних сфер (психології, юриспруденції, педагогіки, соціального захисту тощо), створення школи молодих батьків, проведення відкритих занять, забезпечення системної роботи батьківського комітету, візуалізація освітньої інформації тощо. Така форма взаємодії найчастіше використовується із певними групами батьків, які потребують додаткової інформації з певної сфери, або ж є учасниками батьківського комітету [1, с. 133].

Групові збори проводяться один раз на 2-3 тижні. Одне запитання готує вихователь, з інших програм пропонується виступити батькам чи комусь із спеціалістів. Щорічно на зборах варто обговорювати сімейний досвід виховання дітей.

Колективна форма співпраці в свою чергу є спрямованою на спільну роботу всіх батьків й реалізовується вона найчастіше у вигляді батьківських зборів, днів відкритих дверей, тематичних лекцій, батьківських конференцій, дитячих ранків, родинних свят, створення тематичних виставок та інше [1, с. 133].

Вище описані форми співпраці носять традиційний характер й на заміну їм сучасний освітній простір пропонує більш інноваційні форми взаємодії, що є спрямованими на те, аби допомогти налагодити контакти з родинами у вихованні та навчанні їх дітей [3, с. 23].

Серед них виділяють наступні: інформаційно-аналітичну, інформаційно-просвітницьку, розважальну й пізнавальну.

Особливість інформаційно-аналітичної форми взаємодії полягає в тому, що вона є спрямованою на виявлення інтересів й запитів батьків, а також дослідження рівня їх педагогічної грамотності. На практиці це виражається у вигляді соціологічних зрізів, опитувань у формі «Скриньки довіри», а також шляхом використання індивідуальних блокнотів [3, с. 24].

Інформаційно-просвітницька форма взаємодії ЗДО з родинами вихованців передбачає формування в батьків максимально широких уявлень про особливості роботи дошкільного закладу й того, в який спосіб у ньому виховують дітей. Також звертається увага на те, аби сформувати в батьків змістовні знання про виховання і розвиток їх дітей. Цей елемент співпраці можна організувати завдяки інформаційним проспектам для батьків, альманахам, журналам і газетам, через створення Днів відкритих дверей, відкритих переглядів занять, шляхом випуску міні-газет й організації тематичних бібліотек [3, с. 24].

Суть розважальної форми взаємодії є спрямованою на те, аби забезпечити встановлення достатнього рівня емоційного контакту між педагогами, батьками та дітьми. Це можна зробити через родинні свята, виставки батьків і дітей, гуртки та секції (наприклад, «Тато, мама і я – щаслива сім'я»), інтерактивні семінари та практикуми [3, с. 24].

В свою чергу пізнавальні форми співпраці сім'ї і ЗДО передбачають ознайомлення батьків з особливостями розвитку їх дітей, зважаючи на психологічний й фізіологічний аспекти, акцентуючи увагу при цьому на формування в них практичних навичок для якісного виховного процесу. На практиці такий напрям взаємодії реалізовується завдяки семінарам-практикумам, тренінгам, консультаціям в нетрадиційній формі, педагогічному брифінгу, педагогічній вітальні, усним педагогічним журналам, іграм педагогічного змісту, дослідницько-проектним, рольовим, імітаційним та діловим іграм [3, с. 24].

Вже на цьому рівні можемо для себе визначити, що загальні збори та конференції за сьогоденних умов відходять в минуле й на заміну їм приходять «круглі столи», вечори запитань та ділові ігри, які дозволять сформувати максимально комфортні та відкриті відносини між усіма учасниками виховного процесу й забезпечити всебічний розвиток дітей дошкільного віку.

Вище описані форми найчастіше реалізуються відповідно до спеціально створеної методики, що має містити в собі такі змістовні етапи [2, с. 26]:

- перший, який спрямований на те, щоб актуалізувати потреби батьків в освіті власної дитини;
- другий полягає в тому, аби забезпечити достатній рівень педагогічної освіти батьків як замовників на освітні послуги в дошкільній установі;
- третій, суть якого становить аспект партнерства педагогів і батьків у діяльності дошкільної установи, в основі якого закладено ідеї гуманізації відносин, пріоритет загальнолюдських цінностей з акцентом на особистісно-діяльнісний підхід.

В. Удот зазначає, що у процесі вирішення питання педагогічної взаємодії з батьками вихователь повинен враховувати загальну підготовку і життєвий досвід батьків, їхню освіту, громадську позицію, особливості сімей (родина учасника бойових дій: неповна, дистанційна та ін.), національні традиції, рівень виховного потенціалу конкретної родини та її мікроклімат. У процесі цієї роботи батьки будуть отримувати знання про завдання і методи всебічного виховання дітей – фізичного, розумового, морального, естетичного [4, с. 160].

Тому можна говорити, що процес співробітництва сім'ї та ЗДО первинно є спрямованим на підвищення рівня розвитку та виховання дитини дошкільного віку. Це стає можливим за умови використання великої кількості форм роботи, з погляду на які може реалізовуватися ця взаємодія й

в основі яких має функціонувати принцип педагогічної самоосвіти та педагогічного просвітництва як батьків, так і вихователів для того, аби процес розвитку дітей відбувався системно й не переривався, а лише доповнювався та розвивався, зважаючи на єдину стратегію розвитку дошкільників.

Список використаних джерел

1. Горбенко Н. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717784/1/%D0%92%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%97%D0%94%D0%9E%20%D0%B7%20%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf> (дата звернення 20.04.2023)
2. Пенцалюк І. Співпраця з сім'ями вихованців ДНЗ як форма оптимізації виховного процесу та корекційно-розвивальної сфери (Раціональне зерно). URL: http://bnrc-kam-pod.at.ua/Pedagogu/Z_DOSVIDY/dosvid_pencaljuk.pdf (дата звернення 19.04.2023)
3. Сервуля К. Організація взаємодії вихователів закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/16276/Servulia_pedfak_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 19.04.2023)
4. Удот В. Ф. Форми взаємодії вихователя дітей дошкільного віку з родинами учасників бойових дій. *Освітній простір України*, 2017. № 10. С.158–165. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/816/1/2327-6594-1-SM.pdf> (дата звернення 19.04.2023)

Шелест Тетяна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О.С.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає зміст знань дошкільників з різних сфер людської життєдіяльності; зокрема, в ньому зазначені загальні підходи до формування особистості через сферу життєдіяльності в природі: екологічне спрямування, виховання різнобічної і гармонійної особистості, орієнтованої на відтворення екологічної культури

суспільства, комплексний підхід, що передбачає розвиток чуттєвої сфери, засвоєння певного кола знань та оволодіння практичними вміннями [1].

Вивченням проблем екологічного виховання займалися такі педагоги минулого як О. Духнович, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Серед педагогів сучасності – Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришева, тощо. Зокрема, К. Ушинський наголошував, що в дошкільників необхідно формувати широке коло знань про неживу природу, рослинний світ, тваринний світ, працю людей у природі. Він закликав розширити спілкування дитини із природою й дивувався тому, що «... виховний вплив природи... так мало оцінений у педагогіці» [4].

Екологічна проблематика є однією з найактуальніших в сучасному світі, і формування екологічної компетентності в дітей віком 5-6 років є одним із ключових завдань, які стоять перед освітніми і виховними установами. Старший дошкільний вік – це час, коли діти починають більше уваги приділяти навколишньому середовищу та стають активнішими в екологічних питаннях. Тому важливо розглянути методи та підходи до формування у дітей старшого дошкільного віку екологічної компетентності, що дозволить їм у майбутньому свідомо ставитися до проблем екології та приймати екологічно обґрунтовані рішення.

Одним із ключових аспектів формування екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку – це навчання взаємодії з природою та усвідомлення важливості збереження природних ресурсів. У цьому контексті важливо залучати дітей до практичних дій, які сприяють збереженню довкілля, таких як сортування сміття, зменшення використання пластикових виробів та відходів, та розуміння важливості енергозбереження. Формування екологічної компетентності також передбачає розвиток у дітей певних навичок та вмінь, які дозволяють їм розуміти та оцінювати стан довкілля. Це можуть бути спостереження за рослинністю, тваринами та птахами, аналіз води та ґрунту, а також вивчення змін у кліматі та природних катастрофах.

Найбільш ефективними формами та методами формування екологічної компетентності є:

- ігри та квести природничого характеру;
- спостереження, досліди на вивчення природних явищ;
- екскурсії у природу;
- цільові прогулянки;
- залучення дітей до реалізації екологічних проєктів та програм [3].

Те, з чого починається пізнання дитиною навколишньої дійсності – це відчуття. І. Павлов показав, що фізіологічною основою чуттєвого пізнання є спільна діяльність зорового, слухового, шкіряного, нюхового та інших аналізаторів. Чим більша кількість аналізаторів бере участь у сприйнятті, тим точніше, багатше, яскравіше і змістовніше буде уявлення [2]. Звідси випливає, що в основі ознайомлення дітей з природою лежить наочність, безпосередня дія предметів і явищ природи на їхні органи чуттів. Малюки повинні мати можливість подивитися об'єкти, доторкнутися до них, послухати, понюхати, відчути їхню вагу і т. д.

На думку науковців і практиків, головними завданнями екологічного виховання дітей дошкільного віку є:

- учити дітей бачити взаємозв'язок між рослинами і тваринами, розуміти, як людина впливає на їхнє життя;
- формувати в дітей вміння бачити красу у всьому живому незалежно від того, чи то людина, чи рослина, чи тварина. Розуміння істини, що в природі не буває корисних і шкідливих тварин, натомість усі вони пов'язані одне з одним, одне одному потрібні, а отже, корисні;
- розвивати в дітей почуття небайдужості, вміння відчувати себе на місці квітки, рослини тощо;
- вчити любити й охороняти природу не на словах, а допомагаючи квітам, деревам, тваринам, птахам, усьому живому;

– пробудити в дітей емоційний відгук на різноманітні явища природи, зародити в них бажання милуватися і насолоджуватися нею і висловлювати свої почуття засобами художнього слова, образотворчого мистецтва [3].

Цікавими та захоплюючими у процесі формування екологічної компетентності дітей є такі види ігор (табл. 1).

Таблиця 1.

Формування екологічної компетентності старших дошкільників
засобами гри

<i>Назва</i>	<i>Правила</i>
«Пошук скарбів»	Діти повинні знайти скарби, що знаходяться у природі. Наприклад, це можуть бути картинки диких тварин або намальовані зображення дерев. Для отримання скарбів діти повинні відповісти на питання про цих тварин або дерева, про їх харчування, місце життя тощо.
«Посади дерево»	Діти можуть допомогти віртуальній героїні посадити дерево відповідно до правильного способу. Вони можуть вибрати правильне місце для посадки, викопати ямку правильної глибини, додати добрива і воду. Так вони дізнаватимуться про важливість дерев для нашої планети і про те, як доглядати за ними.
«Екологічна мандрівка»	Діти повинні ходити по парку або лісі та шукати ознаки того, що довкілля здорове. Наприклад, дерева, які дихають, птахи, які співають, і бруньки на гілках дерев.
«Вибери смітєвий матеріал»	Діти повинні визначити, який матеріал є сміттям і додати його в кошик для сміття. Вони можуть використовувати картки зі зображенням різних предметів та вирішувати куди кожен з них повинен бути віднесений: до пластикового сміття, скла, металу або органіки.

Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку буде ефективним за дотримання таких вимог:

– створення в закладі дошкільної освіти розвивального середовища, фонду методичних, науково-ілюстративних матеріалів;

– організація та обладнання «екологічних просторів» на ділянці закладу дошкільної освіти: майданчика природи, мікроферми, «куточка незайманої

природи» (лісу, лугу, пустиря), екологічної стежки, «лікарських грядок», городу;

– створення умов для праці дітей і дорослих у природній зоні закладу;

– організація «екологічного простору» в приміщенні дитячого садка: групові куточки природи, зимовий сад, теплиця, кімната природи, акваріум (модель прісноводного водоймища, штучно створені мінієкосистема) [3].

Отже, формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом їх соціалізації та підготовки до життя в сучасному світі. Для досягнення цієї мети необхідно застосовувати різноманітні методи та підходи, такі як ігрові технології, дослідницькі проєкти, екскурсії, взаємодію з природою та багато інших. Важливо розуміти, що формування екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку не є одноразовим заходом, а постійним процесом, який потребує уваги, часу та зусиль як з боку вихователів, так і з боку батьків та оточуючого середовища. Механізм формування екологічної компетентності досить складний і тривалий процес, який передбачає комплексний підхід до навчання, виховання та розвитку дітей, і «проходить» шлях від знань, які засвоюються, через почуття та закріплюються у діяльності, що в цілому формує ставлення дітей до природи.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Веретенникова С. О. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1999. 248 с.
3. Скірко Г.З., Чорна Г.В. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності в природі. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/31/part_2/36.pdf.
4. Скрипка Ю. М., Екологічна компетентність дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://naurok.com.ua/ekologichna-kompetentnist-ditey-starshogo-doshkilnogo-viku-35403.html>.

Юшинова Ірина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.

АСПЕКТИ РОЛІ ГРИ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік є початковим етапом формування особистості. У дітей дошкільного віку виникають такі особистісні новоутворення, як супідрядність мотивів, засвоєння моральних норм та формування довільної поведінки. Особливо розвиваються особисті мотиви, які проявляються в різноманітних видах діяльності і спрямовані на предмети діяльності. Наприклад, в ігровій діяльності дитина намагається забезпечити себе іграшками та атрибутами [1, с.106]

У цьому віці формуються психологічні якості і механізми особистості, налагоджуються зв'язки, відносини, які становлять ядро особистості. Також у цей період формується стійкий внутрішній світ, форми поведінки, які дають підстави вважати дитину особистістю.

Найважливіше значення для розвитку особистості дитини дошкільного віку має гра. Адже виконуючи роль дорослих, відтворюючи їхню діяльність і взаємини, діти знайомляться з доступними для них правилами і мотивами поведінки, якими керуються дорослі в трудовій і громадській діяльності, спілкуванні між собою. Гра захоплює дітей, примушує їх переживати почуття інших персонажів: співчувати хворим, симпатизувати дітям, поважати старших тощо. Інтерес до гри, бажання зіграти певну роль спонукає дітей виконувати непривабливі дії. Вона є способом входження у реальне життя дорослих.

Складність гри, кількість її учасників і узгодженість між їхніми діями формують вимоги до поведінки дітей, їхніх взаємин. Тому з ускладненням ігор підвищується і їх значення у розвитку особистості дитини.

Педагоги та психологи здавна вивчають ігри дітей дошкільного віку: досліджуючи їх функції, специфічний зміст, порівнюючи їх з іншими видами діяльності. Тож, необхідність у грі пояснюють як необхідність дати вихід

надмірній життєвій силі, яка з кожним віковим періодом розвитку тільки зростає. Трактують природу дитячих ігор і як задоволення потреб у відпочинку.

Сучасна педагогіка найчастіше послуговується класифікацією ігор, в якій ігри поділяють на творчі та ігри за правилами:

1. Творчі ігри – до них належать режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструктивні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2. Ігри за правилами – цю групу утворюють рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні, ігри з предметами; з переважанням основного руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані).

Розвиток гри дитини протягом дошкільного віку відбувається дуже стрімко, тим самим веде за собою розвиток особистості. Тож можна виділити такі напрями розвитку гри дитини:

1. Зміна сюжету ігор – спочатку це ігри на побутовий сюжет («дочки – матері» у молодших дошкільників) до ігор з виробничим сюжетом («лікарня», «залізниця», «школа» у дошкільників середньої вікової групи), а далі – із суспільно-політичним сюжетом («війна» у старших дошкільників). Це дає дітям змогу відтворювати найрізноманітніші особливості людської діяльності, залучати до гри будь-яку кількість ровесників, тобто відтворювати ширшу систему стосунків. У грі дошкільник відкриває для себе відмінності між моральними й аморальними вчинками, оскільки він грає в реальне життя.

2. Зміна об'єкта гри – гра розвивається від відтворення дій із предметами (миття посуду, випікання пасочки, малювання писанки, одягання ляльки – в молодшому дошкільному віці) до відтворення стосунків між дорослими (в середньому дошкільному віці), а в старшому дошкільному віці головним стає виконання правил відповідно до взятої на себе ролі. Кожна роль відповідає перейнятим зі сфери стосунків дорослих правилам. Діти

охоче підпорядковуються їм або роблять це під впливом зауважень ровесників («так не буває», «це робиться не так»).

3. Зміна відношення між уявною ситуацією і правилом – на перших порах правило гри приховане за роллю. З урахуванням цього Л. Виготський стверджував, що всі ігри з правилами виникли з ігор в уявній ситуації. При цьому простежується тенденція, за якою зі згортанням уявної ситуації розгортається правило.

4. Зміна характеру перенесення значень з одного предмета на інший – у молодшому дошкільному віці для дитини важлива зовнішня подібність іграшки з реальним предметом, пізніше подібність поступово втрачає свою важливість, і діти можуть уявляти одні предмети граючись зовсім іншими.

5. Зміна дій – з розвитком ігрової діяльності дії дитини зменшуються у кількості, перетворюються на символічні.

6. Зміна характеру стосунків між дітьми – у грі існують ігрові (ставлення дітей одне до одного як до ролей) і реальні (взаємини дітей між собою) стосунки. На перших порах провідними є реальні стосунки, які поширюються і на розподіл ролей у грі. З часом реальні стосунки стають усе більше підпорядкованими ігровим.

Саме ці напрями слугують показниками розвитку дитячих ігор, та показують шлях для формування особистості дитини в процесі гри.

Як стверджував Л. Виготський, «у грі дитина завжди вища від свого середнього віку, вища від своєї звичайної повсякденної поведінки; вона в грі ніби на голову вища від самої себе. Гра конденсовано містить у собі, як у фокусі збільшувального скла, всі тенденції розвитку; дитина в грі ніби пробує зробити стрибок над рівнем своєї звичної поведінки» [2].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу та сучасний передовий педагогічний досвід, можна розглядати розвиток гри в дошкільному віці за такими напрямками:

- від невеликого угруповання – до дедалі більш численного;
- від нестійкого об'єднання – до все стійкішого;

- від безсюжетних ігор – до сюжетних;
- від ситуативних епізодів – до планомірно спланованого й розгорнутого сюжету;
- від відображення особистого життя та життя найближчого оточення – до подій суспільного життя;
- від ігор поряд – до ігор разом;
- від нездатності розв’язати конфлікт – до спроможності його передбачити, уникнути, відносно гармонійно з нього вийти;
- від гри, яка спонукалася іграшкою – до гри під впливом конкретного задуму, певною мірою незалежного від іграшки;
- від ролі узагальненого характеру – до здатності типізувати та індивідуалізувати роль;
- від мотиву, пов’язаного з мотивом гри (просто виконання ролі) – до мотиву, пов’язаного з результатом (наскільки добре виконано роль);
- від використання як заміників різних предметів – до використання лише справді схожих;
- від схематичного і неточного плану дій – до планування, накреслення перспектив та уточнюючих дій учасників гри [3, с.136-137].

Здійснивши аналіз різноманітних підходів до класифікації ігор дітей дошкільного віку, характеристик їх як ефективних засобів для розвитку дітей, зупинимось на тих, які на нашу думку, найбільш цілеспрямовано впливають на формування особистості дітей старшого дошкільного віку, це:

- 1) різновид творчих ігор – сюжетно-рольові
- 2) різновид ігор за правилами – дидактичні

Для організації нашого дослідження обираємо аналіз та дослідження впливу сюжетно-рольових та дидактичних ігор на формування особистості дітей старшого дошкільного віку.

Серед усього різноманіття дитячих ігор, для старших дошкільників найбільше значення має сюжетно-рольова гра. Вона відрізняється тим, що дії в грі відбуваються в умовному просторі. Дитяча кімната раптом

перетворюється в лікарню або в магазин, чи в поле битви. Граючи діти беруть на себе відповідні ролі (лікаря, продавця, воїна) і діють з позиції цих ролей. У рольовій грі це завжди парні або додаткові ролі, оскільки будь-яка роль передбачає іншого учасника: дитина може бути лікарем, тільки якщо поруч є хворий, покупцем, тільки якщо є продавець. Тому рольова гра – це діяльність колективна: вона обов'язково передбачає наявність інших учасників і перш за все однолітків.

Творчий характер ігрової діяльності в сюжетно-рольовій грі проявляється в тому, що дитина як би перетворюється в того, кого вона зображує, і в тому, що вірячи в правду ігор, створює особливу ігрову сцену життя і щиро радіє і сумує по ходу гри. Активний інтерес до явищ життя, до людей, тварин, потребу в суспільно значущій діяльності дитина задовольняє через ігрові дії.

В сюжетно-рольових іграх чітко виступає оптимістичний, життєстверджуючий характер, найважчі справи у них завжди закінчуються успішно і благополучно: капітани проводять кораблі крізь шторми і бурі, прикордонники затримують порушників, лікар лікує хворих [4].

У творчій сюжетно-рольовій грі дитина активно відтворює, моделює явища реального життя, переживає їх, і це наповнює її життя багатим змістом, залишаючи слід на довгі роки.

Велика роль в розвитку гри належить сюжетно-образним іграшкам, які є ніби допоміжними і разом з тим необхідними засобами зображення. Діти повніше відображають ті чи інші явища, входять в роль, якщо надавати можливість використовувати реальні предмети: парасольки, сумки, одяг посуд, умовні знаки тощо, а також картини, фотографії, ілюстрації, що підсилюють ситуацію гри. Наприклад, відділи магазину позначаються відповідними зображеннями, які є ніби вивісками (фрукти, овочі, іграшки, одяг та ін.) В якості образотворчих засобів використовуються і театральні костюми [5].

Дітям старшого дошкільного віку подобаються ігри на побутові теми, в яких вони відображають значно багатший порівняно з іншими темами власний досвід. Тут вони найглибше можуть відтворити емоційний клімат, яким живуть їхні сім'ї, виявити своє ставлення до інших людей.

Отже, вплив сюжетно-рольових ігор на розвиток та формування особистості дітей пропорційно прослідковується з розвитком її психічних та фізичних особливостей, адже від цього залежить як буде гратися дитина в запропонованій вихователем грі, та чи виявлятиме ініціативу у створенні свого сюжету гри.

Якщо творчі ігри забезпечують максимальні можливості для вияву уяви, нестандартного мислення, ініціативи дітей, то педагогічна мета дидактичних полягає в сенсорному вихованні, мовленнєвому розвитку, ознайомленні дошкільників з навколишнім світом, формуванні у них елементарних математичних уявлень тощо. Ці ігри спрямовані на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних, умінь і навичок.

Розв'язання дидактичного завдання формує також і волю. Добросовісне виконання правил вимагає витримки, дисциплінованості, привчає до чесності, справедливості, впливає на розвиток довільної поведінки, організованості. Зміст і правила дидактичних ігор допомагають формуванню у дітей моральних уявлень і понять.

Ігри з дидактичними іграшками, природним матеріалом, картинками сприяють естетичному розвитку, оскільки, навчившись розрізняти кольори і форми, дитина починає помічати, оцінювати їх. Цікава дидактична гра викликає позитивні емоції, поліпшує самопочуття. В ній зміцнюються м'язи рук, що сприяє підготовці дітей до письма, образотворчої діяльності тощо.

З метою стимулювання різнобічної діяльності і задоволення інтересів дітей, вихователю варто добирати їх відповідно до програми закладу дошкільної освіти для кожної вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст,

ступінь складності ігрових завдань і дій. Творче ставлення педагога до справи є передумовою постійного і поступового ускладнення, розширення варіативності дидактичних ігор.

Як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток дошкільників. Поєднання в них готового навчального змісту з ігровим задумом і діями вимагає від вихователя майстерного педагогічного керівництва ними.

Ми переконані, що дидактичні ігри будуть ефективними тоді, якщо їх використання буде систематичним, послідовним, дотримуючись головного принципу дидактики: «від простого до складного». Потрібно обов'язково заохочувати дітей до частого використання знайомих ігор у вільний час, адже це дає їм можливість закріпити вже набуті навички, шукати нові можливості перемогти та пограти з різними партнерами. Доцільно вводити в процес дидактичні ігри різних видів не лише з усіх розділів програми, а й з кожної теми зокрема. Оскільки навчання дітей має бути ігровим, то основне місце в ньому належить дидактичній грі, яка вчить дитину легко, швидко та цікаво.

Отже, ігрова діяльність формує особистість, сприяє її розвитку, орієнтує на процеси, які не визріли, але перебувають на стадії становлення. Гра є внутрішньо-мотиваційною діяльністю для дитини дошкільного віку. У ігри дитина включається повністю: інтелектуальним, особистісним, емоційним потенціалом, вже набутим життєвим досвідом та потенційними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. 2012. С. 106–115.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. К.: Ред. Журн. «Дошкільне виховання», 2003. С.136–137.
4. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Львів: Академвидав, 1998. 334 с.
5. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1993. 111 с.

Якимук Тетяна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дурманенко О. Л.*

ЧЕРГУВАННЯ ЯК ФОРМА ОВОЛОДІННЯ ДІТЬМИ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТРУДОВИМИ УМІННЯМИ ТА НАВИЧКАМИ

В умовах сьогодення трудове виховання дошкільників вимагає пристосування до нових умов життя суспільства й передбачає формування знань про те, що таке праця й чому вона повинна супроводжувати усе життя людини, якими є види праці й яким саме чином дошкільники можуть самостійно долучитися до спільної трудової діяльності. Адже трудове виховання само по собі трактується як система виховних впливів, що передбачає залучення дітей та юнацтва з метою їх загального розвитку для трудової діяльності.

Основний акцент у даній формі трудової діяльності дошкільників полягає в тому, що вони можуть прямо взаємодіяти між собою, обмінюватися досвідом, думками, допомагати один одному й мотивувати себе. Для даного виду трудової діяльності дітей організують фронтально або підгрупами. Їх об'єднання є ефективним за наявності в учасників таких угруповань досвіду співпраці, належного володіння конкретними предметно-практичними навичками. А знання індивідуальних психологічних особливостей дітей дає змогу об'єднувати в групи вихованців, які наділені різним рівнем співпраці та активності. Наприклад тих, які володіють високим і низьким рівнем співпраці, достатнім й низьким рівнем практичних навичок чи комунікації. Це дасть можливість дітям обмінюватися досвідом й навчати один одного.

На практиці така робота може виглядати наступним чином: спільно прибирати приміщення групи, куточка живої природи, книжкового, ігрового, фізкультурного осередків, майданчика тощо. Також особливим чином для

дітей постає спільна робота із дорослими, де вони мають можливість почувати себе на рівні й продемонструвати свою спроможність. Це, в свою чергу, підвищує результат праці й є напрямком для особистого розвитку й формування особистісних якостей.

Т. Триколекнко зазначає, що чергування – це досить системна форма організації праці дітей, яка полягає в системному виконанні дитиною трудових обов'язків впродовж певного часу (зокрема, протягом дня чи кількох днів). Найчастіше така форма організації дитячої праці запроваджується саме із дітьми середнього дошкільного віку, зважаючи на вже вищий рівень їх психоемоційних якостей [4, с. 84].

В роботі педагогів зустрічаються такі види чергувань дітей:

- чергування по їдальні;
- чергування в куточку природи;
- чергування на заняттях.

Щодо дітей середнього дошкільного віку, то тут педагоги найчастіше використовують перші дві форми, проте Г. Беленька акцентує увагу, що для дітей середнього дошкільного віку можуть бути використані всі три форми чергувань [3].

Кожна з форм має свою виховну цінність. Наприклад, чергуючи по їдальні, діти навчаються піклуватися про своїх товаришів, адже всім потрібно своєчасно подати обід. Це в свою чергу дає їм можливість набути саме ті навички, які є необхідними для організації вже власного побуту [1].

Коли йдеться про чергування на заняттях, то це певного роду є важливим етапом підготовки дітей до школи, адже саме на заняттях в них формуються перші навички навчальної праці. Важливо наголосити, що це є єдиним видом чергувань, який з перших днів організовує школа. Послідовність у роботі дитячого садка і школи щодо чергувань є запорукою успіху у вихованні в дітей позитивного ставлення до праці [3].

На практиці більшість вихователів підтверджують, що ефективно призначати черговим не одну дитину, а, наприклад, двох на різних видах

чергувань. Тобто це певного роду є більш наближеним до колективної форми організації праці й тому питання полягає в тому, ким призначити чергових, аби їм обом було комфортно.

На початку року в середній групі вихователь може в системній формі привчати дітей виконувати одноразові чергування для того, аби привчити їх до того, які саме обов'язки покладаються на чергового й в який спосіб важливо їх виконувати. Пізніше це слугуватиме основою того, аби дати можливість дитині виконувати обов'язки чергового впродовж дня. Важлива увага має бути зверненою на логічне структурування й організацію такої форми роботи. Аби діти краще орієнтувалися й могли самостійно слідкувати за тим, коли настає їх черга, важливо організувати для них інтерактивний список, в якому по різних видах чергувань вивішуватимуться тематичні значки, фотографії дітей тощо [2].

Наприклад, перед тим, як приступити до чергування по їдальні, чергові діти ретельно миють руки з милом, одягають фартухи та головні убори. Помічник вихователя виставляє посуд, згідно з меню. Чергові охайно виконують свої обов'язки. У трудові обов'язки дітей в дитячому садку введені чергування по їдальні. Дитина – помічник дорослого, його повноцінний замітник. Кількість дітей: пара чергових на групу або один черговий на кожен стіл. Зміна чергових – щоденна, 1 раз в 2 -3 дня, 1 раз в тиждень.

У чергуванні є три форми об'єднання дітей: це об'єднання в парах, дружні взаємини.

Чергові завжди виконують роботу, що має суспільну значимість, необхідну для колективу. Це допомагає в доступних конкретних справах формувати у дітей бажання попрацювати заради інших, проявити дбайливе ставлення до своїх товаришів, а також виховує у дітей вміння допомагати дорослому, помічати, в чому необхідна допомога.

Це в свою чергу забезпечує фактор достатнього рівня «включеності» дітей, підвищує їх інтерес до роботи, формує ініціативність, адже вони

отримують такий важливий для них простір для відповідальності й можуть стежити за порядком чергувань, дотримуватися його, контролюючи при цьому один одного. Окрім цього, діти повинні максимально чітко володіти інформацією про те, що саме їм потрібно зробити, в який спосіб та в якій послідовності. Це дозволить уникнути розгубленості.

Якщо мова йде про середній дошкільний вік, то діти чергують по їдальні, на заняттях, в куточку живої природи. А уже у старшому дошкільному віці зможуть чергувати по їдальні, на заняттях, в куточку живої природи із залученням до колективної діяльності.

Отже, чергування дозволяє сформувати в дітей суміжні особистісні якості. Адже чергування певної кількості дітей не позбавляє інших від потреби прибирати за собою й слідкувати за чистотою власного куточка, що сприяє формуванню в дітей навичок взаємодії й взаємодопомоги.

Список використаних джерел

1. Апрелева І., Чаговець А., Яковенко В. Психолого-педагогічні особливості формування трудових вмінь у дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 5. С. 158–162.
2. Вільхова О., Манжелій Н. Виховання у дітей дошкільного віку позитивного ставлення до трудової діяльності. *Шкільна родина*. № 2 (191) 2020. С. 88–91.
3. Літченко О., Шинкар Т., Т. Єськова. Методичний супровід здійснення трудового виховання дітей дошкільного віку: історичний аспект. К., 2020. 12 с.
4. Пісоцька Л. М. Основні напрями організації трудового виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти та у сім'ях вихованців. *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 94–98.
5. Яковенко В. В. Становлення ідей трудового виховання дітей дошкільного віку. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2018. № 2. С. 187–198.

РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.

Гордійчук Марія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі
Українки*

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Антонюк В. З.*

ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Людина перетворює світ за допомогою праці – фізичної, інтелектуальної діяльності, спрямованої на задоволення її матеріальних і духовних потреб. Праця реалізує практичну (створення матеріальних, духовних цінностей, соціально-побутових умов життя і діяльності людини), розвивальну (розвиток особистості в процесі активного включення людини у трудовий процес) і виховну (формування суспільно і особистісно-цінних якостей людини, її морально-естетичного ставлення до життя і діяльності) функції. Виховна функція праці пов'язана з процесом трудового виховання дітей дошкільного віку.

Трудове виховання – цілеспрямований процес формування у дітей стійких переконань, що праця є життєвою необхідністю. Трудове виховання дітей дошкільного віку передбачає привчання їх до самообслуговування, елементарних трудових дій, ручної і господарської праці. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини сприяє самоусвідомленню дитини, формує впевненість у собі, прагнення випробувати себе у нових видах діяльності [1].

Трудове виховання дітей покликане забезпечити вирішення таких завдань:

1. Формування мотивації (потреб, інтересу, почуття обов'язку і відповідальності), позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини.
2. Формування системи знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення.
3. Формування досвіду суспільно-корисної виробничої діяльності, вміння використовувати теоретичні знання на практиці [2].

Вирішення цих завдань відбувається у процесі загальноосвітньої підготовки, трудового навчання, різноманітної за змістом і формою трудової діяльності. Для того щоб праця стала засобом виховання, вона повинна бути змістовною, мати особистісну і суспільно корисну значущість, чітку організацію. Процес праці слід будувати на моральних засадах (мета, процес, результат). Моральна сутність її виявляється не лише в бажанні трудитися, діяти творчо, домагатися значущого для себе та інших результату, а й колективному характері трудової діяльності, що вимагає узгодження мети і дій її учасників, взаєморозуміння і допомоги [3].

Трудове виховання – тривалий процес. По суті він охоплює все життя людини. Проте його основи закладаються в дитинстві. Значною мірою риса працьовитості людини є моральною категорією і належить до загальнолюдських морально-духовних цінностей. Тому так важливо в ранньому дитинстві сформувані психологічні засади працелюбства людини [4].

В організації трудового виховання дітей дошкільного віку важливе значення має єдність вимог ЗДО і сім'ї. До трудового виховання дітей у сім'ї входять самообслуговування, побутова праця, праця в природі, виготовлення саморобок. У ЗДО щороку організують дні відкритих дверей, під час яких батьки знайомляться з організацією трудового виховання в закладі.

Корисною є спільна робота дітей з батьками на земельній ділянці дитячого садка, допомога батьків в облаштуванні майданчиків, групової кімнати. Єдність вимог, систематична робота ЗДО і сім'ї з організації праці

дітей, наступність у цій роботі є найефективнішими засобами розв'язання виховних завдань.

Про сформованості у дитини тієї чи іншої трудової навички вихователь може судити за такими показниками як: самостійність при виконанні дорученої справи, якість дій (швидкість, спритність, якість праці). Вимоги до якості дій зростають поступово, послідовно відповідно віку дитини. Вихователь при роботі з дітьми молодшого віку може зажадати від них тільки правильного виконання дій. П'ятирічним дітям він ставить вже нові вимоги – вони повинні працювати вправно, швидко, легко і красиво. Швидкість, точність, економність, спритність і краса рухів – ось які ознаки повинні характеризувати навички трудової діяльності дітей старшої вікової групи.

Своєю щоденною працею вихователь реалізує завдання трудового виховання. Щоб реалізувати конкретний обсяг виховних завдань, тобто розвинути у дітей інтерес до праці, бажання трудитися для інших, допомагати один одному при виконанні спільної справи, виховувати повагу до людей праці, щоб сформувати трудові уміння і навички, мотиви трудової діяльності, педагог повинен сам володіти майстерністю і культурою праці.

У поняття культури педагогічної праці входить уміння без втрати часу працювати з дітьми, організовувати їх діяльність, зокрема трудову. Щоб володіти цим умінням, необхідно ретельно планувати свою роботу з трудового виховання. Педагогічний процес вимагає напруги сил, зібраності, цілеспрямованості. Велику допомогу в цьому надає конкретний план діяльності з організації праці дошкільнят. При плануванні важливо відзначити наступні моменти:

1. Вказати мету праці (що повинна робити і зробити дитина).
2. Визначити завдання, які будуть вирішуватися дорослим (навчання діям, закріплення у дітей ряду послідовних дій, вправ, виховання позитивних взаємин, інтересу до праці, вміння докладати зусилля, робити роботу самостійно, правильно тощо)

3. Продумати форму організації праці дитини (повсякденна праця з самообслуговування, спільна праця з дорослим, доручення, чергування, праця поруч, спільна праця).

4. Намітити основні методичні прийоми, які дозволять вирішити освітнє завдання (позитивний приклад дорослого, показ дій; позитивна оцінка; залучення дитини для допомоги іншому; місце педагога в процесі праці тощо).

5. Вказати обладнання, яке знадобиться дитині в процесі роботи.

6. Намітити види індивідуальної роботи з трудового виховання, вказати, з ким із дітей він буде проводити її конкретно.

Поряд з навчальним процесом і грою педагоги багато уваги приділяють трудовому вихованню дошкільників в ЗДО. Трудове виховання у ЗДО – процес формування у дітей суспільних мотивів трудової діяльності, поваги до праці дорослих, дбайливого ставлення до результатів праці інших. Головна мета трудового виховання дошкільників – формування особистості дитини, а також її правильного ставлення до трудової діяльності. Серед цілей трудового виховання також: розвиток у дошкільнят кмітливості, спостережливості, уваги, зосередженості, пам'яті, зміцнення їхніх фізичних сил та здоров'я забезпечення всебічного розвитку дітей [5].

Залучення вихованців до праці починається з ознайомлення з трудовою діяльністю дорослих. Найважливішим у цьому процесі, а також одним із ефективних засобів соціалізації дошкільників є спостереження за тим, як працюють дорослі. З боку вихователів це може відбуватися наступним чином: вони повинні познайомити дітей із працею медсестри, кухарів, двірника тощо. Можна провести інтерв'ю з цими співробітниками дошкільного закладу, підготувавши з дошкільниками відповідні питання.

Також потрібно разом із дітьми поспілкуватися про особливості праці із завідувачем, методистом, психологом, музичним керівником. Із метою посилення виховного впливу, батьки, відвідуючи разом з дітьми різноманітні заклади та організації, повинні розповідати дітям про особливості трудової

діяльності продавців, перукарів, акторів, фармацевтів і людей інших професій. Особливо важливо батькам залучати дитину до посильної праці та зацікавлювати її тим, що вони роблять, давати можливість дошкільнику самому спробувати себе в тих чи інших видах діяльності. Якщо дитина проявляє ту чи іншу ініціативу у виконанні трудових доручень, обов'язково потрібно підтримати її, заохотити, навіть якщо обставини цьому не сприяють.

Введення уже в дошкільному віці у світ праці старших – важливий етап формування людської особистості, виховання моральних цінностей і принципів, пізнавальних інтересів. Широкий арсенал засобів і методів ознайомлення дошкільників з розмаїттям професій, з конкретними трудовими операціями, знаряддями праці, машинами і механізмами, спонукає дитину до самостійних дій, викликає прагнення наслідувати дорослих, формує трудові навички, позитивне ставлення до процесу праці.

На сьогоднішній день вихователі зосереджують увагу на ознайомленні дітей з працею дорослих, яка була і залишається для дитини високо моральною. І щоб чітко виділити суспільні мотиви діяльності трудового колективу, вихователь повинен доступно і наочно показати робочий процес, спрямований на кінцевий результат.

Список використаних джерел

1. Макаренко А.С. Твори: в 5-ти тт. К., 2004. Т. 4. 388 с.
2. Максимчук О.В. Проблема трудового виховання в історії зарубіжної та вітчизняної педагогіки. *Наукові записки*. Кіровоград. 2011. Вип. 36. С. 97–109.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Академвидав. 2014. 456 с.
4. Русова С.Ф. Вибрані твори. Освіта. 2006. 304 с.
5. Чепіга Я. Проект української школи. *Світло*. 2003. № 4. С. 12–29.

Давидовська Олександра

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент Антонюк В. З.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ В УМОВАХ СПІВПРАЦІ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Особиста культура здоров'я є найважливішою якісною характеристикою рівня розвитку особистості. Здоров'я підростаючого покоління та розробка ефективних заходів щодо оздоровлення підростаючого покоління є найважливішими соціальними проблемами сучасності. Здоров'я дорослого населення формується в ранньому дитинстві, дошкільному та шкільному віці.

Протягом перших шести років життя фізичне виховання є фундаментальним для загального розвитку дитини. У цей період закладаються основи міцного здоров'я і всебічного розвитку, виховуються основні риси характеру дитини. Тому створення ефективної системи фізичного виховання дітей 3-6 років завжди було основним обов'язком дошкільної освіти.

Шостий рік життя – це продовження повного періоду, критичного для розвитку дитини, який починається з п'яти років і закінчується семи роками. На шостому році продовжують формуватися нові психічні утворення, які з'явилися в п'ять років. Водночас подальший розвиток цих форм створює психологічні умови для появи нових ліній і напрямів розвитку.

До 6 років організм активно дозріває. Щомісяця дитина додає у вазі на 200 грамів і на 0,5 сантиметра у зрості, змінюється її статура. Середній зріст 6-річної дитини 113-122 см, вага 21-25 кг [2, с.78].

Головною потребою дітей цього віку є спілкування, особливо особисте. У сюжетно-рольових іграх дошкільнята шостого року життя починають вивчати складні стосунки, які відображають унікальні та значущі життєві ситуації. Ігрові дії ускладнюються і набувають особливого змісту, який не завжди розкривається дорослим. Ігрове поле стало більш складним. Діти шостого року життя можуть мати кілька концентраторів, кожен з яких підтримує власні сценарії. Тим часом діти шостого року життя можуть

спостерігати за поведінкою своїх однолітків на ігровому майданчику та змінювати їх поведінку залежно від того, де вони знаходяться.

Освітні прийоми формування здорової особистості шестирічної дитини під час взаємодії дошкільного закладу та сім'ї є одним із системних елементів виховного процесу, а його цілісність, послідовність забезпечують якість і плановість. Формат роботи з батьками з боку закладів дошкільної освіти може бути колективний, індивідуальний, наочно-інформативний. Наприклад, гурткова робота проходить у формі батьківських зборів (групових і громадських), на яких обговорюються питання життєдіяльності групи та дитячого садків в цілому. Зустрічі з батьками, вечори запитань і відповідей, «круглі столи» для обговорення проблем. Тренінг, який навчає батьків правильно організовувати спілкування та спільну діяльність з дітьми шостого року життя. Розділ свят та веселощів з дітьми, батьками та вихователями, спільна виставка батьків і дітей [1,с.142].

Надання батькам можливості обговорити конкретні питання на батьківських зборах швидше приверне їх увагу до проблем виховання дошкільнят. Батьки беруть участь у груповій діяльності, організовують ігри, заняття, походи з дітьми, допомагають у проведенні рольових ігор.

Особистий приклад батьків, їх ставлення до власного здоров'я, ставлення до себе і дітей, ставлення до оточуючих, світогляд і звички визначають подальше доросле життя дитини. Тому основною метою співпраці є надання батькам системи теоретичних знань і практичних навичок, спрямованих на формування, збереження та зміцнення здоров'я всієї родини. У роботі з батьками залежно від теми, що викладається, можна використовувати наступні формати: індивідуальні та групові бесіди, діалоги, обмін досвідом життєдіяльності сім'ї, круглі столи, експертні зустрічі, сімейний відпочинок тощо, які спрямовані на формування здорового способу життя.

З батьками можна обговорити спірні питання на тему «Діти йдуть до школи». Це дуже важливе питання. Коли діти йдуть до школи, спосіб життя

сім'ї кардинально змінюється. Якщо дитину не підготувати до цієї зміни, школа стане для неї пеклом, і дитина поступово розвине занадто багато негативних емоцій і навіть відмовлятиметься ходити до школи. Тому батькам варто бути обережними. По-перше, необхідно стежити за атмосферою у їх домі. Без злагоди між батьками та дітьми немає взаємної поваги в сім'ї, неможливе щасливе та мирне життя дітей.

По-друге, в дошкільному і молодшому шкільному віці формується характер і мислення дитини, розширюється і поповнюється словниковий запас, відбувається розвиток мови. Тому в цей час батькам слід бути пильними. Батьки не повинні очікувати, що школа навчить їх усього. Діти повинні хоч трохи вчитися вдома. По-третє, як дитина вчиться, як сприймає навколишній світ, навчається запам'ятовувати, думати, читати, писати, розв'язувати задачі – все залежить від стану її здоров'я. Тому батькам часто доводиться платити чималі гроші за лікування дітей, бути з дітьми на свіжому повітрі, рано вставати і рано лягати, їсти в один і той самий час [3, с.78].

Отже, ефективність усієї системи дошкільної освіти проявляється в основному у взаємодії педагогів і батьків дітей як об'єктів загальноособистісного виховання і залежить від того, як взаємодіють дорослі. Тільки тоді, коли педагоги та батьки, які виховують дитину, є рівноправними партнерами, це може сприяти фізичному розвитку та здоров'ю дитини. Цей альянс базується на:

- єдності спільних цілей, прагнень та інтересів, поглядів на навчальний процес;
- співпраця в напрямку пошуку способів отримати бажані результати.

Щоб досягти цієї солідарності, насамперед необхідно створити відповідне інформаційне середовище для сприяння здоров'ю та фізичному розвитку дітей.

Аналізуючи особливості фізичного, фізіологічного та психологічного розвитку дітей шостого року життя, можна зробити висновок, що цей віковий період є найбільш відповідальним для дітей даного віку. Основні досягнення в цьому віці визначаються переважанням дошкільної діяльності і багато в чому є визначальними для подальшого навчання. Основним завданням дорослих, які працюють з дітьми, є створення оптимальних умов для розвитку та реалізації їх потенціалу з урахуванням їх індивідуальності [2, с.89].

Враховуючи особливості розвитку дітей дошкільного віку, процес формування здорового способу життя дітей 6 років залежить, від розуміння їх компенсаторних можливостей, з одного боку, тимчасового і ефемерного характеру бар'єрів, та попередження дії шкідливих факторів шляхом створення умов, що сприяють зміцненню захисно-приспосувальних механізмів організму для зростання особистості.

Список використаних джерел

1. Ващенко О. М. Оздоровча робота з батьками. *Організація навчально-виконавчого процесу*. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2016. 285 с.
2. Ващенко О. М. Лекторій для батьків «Здоров'я дитини – багатство родини». Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2018. 279 с.
3. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної та рухової діяльності в системі навчання і виховання дошкільників. К. : Оріяни, 2018. 217 с.

Давидчук Ольга

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Алендарь Н. І.*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ Й НАРОДОЗНАВСТВА

Історія людства свідчить, що питання формування національної свідомості завжди були в центрі уваги прогресивно налаштованих верств

суспільства. Актуальність цього питання в сучасному суспільстві зумовлюється потребою державотворчих процесів, що ґрунтуються на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості й мають забезпечити всім громадянам рівні стартові можливості для розвитку й застосування їхніх потенційних здібностей.

Нова ера історичного розвитку ставить перед освітянами завдання сформувати національно свідомого громадянина, здатного до творчої діяльності, особистісної самореалізації. В наш час формування національної свідомості стає не лише стратегічною спрямованістю гуманістичної освіти, а й всієї системи в цілому. Тому проблема формування громадянських якостей підростаючого покоління на сучасному етапі розвитку української держави стає ще більш актуальною.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави зробити висновок, що проблеми формування національної свідомості найчастіше розглядаються, коли мова йде про підлітковий та юнацький вік (М. Боришевський, П. Вербицька, Л. Канишевська, В. Кожохар, М. Рудь, К. Чорна та ін). Це обумовлено психо-фізіологічними особливостями розвитку дитини. Однак, слід зазначити, що основа громадянських якостей закладається в дошкільному віці. Це підтверджують дослідження психологів (І. Бех, М. Боршевський, Л. Виготський) та педагогів (Л. Артемова, Є. Казаєва, С. Козлова, В. Лаппо, І. Газіна), в яких зазначається, що дошкільний вік є найбільш сенситивним періодом для формування громадянських якостей. Саме в дошкільному дитинстві формується оцінка дитиною свого «Я», яка є регулятором її моральної поведінки, лежить в основі знань про свої права та обов'язки, на ній ґрунтуються такі почуття як відповідальність, сором, провина, совість тощо [4].

Як зазначає І. Шаповаленко, в дошкільному віці у дітей формується самооцінка, складовою якої є оцінка власних моральних якостей, яка виражається у дотриманні чи недотриманні правил прийнятих в даному суспільстві [1, с. 219 – 220]. Дослідження проведені І. Непомнящею доводять,

що якості, основи яких було сформовано в дошкільному віці, виявляються дуже стійкими та зберігаються в головних своїх особливостях багато років [1, с. 5].

Змістовний компонент нормативно-правових документів також орієнтує на те, що формування національної свідомості має розпочинатись в дошкільному дитинстві. Так, в Законі України «Про Дошкільну освіту» одним з завдань є «виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля» [3].

Основні характеристики патріотизму розглядались в працях вчених, філософів, як правило в контексті становлення громадянськості. Різноманітні підходи до його визначення не мають суттєвих відмінностей та в основному зводяться до розуміння патріотизму, як соціального почуття, яке поєднує в собі любов до Вітчизни, гордість за свій народ, бажання захищати інтереси своєї країни тощо.

Традиційно поняття «патріотизм» розглядається як «одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури; виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів» [2, с. 249].

З огляду на це можна виділити основні напрямки виховання патріотизму:

- Надання знань про: сім'ю, родину, рід і родовід; історію рідного краю; явища суспільного життя; традиції і культуру свого народу; історію держави, державні символи.
- Розвиток патріотичних почуттів, на основі отриманих знань.
- Формування практичних умінь та навичок, необхідних для патріотично спрямованої діяльності.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку базуються на їх інтересі та позитивному ставленні до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих. На цьому наголошують у своїх дослідженнях В. Нечаєва, В. Логінова, Т. Поніманська тощо.

Таким чином, ми можемо сказати, що патріотизм – це суспільна категорія, що визначає ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини. Стосовно дошкільного дитинства це ставлення виявляється у відповідних знаннях, почуттях і діях.

За визначенням П. Вербицької, О. Докукіної, П. Ігнатенко, І. Кецик, Л. Крицької, В. Поплужного та інших науковців, формування національної свідомості являє собою безперервний процес, що починається в ранньому дитинстві і триває все життя людини [5]. У своїх дослідженнях вчені наголошують на народності як основоположному принципі, що має бути покладений в основу громадянського виховання. Традиційними етнопедагогічними засобами виховання дітей впродовж віків були звичаї та традиції.

Так, О. Воропай зазначає, що «виховання й освіта починається із засвоєння духовних надбань рідного народу – мови, національних традицій та обрядів...». Він також констатував: «Звичай народу – це ті прикмети, по яких розпізнають народ...». Вчений вирізняв народні звичаї в унікальне явище, наділивши їх неповторною народознавчою силою.

На виховному змісті традицій та обрядів наголошував І. Огієнко. Зокрема він зазначав: «На основі народних традицій у дітей формуються норми й правила моральної поведінки...». Особливого значення видатний мислитель надавав ознайомленню дітей з народним календарем та побутом нашого народу.

Цікавим є дослідження народознавчої роботи з дітьми дошкільного віку А. Усової. Вона визначила основні структурні компоненти національної культури, що доступні дітям дошкільного віку: усна народна творчість, музика та пісні, народні ігри, народне мистецтво та ремесла; розробила детальні рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти з використання різноманітних елементів культури у педагогічному процесі.

Таким чином, традиції та звичаї рідного краю є найкращим засобом виховання громадянина. Неможливо переоцінити роль народних традицій та обрядів у формуванні патріотизму, правосвідомості та толерантності. Вони повертають підростаюче покоління до цінностей предків, створюють позитивний настрій, розкривають основи правомірної поведінки, вчать вияву терплячості по відношенню до всього живого.

Аналіз сучасного стану українських народних традицій доводить, що на сучасному етапі розвитку держави використання їх значно звузилося. Як показують сучасні дослідження вчених (Т. Вихрова, Н. Каплун, О. Ковальчук та ін.), народні ремесла, що збереглися до наших днів розвиваються лише як види декоративного мистецтва (декоративний керамічний посуд та скульптура, художнє плетіння, декоративна обробка дерева тощо). Так, наприклад із двадцяти технік виготовлення писанок, на сьогодні побутують лише п'ять. На жаль, втратили своє значення народні символи та обереги. В сучасній оселі українців, як зазначають етнографи, вони мають лише декоративний характер.

Але слід зазначити, що протягом останнього десятиліття значно підвищився інтерес до народних традицій та їх регіональних особливостей: проводяться виставки виробів народних умільців; відроджується роль рушників, вони продовжують своє життя в сучасних обрядах; все частіше зустрічаються народні мотиви в оздобленні сучасного одягу, оселі; набувають популярності народні свята тощо.

Слід зазначити, що сучасне звертання педагогіки до народних традицій зовсім не означає нехтування сьогоденням. Тільки осмисливши минуле,

пізнавши витoki своєї культури та історії, можна й чіткіше зрозуміти сьогодення і уявити майбутнє.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що формування національної свідомості здійснюється в процесі засвоєння духовних надбань рідного народу та в процесі цілеспрямованого виховання, в результаті чого формується система ідей, поглядів, традицій, звичаїв, органічно вплетених в життєдіяльність дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер. А. М. Богущ. К.: Видавництво, 2021. 26 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. К.: Академвидав, 2007. 616 с.
4. Громадянин. Держава. Громадянське виховання: *Антологія* / упоряд. М.П.Рагозін, О.В. Сухомлинська. Донецьк: Донбас, 2011. 262 с.
5. Курс громадянської освіти «Ми – громадяни України». *Доба*. 2002. №1. С. 8–13; №2. С. 16–18.

Дорош Наталія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник □ кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Театралізована діяльність – це художня діяльність, що пов’язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів, що є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини □4□ . Театр впливає на уяву дитини різними засобами: словом, діями, образотворчим мистецтвом, музикою. Кому пощастило змалку поринути в атмосферу чаклунства театру, той усе життя знаходитиме світ прекрасним, не зачерствіє душею, не стане жорстоким, не збідніє духовно.

Під час театралізованої діяльності діти мають можливість для самовираження, здобуття нових емоцій, формування комунікативних навичок, встановлення партнерських стосунків.

Театралізована діяльність є ефективним засобом розвитку дитини. Зміст театралізованої діяльності має виконувати багато завдань. Найголовніше те, що цікавить, викликає інтерес, зрозуміло, несе в собі якусь конфліктну ситуацію, яка потребує рішення. Театралізована діяльність приносить величезну користь для естетичного і духовного виховання, для формування характеру дитини, для виховання в ній кращих якостей, для утвердження в суспільстві.

Театралізована діяльність володіє такими цінними надбаннями:

- уміння вступати в контакт із однолітками;
- організувати спілкування, яке у старших дошкільників виявляється у включенні до спільної діяльності;
- уміння вислухати співрозмовника;
- уміння узгоджувати свої наміри з іншими;
- умінні підтримувати елементарний діалог з дорослими та однолітками;
- знання правил поведінки, яких необхідно дотримуватись при спілкуванні з однолітками та дорослими [2].

Театралізована діяльність різноманітна, до її основних видів у ЗДО належать:

- Театр картинок (цей вид театру простий у виготовленні та демонстрації. Показ цього виду театралізованої діяльності відбувається на спеціальній площині дошці, покритій фланеллю чи столі) 1 .
- Театр об'ємних іграшок (для цього виду театралізованої діяльності підійдуть будь-які об'ємні іграшки, також цей вид вимагає великої кількості атрибутів та декорацій).

□ Пальчиковий театр (особливістю пальчикового театру є те, що іграшки із зображенням звірів та людей одягають на пальці. Саме завдяки цьому виду театралізованої діяльності у дітей розвивається дрібна моторика).

□ Театр тіней (організують за допомогою силуетів фігурок, покритих темною фарбою).

Варто зауважити, що театралізована діяльність сприяє емоційному розвитку дошкільника, вчить його переживати різні емоції (страх, співчуття, радість). Театралізована діяльність у ЗДО є обов'язковою складовою освітнього процесу, яка здійснюється під час різних видів дитячої діяльності (комунікативної, ігрової). Залежно від видів театру, організація театралізованої діяльності передбачає три основні напрями роботи:

□ Пізнавальний – формування знань, умінь, уявлень про театр, ознайомлення з театром.

□ Ігровий – створення оптимальних умов для ігрової діяльності, застосування набутих знань, умінь і навичок.

□ Сценічний – формування театральних дій, цей напрям містить репетиції, вправи, підготовку до вистави.

Театралізована діяльність є можливістю розвитку комунікативної компетенції дошкільників, засобом всебічного виховання особистості. Участь в театралізованій діяльності потребує певної підготовки, що проявляється в умінні слухати текст, розумінні інтонації, а також у здатності застосовувати міміку, жести та артикуляцію. Теоретично обґрунтовано, що театралізована діяльність дітей старшого дошкільного віку впливає на розвиток їх комунікативних умінь: уміння вступати в контакт із однолітками; уміння організувати спілкування, яке у старших дошкільників виявляється у включенні до спільної діяльності; уміння вислухати співрозмовника; уміння узгоджувати свої наміри з іншими; уміння підтримувати елементарний діалог з дорослими та однолітками; здатність до емпатії; знання правил поведінки, яких слід дотримуватись при спілкуванні з однолітками □3, с. 29□.

Театралізована діяльність розвиває почуття дітей (вони відчують позитивні емоції і від процесу діяльності, і від отриманого результату), сприяє розвитку вищих психічних функцій, таких, як пам'ять, мислення, сприйняття, увага. Варто зазначити, що театралізована діяльність розвиває не лише комунікативні навички, а й допомагає засвоювати моральні та етичні норми □ розрізняти добро і зло, співчуття і ненависть.

Театралізована діяльність □ це процес формування творчих умінь, шлях від репродуктивної діяльності до творчої. Головне завдання вихователя полягає в тому, щоб для дитини творчість стала елементом життя. Це досягається за допомогою застосування у закладі дошкільної освіти засобів театральної-мовленнєвої діяльності, які стимулюють дошкільника до творчості. Театралізована діяльність зрозуміла та доступна для дітей дошкільного віку, адже вона певною мірою включає ігрову діяльність. Театралізовані ігри завжди приваблюють дітей, часто викликають сміх і радість. Тема і зміст театральних ігор повинні мати моральну спрямованість, яка міститься в кожній казці і літературному творі, і повинна знаходити місце в імпровізаційних постановках. Це дружба, доброта, чесність і мужність. Улюблені герої стають взірцем для наслідування. Але більшість тем і сюжетів увиразнює боротьбу, протистояння добра і зла через емоційну характеристику позитивних і негативних героїв [4, с. 20]

На думку С. Томчікової [4, с. 19], театралізована діяльність дітей старшого дошкільного віку – це специфічний вид художньо-творчої діяльності, у процесі якої її учасники освоюють доступні засоби сценічного мистецтва, і відповідно до обраної ролі (актора, сценариста, художника-оформлювача, глядача тощо, беруть участь у підготовці та розігруванні різного виду театральних вистав, долучаються до театральної культури.

Організація театралізованої діяльності не регламентована часом, вона має можливість інтегруватися з різними видами діяльності (робота з розвитку мови, музичні заняття, художня література або розглядання сюжетних картинок.

Отже, театралізована діяльність є провідною діяльністю в мовленнєвому розвитку дошкільника. Вона впливає на різні аспекти розвитку особистості, є компонентом художньо-мовленнєвої діяльності, засобом розвитку гарного, чіткого, змістовного, літературного мовлення. Завдяки театралізованій діяльності дитина може виражати свої емоції, почуття, висловлювати свої думки, самостійно будувати діалог. Таким чином, можна зробити висновок, що театралізована діяльність має вагомe значення в розвитку дошкільника, так як вона:

- розвиває пізнавальні інтереси;
- розширює світогляд;
- сприяє розвитку естетичного смаку;
- удосконалює психічні процеси;
- надає можливість для самовираження особистості;
- прищеплює любов до мистецтва;
- сприяє успішній адаптації в різних умовах життя □5□.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театр і гра. К. : Томіріс, 2002. С.108–144.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньомовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
3. Дунець С. Методика розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Чернівці, 2021.
4. Крамаренко Я. Формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами театральної діяльності. Суми. 2021. С. 89.
5. Театралізована діяльність як засіб розвитку мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку. URL: <http://dnz17.org.ua/teatralizovana-diialnist-iaak-zasib-r/>

Ємчик Олександра

кандидат педагогічних наук, старший викладач, Волинський національний університет імені Лесі Українки

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ФОРМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Інтерес дітей до експериментування – важливий чинник ефективності освітньої діяльності, адже саме високий рівень мотивації та зосередження

дитячої уваги до об'єкта вивчення забезпечує досягнення триєдиної мети навчання – виховного, навчального та розвиваючого завдань будь-якого цілеспрямованого впливу. Таким чином підкріплюється і гарантованість запланованого результату.

Дитяче експериментування як метод навчання дошкільників вивчали відомі педагоги (А. Іванова, А. Савенков, Г. Беленька, Н. Лисенко та ін.). Вченими встановлено, що експериментування як метод – близький до ідеального, оскільки знання почерпнуті дітьми не з книг, а здобуті самостійно завжди є більш усвідомленими, стійкішими й міцнішими [3, с. 103].

Дослідницьку діяльність дітей дошкільного віку можна схарактеризувати такими ознаками, котрі здатні забезпечити її успішність щодо розвитку дитячої особистості:

- Максимальне залучення дитини до оперування та маніпулювання з об'єктами дослідження. Це дозволяє використати особливості дитячого мислення, яке в цей віковий період є наочно-дійовим або наочно-образним, таким чином формуючи у свідомості дітей повноцінні образи та поняття.

- Активність та самостійність дитячої діяльності під час виконання завдання експерименту чи досліду. Для досягнення мети експериментальної діяльності, недостатньо лише спостереження за діями вихователя. Усвідомленість причинно-наслідкового зв'язку до дітей приходить лише за умови активного включення в таку діяльність, перетворення з об'єкта навчання на його суб'єкт.

- Розвивальний характер дослідницької діяльності, як необхідний показник результативності будь-якого навчання, може забезпечуватись лише шляхом постановки перед дитиною проблем, які знаходяться у зоні її найближчого розвитку. Тобто для здійснення досліду дитина спирається на уже отриманий досвід, образи, знання і поняття, застосовує логічні операції мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікацію, абстрагування тощо) та формує нові системи та зв'язки у свідомості, залучає власну уяву, таким

чином отримуючи і новий досвід, імплементує його у структуру власної особистості, набуваючи при цьому нових компетентностей.

– Ефект новизни отриманих вражень та результат діяльності дитини, помітний у фізичному світі. Тобто, під час проведення експерименту або досліду дитина спостерігає, може відчувати за допомогою своїх органів чуття реальний, а не абстрактний, результат – конкретні очевидні зміни, що відбуваються з предметами чи об'єктами, помітити і зафіксувати видимі ознаки певного явища. Такий досвід щоразу є новим для дитини, що теж підкріплює мотиваційну складову до навчання і набуття нових компетентностей без надмірних інтелектуальних, вольових та фізичних зусиль.

– Позитивне емоційне забарвлення усього процесу експериментування, емоційне піднесення, багате чуттєве сприйняття, насиченість різноманітними діями такої форми отримання освіти сприяють формуванню емоційно-ціннісного ставлення та стійких позитивних асоціацій до відповідної наукової галузі, з якою стикається дитина під час експериментування (природничі, математичні, соціальні науки тощо).

– Специфічна комунікативна складова, спрямована на формування особливих навичок спілкування. Дитина вчиться організовувати власне робоче місце, отримує досвід взаємодії з вихователем як зі своєрідним науковим керівником. Додаткових особливостей надає дослідницькому спілкуванню робота у парах або у групах, де діти мають можливість використати власні комунікативні здібності та нахили для налагодження робочої взаємодії.

Як підсумок, варто наголосити, що дослідницька діяльність та експериментування має чималий освітній потенціал. С. Позняк у своєму дослідженні узагальнила ряд проблем, з якими стикаються діти в процесі експериментальної діяльності: без спеціально організованого навчання в дошкільників наявний пізнавальний інтерес до експериментування, проте він ще нестійкий та мало виражений; у дітей виникають труднощі щодо

розуміння проблемного завдання; діти забувають про мету завдання, що стоїть перед ними, часто припускаються помилок при виборі матеріалів для проведення досліду; не можуть установити причинно-наслідкові та часові зв'язки; навіть після демонстрації експерименту слабо орієнтуються в послідовності дій; не вміють робити висновки навіть з допомогою вихователя [3, с. 109].

Тобто, названі особливості та умови успішності такої діяльності вимагають і від педагога особливих якостей та спеціальної підготовки. В процесі творчої професійної діяльності розкриваються творчі можливості педагога, відбувається їх реалізація та розвиток.

При цьому варто звернути увагу, що дослідницька діяльність має ряд ознак, за якими можна її класифікувати як творчу і навпаки. Теза про творчий характер дослідницької діяльності підтримується рядом учених. Наприклад, С. Сисоєва зазначає, що педагог, «який працює, творчо спирається на досягнення педагогічної науки, сам збагачує педагогічну теорію, розкриває закономірності педагогічного процесу, визначає шляхи його удосконалення, прогнозує результати своєї діяльності» [4, с. 96].

Спільними ознаками творчої та дослідницької діяльності вважаємо:

- розробка принципово нових підходів до вирішення поставленого завдання (простежується як в організації освітнього процесу, так і під час проведення різних дослідів та експериментів);
- раціоналізація та модернізація змісту, форм, методів та засобів освітнього процесу у світлі реформування освіти, зокрема з метою розвитку творчих можливостей дітей, їх талантів та обдарованості;
- комплексне і варіантне використання в діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок;
- бачення нової проблеми у зовнішній знайомій ситуації, знаходження варіантних шляхів її вирішення;
- застосування науково, доказового вибору дій у конкретній ситуації;

- проведення систематичного самоаналізу власних дій, науково-дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду та досвіду інших;
- управління творчою діяльністю дітей;
- реалізація на практиці принципів педагогіки співробітництва;
- прояв гнучкості при виборі оптимального управлінського рішення у нестандартних (особливо конфліктних) ситуаціях.

І творчість, і дослідницька діяльність спрямовані на перетворення оточуючого світу і самої людини як діючого суб'єкта, але дослідницька діяльність дитини дошкільного віку може бути продуктивною і репродуктивною, творчість виступає тільки у взаємозв'язку продуктивного і репродуктивного, включаючи не тільки безпосередньо результативні дії, але й мотиви, відношення, погляди, переживання, самосвідомість і інші форми прояву людських якостей, які не приводять до певного видимого результату [4, с. 105].

Коли дослідники визначають творчу діяльність, то вони позиціонують її в двох найпоширеніших об'ємах – творча діяльність особистості може мати результат, який буде значимим для усього суспільства (світові наукові відкриття, стартапи, технічні революції і досягнення, винаходи тощо) і результат, який буде відзначатись новизною та значимістю лише для певної конкретної особистості. Якщо проаналізувати сутність та етапи дослідницької діяльності дитини дошкільного віку, то узагальнивши ми отримаємо досить низьку можливість зафіксувати результат, відповідний першому значенню творчої діяльності. Проте, якщо зосередитись на новизні вражень та надбудов, які формуються в особистості дитини, можна упевнено стверджувати що таке експериментування та дослідництво цілком відповідають ознакам творчого процесу. Так само як і власне педагогічна діяльність педагога-вихователя, результатом роботи якого будуть сформовані нові компетентності дитини, які не фіксувались раніше.

Саме такий підхід утверджує необхідність розробки системи педагогічних умов, методів, засобів, форм, які забезпечать широкі можливості розвитку творчого потенціалу як дитини дошкільного віку так і вихователя закладу дошкільної освіти у дослідницькій діяльності.

Список використаних джерел

1. Карук І.В. Гра-експериментування як засіб розвитку дослідницької активності дошкільників. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 20. Т. 2. С. 143–145.
2. *Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи* : монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 432 с.
3. Позняк С. Методика діагностування рівнів сформованості дослідницьких умінь у дітей старшого дошкільного віку. *Гуманітарний вісник*. 2015. № 36. С. 101–111.
4. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: підручник. К.: Міленіум, 2006. 344 с.

Касянчик Віталіна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС МОВЛЕННЄВО- ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогодні Державним стандартом дошкільної освіти висувається низка педагогічних завдань, серед яких досить важливу роль відведено своєчасному оволодінню зв'язним мовленням як одному з головних чинників, що сприяє розумовому розвитку дитини і є запорукою її повноцінного спілкування з навколишнім світом. Чималі можливості для ефективного формування зв'язного мовлення надає мовленнєво-ігрова діяльність.

У дослідженнях А. М. Богущ, Н. В. Гавриш, Ю. В. Рібцун та інших науковців детально охарактеризовано особливості двох форм зв'язного мовлення (діалог, монолог). У них доведено, що у дітей раннього віку діалог

передую монологу, і що ці форми мовлення відрізняються за своєю психологічною природою і лінгвістичними засобами [2, с. 76].

Діалогічне мовлення, в основному, є ситуативним, оскільки пов'язане з ситуацією, в якій відбувається розмова, і контекстуальним, тобто кожне чергове висловлювання значною мірою зумовлене попереднім.

Розгорнутим видом мовлення є монолог, який розвивається з урахуванням діалогічного мовлення. Довільність монологічного мовлення передбачає, зокрема, вміння вибірково користуватися найбільш доречними для даного висловлювання мовними засобами, тобто вміння використати слово, словосполучення, синтаксичну конструкцію, які найточніше передавали б задум мовця [5, с. 34].

Послідовний логічно пов'язаний ряд думок, які виражені конкретними і точними словами та з'єднані у граматично правильні речення називається зв'язним мовленням. Реалізація зв'язного розгорнутого висловлювання передбачає утримання в пам'яті складеної програми на весь період мовного повідомлення, залучення всіх видів контролю за процесом мовної діяльності з опорою як на слухове, так і на зорове сприйняття. Таким чином, послідовність і логічність, повнота і зв'язність викладу та композиційне оформлення є найважливішими якостями монологічного мовлення, які впливають із його контекстного і безперервного характеру. Незалежно від форми (монолог, діалог) основною умовою комунікативності мовлення є зв'язність [4, с. 31].

Форми і функції зв'язного мовлення розвиваються під час властивих дошкільному віку видів діяльності. Тому, перед вихователями ставиться завдання побудови мовленнєвого розвитку в такий спосіб, щоб сприяти оволодінню дитиною мовою як засобом спілкування і культури, збагаченню активного словника, розвитку зв'язного, граматично правильного діалогічного та монологічного мовлення, розвитку звукової та інтонаційної культури мовлення.

Як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення в мовленнєво-ігровій діяльності науковці [1; 3] виділяють такі види ігор: ігри-пропозиції, ігри-доручення, ігри-подорожі, ігри-діалоги, ігри-загадки, кожен з яких педагог може використовувати для розвитку зв'язного мовлення дитини [3, с. 16].

Ігри проводяться як з іграшками, картинками, предметами, так і без наочного матеріалу – у формі словесних ігор, побудованих на діях та словах дітей в процесі ігрової діяльності.

Під час проведення словникових ігор вихователем використовуються іграшки, картинки, предмети та вербальне спілкування. Ігрові дії в подібних іграх дають можливість дитині використати раніше набуті знання в нових умовах, активізувати наявний запас слів і потрапляти в такі ситуації, коли вона їх має використовувати. Для активізації побутового словника, використовуються іграшки або картинки із зображенням предметів побуту, для активізації природничого словника – природний матеріал.

Ігрова діяльність є ефективним методом і в розвитку діалогічного мовлення. Ігри з образними іграшками, коли вихователь веде розмову від імені персонажа та розігрує інсценування, особливо корисні в молодших групах. Завдяки своїй динамічності та емоційності проведення ігор є ефективним засобом закріплення граматичних навичок дошкільників. З їх допомогою можна багаторазово вправляти дитину у повторенні необхідних словоформ.

Іграшки для гри з дітьми молодшого дошкільного віку слід відбирати відповідно до завдань, з якими можна легко здійснювати різноманітні дії, утворюючи потрібну граматичну форму. Наочний матеріал обов'язково має бути оформлений естетично, збуджувати думку та викликати конкретні образи і включати знайомі дітям предмети [4, с. 142].

Методика роботи з дидактичними іграми включає ряд послідовних етапів: вибір програмного змісту, формулювання мовленнєвих завдань, встановлення взаємодії та взаємозв'язку з іншими формами навчання; продумування самої гри; проектування всіх її компонентів; забезпечення

активності всіх дітей і залучення до гри сором'язливих, боязких, заохочення ініціативи доброзичливих відносин між собою [5, с. 43].

Під час організації мовленнєво-ігрової діяльності з дітьми молодшого дошкільного віку варто використовувати ігри, які підвищують інтерес малюка до знань, та іграшки, які здатні привернути увагу своєю яскравістю і новизною.

Гра з дітьми в словесні дидактичні ігри закріплює засвоєні дітьми мовленнєві навички, розвиваючи швидкість реакції на почуте. У методиці розвитку мовлення розроблено чимало дидактичних ігор, які варто використовувати у роботі з розвитку зв'язного мовлення: «Згоден – не згоден», «Додай слівце», «Один – багато», «Скажи інакше», «Продовж фразу», «Коли це буває?», «Правильно – не правильно», «Хто як кричить», «Що змінилося?», різні загадки тощо. Ігри проводяться з опорою на наочність і без неї [1, с. 26].

У молодшому дошкільному віці важливим є поєднання у грі активних дій самої дитини з розумовими завданнями. Наприклад, катати кольорові кульки у комірки такого ж кольору або імітувати рух тварини (у словесній грі «Зайчик»).

З огляду на те, що для дітей четвертого року життя властивим є пізнання навколишнього світу через діяльність основних п'яти почуттів, педагог підбирає такий дидактичний матеріал, який діти могли б обстежити. Перед грою педагог обов'язково ознайомлює дітей із предметами, які будуть використані, зображеннями на картинках, щоб гра пройшла успішніше [3, с. 17].

Використання у грі потішок і віршів потребує їх виразного декламування. По завершенні гри з дітьми молодшого дошкільного віку педагог, як правило, відзначає лише позитивні сторони процесу гри (прибрали іграшки на місце, дружно гралися) і викликає у малюків інтерес до наступних нових ігор: «Сьогодні ми добре гралися, а наступного разу будуть інші іграшки, з якими ми обов'язково будемо гратися» [1, с. 27].

Отже, зв'язне мовлення дітей молодшого дошкільного віку успішно розвивається в мовленнєво-ігровій діяльності. Різноманітні види ігор, будучи ефективним засобом, сприяють формуванню правильного мовлення дитини.

Список використаних джерел

1. Березіна О. М., Павловська Т. О. Мовні ігри та забави: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мальва, 2009. 107 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / за ред. А. М. Богуш. 2-ге вид., допов. Київ: Слово, 2011. 704 с.
3. Пасічник А. Мовленнєві заняття в системі сучасної дошкільної освіти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 3. С. 14–17.
4. Рібцун Ю. В. Мовленнєві намистинки для маленької дитинки: навч.-метод. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2010. 160 с.
5. Тищенко В. В., Рібцун Ю. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: поради батькам: навч.-метод. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2006. 128 с.

Косинець Ірина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - ст. викладач Здіховський А. М.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ОСВІТИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В сучасному світі, де швидко розвивається технологія та інформаційний простір, виховання дітей вимагає постійного оновлення та модернізації. Одним з ефективних підходів до розвитку дітей є використання елементів театральної освіти в роботі з дітьми дошкільного віку. Театральна освіта допомагає дітям розвинути креативність, виразність мовлення, соціальну компетентність та емоційну інтелігентність. Крім того, вона сприяє формуванню самостійності та самовираження у дітей, розвиває вміння працювати в команді та допомагає виховати культуру спілкування. На допомогу вихователю можуть прийти методи та прийоми з елементами театральної діяльності, які можна використовувати в роботі з дітьми дошкільного віку.

Використання елементів театральної освіти в роботі з дітьми дошкільного віку є актуальною та досить популярною темою серед педагогів та дослідників педагогіки. Цю тему досліджують вчителі, педагоги, спеціалісти з розвитку дітей, психологи. Вони проводять дослідження та аналізують результати впровадження театральних методик у педагогічну практику, розробляють нові підходи та методи, які допомагають ефективно працювати з дітьми дошкільного віку. Велику увагу приділяють вивченню впливу театральної освіти на розвиток дітей та їх соціальну та емоційну компетентність. Результати досліджень вказують на позитивний вплив театральної освіти на розвиток дітей, що робить цю тему досить перспективною для подальшого дослідження та впровадження у педагогічну практику.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає використання театральних методик та ігрових форм в навчальному процесі з дітьми дошкільного віку. У документі наголошується, що виховання дитини повинне здійснюватись у формі ігор, естетичного сприйняття, театралізації, залучення до творчості [1]. Реалізуючи вимоги БКДО, педагогічні працівники повинні використовувати різноманітні ігрові форми та театральні методики для формування позитивного ставлення дітей до навчання та розвитку їх творчих здібностей. Також, у Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується на необхідності використання театральних методів як засобу розвитку мовлення, емоційної та соціальної компетентності, самовираження та самостійності дітей. В цілому, Базовий компонент дошкільної освіти підтримує використання елементів театральної освіти в роботі з дітьми дошкільного віку і визнає їх важливість для повноцінного розвитку дітей.

Впровадження елементів театральної освіти в роботу з дітьми дошкільного віку має декілька важливих переваг:

- Розвиток мовлення та комунікативних навичок. Гра в театр допомагає розвивати мовлення, збагачувати словниковий запас, вчити

правильно висловлюватись та слухати інших. Крім того, діти вчаться спілкуватись один з одним, взаємодіяти та співпрацювати.

- Розвиток творчих здібностей. Театральна освіта допомагає розвивати у дітей творчість, уяву та фантазію, дозволяє виявити творчий потенціал та виразити себе через рольову гру.

- Розвиток соціальних та емоційних навичок. Театральна освіта допомагає дітям розвивати соціальну та емоційну компетентності, навички співпраці та взаємодії з іншими людьми. Діти вчаться сприймати свої емоції та емоції інших, виявляти співчуття та розуміння.

- Підвищення мотивації до навчання. Гра в театр сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, розвиває любов до творчості та викликає інтерес до вивчення нового.

- Розвиток самопочуття та впевненості у собі. Театральна освіта допомагає дітям зняти напругу та страх перед виступами, розвиває почуття впевненості та самовизначення. Діти навчаються виявляти свої таланти та здібності, що сприяє їхньому розвитку та самореалізації [4].

Для реалізації використання елементів театральної освіти в роботі з дітьми дошкільного віку в ЗДО можна використовувати різноманітні прийоми та методики, наприклад:

- Розвиток мовлення та творчості через театралізацію казок та історій. Педагог може пропонувати дітям різноманітні казки, які потім разом із дітьми можна інсценізувати та грати в них ролі. Це допоможе розвивати мовлення, відчуття ритму та мелодії мови, а також творчість дітей.

- Організація театральних вистав для батьків та інших дітей. За участю дітей можна створювати театральні вистави, які потім можна показувати батькам та іншим дітям в ЗДО. Це допоможе розвивати в дітей почуття впевненості, звичку до виступів та комунікації з іншими людьми.

- Використання «маскувальної» техніки для створення образів та ролей. За допомогою масок та костюмів діти можуть створювати свої образи

та ролі. Це допоможе розвивати уяву та творчість дітей, а також допоможе зняти напругу та страх перед виступами.

□ Використання ігрових вправ, які спрямовані на розвиток емоційної та соціальної компетентності. Наприклад, рольові ігри, в яких діти можуть відтворювати різні ролі, а також ігри на розвиток емпатії та співпереживання.

Як показує практика, впровадження арт освіти в роботу з дітьми дошкільного віку є дуже необхідною і корисною ініціативою. Це дозволяє дітям розвиватися в різних напрямках, навчатися спілкуванню та співпраці з іншими дітьми, розширювати свій світогляд та пізнавальні можливості, розвивати естетичний смак та творчі навички. Крім того, арт освіта впливає на формування особистості дитини, її соціальної та емоційної компетентності, розуміння світу та взаємовідносин з іншими людьми.

Отже, впровадження елементів театральної освіти в роботу з дітьми дошкільного віку є важливим етапом у формуванні всебічно розвиненої особистості дитини. Такий підхід сприяє розвитку мовлення, комунікативних навичок, творчих здібностей, соціальних та емоційних компетентностей, підвищенню мотивації до навчання, а також розвитку самоповаги та впевненості у собі.

Отже, ми переконані, що впроваджувати елементи театральної освіти в роботу з дітьми дошкільного віку можна за допомогою використання різноманітних методи, таких як рольові ігри, драматизації, театралізовані вистави, масові заходи та інші. Важливо пам'ятати, що процес впровадження елементів театральної освіти в роботу з дітьми дошкільного віку має здійснюватися у формі ігри з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини. Такий підхід допоможе підвищити ефективність роботи вихователів та сприятиме розвитку дітей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <http://mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/doshkilna/bazoviy-komponent-2.doc>
2. Білоус, Н. А. Театральна освіта дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. Вип. 4. С. 66-70.

3. Кузьменко, В. Театралізація в дошкільному навчальному закладі як засіб розвитку дитини. *Початкова школа та дошкільне виховання*. 2017. № 2. С. 12–16.
4. Науменко, Т. Розвиток творчої активності дітей дошкільного віку засобами театральної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. № 1. С. 69–74.
5. Романенко, І. Дослідження впливу театральної освіти на розвиток дитини дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 580 – 583.

Левчук Яна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Алендарь Н. І.*

ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Заклади дошкільної освіти є важливим елементом системи освіти країни, оскільки забезпечують реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту. Проте, успішна робота сучасних закладів дошкільної освіти залежить не лише від кваліфікації педагогів та наявності необхідних ресурсів, а й від іміджу закладу. Створення позитивного іміджу сучасного закладу дошкільної освіти можна розглядати як додатковий ресурс управління, ресурс розвитку освітнього закладу. Позитивний імідж ЗДО впливає на зростання конкурентоспроможності закладу, що дозволяє збільшити інвестиції та розширити партнерські взаємовідносини.

Формування позитивного іміджу – це процес, що передбачає створення сприятливого враження про заклад дошкільної освіти, яке відповідає потребам суспільства та забезпечує збільшення популярності та довіри до освітнього закладу. Позитивний імідж закладу дошкільної освіти напряду впливає на ефективне соціальне партнерство з різними соціальними інституціями, оскільки він відображає діяльність закладу та відносин з громадськістю. Завдяки позитивному іміджу заклад може отримувати

додаткову підтримку від батьків, державних та громадських організацій, бізнесу, що покращує його ресурсне забезпечення та дозволяє розвиватися.

Про імідж закладу дошкільної освіти як запоруки соціального партнерства писали багато дослідників у галузі педагогіки та соціології. Питання формування позитивного іміджу організації набуло свого відображення у дослідженнях А. Гончаренко, Л. Дунаєвої, С. Одайник, В. Корнієнко, І. Лазоренко, Н. Лосева.

Дослідники виділяють поняття внутрішнього та зовнішнього іміджу. Внутрішній імідж – це атмосфера всередині закладу, ставлення співробітників до своєї роботи, керівника, батьків вихованців. Він визначає відданість педагогів своєму закладу, особисту зацікавленість у належності до єдиного згуртованого колективу. Зовнішній імідж ЗДО – це сприйняття установи суспільством (дітьми, батьками вихованців, органами управління, партнерами, громадськістю, спонсорами та ін.). Це все те, що можна побачити, почути: назва, оформлення приміщень і території, імідж персоналу тощо. Символи, які в свідомості оточуючих будуть асоціюватися з даним освітнім закладом і викликати певний настрій. Перше враження про заклад освіти пов'язано саме з цим аспектом іміджу. Для створення зовнішнього іміджу необхідне формування впізнаного образу на ринку освітніх послуг (громадські акції).

Так, С. Одайник в іміджі будь-якого закладу освіти виділяє дві складові [5, с. 348]:

- інформаційна – образ організації, який склався у свідомості людей;
- оціночна – відображає якісну оцінку громадськістю діяльності закладу освіти.

Зі свого боку, І. Лазоренко вважає, що імідж освітньої установи являє собою не «набір випадкових компонентів, а струнку систему взаємозалежних якостей, інтегративну сукупність характеристик» та виокремлює три компоненти іміджу закладу освіти [3, С. 37.]:

– мотиваційно-цільовий (вивчення потреб усіх суб'єктів педагогічної практики у формуванні іміджу установи як усередині, так і за її межами; психологічна готовність керівника і педагогічного колективу до участі в процесі формування іміджу ЗДО; вивчення наявного досвіду, формування мети та завдань управлінської інновації, результатів її впровадження);

– змістовний (розкриває сутність поняття «імідж закладу освіти», його структурні елементи, критерії відбору змісту інформаційних матеріалів, певного оформлення);

– технологічний (припускає послідовність етапів реалізації цього нововведення, технологічну готовність суб'єктів діяльності, вироблення рекомендацій щодо його використання).

Згідно з результатами дослідження, коли заклад дошкільної освіти має позитивний імідж серед батьків та громади, батьки більш активно залучаються до життя закладу та допомагають у його розвитку. Також, дослідження показують, що успішна рекламна стратегія та маркетингова діяльність закладу сприяють формуванню позитивного іміджу. Наприклад, за результатами опитування батьків вихованців, більшість з них виявили свій інтерес до закладу через рекламні матеріали, які вони побачили в соціальних мережах або на вуличних бігбордах.

Також дослідження в галузі іміджу дошкільних закладів проводили В. Корнієнко та І. Давиденко. У своїх дослідженнях вони зосереджують увагу на аналізі взаємодії між закладом та громадою, а також на виявленні чинників, які впливають на формування позитивного іміджу дошкільного закладу [1].

Формування іміджу закладу дошкільної освіти має базуватися на комплексному підході та враховувати всі аспекти діяльності установи, що можуть вплинути на сприйняття нею громадськості. До складу такого підходу можуть входити такі елементи:

1. Якість навчання та виховання. Основою іміджу закладу дошкільної освіти є якість його освітньої та виховної роботи. Необхідно забезпечувати

високу якість навчання, дотримуватися сучасних методик та підходів до виховання дітей, формувати позитивне емоційне ставлення до закладу та педагогів.

2. Комунікація з громадськістю. Заклад дошкільної освіти повинен забезпечувати відкритість та доступність інформації про свою діяльність для громадськості. Необхідно проводити різноманітні заходи для залучення громадськості до життя закладу та забезпечувати ефективну комунікацію з батьками та іншими зацікавленими сторонами.

3. Матеріально-технічне забезпечення. Важливим аспектом формування іміджу є створення сприятливого та комфортного середовища для дітей та педагогів. Необхідно забезпечувати належний рівень матеріально-технічного забезпечення, зокрема, якісне обладнання, зручні меблі, чистоту та порядок в закладі.

4. Реклама та маркетинг. Ефективна реклама та маркетинг можуть допомогти привернути увагу громадськості та підвищити популярність закладу. Варто зазначити, що формування позитивного іміджу дошкільного закладу має важливе значення для підвищення рівня соціального партнерства [4].

Позитивний імідж закладу дошкільної освіти допомагає залучати батьків та інших зацікавлених сторін до співпраці з установою, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності роботи закладу та досягненню спільних цілей. Зокрема, позитивний імідж може сприяти збільшенню кількості дітей, які навчаються в закладі, підвищенню інтересу дошкільників до навчальної діяльності та розвитку їх потенціалу, залученню додаткових ресурсів для розвитку установи та ін. [4].

Отже, можна зробити висновок, що імідж закладу дошкільної освіти є важливим фактором у формуванні соціального партнерства ЗДО з різними соціальними інститутами. Якщо заклад має позитивний імідж, то він здатний привернути до себе більше батьків та підтримку з боку громадськості. Таким чином, важливо розуміти, що формування позитивного іміджу закладу є

необхідною умовою для забезпечення ефективної діяльності і розвитку закладу дошкільної освіти.

Для формування позитивного іміджу закладу дошкільної освіти необхідно звернути увагу на такі аспекти, як якість надання освітніх послуг, комунікації з батьками та громадськістю, використання сучасних технологій та інноваційних методів в роботі з дітьми, а також розвиток культури безпеки та здорового способу життя. Цілеспрямована робота над іміджем сучасного закладу дошкільної освіти забезпечує не тільки позитивну динаміку розвитку закладу, а й позитивно впливає на розвиток громади та забезпечує надання закладом якісних освітніх послуг.

Отже, формування позитивного іміджу сучасного закладу дошкільної освіти – це складний процес, який направлений на підвищення конкурентоспроможності закладу, залучення додаткових інвестицій, установлення та розширення партнерських зв'язків з різними соціальними інституціями.

Список використаних джерел

1. Давиденко І.В. Формування іміджу дошкільного навчального закладу в умовах соціального партнерства. *Соціальна педагогіка*. 2012. Вип. 3. С. 88–91.
2. Корнієнко В.О. Формування іміджу дошкільного закладу як запоруки його ефективної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. Вип. 4 (44). С. 246–251.
3. Лазаренко І. Формування іміджу освітньої установи. *Директор школи. Україна*. 2006. № 11. С. 36 – 39.
4. Микитюк О.В. Формування іміджу дошкільного навчального закладу як соціальний механізм його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 23. С. 175–178.
5. Одайник С. В. Формування іміджу сучасного навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у загальноосвітніх школах*. 2013. Вип. 32. С. 346 – 351.

Пархомук Олександр

*Студент Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О. С.*

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогодні вимагає від закладів дошкільної освіти формувати у дітей загальнокультурні компетенції, до яких належать і географічні знання (про світову географію, різноманітні культури та природні умови). Діти старшого дошкільного віку, а саме 5-6 років, мають великий потенціал для засвоєння цих знань та розвитку світогляду.

Базовий компонент дошкільної освіти в освітньому напрямі «Дитина в природному довкіллі» визначає важливою природно-екологічну компетентність як здатність дитини до природо доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1]. Серед програмових результатів, які засвідчуватимуть сформованість елементарних географічних знань у дошкільників є виявлення дитиною інтересу до природи рідного краю, є те, чи цікавиться та знає об'єкти та явища планети Земля і Всесвіту, розуміє, що земля є частиною космосу ...; усвідомлює зв'язки між рослинами, тваринами, їхні функції в природі; ... уміє спостерігати за явищами природи, ... виявляє інтерес і готовність до діяльності, що забезпечує пізнання природи і формування навичок природо доцільної поведінки; емоційно реагує на природне довкілля і ін. [1].

Система наук про географічну оболонку Землі, окремі її компоненти, територіальне розміщення і розвиток виробництва, населення земної кулі, окремих її регіонів і країн – це географія [3]; предмет, який уможливорює розуміння дітьми навколишнього світу і свого місця в ньому. У міру дорослішання в дошкільників розвиваються уявлення про географію, починають формуватися елементарні географічні знання.

Особливо сенситивним для цього є старший дошкільний вік, оскільки в цей період в емоційно-вольовій сфері виникають прийоми саморегуляції, способи самостійної поведінки, почуття обов'язку та відповідальності, домінує ініціативність дій, активно проявляється здатність до повноцінного спілкування, з'являється вміння підпорядковувати свої дії словесно

сформульованим завданням, хоча воляова організація поведінки залишається недосконалою. Дитина ще не здатна до тривалих зусиль і часто діє імпульсивно, під впливом безпосередньо сприйнятої ситуації вирішує внутрішні завдання свого розвитку, які полягають у створенні емоційно забарвленої картини навколишнього світу, самого себе та свого місця у світі; поступово поряд з елементарними емоціями зароджуються вищі моральні, естетичні та інтелектуальні почуття, інтенсивно розвивається воля, предметом уваги стає світ соціальних відносин, до якого вона прагне потрапити [2].

Діти у віці 5-6 років цікаві та готові вчитися, тому це ідеальний час, щоб почати навчати їх географії. Елементарні географічні знання стосуються базового розуміння фізичних і людських особливостей земної поверхні. Це включає знання різних типів ландшафтів, таких як гори, долини та рівнини, а також знання природних особливостей, таких як річки, озера та океани. Крім того, початкова географія містить знання про створені людиною елементи, такі як міста, дороги та будівлі.

Існує кілька методів формування у дітей елементарних географічних знань, зокрема:

– дослідження та спостереження: діти найкраще навчаються через дослідження та спостереження. Під час екскурсії в місцеві парки, музеї та визначні пам'ятки, діти можуть розвинути розуміння різних типів природних і антропогенних особливостей. Крім того, прогулянки на природі та спостереження за навколишнім середовищем можуть допомогти дітям дізнатися про різні види рослин і тварин;

– карти та глобуси: Карти та глобуси є цінними інструментами для навчання дошкільників географії. Вони можуть допомогти зрозуміти зв'язок між різними країнами, континентами та океанами. Крім того, карти та глобуси можна використовувати, щоб навчити дітей різних типів клімату та екосистем у всьому світі;

– книги та відео: є багато доступних книг і відео, які можуть допомогти дітям вивчити географію. Ці ресурси можна використовувати для навчання різним типам ландшафтів, природним і антропогенним особливостям; культурам і звичаям у всьому світі;

– ігри та заняття: Ігри та заняття можуть бути цікавим та інтерактивним способом навчити дітей географії. Наприклад, гра «Я шпигую» може допомогти розвинути розуміння різних типів ландшафтів і особливостей. Крім того, такі дії, як побудова моделі міста, можуть допомогти дізнатися про різні типи будівель та інфраструктури, які зустрічаються в міських районах.

Навчання дітей старшого дошкільного віку географії має такі переваги:

– покращене розуміння світу: вивчаючи різні типи ландшафтів, природні та створені людиною особливості культури, діти можуть розвинути краще розуміння навколишнього світу. Це може допомогти їм цінувати та поважати різні культури та звичаї;

– покращена просторова обізнаність: вивчення географії може покращити просторову обізнаність дитини, розуміння зв'язку між різними місцями та того, як вони пов'язані; формування того, як читати карти та орієнтуватися в навколишньому середовищі;

– кращого прийняття рішень: розуміння географії може допомогти дітям приймати правильні рішення. Наприклад, вони можуть краще усвідомлювати вплив своїх дій на навколишнє середовище або краще планувати маршрут для подорожі;

– покращені когнітивні навички: розвиток когнітивних навичок дитини, зокрема пам'яті, уваги та здатності вирішувати проблеми. Це може допомогти їм в інших сферах діяльності та в повсякденному житті.

Отже, формування у дітей старшого дошкільного віку елементарних географічних знань має важливе значення для розуміння ними навколишнього світу. Досліджуючи та спостерігаючи за реальним життям, використовуючи карти та глобуси, читаючи книги та переглядаючи відео,

долучаючись до ігор та занять, діти можуть розвинути базове розуміння різних типів ландшафтів, природних і антропогенних об'єктів і культурних особливостей. Це розуміння може призвести до більшої оцінки та поваги до світу та його мешканців, а також до покращення когнітивних навичок, просторового сприйняття та здатності приймати рішення. Надаючи можливість дітям спостерігати та досліджувати навколишнє середовище, а також надаючи їм освітні ресурси, ми можемо допомогти їм розвинути міцну основу елементарних географічних знань.

Ознайомлення дітей з елементами географії та допомога у формуванні початкових географічних знань є важливим аспектом їхнього навчання та розвитку. Надаючи їм ресурси та можливості досліджувати та пізнавати навколишній світ, ми можемо допомогти дітям розвинути краще розуміння та цінування світу, а також навички, необхідні для досягнення успіху в житті.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/nakaz-33-bazovyy-komponent-doshk-osv.pdf>.
2. Гончаренко А. М. Дошкільний вік. Енциклопедія сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. URL: <https://esu.com.ua/article-21154>
3. Маринич О. М. Географія. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-29107>.

Скиба Вадим

*студент Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.*

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розвиток креативності є однією з ключових компетенцій, які визначають успіх у сучасному світі. Дошкільний період – найсприятливіший період для розвитку творчого потенціалу дітей. Використання англійської мови в процесі навчання може бути ефективним інструментом для

стимулювання творчості дитини, оскільки це дозволяє розширити кругозір, розвинути мовленнєві та міжкультурні навички, а також сприяє інтелектуальному розвитку.

Креативність, на думку Е. Торренса, – у широкому значенні – здатність породжувати оригінальні ідеї та використання нестандартних способів інтелектуальної діяльності, у вузькому – дивергентні здібності [3]. Якщо виходити з базових уявлень про креативність, то саме оригінальність слід трактувати її центральним параметром: адже продукування нових ідей (критерій новизни) є найважливішою ознакою креативного мислення [1].

В. Лучанська, посилаючись на дослідження М. Гнатко, виділяє фази розвитку креативності у дошкільників:

- 1) «сенсibiliзаційна» (3-5 років) – характеризується підвищеною чутливістю дитини до сприйняття навколишньої дійсності;
- 2) «сатураційна» (5-6 років) – відзначається перенасиченням та спадом пізнавальної активності;
- 3) «орієнтаційна» (6-7 років) – відбувається пристосування дитини до соціальних форм активності [2].

Основні способи розвитку креативності дітей дошкільного віку за допомогою англійської мови:

1. Ігровий підхід. Використання ігрових елементів та ігор на основі англійської мови, щоб стимулювати дитячу творчість. Наприклад, діти можуть створювати власні історії та діалоги англійською мовою, придумувати нових героїв, складати пісні або вірші.
2. Мультимедійні ресурси. Використання мультимедійних ресурсів, таких як відео, музика та зображення, дозволяє дітям візуалізувати свої ідеї та розширювати кругозір. Наприклад, дитина може дивитися мультфільми та музичні кліпи англійською мовою, що допоможе їй розвинути свій творчий потенціал.
3. Рольова гра. Рольові ігри є чудовим способом розвитку творчих здібностей дітей, оскільки вони дозволяють вільно висловлювати думки та

ідеї англійською мовою. Наприклад, дошкільники можуть зіграти героїв улюблених англійських мультфільмів і книг, розіграти сценки.

4. Творчий проєкт. Участь у творчих проєктах, таких як складання віршів та створення ілюстрацій, є ефективним способом стимулювання креативності. Наприклад, діти можуть створювати за допомогою дорослих власні книги англійською мовою, що дозволить їм вільно висловлювати свої думки, ідеї та розвивати свій творчий потенціал.

5. Співпраця та обмін ідеями. Співпраця з однолітками та обмін ідеями є важливим елементом розвитку креативності. Наприклад, діти можуть працювати над спільними проєктами, в яких кожен з них вносить свої ідеї та підходи. Це дозволить їм відчувати себе частиною команди та розвивати навички співпраці та креативного мислення.

6. Розвиток слухового та зорового мислення. Наприклад, діти можуть слухати аудіокниги на англійській мові, спостерігати за малюнками та фотографіями, визначати їх настрій та емоції, розповідати історії на основі зображень.

Хоча використання англійської мови може бути ефективним інструментом творчого розвитку дошкільників, у процесі навчання можуть виникати певні проблеми. Однією з головних проблем є відсутність належних методів навчання, які б сприяли розвитку дитячої творчості. Для досягнення позитивних результатів необхідно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та створювати комфортні умови для навчання. Труднощі також можуть бути пов'язані зі зниженою концентрацією дітей у вивченні іноземної мови, якщо вони не зацікавлені в цьому.

Нарешті, необхідно враховувати культурні особливості дітей і використовувати підходи, що відповідають їх культурі. Для успішного розвитку творчих здібностей дітей необхідно забезпечити зважений підхід до навчання, що враховує їхні індивідуальні особливості та потреби.

Таким чином, використання англійської мови в процесі навчання може бути ефективним інструментом для стимулювання креативності у дітей

дошкільного віку. Це дозволяє їм розширювати свій кругозір та розвивати різноманітні навички. Важливо підтримувати та стимулювати розвиток креативності дітей, оскільки це допоможе формувати їх особистість, розширювати можливості мислення та виявляти таланти та здібності. Застосування інноваційних підходів до навчання англійської мови є корисним інструментом для стимулювання креативності у дітей. Варто навчати дітей бачити різні погляди на різноманітні завдання та розвивати їх здатність до самовираження та створення нового, що допоможе їм розкрити свій потенціал та знайти свій шлях в житті.

Список використаних джерел

1. Антонішина В. Л. Структурний аналіз креативності дітей старшого дошкільного віку. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер.«Педагогіка», 2011. Вип. 173. С. 76–79.*
2. Овчаренко О. Розвиток креативності у дошкільників арт-терапевтичними засобами. *Вісник Інституту розвитку дитини, 2014. С. 6.*
3. Пасічніченко А. В. Формування креативності у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки. Полтава. 2021. Вип. 78. С. 17–21.*

Смолюк Світлана

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

Корень Анна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

ШЛЯХИ ЗГУРТУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сьогоденні існує безліч різних методів вивчення іноземної мови, однак лєвова частка з них підходять для навчання дітей дошкільного віку. Фахівці не можуть сказати, як найпростіше вивчити іноземну мову, але вони можуть порекомендувати найкращий час, щоб почати вивчати іноземну мову. Дослідження переконливо довели, що вивчення іноземної мови в ранньому віці дає найкращі результати, тому саме тоді важливо вивчати іншу

мову, окрім рідної. Діти дошкільного віку мають багато перешкод у засвоєнні іноземної мови, оскільки їм важко адаптуватися до навчальної діяльності, а рішенням цього може стати колективна робота з іншими дітьми. Вони швидко втомлюються від одноманітності занять і втрачають інтерес до вивчення іноземної мови. Відповідно, завдання педагога – згуртувати дітей і одночасно організувати заняття так, щоб дітям було цікаво та пізнавально. Є багато способів, які допоможуть досягти цього, водночас займаючись із групою дітей розвиваючими та корисними речами.

Одним із таких ефективних методів можна вважати дидактичну гру.

Проблема застосування ігор в іншомовному навчанні не нова, але досліджувалась і її продовжують досліджувати. Функції гри в навчанні іноземним мовам пояснили такі вчені як: В. А. Артемов, І. Л. Бім, М. Н. Скаткін, К. С. Співаковська, Ж. Л. Вітмен, П. Я. Гальперін, Г. В. Рогова, М. Ф. Стронін, В. В. Краєвський та інші. У своїх працях дослідники стверджували, що ігри сприяють розвитку пізнавальної активності дітей [1].

Одна з найпоширеніших класифікацій належить О. Рязановій. У своїй статті методистка наголошує на тому, що ігрова діяльність орієнтована на дітей дошкільного і молодшого віку і гра – природний стан дітей. [2]

Навчання через гру є перевіреним методом вивчення іноземної мови. Наприклад, гра з дітьми в хованки може стати чудовим способом навчити їх рахувати цією мовою. Крім того, освітні технології дозволяють досягти чудових результатів у вивченні іноземних мов у ранньому віці.

Активна участь в іграх спільного розвитку разом із постійним індивідуальним зворотним зв'язком від дорослого (оцінний контроль) може створити внутрішній інтерес (мотивацію), який веде до збільшення досягнень і самовдосконалення.

Переваги ігор для згуртування дітей при вивченні іноземної мови:

- діти дошкільного віку можуть адаптувати мінімальний лексичний мінімум і використовувати його в повсякденні (вживання певних слів при спілкуванні з батьками, переклад мобільних ігор на мову, що вивчається);
- з'являється внутрішня мотивація вивчати мову;
- рольові ігри сприяють засвоєнню навчального матеріалу та заохочують дітей до певних дій;
- сюжетно-рольові ігри згуртовують педагога та дітей.

Організуючи рольову гру, педагог може поділити дітей на менші групи або провести її з усіма дітьми. Дидактичну гру рекомендується застосовувати наприкінці заняття після того, як дошкільники підготовлені до сприймання мовлення з іноземної мови та опрацювали основний матеріал. Тому під час закріплення матеріалу доцільно використовувати цей спосіб. Педагоги повинні створювати ігри, щоб усі могли брати участь. Вони не повинні містити пасивних глядачів. Додатково слід подбати про те, щоб кожна дитина знайшла роль, яка дозволить йому повністю реалізувати свій внутрішній потенціал.

Граючи в гру, багато дітей стають більш зацікавленими в процесі навчання. Зрештою, рольові ігри заохочують невимушене спілкування між дітьми та групами, а також зміцнюють командний дух і взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу. Діти розвивають зосередженість та мають підвищену увагу, стають більш самостійними тощо. Важливо зазначити ще те, що вони не усвідомлюють, що вони навчаються, дізнаються щось нове, запам'ятовують, порівнюють і застосовують набуті знання та вміння.

Іншим методом можна вважати тимбілдинг (тимбілдинг).

Це є важливою частиною індивідуального та командного розвитку. При формуванні групи діти мають можливість спілкуватися один з одним і досягати спільних цілей. Практика бути ефективним членом та лідером команди допомагає дітям розвинути впевненість у собі. Навчання роботі та спілкуванню з іншими є важливим побічним продуктом формування групи.

Робота з дітьми передбачає розвиток у них здатності працювати разом для досягнення спільної мети. Робота чи завдання стає легшим, тому що діти працюють разом. Коли група вирішує проблему, то усі в групі виграють і кожна дитина отримує позитивний досвід. Залучення дітей до командної діяльності робить акцент на співпраці, а не на конкуренції. Такі навички необхідні для позитивної поведінки в подальшому у повсякденному житті, в школі, на роботі та в суспільстві.

Групові заняття з дітьми можуть допомогти їм розвинути такі навички:

- вирішування проблем;
- спілкування;
- слухання;
- довіра;
- обмін думками;
- співпраця з іншими людьми та різними групами;
- творче і критичне мислення.

Погоджуємось з думкою Чернякової О., що провідним методом на заняттях виступає дидактична гра з розвитку англomовного мовлення на основі елементарної лексики дитячого спілкування, в якій дії дітей регулюються завданнями та ігровими правилами [3].

Для прикладу пропонуємо гру: «Коти і собаки».

Додатковий матеріал: немає.

Вікова група: дошкільний вік.

Опис: це корисна діяльність зі створення команди або групи. Кожна дитина повинна вибрати kota або собаку, а мета – знайти та познайомитися з іншими тваринами з того ж сімейства за допомогою іноземної мови. Оскільки всі діти мають зав'язані очі, вони повинні видавати звуки, щоб знайти інших тварин. Гра закінчена, коли знайдено всіх собак і котів. Діти можуть по черзі пропонувати будь-яких тварин. Складністю цієї вправи може бути те, що звуки тварин відрізняються. Наприклад, в українській мові коти видають звук «Мяу». Але в інших країнах звуки, що видаються,

інтерпретуються зовсім по-іншому. В англійській мові – meow [mjaV] або mew [mjH], в німецькій – miau [mjaV].

Отже, на заняттях іноземної мови варто використовувати рольові ігри та метод тимблдингу, оскільки вони дозволяють дітям поринути в захопливий та барвистий ігровий світ. У сюжетно-рольових іграх діти набувають та фіксують знання, уміння та навички, отримані під час заняття, занурюються в комунікативні ситуації, випробовують цікаві ролі, співпрацюють у групах та нешаблонно розкривають себе. Для того, щоб у майбутньому рольові ігри використовувалися у навчанні іноземних мов у закладах дошкільної освіти, вважаємо за необхідне досліджувати сучасні інноваційні технології.

Список використаних джерел

1. Швець І.А. Використання рольових ігор у навчанні іноземної мови. URL: <https://www.psych.kiev.ua/>
2. Дидактична гра як метод формування германомовної комунікативної компетентності молодших школярів. Коллекция Revolution. URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00938875_0.html
3. Чернякова О. І. Розвиток мовленнєвої англійської активності дітей дошкільного віку засобами гри. *Психолінгвістика*. 2012. Вип. 10. С. 136–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_19/

Фенко Марія

кандидат філологічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПОТЕНЦІАЛ «LEGO EDUCATION» У СИСТЕМІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасному світі інноваційні технології випереджають час, тому навчання дітей вимагає коригування, зокрема їх технологічного змісту. Щоб досягти високого результату в освітньо-виховній роботі потрібно змінити підхід до нього, а саме: удосконалити знання, уміння та навички самостійного мислення; застосовувати знання на практиці. Потрібно навчити

дітей бути самостійними і це можна зробити за допомогою використання ігрового методу LEGO-технологій.

LEGO-педагогіку відносять до найвідоміших і найпоширеніших сьогодні педагогічних систем, у якій широко використовуються тривимірні моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання і розвитку дитини.

Сьогодні педагоги стикнулися з завданням об'єднання моделі «людини, яка знає»; «людини, яка мислить» і «людини, яка діє» [2, с.206]. Інноваційний пошук повинен відповідати запитам суспільства, економічному та політичному розвитку, потребі в нових якостях членів соціуму, професіоналізму нового покоління. Вихователь, будучи універсальним фахівцем, під час планування та організації занять виявляє характерні предметні взаємозв'язки, визначає необхідні засоби навчання та розвитку дітей, проєктує результати навчальної діяльності тощо.

Використання конструкторів LEGO широкопоширена та випробувана методика в багатьох країнах світу. Адже метод конструювання підходить для більшості закладів освіти, допомагаючи формувати правильне уявлення про навколишній світ у тривимірному просторі. Використовуючи аналізований метод, заняття стають більш різноманітні, цікаві, матеріал доступнішим і зрозумілішим. У дошкільників формується ряд ключових компетентностей, необхідних сучасній дитині [1, с.194–197].

У навчально-виховному процесі все частіше використовуються LEGO-технології, спрямовані на розвиток конструктивного мислення, уяви, бажання досліджувати, експериментувати і винаходити. LEGO Education передбачає створення мотивуючого, захопливого освітнього середовища для навчання ключових предметів дошкільної програми, а також для розвитку найважливіших навичок XXI століття, до яких відносять: критичне і творче мислення, креативне вирішення завдань, робота в команді, ведення дискусій, пошук єдиного рішення тощо.

LEGO-технології передбачають застосування сучасних комунікаційних та інформаційних технологій, спрямованих на розвиток навичок спілкування, творчих здібностей дітей, вирішення пізнавальних, дослідницьких і комунікативних завдань. Цікаві методики навчання з використанням LEGO-технологій досліджували Н. Бібік, Т. Вихренко, Д. Денисюк, С. Кучер, Л. Павлюк, Т. Мукай, О. Петегірич, Т. Полянська, Г. Рілле, В. Ткачук. Автори звертають увагу на те, що зміст, форма організації та результативність LEGO-занять забезпечують формування вмінь здійснювати аналіз, порівнювати, зіставляти, виділяти характерні особливості речей, розвиваючи таким чином мовлення, увагу, спостережливість, пам'ять, просторові уявлення, уяву.

Перспективність застосування LEGO-технології обумовлена її високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними й естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових і навчальних зонах. Основа програми – цілісний образ навколишнього світу, який сприймається крізь призму практичної діяльності дітей, оскільки LEGO Education:

- розвиває мовлення (діти вчать детально пояснювати свої дії, пояснювати міркування, надавати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати історії, висловлювати власні думки тощо);
- формує вміння розв'язувати проблемні завдання, ставити мету, міркувати про подальшу роботу, розробляти план дій;
- розвиває творче мислення;
- формує вміння співпрацювати, зокрема, вміння працювати у парах чи групах, ділитися матеріалами, вміння вчитися у своїх однолітків, дослухатися до їхніх ідей і пропонувати власні, вміння аналізувати ідеї й обирати раціональніші, вміння розподіляти ролі та обов'язки;
- розвиває сенсорне сприйняття, допомагає формувати уявлення про зовнішні властивості предметів: форму, величину, колір, локацію;
- розвиває дрібну моторику;

- формує цілісну систему уявлень дитини про навколишній світ, збагачує життєвий досвід дитини тощо.

Програму LEGO Education справедливо відносять до STEM-освіти, яку часто називають «навчанням навпаки». Здійснюється зворотний рух від теорії до практики у STEM: спочатку – гра, придумування та майстрування пристроїв і механізмів, а вже потім, під час такої діяльності, опанування теорії та нових знань [1, с.124].

Використання конструкторів дозволяє поглянути на заняття по-новому. Так, організовуючи заняття з використанням LEGO, доречно пам'ятати, що вони мають приносити дитині радість і проходити в спокійній емоційно-сприятливій атмосфері без страху оцінювання. Діти граються та навчаються в грі (LEGO – від дат. Leggodt – гра, задоволення).

В освітньому середовищі LEGO присутні спеціально скомпоновані для занять в групі комплекти LEGO, ретельно продумана система завдань для дітей і чітко сформульована освітня концепція. Під час роботи з LEGO-конструктором одночасно працює голова і руки дитини дошкільного віку. Використовуючи конструктор діти втілюють в життя свої задумки, будують і фантазують, працюють із захопленням і можуть бачити остаточний варіант.

Програми LEGO Education розроблені для сучасного заняття з розвитку мовлення і слугують дієвим засобом розвитку мовлення дошкільників. LEGO-технологія – це цілий методичний комплекс, який може бути інтегрований практично в усі види роботи педагога з дітьми. Так, наприклад, чоловічки в різнокольорових костюмчиках (які наявні у наборах), можуть зображати голосні і приголосні звуки тощо. Працюючи з LEGO, діти готуються до письма й читання, навчаються формулювати свої думки. Розвиток мовлення через стимуляцію дрібної моторики, конструктора LEGO дозволяє дітям опановувати навичкам спілкування безпосередньо під час гри. Завдяки дорослому, який бере участь у грі, дитина знайомиться з новими словами, формами, кольорами.

Застосування LEGO-технологій полягає у створенні сприятливих умов для розвитку мовлення дітей за допомогою конструктора LEGO за співпраці педагогів і батьків для досягнення спільних результатів мовленнєвого розвитку дітей.

LEGO-технологія під час гри розвиває головну функцію мовлення – комунікативну; формує інтерес до розповідання під час гри з конструктором LEGO; удосконалює вміння дітей порівнювати, класифікувати предмети за основними ознаками; розвиває діалогічне мовлення шляхом залучення дітей до сюжетно-рольової; удосконалює вміння дітей складати монологічні висловлювання (сюжетні розповіді, з власного досвіду, за опорними словами, продовження розповіді, початої вихователем); удосконалює вміння дітей розігрувати діалоги за віршованими творами, фрагментами казок із конструктором LEGO; розширює, активізує й уточнює словниковий запас дітей; удосконалює вміння дітей говорити виразно.

Ураховуючи особливості розвитку сучасних дітей, можна сказати, що використання конструкторів LEGO сприяє підвищенню рівня їхньої комунікативності, розвитку мислення та мовлення, формуючи уявлення дітей про навколишній світ. Окрім цього в дітей розвивається творчий потенціал та підвищується рівень соціальної адаптації. Конструктор LEGO можна використовувати для вирішення завдань освіти і виховання.

Отже, розглянувши важливість LEGO Education в освітньому просторі ЗДО, визначили ефективність застосування LEGO; впровадження нових технологій мають значно більший вплив на психофізичний розвиток дітей; відбувається взаємодія дорослого з дитиною, створюється довірлива атмосфера, яка сприяє розв'язанню проблемних завдань, формуванню вміння слухати і чути дорослих та однолітків; розвитку мовлення, уміння висловлювати свої думки та з повагою ставитися до думок оточуючих.

Список використаної літератури

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика / за ред. С. Нікітчиної. Київ: Видавничий дім «Слово». 2014. 368 с.
2. Бібік Н., Софій Н., Онопрієнко О., Найда Ю. та ін. Нова українська школа: порадник для вчител. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Пляєди». 2017. 206 с.

3. Геращенко Т. Розвиваємо мовлення з LEGO: дидактичні ігри. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №5. С. 33–35.
4. LEGO-технологія – чарівні цеглинки успіху. URL: <https://osnova.com.ua/lego-tehnologiya-charivni-tseglinki-uspihu/>

Цехош Дарина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В сучасному світі володіння англійською мовою є однією з найбільш важливих навичок для успішної комунікації в різних сферах життя, таких як бізнес, освіта, подорожі та інше. Проте, для багатьох вивчення англійської мови може бути складним та викликати багато труднощів. Щоб отримати значний приріст у можливостях, важливо розуміти, що ефективно вивчення англійської мови дасть той результат, який відкриє перед людиною великі перспективи. На початку шляху вивчення іноземної мови люди часто стикаються з різними проблемами. Вони можуть не мати мотивації займатися, не знати, які курси обрати – офлайн або онлайн, і як краще запам'ятовувати нові слова та граматичні правила. Ці запитання виникають у тих, хто прагне досягти рівня володіння мовою, достатнього для розуміння та спілкування.

У цьому контексті, ефективність вивчення англійської мови є дуже важливим питанням. Добре збалансована стратегія вивчення може допомогти покращити мотивацію, покращити засвоєння знань та допомогти досягти успіху в оволодінні мовою.

За визначенням Л.С. Панової, «навичка – це дія з мовним матеріалом, доведена до автоматизму внаслідок вправління». Граматична навичка – це автоматизований компонент мовленнєвої діяльності, психофізіологічну

основу якого становлять так звані граматичні стереотипи, які формуються і функціонують як наслідок постійного вживання мовлення, тобто у процесі набуття людиною індивідуально-мовленнєвого досвіду [1]. Результативність та висока ефективність навчання дітей англomовним граматичним навичкам значною мірою залежить від знання й урахування педагогом усіх умов та особливостей старшого дошкільного віку.

Вивчення іноземної мови є не обов'язковою, але бажаною складовою дошкільної освіти. Довільне ставлення до навчання у дошкільному віці лише формується. Для дитини 4–5-ти років провідним видом діяльності залишається ігрова. Тому єдиним шляхом формування у дошкільників пізнавальних мотивів та інтересу до вивчення другої мови має стати суголосність цих мотивів та інтересів в ігрову ситуацію, бо ігрова мотивація діяльності у цьому віці є домінуючою. Окрім цього, важливим є висновок психолінгвістів про те, що імітація не є основним механізмом оволодіння мовою. За зовнішньою легкістю оволодіння дітьми мовою стоять складні психічні процеси, пов'язані з величезною аналітико-синтетичною роботою мозку дитини: дитина розчленовує сприйнятий мовленнєвий матеріал, узагальнює почуту інформацію, самостійно виводить систему правил і відповідно до них формулює і висловлює власну думку, наміри [1].

Існують два основні методи навчання у вивченні мови: індуктивний і дедуктивний. Дедуктивний метод має на меті презентацію граматичного правила, його пояснення і подальшу практику. А за використання індуктивного методу перед дитиною ставиться завдання самостійного формулювання правила на основі поданого вчителем матеріалу [2]. Дедуктивний підхід є більш ефективним для початківців, оскільки зберігає час та забезпечує більше практики, але індуктивний підхід може бути більш корисним для тих, хто має вже досвід вивчення мови, оскільки сприяє розвитку самостійності. Безсумнівно, кожен з методів має свої плюси та мінуси. Проте, перевага надається дедуктивному методу, який складається з 3 частин: Presentation, Practice, Production (PPP) – презентація, практика,

продукування. РРР складається з трьох етапів. Ця модель досить ефективна для навчання більшості окремих граматичних елементів, оскільки вона дозволяє точно розраховувати час кожного етапу заняття та передбачати можливі проблеми, з якими можуть зіткнутися діти.

Кожен процес засвоєння граматичного матеріалу, особливо на початковому етапі вивчення англійської мови, є унікальним і не може бути охарактеризованим шаблонами. Ігри та вправи є корисними інструментами для досягнення цієї мети. Для активного засвоєння дітьми матеріалу педагогу необхідно якомога більше використовувати ігор, заохочувати до участі в них, що сприяє свідомому засвоєнню матеріалу, адже вони дають змогу педагогу створювати ситуації, наближені до життя, в якому діти змушені використовувати мову як єдиний засіб спілкування [1]. Гра зазвичай більш мотивує, ніж виконання завдань за партою. Існує кілька типів ігор, таких як карткові ігри, ігри на логіку, командні та криголами, кожна з яких має свою специфічну функцію та розвиває різні навички та здібності, що можуть урізноманітнити заняття з англійської мови.

Іншим важливим способом заохотити дітей до вивчення матеріалу і зробити заняття з іноземної мови значно захоплюючим є використання онлайн-ігор, короткі розважальні відео з обговореннями, мультфільми та караоке. Діти охоче виконують саме такого роду завдання [3]. Більше того, розбиття складних тем англійської мови на категорії та позначення кожної категорії різним кольором може допомогти краще запам'ятати матеріал.

Таким чином, формування англомовних граматичних навичок у дітей дошкільного віку під час вивчення іноземної мови є складним та трудомістким процесом. Кожен етап оволодіння граматичними навичками має своє значення і викликає певні труднощі, особливо для дітей раннього віку з урахуванням їх психологічних та вікових особливостей. Важливим фактором постає ігровий момент навчання. Навчити дітей англійської мови – нелегка задача, але, якщо заняття будуть цікавими та проводитися регулярно, цього можливо досягнути.

Список використаних джерел

1. Мачуська Ю.Ю. Особливості формування англомовних граматичних навичок дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://www.psyh.kiev.ua>
2. Кокоріна Л., Літунова М. Комунікативно спрямовані методи і прийоми навчання граматики англійської мови. URL: <https://op.ua/ru/pedclass/nauchnaya-statya/komunikativno-spryamovani-metodi-i-priyomi-navchannya-gramatiki-angliyskoyi-movi>
3. Англійська мова для школярів: початкова граматика. URL: <https://greencountry.com.ua/journal/read/anglijskij-jazyk-dlya-shkolnikov-nachalnaja-grammatika>

Шевчик Анна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – старший викладач Удот В. Ф.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стратегія пізнавальної діяльності дошкільників, розроблена Т. Поніманською, полягає в тому, що дітей необхідно вчити розглядати предмети лише в тій системі предметів, у якій вони існують і функціонують. Вчені відзначають, що когнітивні процеси повинні відбуватися в певному порядку. Від розпізнавання об'єктів до системи об'єктів, у якій вони існують, від них до аналізу властивостей об'єктів, які дозволяють їх відношення до інших суб'єктів. Автор виділила два основних види пізнавально-пошукової діяльності дошкільників [5, с. 9].

Перший характеризується тим, що активність у процесі діяльності цілком виходить від самої дитини. Вона виступає як повноцінний суб'єкт і самостійно будує діяльність, ставить цілі та шукає шляхи та засоби їх досягнення. У цьому випадку дитина задовольнить свої потреби та інтерес до дослідницької діяльності.

Другий вид пізнавально-пошукової діяльності організують дорослі, виділяють істотні елементи ситуації і навчають дитину певним алгоритмам поведінки.

Одним із найактуальніших завдань, що постають перед педагогами, є вдосконалення пізнавального розвитку дошкільників.

Пізнавальний розвиток – це розширення і збагачення орієнтації дитини в навколишньому світі, формування способів і засобів пізнавальної діяльності, розвиток усіх психічних процесів.

Зі збільшенням дошкільного віку значно зростає потенціал пізнавальної активності, підвищується пізнавальна активність дитини. Цього можна досягти шляхом пошуково-дослідницької діяльності. Адже в цьому виді діяльності вдало поєднуються чуйність і активність, які є основою психічного розвитку дошкільників.

В. Сухомлинський звертає увагу на те, що пізнання – це чудовий, надзвичайний, дивовижний процес, який пробуджує в дитини активний і постійний інтерес. Думки миготять перед дитиною і стимулюють розумові процеси. Світло світить – і дитина хоче знати більше, осягати розумом нові явища. Це бажання є імпульсом, який прискорює розумові процеси. Але без їжі для цього живе спілкування з фактами і явищами радості пізнання поступово послаблює цю потребу, а разом з нею зникає і інтерес до знань. Воно має велике значення для цілісного розвитку дитини, який вимагає глибокого переплетення і взаємопроникнення розумового, фізичного, морального, трудового й естетичного виховання.

Для реалізації пізнавальної та розвивальної функцій навчальної діяльності необхідно [1, с. 146]:

- інформування дітей про зміст нового матеріалу через відкриття, а не через пряме представлення знань;
- створення в навчальних закладах умов для наукової інформації, отриманої поза дошкільними закладами;
- прогнозування певних інтелектуальних порушень при засвоєнні навчального матеріалу;
- активізація пізнавальної діяльності з використанням проблемно-пошукових методів.

У рамках пошуково-дослідницької діяльності педагоги можуть разом з дітьми досліджувати явища і предмети, перетворюючи їх умови існування, ситуації та засоби дослідження. Основна пізнавальна функція дослідницької діяльності полягає у виявленні та демонстрації ситуацій, недоступних органам чуття дитини. Це пов'язано з тим, що дослідницька діяльність полягає в тому, що дорослі допомагають дітям за допомогою сенсорного досвіду розв'язувати ситуації, самостійно аналізувати отримані результати, робити висновки, пізнавати суть того чи іншого явища. Тобто, в такий спосіб у дитини розвиваються розумові здібності, які є показниками успішного розумового розвитку.

Роль дорослих в організації пошуково-дослідницької роботи полягає в тому, щоб допомогти дітям [2, с. 8]:

- систематизувати та поглибити свої знання;
- освоювати нові способи пізнавальної діяльності;
- розуміти причинно-наслідкові зв'язки, які не можуть бути досягнуті органами чуття дитини.

Розвиваючи цю ідею, педагоги О. Аріна, Е. Кладієва, Т. Михайлеченко розкривають основне завдання пошуково-дослідницької діяльності – виявлення та демонстрацію зв'язків, недоступних органам чуття дитини. Адже органи чуття – головна зброя дітей під час експериментів. Це створює умови для набуття досвіду та загального розвитку. Крім того, діти самостійно аналізують результати своєї роботи, пишуть доповіді, розкривають сутність природних явищ і зв'язків [4, с. 42]. Основним завданням вихователя в організації пошуково-дослідницької діяльності є [6, с. 8]:

- підвищення рівня свідомості та вивчення педагогічної інновації;
- розвиток акторських здібностей та поповнення арсеналу методів і способів роботи з дітьми;
- аналіз уявлень дітей про дійсність та вибір напрямку роботи для кращого засвоєння ними знань;
- розвиток творчих здібностей та креативність.

Розвиток когнітивних потреб відрізняється у кожної дитини. В одних вона виражена дуже яскраво і має так звану «теоретичну» спрямованість. В інших – більше пов'язана з реальною діяльністю дитини. Звичайно, багато в чому такі відмінності пов'язані з вихованням.

Слід зазначити, що науковці виділяють дві основні лінії пізнавального розвитку дошкільників [3, 46]:

1. Поступове збагачення досвіду дитини, насичення цього досвіду новими знаннями та інформацією про навколишній світ, активізація пізнавальної активності дошкільників. Чим більше граней навколишньої дійсності відкривається перед дитиною, тим більше можливостей для виникнення та інтеграції стійких пізнавальних інтересів і здібностей.

2. Цей процес пізнавального розвитку складається з поступового розширення та поглиблення пізнавальних інтересів у межах однієї сфери реальності.

Вивчаючи різні предмети, події та явища, діти вчаться не тільки аналізувати та порівнювати, але й робити висновки, виявляти закономірності, узагальнювати, ідентифікувати, систематизувати та категоризувати ідеї та поняття. Інформація про світ, накопичена до 6 років, є важливою основою для подальшого розвитку когнітивної сфери дитини і одним із основних моментів для побудови основної картини світу. Таким чином, у дошкільному дитинстві дитина бере безпосередню участь в оволодінні способами сприйняття і перетворення світу через розвиток умінь.

До 6 років формуються узагальнені уявлення про простір і час, предмети, явища, процеси та їх властивості, основні дії та найважливіші відношення, числа і цифри, мови і мовлення. У дитини формується пізнавальне і дбайливе ставлення до світу.

Як зазначає В. Удот, дослідницька діяльність дітей дошкільного віку виконує пізнавальну функцію – виявлення і демонстрація зв'язків, недоступних для органів чуття дитини. Також дослідницька діяльність передбачає розв'язання дошкільниками ситуацій за допомогою проведення

дослідів, під час яких діти задіюють свій чуттєвий досвід, самостійно аналізують результати, роблять умовиводи, пізнають сутність того чи того явища. В процесі дослідницької діяльності формуються розумові уміння, удосконалюється пам'ять, активізуються розумові процеси, стимулюється розвиток мовленнєвих навичок, а також формуються дослідницькі уміння (уміння ставити питання, висувати гіпотези, давати визначення поняттям, класифікувати, спостерігати, робити висновки, структурувати, доводити та захищати свої ідеї) [7, с. 282].

Тому проблема розвитку пізнавальних здібностей дошкільників є однією з найактуальніших проблем дитячої психології та педагогіки. Це пояснюється тим, що взаємодія з навколишнім світом можлива завдяки діяльності людини, а активність є неодмінною передумовою формування духовних якостей особистості, її самостійності та ініціативи.

Список використаних джерел

1. Айдашева Г. А., Пічугіна Н.О. Дошкільна педагогіка: конспект лекцій. М.: Літературна студія «Наукова книга», 2013.
2. Бельська Г. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2007. № 5. С. 7–10.
3. Ладивір С. О. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості. *Дошкільне виховання*. 2006. №11. С. 3–6.
4. Михайліченко Т. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 7. С. 42–50.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2004. 456 с.
6. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2002. № 6. С. 8–10.
7. Удот В. Ф. Значення дослідницької діяльності у формуванні особистості дитини дошкільного віку. *Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації*: тези доп. V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. (Луцьк, 26 вересня 2022 р.) Луцьк. 2022. С. 278–282.

Ярошик Богдана

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Науковий керівник – старший викладач В. Ф. Удот

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ

Розглядаючи пошуково-дослідницьку діяльність як чуттєво-практичну, вчені вважають, що вона здійснюється з використанням теоретично відомих методів і фактично набуває здібностей і навичок. Цей вид діяльності успішно поєднує в собі почуття та види діяльності, що повністю відповідає особливостям психологічної діяльності дошкільника. В освітній практиці зміст занять може визначатися відповідно до обраних цілей і багаторазово повторюватися для досягнення достовірності результатів.

Разом з дітьми вчителі можуть досліджувати явища або характеристики, змінювати їх, змінювати умови та ситуації і пробувати різні методи. Тому дітям стає легко зрозуміти те, що неможливо спостерігати в об'єктивно існуючій природі. У зв'язку з цим пошуково - дослідна діяльність виконує основні пізнавальні функції, такі як виявлення зв'язків, недоступних дитячим органам почуттів, і проникнення в природу природних явищ [1].

Участь у пошуково-дослідній діяльності допомагає дітям сформувати реалістичне уявлення про причинно-наслідковий зв'язок у природі. Діти повинні асоціювати пізнавальні завдання, що виникають під час гри, роботи та спостереження в предметному середовищі.

Н. Прохорова вважає, що особливе значення для розвитку особистості дошкільника має усвідомлення взаємозв'язку між природою і людиною та різноманітних зв'язків у природі. Оволодіння засобами практичної взаємодії з довкіллям забезпечує становлення світогляду дитини, її особистісне зростання.

Пошуково-дослідницька діяльність відіграє важливу роль у цьому відношенні, оскільки вона дає дітям можливість спілкуватися зі своїми однолітками і дорослими, досліджувати різні перетворення предметів, розкривати їхні приховані сутнісні зв'язки з явищами природи і людським життям, вчитися самостійно аналізувати і робити висновки.

Наприклад, діти дослідують воду, винесену на мороз, спостерігають, як вона спочатку вкривається кіркою, шматочками льоду, а потім стає льодом; лід, коли його підігрівати, стає холодною водою, потім теплою, гарячою і парою; пару охолоджують, вона стікає на холодному предметі й знову стає водою. У дітей сформується ясна й усвідомлена картина світу: вода і лід – це одна і та ж речовина, яка буде змінюватися в залежності від умов.

Кожна з них при цьому має особливості:

- 1) лід – твердий, крихкий, його можна порубати, він займає певний об'єм;
- 2) вода – рідина не має сталої форми, набуває такої форми, в якій посудині знаходиться.

У процесі екологічної освіти педагоги віддають пріоритет освітньому досвіду. У цьому випадку майже кожна дитина працює: шукає відповіді і пояснення, домагається очевидних результатів, перевіряє знання і вміння. Незважаючи на складність, цей дослід дуже ефективний завдяки активізації особистості.

Дослідництво має життєво важливе значення для майбутньої практичної діяльності дітей. Воно може не тільки допомагати орієнтуватися в характері роботи, а й розумно планувати свої дії.

Г. Беленька зазначає, на відміну від інших видів діяльності, досліді мають чітку мету та гіпотезу. Досліді мають чітку структуру, дослід можна відтворити, знаючи умови проведення; але він вимагає від дітей виконання психологічних операцій високого рівня, таких як узагальнення і систематизація знань [2].

Одним з видів дослідницької діяльності є експериментування. Згідно зі словником іноземних мов, слово «експеримент» походить від грецького «*experimentum*», що перекладається як «спроба», «дослід». Тому експеримент визначається як такий, що проводиться з наукової точки зору, спостереження за об'єктами в спеціально створених умовах, що дозволяють відстежити процес явища і відтворити його багаторазово. Згідно з енциклопедичним

словником, у вузькому сенсі експерименти – це свідомо об'єктивна діяльність у науці, більш вузькому значенні – дослід відтворення об'єкту пізнання, перевірка гіпотези.

У свої працях Г. Беленька визначає експериментування як діяльність дітей з маніпулювання предметами і явищами в навколишньому середовищі, яка призводить дітей до розуміння їх властивостей. Водночас знання є супутнім продуктом реальної ситуаційної діяльності.

Експериментування пронизує всі сфери життя дітей. Воно є основою будь-яких знань. Без нього будь-яке поняття – нудна абстракція. Тому вчені вважають, що екологічне виховання дошкільників невіддільне від експериментальних методів. Експериментування – це один з видів пізнавальної діяльності для дітей і дорослих.

В роботах багатьох педагогів говориться, що дитячі експериментування пропагують роль провідної діяльності в період дошкільного розвитку. Зокрема, наголошується на виділенні основних характеристик цієї пізнавальної діяльності: діти дізнаються про об'єкт у практичній діяльності з ним, здійснюючі практичні дії, одночасно виконують і пізнавальну, орієнтовано-дослідну діяльність, створюючи умови, в яких розкривається зміст даного об'єкта.

В процес організації експериментування для дітей дошкільного віку значний внесок зробила А. Іванова, яка представила класифікацію експериментів. Дослідниця класифікує експерименти за різними ознаками:

- 1) за місцем проведення (на ділянці, у групі);
- 2) за кількістю дітей (індивідуальні, групові, фронтальні);
- 3) за характером включення їх у педагогічний процес (випадкові, заплановані);
- 4) за кількістю (епізодичні, систематичні);
- 5) за місцем у циклі;
- 6) за характером мисленневих операцій (констатувальні, порівняльні, узагальнюючі);

7) за характером об'єктом (з рослинами, тваринами, неживою природою, людиною) [3].

На основі аналізу розвитку пізнавального інтересу і допитливості дітей дошкільного віку в ході експериментування, Г. Беленька зазначала, що це створює безліч психологічних передумов для розвитку експериментальної діяльності. Діти віком 3-4 років характеризуються високою пізнавальною активністю і сильною цікавістю. Діти цього віку можуть довгий час приділяти увагу тому, що їх цікавить: спостереженню за явищами та об'єктами в природі. Дошкільнята ще не вміють порівнювати результати та умови діяльності і відстежувати процес досягнення цілей. Саме тому в молодшому дошкільному віці мова може йти про експериментування, а не проведення дослідів [2].

Варто зазначити, що дослідницька діяльність дітей дошкільного віку у природі потребує формування у них відповідального ставлення до навколишнього середовища. Наприклад, В. Удот виокремлює умови такої діяльності:

- надавати чіткі знання про норми і правила поведінки у природному середовищі;
- закріпити у дитини емоційну потребу у бережному ставленні до природи;
- забезпечити можливості для набуття власного досвіду відповідального ставлення до природних об'єктів;
- дбати про систематичне ознайомлення дітей з якостями та властивостями природного довкілля, значенням його для життя людини;
- навчити дитину правильно заощаджувати водні, енергетичні ресурси та сортувати відходи, з метою зменшення їх кількості та для запобігання екологічної катастрофи;
- залучення батьків до процесу формування у дитини природничо-екологічної компетентності [4, с. 49].

Отже, дослідницька діяльність дітей дошкільного віку у природному довіллі передбачає розв'язання пізнавальних ситуацій за допомогою проведення дослідів, під час яких вони задіюють свій чуттєвий досвід, самостійно аналізують результати роботи, роблять умовиводи, пізнають сутність того чи того явища. В процесі дослідницької діяльності формуються розумові уміння, удосконалюється пам'ять, активізуються розумові процеси, стимулюється розвиток мовленнєвих навичок.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2012. 424 с.
2. Беленька Г. В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини від – родини. К.: СПД Богданова А М., 2006. 220 с.
3. Іванова А.І. Методика організації екологічних спостережень і експериментів у дитячому садку. М., 2004. 128 с.
4. Удот В. Ф. Природне довілля як чинник формування відповідальності у дітей дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. Луцьк, 2021. № 1. С. 45-50. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/58/47/>

РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Березняк Дарія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі
Українки*

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

УМОВИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна система дошкільної освіти в Україні спрямована на формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку. Розвиток, виховання та навчання дошкільників здійснюється в закладах дошкільної освіти. Тут створені необхідні умови для всебічного розвитку дитини. Дитячий садок – це місце, де малюк може гратися, навчатися, дізнаватися щось нове та цікаве. В житті кожної дитини настає момент, коли батьки приводять її до дитячого садка. Зазвичай, це відбувається на третьому році життя. Тоді малюк потрапляє у нові, невідомі умови, які є незрозумілими та навіть екстремальними для нього. Перед дитиною постає завдання пристосуватись до цих умов. Цей процес називають адаптацією.

Адаптація (від лат. *adaptatio* – пристосування) – це в широкому розумінні пристосування в процесі еволюції будови, функцій, поведінки організмів до певних умов існування; у вужчому – зміна чутливості органів відчуття в результаті пристосування їх до зміни сили діючих подразників. Зокрема, соціальна адаптація – це соціальне пристосування, процес або результат процесу, який передбачає гармонійне з точки зору індивідуальних прагнень людини задоволення її потреб, створення умов для її здорового, щасливого життя в суспільстві. Для успішного процесу соціальної адаптації важливу роль відіграють вихованість людини, її кмітливість, самостійність, відповідальність, її приналежність до певної соціальної групи [1].

Дослідження адаптації дитини до умов ЗДО є однією з проблем сучасної дошкільної педагогіки. На вивчення цієї проблеми спрямовані праці багатьох вчених, зокрема А. Богуш, О. Косаревої, А. Гавриш, П. Пастернак, В. Волкової, Ж. Маценко, Н. Кордунової, А. Іщенко та ін.

Період адаптації до умов ЗДО проходить абсолютно кожна новоприбула дитина. Перебіг цього процесу в кожній дитини різний. Є діти, які адаптуються досить швидко, а є й такі, для яких адаптація проходить довго та складно. В такому випадку в дитини можуть загострюватися хронічні захворювання; знижується резистентність до вірусних хвороб, дитина може помітно схуднути внаслідок зниженого апетиту, також знижується якість і тривалість сну. Як правило, адаптація триває від 2 до 6 місяців. Цей період вчені поділяють на 3 етапи.

1. Гостра фаза «Шторм». Цей період триває від 2-3 днів до 1-2 місяців. Він характеризується бурхливою реакцією дитячого організму на навколишні події та його сильне напруження. У цей період можна спостерігати в дитини підвищену збудливість, тривожність, можуть зростати агресивність, заглиблення в себе, часто спостерігаються поганий сон, апетит, настрої. Дитина часто плаче, не реагує на вказівки вихователя, не контактує з іншими дітьми, частково втрачаються культурно-гігієнічні навички.

2. Підгостра фаза «Шторм затихає». Тривалість цього етапу від тижня до 2-3 місяців. Він характеризується нестійким станом поведінки дитини. Це можна пояснити тим, що вона шукає оптимальні варіанти відповіді на зовнішні впливи. Тобто, дитина намагається взаємодіяти з однолітками, включатися в ігрову діяльність, виконувати доручення вихователя.

3. Фаза компенсації «Штиль» триває від 2-3 тижнів до 6 місяців. Цей етап є завершальним. Дитина пристосовується до умов ЗДО. Про це свідчить те, що вона самостійно проявляє ініціативу до гри, встановлює контакти з дітьми та вихователями, засвоює нову інформацію. Також в дитини покращується настрої, апетит, сон [2].

Умовами успішної адаптації дитини до закладу дошкільної освіти є:

- рівень розвитку соціальних навичок дитини;
- рівень педагогічної культури батьків;
- майстерність педагога.

По-перше, на швидку успішну адаптацію впливає рівень розвитку соціальних навичок дитини. Батьки не повинні обмежувати дитину у спілкуванні з однолітками. У такий спосіб дитина засвоює норми та правила взаємовідносин з іншими людьми безпосередньо. Адаптація проходить безболісно у тих дітей, які мають старших братів та сестер, адже у них навички соціальної взаємодії сформовані краще, ніж у дітей, які є єдиними в сім'ї. Перед походом в заклад дошкільної освіти батьки повинні створити необхідні умови для комунікації дитини з ровесниками на ігрових майданчиках, в ігрових кімнатах тощо. Тоді малюку буде набагато легше знайти спільну мову з однолітками, він швидше навчиться ділитися з іншими та правильно висловлювати свою потребу.

По-друге, надзвичайно важливою умовою успішної адаптації є рівень обізнаності батьків, їх відповідальність та небайдужість. Підготовка дитини до вступу в ЗДО лягає саме на плечі батьків. Вони повинні ознайомити дитину з його режимом дня та правилами поведінки в ньому. За декілька тижнів до початку відвідування дитиною закладу дошкільної освіти батьки мають наблизити домашній режим дня до його режиму дня. Важливо також ознайомити дитину з продуктами харчування, які вона буде споживати в закладі дошкільної освіти, тобто домашнє меню повинне бути схожим на меню ЗДО. Для того, щоб ознайомити малюка з умовами ЗДО, напередодні можна провести екскурсію територією садка, заздалегідь познайомити з вихователем. Дієвим засобом ознайомлення дитини з закладом дошкільної освіти є сюжетно-рольові ігри.

По-третє, важливу роль в успішній адаптації новоприбулої дитини відіграє вміння педагога налагодити дружні стосунки з дитиною. Під час першої зустрічі вихователь повинен познайомитися з дитиною, при цьому

говорити ласкаво, повільно та з усмішкою. Очі педагога повинні знаходитись на рівні очей дитини. Вихователь повинен запропонувати дитині погратися, розглянути іграшки в груповій кімнаті, познайомитися з однолітками. З новоприбулою дитиною важливо постійно комунікувати та пояснювати все, що відбуватиметься. Наприклад: «Зараз ми підемо на прогулянку», «Поглянь, кухар приготував нам смачний обід, хочеш спробувати?», «Зараз усі діти будуть гратися, нумо гратися разом!» тощо. Проте, якщо дитина відмовляється брати іграшку, сідати за стіл, не відповідає на запитання під час занять, не варто змушувати це робити. Це може лише ускладнити процес адаптації. Також педагоги повинні проводити просвітницьку роботу з батьками задля спільного сприяння полегшення адаптації дитини.

Отже, адаптація – це процес пристосування організму до нових умов. Кожна дитина, яку батьки привели в ЗДО, проходить цей період. Одні діти адаптуються до нових умов швидко та майже непомітно, а для інших цей процес є довгим та болючим. На успішну адаптацію дитини до ЗДО впливає рівень розвиненості її соціальних навичок, педагогічна культура батьків та майстерність педагогів. Лише об'єднавши зусилля, батьки та педагоги зможуть допомогти дитині успішно подолати адаптаційний період.

Список використаних джерел

1. Гавриленко С.А. Психологічний супровід дітей у період адаптації до закладу дошкільної освіти: зб. матеріалів доп. сучасн.ІІ Всеукраїнського науково-практичного форуму «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» Суми: НВВ КЗ СОІППО. 2020. Ч. 2. 212 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

Бінюк Аліна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ЗАХОДИ ПОЛЕГШЕННЯ ПЕРІОДУ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО УМОВ ЗДО

Адаптація дитини до нового оточення може бути важким процесом, який вимагає певних зусиль з боку батьків, вихователів та оточуючих людей. Однак існують різні заходи, які можуть допомогти полегшити період адаптації дитини і зробити його більш комфортним.

Перш за все, важливо забезпечити дитину стабільним та привітним оточенням. Батьки та вихователі повинні бути уважними до почуттів дитини та допомагати їй відчувати себе безпечно та захищено. Для цього необхідно забезпечити дитині постійний супровід та підтримку, особливо на початковому етапі адаптації [3, С. 5].

Другим важливим заходом є забезпечення дитині можливості знайомитися з новим оточенням поступово та у вигляді гри. Наприклад, дитина може брати участь у спільних іграх з іншими дітьми, відвідувати з ними заняття, спілкуватися з новими друзями. Важливо пам'ятати, що дитина повинна мати достатньо часу на адаптацію та навчання нових дій.

Третім важливим заходом є підтримка рідної мови та культури дитини. Наприклад, якщо дитина знає іншу мову, важливо дозволяти їй говорити на цій мові вдома та в закладі освіти, а також надавати можливості вивчення мови та культури своєї країни.

Адаптація дитини до нового оточення є процесом, який може бути складним, але при дотриманні правильних умов можна значно полегшити його перебіг. Важливо забезпечити дитині стабільну та привітну атмосферу, дозволити їй поступово знайомитися з новим оточенням, підтримувати її спілкування рідною мовою та враховувати її індивідуальні потреби та побажання. Ці заходи допоможуть дитині відчувати себе більш комфортно та захищено, що дозволить їй швидше адаптуватися до нових умов і почуватися успішною та задоволеною [1, С. 264].

Період адаптації дитини до нового оточення або ситуації може бути досить важким і становити виклик для батьків і дітей. Ми визначили декілька порад, які можуть полегшити цей період:

1. Підготуйте дитину до змін. Розповідайте про майбутні події, нові місця та людей, яких вона зустрине. Якщо це можливо, покажіть їй фотографії або відео з місць, де вона буде перебувати.

2. Знайомте дитину з новим середовищем. Прогулянки поблизу нового місця, зустрічі з новими людьми та інші дії можуть допомогти дитині звикнути до нового середовища.

3. Створіть розпорядок дня. Діти люблять стабільність та регулярність, тому створення розпорядку дня може допомогти дитині почуватися більш комфортно.

4. Не забувайте про звичність. Спробуйте зберегти деякі звички, які були у дитини до змін, наприклад, коли вона звикали спати, їсти або грати [2].

Будьте терплячими та доброзичливими. Підтримка та позитивний настрій з боку батьків можуть допомогти дитині з легкістю пережити період адаптації.

Незалежно від того, який ступінь адаптації проходить дитина, намагайтеся бути відкритим та чуйним до її потреб. Кожна дитина унікальна, те що працює для однієї дитини, не обов'язково буде працювати для іншої [4].

Загалом, адаптація є важливим етапом у житті кожної дитини, який вимагає уваги та зусиль з боку батьків, вихователів та оточуючих людей. Допмагаючи дитині відчувати себе комфортно та захищено у новому оточенні, ми можемо допомогти їй успішно адаптуватися та розвиватися в новому середовищі.

Також важливо відзначити, що адаптація не завершується після перших кількох днів у новому оточенні. Дитина може потребувати додаткової підтримки та уваги на протязі декількох тижнів або навіть місяців. Батьки та

вихователі повинні бути готовими до того, що дитина може відчувати стрес або тривогу під час адаптації, і надавати їй необхідну підтримку та розуміння.

Крім того, важливо допомогти дитині знайти нових друзів та встановити соціальні зв'язки в новому оточенні. Це допоможе дитині відчувати себе більш інтегрованою в новому середовищі та розвивати свої соціальні навички [3].

Отже, успішна адаптація дитини до нового оточення залежить від дії багатьох факторів, таких як індивідуальні потреби та побажання дитини, стабільна та привітна атмосфера, підтримка та розуміння батьків та вихователів, а також можливість встановлювати соціальні зв'язки в процесі різноманітних заходів. Будь-які спільні заходи, які забезпечують можливість зустрічей та спілкування з іншими дітьми, можуть бути корисними у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264 с.
2. Богуш А. М. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
3. Науменко О. М. Адаптація малюків до умов дошкільного закладу. *Психологічна газета*. 2010. № 13. С. 3–5.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (нова ред.) https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Гойса Анна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ПІДГОТОВКА ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ВСТУПУ В ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Прихід у дитячий садок – перший серйозний етап соціального життя дитини. Досі вона спілкувалась тільки з членами родини, приятелями - сусідами або з тими, кого дорослі запрошували у дім. І от, багато незнайомих обличь, нова обстановка тощо. У закладах дошкільної освіти працюють досвідчені, кваліфіковані вихователі, які зуміють ввести ваше маля в колектив, адаптувати його до нових умов. У принципі, якщо мати в силу обставин змушена буде залишити дитину на цілий день – великої біди не станеться. Проте краще, звичайно, поступове звикання. Поки дитина приглядається до нових товаришів, цікавиться новими іграшками, побудьте неподалік. Коли через півгодини або годину після приходу переконаєтеся, що дитина почувається спокійно, лагідно скажіть їй, що вам треба йти, що невдовзі ви прийдете по неї й забереете додому. Якщо навіть маля трохи поплаче без вас, вихователь зуміє утішити й забавити дитину. Спершу залиште її в садку на кілька годин, потім – на півдня. Невдовзі все ввійде в належний ритм. Різноманітні іграшки, можливість гратись з іншими дітьми швидко зацікавлюють малят, і вони звикають до садка. Найголовніше, щоб перші враження були позитивними.

Багато сучасних батьків цікавляться темою підготовки дитини до вступу в ЗДО, тому відповідно ця тема є актуальною і досліджується багатьма авторами.

Питання адаптації дитини раннього віку до закладу дошкільної освіти досліджували спеціалісти різних рівнів серед них можна виділити: невропатологів, педагогів, фізіологів, педіатрів та психологів. Це зумовлено глибиною проблем, які пов'язані з процесом пристосування до нових умов перебування протягом довготривалого часу.

Фізіологічна адаптація передбачає зміни діяльності функціональних систем організму (дихальної, травної, серцево-судинної та інших), спрямованих на пристосування організму до нових умов навколишнього природного середовища. Психічна адаптація – перебудова динамічного стереотипу відповідно до нових умов оточення. Соціальна адаптація –

встановлення оптимальної взаємодії особистості та групи, засвоєння її норм і традицій, оволодіння новими способами і стереотипом поведінки; входження у рольову структуру групи [4, с. 55].

Під даним процесом розуміють взаємозв'язок між живим організмом і навколишнім середовищем [3, с. 11]. Н. Ватутіна адаптацію дітей тлумачить як процес пристосування до конкретних умов або як результат активної взаємодії з новим середовищем, де є можливість педагогічного керування цим процесом [1, с. 10]. Також науковець акцентує увагу, на тому, що однією з головних умов є гармонійна взаємодія батьків та педагогічних працівників. Рекомендує систему засобів, прийомів та методів, які позитивно вплинуть на перебіг адаптаційного періоду [1, с. 12].

Дослідження вчених свідчать, що можна допомогти малюку подолати труднощі звикання і навіть певною мірою запобігти їм, якщо задовго до майбутніх змін підготувати дитину. Головна роль тут належить батькам.

Ось десять основних рекомендацій, яких слід дотримуватися, коли прийшов час готувати дитину до вступу в дошкільний заклад.

1. Передусім слід організувати життя дитини в сім'ї відповідно до режиму дня, якого дотримуються в закладі дошкільної освіти.

2. Готуючись до дитячого садка, докладно розкажіть малюку, що вдень він буде ходити до дитячого садка, а ввечері ви разом з ним будете займатися вдома цікавими справами.

3. Варто зацікавити сина чи доньку дитячим садком, викликати бажання йти туди. Для цього під час прогулянок покажіть будівлю закладу дошкільної освіти, ігрові майданчики; разом поспостерігайте за грою дітей, розкажіть про їхнє життя в садочку. Не можна дитину залякувати закладом дошкільної освіти, погрожувати: «Не слухатимеш – віддам у садочок». Це викличе страх перед дошкільним закладом і, безумовно, погіршить стан дитини в період звикання до незнайомого оточення. Навпаки, слід викликати бажання в неї ходити до закладу дошкільної освіти: «Якщо слухатимеш, не

плакатимеш, то підеш у дитячий садок». Про вступ до закладу дошкільної освіти треба говорити в сім'ї як про радісну, очікувану подію [5].

4. Ідучи будь-куди, завжди розповідайте малюкові, що будете робити далі, коли повернетесь, щоб у нього була впевненість в тому, що він потрібен вам!

5. Навчайте дитину вдома всіх необхідних навичок самообслуговування та взаємодії. Дитина значно легше пристосується до умов суспільного виховання, якщо в сім'ї вона оволодіє елементарними навичками самостійності. Допоможіть своєму малюкові навчитись самостійно сідати на дитячий стілець, пити з чашки, користуватися ложкою, їсти суп різноманітні страви. Не шкодуйте часу – дитині це дуже знадобиться. На момент вступу до закладу дошкільної освіти треба навчити дитину самостійно мити руки, брати активну участь у роздяганні, складанні одягу. Досить складно буває дитині оволодіти правилами поведінки в закладі дошкільної освіти. Особливо погано почуваються діти, яким у сім'ї нічого не забороняли. Перші вимоги вихователя (не бавитися під час занять, їжі, умивання, не хапати за волосся дітей; не брати речі зі столу вихователя тощо) викликають у них образу, а іноді плач. Треба, щоб із перших місяців життя дитина чула і поступово починала розуміти звернені до неї вимоги: «Не ламай іграшки, тримай у ручках, ось так», «Треба помити руки, не можна їсти брудними руками» тощо [5].

6. Обираючи заклад дошкільної освіти, звертайте увагу на вихователів. Чи хочете ви щодень приводити сюди свою дитину? Чи імпонує вам вихователь? Якщо так, робіть це впевнено.

7. Збираючись вести малюка до закладу дошкільної освіти, домовтеся з вихователем, що певний час відвідуватимете його разом з дитиною, проте дослухайтеся до рекомендацій вихователя щодо цього.

8. Дуже важливо навчити дитину гратися. Спостереження свідчать, що діти, які тривало, не відволікаючись, граються іграшками, захоплюються грою і рідко згадують про розлуку з рідними, легше звикають до нового

оточення. Деякі батьки вважають, що будь-яка дитина сама добре вміє гратися. Насправді ж діти раннього віку просто маніпулюють іграшками, виконують одноманітні дії, кидають, стукають, гризуть, не знаючи, як застосувати їх. Тут на допомогу має прийти дорослий. Щоб гра була цікавою, тривалою, розвивала дитину, треба розкрити їй призначення іграшки і способи дії з нею (з чашки слід напувати ляльку, ведмедика, зайчика; у ліжечку лялька спатиме тощо) [5].

9. Значну увагу слід приділяти розвитку мовлення дошкільника. Це теж полегшить адаптацію. Адже дитина зможе висловити свої бажання, повідомити про потреби за допомогою хоча б одного-двох слів або відповідаючи на запитання простим «так» чи «ні», і вихователь зможе допомогти їй. Якщо ж малюка не навчили користуватися мовою, часто можна спостерігати таке: кричить, вередує, сердиться, що його не розуміють; не відповідає на лагідні запитання, відкидаючи запропоновані іграшки. Починають нервувати і дорослі, утративши надію заспокоїти малюка. Щоб такого не сталося, навчайте дитину ще до року користуватися спрощеними, а потім і повними словами (самі вимовляйте слова правильно), звертатися з проханням, відповідати на запитання.

10. Одна з головних причин труднощів перших днів дитини в закладі дошкільної освіти – недостатній досвід спілкування з іншими дорослими та дітьми. Дитина, яка спілкується лише з членами своєї родини зазвичай боїться сторонніх, не вміє правильно реагувати на їхні звертання. Звісно, опинившись серед дітей, незнайомих людей у яслах, така дитина почувається неспокійно. Іноді батьки самі мимоволі формують у сина чи доньки негативне ставлення до сторонніх, говорячи: «Не слухатимешся оцей злий дядя тебе забере» тощо. Слід, навпаки, виховувати в дитини привітне ставлення до дорослих і дітей. Щоб малюк сміливо ввійшов у групу однолітків, не ховався за вихователя, відмовляючись гратися з дітьми, треба привчати його до контактів із дітьми заздалегідь, виховувати доброзичливе ставлення до них.

Отже, під адаптацією прийнято розуміти здатність організму пристосовуватися до різних умов зовнішнього середовища. Під успішною адаптацією розуміють пристосування до нових умов в короткі терміни, без надмірного психо-емоційного напруження. Адаптація не тільки може, але й повинна бути легкою та швидкою. Основна роль у підготовці дитини до ЗДО належить батькам: дотримання гнучкого режиму дня в садочку та чіткого вдома; формування або удосконалення навичок самообслуговування та мови; сприяння розвитку навичок виконання ігрових дій; забезпечення відповідним предметнорозвивальним середовищем вдома; психологічна підготовка та підтримка дитини вдома; розповіді про заклад дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Варій М.Й. Психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2007. 10 – 14 с.
2. Гурковська Т. Л. Новачок у дитячому садку . К. Шк. світ, 2008. 112 с.
3. Маценко Ж. Незабаром у дитячий садок: особливості психолого-педагогічного підходу до дітей, що вступають до дошкільного закладу. *Психолог*. 2003. №17. С. 2– 10.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. О. Л. Кононко. К.: ТОВ «МЦФЕР –Україна», 2014. 50– 59 с.
5. Як правильно підготувати дитину до вступу в дитячий садок? URL: <https://kazkoviysvit.com.ua/yak-pravylyno-pidgotuvaty-dytynu-do-vstupu-v-dytyachyj-sadok/>

Кіпень Ірина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

УМОВИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В зарубіжній психології розглядають поняття адаптації, як здатність пристосуватися до нової інформації та досвіду[3]. Навчання можна розглядати як адаптацію до нашого середовища, яке постійно змінюється. На основі аналізу вітчизняної психолого-педагогічної літератури можна визначити адаптацію, як загальну форму взаємодії людини із середовищем,

що нас оточує, цей процес охоплює трирівневу адаптативну поведінку людини [4]. Завдяки адаптації ми можемо приймати нові моделі поведінки, які дозволяють нам справлятися з їх змінами.

Педагоги у своїй практиці пропонують наступні рекомендації з метою кращої адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти:

- 1) заплануйте ненадовго залишити дитину;
- 2) вводити ритуал прощання, наприклад поцілунок у вухо, помахування рукою у вікні, обіймання улюбленого талісмана, співання пісеньки;
- 3) перші кілька тижнів не залишати дитину на довго;
- 4) замість того, щоб говорити «Відпусти маму на роботу», потрібне конкретне повідомлення : «Мама йде на роботу та повернеться через 4 години » [1].

На основі аналізу досліджень іноземних науковців та педагогів можна виокремити основні фактори, які впливають на адаптацію дитини:

1. Вік дитини. Ситуація складається так, що багато мам прагнуть швидше віддати дитину в заклад дошкільної освіти і повернутися на роботу після декретної відпустки. Тому в останні роки зросла потреба в яслах, які починають приймати дітей у віці півтора роки, що є в небагатьох дошкільних установах. Більшість фахівців вважають, що чим молодша дитина, тим важче проходить її адаптаційний період, оскільки її імунна система ще не зміцніла, а потреба в батьківській увазі та опіці залишається сильною. Тому оптимальним віком для початку відвідування закладу дошкільної освіти вважається 2,5-3 роки. Педіатри наполягають на тому, що батьки повинні віддавати дитину в заклад дошкільної освіти не раніше трьох років.

2. Стан здоров'я. Важко звикають до закладу дошкільної освіти діти з вадами здоров'я, хронічними захворюваннями та частими застудами. Тому батькам варто відкласти дошкільний заклад та дочекатися, доки організм дитини адаптується до дошкільного віку без серйозних наслідків.

3. Рівень розвитку умінь і навичок. До початку відвідування закладу дошкільної освіти діти повинні володіти всіма необхідними вміннями та навичками: пити з чашки, тримати ложку, самостійно одягатися та роздягатися, а також вміти просити допомоги у дорослих. Якщо батьки звикли все робити за дитину, то малюкам буде важко звикнути до самостійності. Відповідно період адаптації у них може затягнутися.

4. Рівень соціалізації. У закладі дошкільної освіти дитині доводиться вступати у контакт з великою кількістю дітей та дорослих. Надзвичайно добре, коли дитина вже має такий досвід спілкування, адже дитині, яка звикла бачити поруч маму і тата, буде дуже важко звикнути до інших дорослих та дітей.

Також тривалість адаптації залежить від кількості дітей в групі, особистості вихователя, особливостей нервової системи в дитини та атмосфери в сім'ї.

Педагоги виділяють наступні правила з метою успішної адаптації дитини:

Правило 1. Заздалегідь познайомтеся з працівниками закладу дошкільної освіти та ознайомтеся з умовами та розкладом.

Правило 2. Адаптація дітей до закладу дошкільної освіти повинна відбуватися або взимку, або влітку, щоб знизити рівень інфекційних захворювань.

Правило 3. Медичні огляди, щеплення та інші відвідування лікарів повинні відбуватися суворо до надходження дитини до закладу дошкільної освіти.

Правило 4. Для початку дитина повинна побути в закладі дошкільної освіти 1-2 години.

Правило 5. Збільшувати час перебування дитини в закладі дошкільної освіти необхідно поступово, враховуючи рекомендації вихователя.

Правило 6. Якщо дитина захворіла, мама чи тато повинні залишитися з нею вдома.

Правило 7. Батькам необхідно попередити вихователя про всі особливості поведінки дитини, її уподобання та звички.

Правило 8. Забираючи дитину додому, обов'язково необхідно запитати у вихователя про те, як дитина поводитись протягом дня [2].

Якщо батьки будуть дотримуватись цих правил, то вони зможуть значно полегшити адаптацію дитини до закладу дошкільної освіти.

У свою чергу, психологи визначають наступні рекомендації щодо кращої адаптації дітей :

1. Починати готувати дитину до закладу дошкільної освіти необхідно заздалегідь. Потрібно показати дитині будівлю закладу дошкільної освіти, вказати на вікна, де будуть проходити заняття, а також на дитячий майданчик. Надзвичайно добре, якщо дитина вивчить імена своїх вихователів до першого дня.

2. Чим більше дитина буде знати про те, як поводитися в закладі дошкільної освіти, тим легше в неї буде проходити період адаптації. Психологи часто пропонують проводити рольову гру, яка часто демонструє звичайні ситуації в закладі дошкільної освіти, такі як «ігри», «перекус», «перед сном», що в свою чергу дозволить дитині адаптуватися до ситуацій, не виходячи з дому.

3. Психологічний стан батьків – один з рушійних факторів успішної адаптації. Чим спокійніше тато і мама ставляться до того, що дитина починає відвідувати заклад дошкільної освіти, тим впевненіше буде дитина почуватися в незнайомому оточенні.

4. Не можна забувати про розвиток у дитини навичок самообслуговування. Потрібно намагатися надавати дитині якомога більше самостійності, навіть якщо вона не знає, що робити.

5. Звертати увагу на розвиток комунікативних якостей дитини.

6. Відсутність стресів в період адаптації, таких як розлучення батьків, переїзд в інше місце, народження другої дитини.

7. Існують спеціальні терапевтичні казки та оповідання, які допомагають дитині легше адаптуватися до закладу дошкільної освіти. Необхідно читати їх дитині ввечері та обговорювати зміст з нею. Безумовно, корисним буде дивитися разом мультфільми, розглядати ілюстрації, мамині і татові фотографії із їх закладу дошкільної освіти.

Основними ознаками того, що дитина адаптувалась до умов закладу дошкільної освіти є:

- 1) Нетерпляче заходить до кімнати, вітається з вихователем.
- 2) Знає, де його особисті речі (власна чашка, іграшка).
- 3) Бере участь в іграх, ініційованих вихователем та /або іншими дітьми.
- 4) Розлучається з батьками без плачу.

Отже, для забезпечення успішності періоду адаптації необхідно враховувати практику і дослідження сучасних педагогів та психологів, що в свою чергу буде сприяти здатності дітей легко пристосуватися до умов закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

- 1) Gracjana Wozniak. Everybody ready? Three steps to successful adaptation to the nursery. URL: <http://earlyyearsblog.eu/everybody-ready-three-steps-to-successful-adaptation-to-the-nursery/%0a%0a>
- 2) Joan Brown. Kindergarten without tears – what should parents know about the adaptation period?. URL: <https://findmykids.org/blog/en/kindergarten-adaptation-period>
- 3) Kendra Cherry. Adaptation in Piaget's theory of development. URL: <https://www.verywellmind.com/what-is-adaptation-2794815%0a%0a>
- 4) Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2012. 424 с.

Колацька Катерина

*студентка Волинського національного університету ім. Лесі Українки
Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В*

ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА З БАТЬКАМИ, ПЕДАГОГАМИ ТА ДІТЬМИ В АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Адаптаційний період в закладі дошкільної освіти – це період часу, коли дитина починає відвідувати дошкільний заклад і знайомиться з новим середовищем, педагогами та іншими дітьми. Цей період може бути досить важким і стресовим як для дитини, так і для її батьків, тому важливо забезпечити належну адаптацію дитини.

Адаптаційний період може тривати від декількох днів до декількох тижнів, залежно від особистості та потреб дитини. У цей період педагоги створюють сприятливу атмосферу, яка допомагає дитині засвоїти нові знання та навички, взаємодіяти з іншими дітьми та педагогами, а також забезпечує її позитивний досвід відвідування закладу дошкільної освіти [1].

У процесі адаптації важливо забезпечити належну співпрацю між батьками та педагогами, яка допоможе створити надійну підтримку для дитини. Батьки можуть допомагати дитині адаптуватися до нової обстановки, забезпечуючи її комфорт та створюючи сприятливі умови для відвідування дошкільного закладу. В той же час, педагоги можуть забезпечити дитині індивідуальний підхід, допомагаючи їй засвоювати нові знання та навички, створюючи для неї дружню та безпечну атмосферу.

Метою діагностичної роботи з батьками, педагогами та дітьми в адаптаційний період є з'ясування стану адаптації дитини до нового оточення, визначення потреб у підтримці та допомозі в адаптації, а також збір інформації про індивідуальні особливості дитини та її потреби у навчанні.

Для досягнення цієї мети можна використовувати різні методи діагностики, зокрема:

1. Анкетування – це метод дослідження, який передбачає заповнення стандартизованої анкети учасниками дослідження. Анкетування може бути корисним для збору інформації про переживання та думки учасників щодо процесу адаптації.
2. Спостереження може бути корисним для збору якісної інформації про поведінку та взаємодію дітей з педагогами та іншими дітьми в класі або

групі. Спостереження можуть бути структуровані або неструктуровані, залежно від цілей дослідження.

3. Інтерв'ю є одним з найбільш інформативних методів дослідження, який дозволяє отримати глибинну інформацію про думки, почуття та переживання учасників щодо адаптації. Інтерв'ю може бути структурованим або неструктурованим.

4. Фокус-групи як метод діагностики можуть бути корисними для збору інформації про групові думки та переживання батьків, педагогів та дітей щодо адаптації. У фокус-групі можуть брати участь від 6 до 12 осіб, які обговорюють спільні теми.

5. Дослідження літератури може допомогти розширити та поглибити знання щодо процесу адаптації дітей до нового середовища та як цей процес можна покращити.

6. Аналіз даних. Після збору інформації за допомогою різних методів дослідження, проведення аналізу даних може допомогти виявити головні проблеми, з якими зіштовхуються батьки, педагоги та діти під час адаптації. Це може допомогти розробити конкретні рекомендації щодо покращення процесу адаптації.

7. Психологічне тестування може допомогти з'ясувати певні аспекти психічного стану дитини, що можуть відігравати роль у процесі адаптації. Наприклад, тести на тривожність або депресію можуть допомогти виявити психологічні проблеми, які перешкоджають успішній адаптації [1].

На основі зібрання інформації можна розробити індивідуальний план підтримки та допомоги дитині в адаптації до нового оточення. Також, на основі отриманої інформації можна працювати з батьками та педагогами, щоб забезпечити ефективне навчання та розвиток дитини.

На нашу думку, діагностична робота з батьками, педагогами та дітьми в адаптаційний період може бути корисною для виявлення можливих проблем або труднощів, з якими стикається дитина. Наприклад, вона може

допомогти виявити дітей з особливими потребами, які потребують додаткової підтримки та допомоги для успішної адаптації.

Діагностична робота може допомогти у формуванні індивідуального підходу до кожної дитини. Це особливо важливо в адаптаційний період, коли можна побачити відмінності дітей за їхніми потребами та особливостями. Тому застосування індивідуального підходу може допомогти дитині відчувати себе комфортно та заохотити її для подальшого навчання та розвитку [2].

Отже не викликає сумніву той факт, що діагностична робота з батьками, педагогами та дітьми є важливою складовою процесу адаптації до нового оточення. Вона допомагає зібрати інформацію про дитину та її потреби, розробити індивідуальний план підтримки та допомоги, а також визначити можливі проблеми та труднощі, що виникають у процесі адаптації.

Одним з важливих аспектів такої діагностичної роботи в адаптаційний період є забезпечення відкритого та довірливого спілкування. Важливо, щоб всі сторони відчували, що їхні думки та погляди є важливими, і що вони можуть вільно висловлювати свої думки та побажання. Таке спілкування може допомогти встановити довіру між всіма сторонами та створити позитивну атмосферу для подальшої співпраці.

Окрім того, діагностична робота повинна бути орієнтована на результат. Зібрана інформація повинна бути проаналізована та використана для розробки конкретних планів дій. Наприклад, якщо було виявлено, що дитина має труднощі з адаптацією, то можна розробити індивідуальний план підтримки, який включатиме різні стратегії для полегшення процесу адаптації. Такі плани дій повинні бути конкретними, містити ясні цілі та показники успішності, щоб їх можна було оцінювати та корегувати за потреби.

Дуже важливо, щоб діагностична робота з батьками, педагогами та дітьми в адаптаційний період була неперервною та систематичною. Процес адаптації може тривати деякий час, тому потрібно забезпечувати постійне

спілкування та взаємодію між усіма сторонами для ефективної підтримки дитини.

Отже, адаптаційний період в закладі дошкільної освіти є важливим етапом у житті дитини, який вимагає належної підготовки та належного підходу з боку педагогів та батьків. Його метою є забезпечення успішної адаптації дитини до нового середовища та формування позитивних емоцій від відвідування дошкільного закладу.

Педагоги зазвичай проводять спеціальні заходи, які допомагають дитині «увійти» у нову обстановку та відчутти себе комфортно в новому колективі. Наприклад, це можуть бути ігри та розваги, розповіді про життя в дитячому садку, організація спільних заходів з батьками та дітьми. Важливо, щоб дитина почувалася захищеною і знала, що вона може звернутися до педагогів з будь-якими питаннями чи потребами.

Батьки також можуть допомагати своїй дитині адаптуватися до нового середовища, зокрема, допомагаючи їй підготуватися до нового дня в дитячому садку, поспілкуватися з нею про її враження від нового середовища. Важливо також давати дитині час та можливість адаптуватися, не вимагати від неї надмірних результатів.

Успішна адаптація дитини в дитячому садку допоможе їй створити позитивний досвід від відвідування закладу дошкільної освіти, а також забезпечить її успішний старт у подальшій навчальній та соціальній діяльності. Тому варто зосередитися на адаптації дитини до нового середовища і допомагати їй засвоювати нові знання та навички з комфортом і задоволенням.

Список використаних джерел

1. Бурмістрова, Н. В. Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку у період адаптації до умов навчального закладу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 2. С. 96 – 101.
2. Гордієнко, Н. П. Психологічний супровід адаптації дітей дошкільного віку до умов навчального закладу. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 54–59.

Кондратюк Богдана
студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дошкільна освіта є першою ланкою системи неперервної освіти, що поряд із сімейним вихованням закладає основи соціокультурного становлення особистості, забезпечуючи формування комплексу ключових компетентностей. Головною метою дошкільної освіти є створення сприятливих умови для особистісного становлення дітей, забезпечення всебічного розвитку; узгодженість у житті основних напрямів до самореалізації, саморозвитку та самозбереження, формування життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе тощо.

«Український педагогічний словник» за редакцією С. Гончаренка визначає термін «адаптація» в широкому розумінні як пристосування в процесі еволюції будови, функцій, поведінки організмів до певних умов існування; у вужчому – зміна чутливості органів відчуття в результаті пристосування їх до зміни сили діючих подразників [5, с. 15].

У свою чергу, К. Кощєєва зазначає, що під адаптацією варто розуміти здатність істоти пристосовуватися до різноманітних умов зовнішнього середовища, що відбувається на певних рівнях: фізіологічному, соціальному, психологічному [1].

Н. Ватутіна адаптацію дітей тлумачить як процес пристосування до конкретних умов або як результат активної взаємодії з новим середовищем, де є можливість педагогічного керування цим процесом [3]. Також науковець акцентує увагу, на тому, що однією з головних умов є гармонійна взаємодія батьків та педагогічних працівників.

Адаптація дітей раннього віку, як правило визначається їх вступом до закладу дошкільної освіти, тому можна говорити, що це і процес, і результат узгодження дитини з навколишнім світом закладу дошкільної освіти, пристосування до нової обстановки, до структури відносин, як з педагогами, так і з однолітками, встановлення відповідності поведінки, прийнятої у групі, нормам і правилами.

Аналіз наукової літератури дозволив виділити такі види адаптації:

- Легкий ступінь (фізіологічна, природна) адаптації передбачає, що поведінка дитини нормалізується протягом 10-15 днів, дитина відповідно до норми додає у вазі, адекватно поводить себе в колективі, не хворіє протягом першого місяця відвідування ЗДО. До 20 дня перебування в ЗДО у дитини нормалізується сон, вона нормально починає їсти. Настрій бадьорий, зацікавлений, у поєднанні з вранішнім плачем. Стосунки з близькими і з дорослими не порушуються. Відношення до дітей може бути як байдужим, так і зацікавленим. Інтерес до оточення відновлюється протягом двох тижнів за участю дорослого. Мовлення загальмовується, але дитина може відгукнутися і виконати вказівки дорослого. До кінця першого місяця відновлюється активне мовлення. Захворювання не більше одного разу на місяць, терміном не більше 10 днів, без ускладнень.

- За адаптації середньої важкості (процес адаптації триває 15-30 днів) зрушення нормалізуються протягом місяця, є ознаки психічного стресу. Порушення в загальному стані виражені яскравіше і триваліше. Сон і апетит відновлюється лише через 20-40 днів. Настрій нестійкий протягом місяця. Поведінкові реакції емоційно-збуджене (плач, крик при розлученні і зустрічі). Ставлення до дітей, як правило, байдуже, але може бути і зацікавлене. Мовлення або не використовується, або мовна активність сповільнюється. У грі дитина не користується набутими навичками, гра ситуативна. Захворювання до двох разів, терміном не більше 10 днів, без ускладнень. Вага не змінюється, або знижується. Проявляються ознаки невротичних реакцій: вибірковість в стосунках з дорослими і дітьми,

спілкування тільки з певних причин. Зміна вегетативної нервової системи: блідість, пітливість, тіні під очима, палаючі щічки, лущення шкіри (діатез) – протягом 1,5-2 тижнів.

- Важкий ступінь адаптації триває від 2 місяців до 6 місяців. Це патологічна адаптація, при якій емоційний стан дитини нормалізується досить повільно. Інколи цей процес триває кілька місяців. За цей період дитина часто хворіє, втрачає вже отримані навички, може наступити як фізичне, так і психічне виснаження організму. Дитина погано засинає, сон короткий, скрикує, плаче уві сні, прокидається із сльозами, апетит знижується сильно і надовго, може виникнути стійка відмова від їжі, невротична блювота, функціональне порушення випорожнення. Настрій байдужий, дитина багато і тривало плаче, поведінкові реакції нормалізуються до 60-го дня перебування в ЗДО. Відношення до близьких емоційно-збуджене, позбавлене практичної взаємодії. Відношення до дітей: уникнення контактів або прояв агресії. Відмовляється від участі в діяльності. Мовленням не користується або має місце затримки мовного розвитку на 2-3 періоди. Гра ситуативна, короткочасна [4].

На основі цього, враховуючи вищезазначене, можна виділити три групи дітей за характером пристосування до нових умов життя:

Перша група. До неї відносять дітей, у яких процес адаптації проходить легко і безболісно. Ці діти цікавляться іграшками й діяльністю, комунікабельні, самостійні, врівноважені. У сім'ї спілкування батьків з дитиною доброзичливе, поважливе.

Друга група. Малюки цієї групи повільніше й важче адаптуються до умов закладу дошкільної освіти. Їх поведінка характеризується нестабільністю, періоди зацікавлення грою змінюються періодами байдужості, вередування. Їм бракує довіри у ставленні до вихователів, інших дітей. Навички гри та спілкування у таких малюків розвинені недостатньо. Ці діти часто бувають малоініціативними, менш самостійними, дещо можуть робити самі, але здебільшого залежать від дорослого. З боку батьків

спостерігається нестабільність у спілкуванні: доброзичливі, розважливі звертання змінюються окриками, погрозами або послабленням вимогливості, неувагою.

Третя група. Сюди відносять дітей, які важко пристосовуються до нового середовища. Як правило, вони несамостійні, неконтактні, звичні до нестабільності в режимі дня, швидко втомлюються. Ігрові навички у них часто бувають не сформовані. Такі діти нерідко стикаються з проявами авторитарності, жорстокості або, навпаки, зайвого лібералізму з боку дорослих, що спричиняє страх, недовіру до вихователя чи повне ігнорування його й інших дітей. Сон, апетит у таких дітей часто бувають погані або зовсім відсутні. Їм притаманна висока захворюваність, яка ще більше уповільнює звикання до нового оточення і нових вимог [4, с. 13].

Діапазон періоду адаптації залежить від певних причин: вікових та індивідуальних особливостей, типу нервової системи, розвитку дитини, опірності організму до захворювань, загального стану здоров'я, зміни режиму дня та методів виховання дитини.

Т. Гурковська виокремлює ряд показників, які описують емоційний портрет новачка, і до них відносять:

- неврівноваженість, вразливість, негативізм, тривожність;
- боязкість всього нового;
- гнів без причин;
- рідкий прояв позитивних емоцій;
- порушення соціальних контактів;
- зниження пізнавальної активності на фоні стресу;
- новачок може забути сформовані навички самообслуговування;
- бідні словниковий запас, мінімальна комунікація з оточуючими;
- переважають або процеси збудження, або гальмування;
- порушення характеру та продовження сну;
- зникає або знижується апетит [2].

Отже, ми визначили, що під адаптацією прийнято розуміти здатність організму пристосовуватися до різних умов зовнішнього середовища, що відбувається на певних рівнях: фізіологічному, соціальному, психологічному. Виділяють три види адаптації: легка адаптація – поведінка нормалізується протягом 10-15 днів; адаптація середньої важкості – триває близько тридцяти днів; важка адаптація триває від 2 до 6 місяців. Відповідно від виду адаптації виділяють три групи дітей за характером пристосувань до умов закладу дошкільної освіти: перша – діти з легкою і безболісною адаптацією; друга – діти, які адаптуються повільніше і важче до умов закладу дошкільної освіти; третя – діти, які важко пристосовують до нових умов середовища.

Отже, можна говорити, що тривалість адаптації залежить від ряду причин, зокрема: вікових та індивідуальних особливостей, типу нервової системи, розвитку дитини, опірності організму до захворювань, загального стану здоров'я, зміни режиму дня та методів виховання дитини.

Список використаних джерел

1. Волкова В., Мерц О. Адаптація дітей раннього віку до умов раннього віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2017. №1. С. 68–72.
2. Захарова Н.М. Адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору: монографія. Донецьк: вид-во «Ноулідж», 2010. 218 с.
3. Каньоса Н. Адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць*. 2018. Вип. 24 (1–2018), ч. 2. С. 248–253.
4. Таємниці адаптації. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Третій рік життя / авт.-уклад. О. С. Нурсєва, З. І. Шейн-фельд. Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада», 2008. 160 с.
5. Український педагогічний словник Семена Гончаренка. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/106820/1/Гончаренко.%20Педагогічний%20словник%20%281%29.pdf>

Курило Наталя

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА З БАТЬКАМИ ТА ПЕДАГОГАМИ В АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД ДИТИНИ

Важливою складовою освітнього процесу сучасного закладу освіти є організація роботи з батьками, сім'ями дітей. В нових умовах суспільного, освітнього й технічного розвитку законодавство України чітко визначає межі відповідальності сім'ї за навчання і виховання дітей: саме батьки чи особи, які їх замінюють, зобов'язані дбати про своїх дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей, зміцнення фізичного здоров'я, отримання загальної освіти та інше. А заклад дошкільної освіти має допомагати батькам у виконанні ними своєї місії.

Заклади дошкільної освіти спрямовують свою роботу на розширення й поглиблення уявлень членів родин про сучасні освітні завдання, роль вікових та індивідуальних особливостей дитини в її особистісному становленні, сутність компетентності як інтегративної якості особистості.

Інформаційно-просвітницька робота з батьками спрямована на підвищення їхньої теоретичної і практичної підготовки до адаптації дітей, яка має здійснюватися з широким використанням різноманітних інтерактивних методів. Співпраця психолога з педагогічним колективом полягає в підвищенні рівня психологічної компетентності, заохочення до вивчення кожної дитини, допомоги кожному вихователю в опануванні методів індивідуального і особистісно-зорієнтованого підходу до дитини [2].

Зміст роботи з батьками малюків, які готуються до дошкільного закладу, має включати в себе питання специфіки розвитку, виховання та навчання дітей молодшого дошкільного віку, з якими педагогу бажано ознайомити батьків. Актуальними для батьків є теми: «Період адаптації дитини до дошкільної установи та колективу», «Первинна соціалізація малюків», «Фізичний розвиток малюків», «Фізіолого-гігієнічні умови в ЗДО», «Розвиток мовлення» тощо.

Організовуючи інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, слід приділяти увагу індивідуальній роботі, в основу якої покладені такі правила: психологічно підготувати батьків до бесіди, дотримуватись у розмові з ними педагогічного такту; ніколи не розпочинати розмову з констатації негативних

фактів у поведінці дитини, обов'язково спочатку наголосити на позитивних моментах у її розвитку, зовнішності, особистісних проявах; уважно вислуховувати всі сумніви, заперечення, скарги батьків; відзначати їхні позитивні зусилля у вихованні дітей, тактовно викривати помилки.

Основним завданнями консультативної роботи психолога в ЗДО є: допомога батькам, які вперше приводять свою дитину в дошкільний заклад (іноді ще до приходу в дитячу установу), усвідомити психічне навантаження, яке доведеться пережити дитині і відповідно допомогти їй; допомога батькам в налагодженні психолого-педагогічних взаємин з вихователями; надання практичних рекомендацій щодо організації життєдіяльності малюка вдома та в дитячому садку.

Основні завдання співпраці педагогів і батьків: налагодити партнерські стосунки з батьками; ознайомити батьків з режимом дня; ознайомити батьків з програмами, з якими працюють дошкільні заклади – інформувати батьків про підходи дошкільного закладу до виховання і навчання дошкільників, нетрадиційні методи роботи з дітьми; створити атмосферу спільності інтересів педагогів і батьків, взаємопідтримки, взаємопроникнення партнерів у проблеми одне одного; визначати педагогічний потенціал родини, плекати свідоме ставлення до материнських та батьківських функцій; збагачувати виховні уміння батьків; підтримувати їх упевненість у своїх педагогічних можливостях [1].

Зміст співпраці: роз'яснити батькам необхідність формувати компетентну особистість у дошкільному віці; створити в сім'ї та дошкільному закладі сприятливі умови для формування компетентності дошкільника, вмінь поводитися гнучко, вчиняти адекватно, діяти доцільно, співвідносити вимоги зі своїми бажаннями та можливостями; розкрити важливість ролі матері й батька у вихованні хлопчика і дівчинки; об'єднати зусилля різних дорослих для розв'язання складних проблем статевого виховання в дошкільному віці; сприяти тому, щоб в сім'ї та дошкільному закладі дошкільник був самостійним, висловлював особисту думку,

здійснював власний вибір, приймав рішення, брав на себе відповідальність за його наслідки; роз'яснити батькам значення дошкільного дитинства, його особливої ролі.

Умови співпраці: налаштувати на спільне розв'язання реальних та життєво важливих проблем; створити в процесі спілкування атмосфери довіри, взаєморозуміння, витриманості, доброзичливості, розсудливості, виваженості в оцінках і судженнях, емоційної врівноваженості, привітності, відкритості для контактів; налагодити діалог, вдосконалити вміння вислуховувати матір і батька, адекватно реагувати на почуте, брати сказане до уваги, запитувати про незрозуміле, співпереживати у складних ситуаціях; зберігати конфіденційність з батьками; вміти домовлятися, узгоджувати позиції, знаходити компроміс, укладати угоди, дотримуватися даних батькам обіцянок; розуміти педагогу, що основна функція батьків – захисна: підтримка матері і батька у високих очікуваннях щодо своєї дитини; прояв поваги до дитини та її батьків навіть за умови неприйнятної поведінки, неуспішної діяльності малюка; приділяти увагу неповним, розлученим, з повторним шлюбом, конфліктним сім'ям, батькам дітей-новачків тощо [2].

Отже, інформаційно-просвітницька робота з батьками дошкільників має ґрунтуватися на їхній підтримці у адаптації та вихованні дитини і спрямовуватися на підвищення їхньої педагогічної культури. Для ефективного виконання цього завдання необхідно забезпечити: активність педагогів ЗДО, використання ними різних форм і методів співробітництва з батьками дошкільників, продумане планування роботи з батьками; встановлення особистих контактів між батьками та вихователями як підґрунтя для рівноправних відносин у співтоваристві; створення в ЗДО середовища, спрямованого на сім'ю з метою досягнення більшої відповідності її виховним особливостям, урахування притаманного їй виховного потенціалу під час організації інформаційно-просвітницької роботи з батьками.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Варяниця Л. О., Гавриш Н. В., Курінна С. М., Печенко І. П. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.

2. Бурсова С.С. Адаптація дитини до умов дошкільного навчального закладу як психолого-педагогічна проблема. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Вип. 1. Полтава, 2011. С. 49–53.

Лошик Любов

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

На даний час є актуальним дослідження особливостей адаптації дошкільників, а особливо дітей раннього віку, але необхідно зауважити, що проблема вивчення особливостей адаптаційного потенціалу дітей до закладів дошкільної освіти досліджена сьогодні недостатньо.

Адаптація (з лат. «приспосовання») – процес при звичаєння організму до нових умов, що відбувається на різних рівнях: фізіологічному, соціальному, психологічному [1]. А для дитини заклад дошкільної освіти, поза сумнівом, є новим, ще невідомим простором, із новим оточенням і стосунками.

Головна мета дошкільної освіти – створити сприятливі умови для особистісного становлення дітей, забезпечити всебічний розвиток, формувати життєві компетентності, розвивати ціннісне ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе [2].

Заклад дошкільної освіти є тим важливим інститутом соціалізації, потрапивши до якого дитина ознайомлюється з суспільними нормами, навичками соціальної взаємодії.

Сьогодні досить поширене питання: Чи у всіх дітей однакова поведінка при вступі в заклад дошкільної освіти? У різних дітей адаптація відбувається по-різному, відповідно до віку, типу вищої нервової діяльності, стану

здоров'я, стилю виховання в сім'ї, родинних взаємин, рівня розвитку в дитини ігрових навичок, її контактності, доброзичливості, емоційної залежності від матері тощо. Одні діти впевнені, вибирають гру, ідуть на контакт з дітьми та дорослим, інші – менш впевнено, більше спостерігають, треті – проявляють повне небажання іти в групу, негативізм, відхиляють всі пропозиції, бояться відійти від батьків, голосно плачуть.

Причинами такої поведінки може бути: відсутність режиму вдома, невміння гратися, не сформованість навичок самообслуговування. Однак основна причина – це відсутність досвіду спілкування з однолітками та дорослими.

Впродовж дошкільного дитинства малюк неодноразово реалізує власні адаптаційні можливості – це і прихід до закладу дошкільної освіти, і перехід із однієї групи в іншу, а потім і в школу. Не потребує доказу той факт, що до закладу дошкільної освіти дитина повинна приходити з прогнозом на адаптацію. Якщо ж прогноз відсутній, його складає медсестра разом із психологом. Згідно з прогнозом вони визначають особливості організації режиму, харчування, сну кожної дитини. Саме цими призначеннями бажано керуватися вихователям під час адаптації малюка до умов дошкільного закладу.

Звикання дитини до нових умов супроводжується порушенням сну, апетиту, загальним ослабленням організму, негативних емоцій, що передається цілою палітрою плачу – від скиглення до ревіння. Супутником негативних емоцій є страх – джерело стресового стану дитини. На жаль, у період адаптації прояв малюком позитивних емоцій є дуже рідкісним явищем. Окрім цього, порушується функціональний стан нервової системи – деякі діти кличуть матір, не можуть заснути тощо, інші – тривалий час перебувають у загальмованому стані, неохоче спілкуються з дорослими й однолітками, а іноді зовсім мовчать. Спостерігаються зрушення і в деяких вегетативних реакціях, а саме: втрачається вага, загострюються алергічні

реакції, раптово підвищується температура тіла тощо. Досить часто у дітей порушуються вже набуті культурно-гігієнічні навички, знижується імунітет.

Хоча ці негативні прояви зустрічаються не у всіх дітей і є тимчасовими, не звертати уваги на них не можна, адже вони свідчать про порушення нормального функціонування кори великих півкуль, негативно впливають на поведінку дитини. Такі зміни пояснюються перебудовою звичного динамічного стереотипу поведінки, набутого під впливом домашніх умов, на новий стереотип в умовах дошкільного закладу [3].

Отже, період звикання буває легким, швидким і майже безболісним, а буває – тяжкий, максимально виражений. Це залежить від багатьох факторів, починаючи з умов протікання вагітності й закінчуючи особливостями центральної нервової системи дитини та стилю виховання, прийнятого в сім'ї.

Ураховуючи вище сказане, можна виділити три види адаптації дітей:

Легка (поведінка нормалізується протягом 10-15 днів). Дитина вливається в новий колектив безболісно, їй там комфортно, вона не влаштовує істерик, ідучи в дитячий садок.

Середня (15-30 днів). Малюк худне, хворіє, але не важко, без ускладнень, може інколи недовго плакати.

Важка адаптація (від 2 місяців і більше). У дитини погіршується апетит, аж до відмови від їжі, порушення сну і сечовипускання, різкі перепади настрою, часті зриви та вередування. Малюк дуже часто хворіє (хвороба нерідко пов'язана з небажанням іти в дитячий садок). Такі діти в колективі почуваються невпевнено, майже ні з ким не граються. В нормі середній термін пристосування складає 7-10 днів.

Основні етапи (фази) перебігу адаптації дитини до умов ЗДО:

«Шторм» – у відповідь на комплекс нових впливів усі системи організму дитини відповідають бурхливою реакцією і значним напруженням. Підвищуються збудливість, тривожність, можливе збільшення агресивності

або заглиблення у себе. Погані сон, апетит, настрій. Фізіологічна і психологічна буря триває від 2 – 3 днів до 1 – 2 місяців (в окремих дітей).

«Шторм ущухає» – період несталого пристосування, коли дитячий організм шукає оптимальні варіанти реакцій на зовнішні впливи. Дитина продовжує приглядатися до нового оточення, робить спроби долучитися до спільної діяльності, стає більш активною, зацікавленою, врівноваженою. Цей період триваліший, ніж перший, від 1 тижня до 2 – 3 місяців.

«Штиль» – період відносно сталого пристосування. Організм віднаходить найбільш сприятливі варіанти реагування на нові умови життя, режим дня, спілкування. Дитина починає активно засвоювати нову інформацію, встановлювати контакти, брати реальну участь у заняттях. Зменшується захворюваність, стабілізуються сон, апетит, настрій. Цей період триває від 2 – 3 тижнів до півроку [4].

Отже, адаптація відбувається неоднаково у різних дітей, відповідно до віку, типу вищої нервової системи, стану здоров'я, стилю виховання в сім'ї, родинних взаємин, рівня розвитку в дитини ігрових навичок, її контактності, доброзичливості, емоційної залежності від матері. Фактично група однолітків, членом якої стає дитина, є макромоделлю «дорослого» суспільства. Адаптаційний процес в цьому разі передбачає «становлення певної динамічної рівноваги між потребами дитини та вимогами соціального середовища», до якого вона потрапила. Відомо, що процес адаптації – це постійний процес, який супроводжує людину впродовж усього життя.

Список використаних джерел

1. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ URL: [Недопустимый объект гиперссылки.](#)
2. В. Волкова, О. Мерц. Адаптація дітей раннього віку до умов дошкільного закладу. *Науковий вісник мелітопольського державного педагогічного університету*. 2017. №1 .С. 68–72.
3. Особливості адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу. URL: <https://dnz23.sumy.ua/adaptaciya-do-dityachogo-sadochku/>.
4. Особливості адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100878i-705e.docx.html>.

Нижник Тетяна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

ЦІННІСТЬ КАЗОК У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ

Казки є одним із найбільш важливих елементів дитячої літератури. Вони не тільки розважають та надають дітям можливість пізнати світ, але й можуть бути важливим інструментом для підтримки дітей під час адаптації до умов закладу дошкільної освіти, оскільки перехід дитини від домашнього середовища до дошкільного закладу є складним і вимагає багато зусиль. Дитина змушена звикнути до нового оточення, нових взаємин з однолітками і дорослими, нового розпорядку дня й нових правил. У цьому періоді діти зазвичай відчувають стрес та виснаження, відчувають потребу у допомозі дорослих для адаптації до нового середовища та побудови нових відносин з однолітками. Крім того, у дитини можуть з'явитися страхи й внутрішній неспокій, пов'язані зі зміною середовища та розлукою з батьками.

Актуальність теми полягає в тому, що адаптація до умов дошкільного закладу є важливим етапом у житті дитини, оскільки це перший крок до отримання освіти та соціалізації. Для багатьох дітей цей період може бути стомлюючим, стресовим та незручним, оскільки вони переступають зону комфорту та знайомства з новим середовищем та новими людьми. У цьому контексті казки можуть стати важливим інструментом для підтримки дітей у період адаптації до дошкільного закладу. Казки, з одного боку, надають дітям можливість відпочити від стресу та відповідальностей, які вони можуть відчувати у новому середовищі. З іншого боку, казки можуть надати дітям ціннісний досвід та допомогти їм зрозуміти, які якості та цінності є важливими у житті.

Казки можуть бути важливим інструментом допомоги дітям у такий непростий період. Саме казки допомагають дітям розуміти світ, який їх

оточує, відволікатись від негативних думок та емоцій, а також формувати важливі цінності. Казки мають позитивний вплив на розвиток дитини, оскільки вони стимулюють фантазію, розвивають мовлення, формують моральні цінності та етичні норми поведінки. Читання казок також розвиває уяву, креативність та мовленнєві навички дітей. У цьому контексті казки можуть бути ефективним засобом підтримки дитини у період адаптації до дошкільного закладу.

Не менш важливим є те що, казки допомагають дітям заспокоїтися, зняти стрес і зосередитися на позитивних аспектах нового оточення. Також, казки можуть бути ефективним засобом для розвитку самооцінки та позитивного ставлення до себе та своїх можливостей. Вони допомагають дітям розуміти світ, який їх оточує, мають важливе значення в розвитку імагінації та креативності дітей, а також допомагають їм розуміти різні моральні та етичні проблеми [1, с. 7-14; 3, с. 9-16].

У період адаптації до умов закладу дошкільної освіти діти зазвичай переживають стомлення, прагнуть знайти своє місце у новому колективі. Казки можуть допомогти дітям зменшити ці негативні відчуття та допомогти їм адаптуватись до нової ситуації завдяки важливим аспектам, які мають позитивний вплив на дитину.

Одним із важливих аспектів казок є їхній виховний потенціал. Казки можуть допомогти дітям формувати важливі цінності та засоби взаємодії з іншими людьми. Вони допомагають дітям зрозуміти, як поводитись у різних життєвих ситуаціях, як розвивати взаємодію з іншими людьми, як долати труднощі. Таким чином казки про звірят та героїв можуть бути особливо корисними для дітей у період адаптації до закладу дошкільної освіти. Адже вони містять в собі різні моральні та етичні повчання, які можуть надати дітям важливу інформацію про те, як поводитись у новому середовищі, як розвивати дружні стосунки з однолітками та як долати труднощі. Казки про перемогу добра над злом допомагають формувати у дітей оптимізм та віру у свої можливості. Крім того, читання казок є важливою формою пізнавальної

діяльності для дітей. Вони вчаться новим словам, розуміють сюжет, створюють власний образ в уявленні про персонажів та ситуації. Це допомагає розвивати у дітей креативність та логічне мислення.

Наступним важливим аспектом казок є їхній психологічний потенціал, адже читання казок є важливим елементом підтримки психологічного стану дітей. Казки можуть допомогти дітям відволіктись від своїх переживань та занурити їх у світ фантазії та пригод. Тобто вони можуть слугувати засобом зняття стресу та покращення настрою дітей. Систематичне читання казок суттєво впливає на формування позитивного та стабільного психологічного стану дітей. Також, казки є важливим засобом формування цінностей у дітей, оскільки допомагають розвивати соціальну компетентність, формувати відповідальне ставлення до світу та інших людей, а також розвивати емоційний інтелект [2, с. 106; 4, с. 354-358].

Такий вплив казок, що стосується використання їх для підтримки дітей у період адаптації до дошкільного закладу, підтверджений дослідженнями які проводилися у різних країнах світу.

Наприклад:

- Дослідження, проведене в Німеччині, довело, що діти, які частіше читають казки, мають більш розвинену емоційну інтелігенцію та вищі показники соціальної адаптації.

- У Фінляндії реалізовувалася програма «Казковий садок», в рамках якої дітям, які мали труднощі зі своєю адаптацією до дошкільного закладу, читали казки. За результатами програми, діти покращили свої навички мовлення, відносини з однолітками та взаємодію з дорослими.

- В Японії проводили дослідження, яке показало, що казки про перемогу добра над злом допомагають дітям впоратися зі стресом та знайти позитивні рішення у складних ситуаціях.

- У США реалізовувалася програма «Відпочинок з казками», в рамках якої діти отримували можливість читати казки та обговорювати їх з вихователями. За результатами програми діти покращили свої навички

спілкування, виявили більше інтересу до читання та розвивали свою творчість.

Ці приклади досліджень свідчать про те, що використання казок може мати позитивний вплив на розвиток дітей та допомагати їм у період адаптації до дошкільного закладу.

Отже, казки мають важливе значення для підтримки дітей у період адаптації до закладу дошкільної освіти. Вони мають великий виховний та розвивальний потенціал для дітей, допомагають дітям зрозуміти світ, навчитись взаємодіяти з однолітками, розвивати соціальну компетентність та формувати відповідальне ставлення до світу та інших людей, допомагають підтримати дітей у період адаптації до нового середовища, формують важливі цінності та розвивають різні якості. Казки є важливим інструментом виховання дітей, який допомагає їм стати успішними та щасливими людьми. Тому важливо, щоб дорослі знали та використовували казки як інструмент у вихованні дітей та формуванні у них позитивної психіки.

Список використаних джерел

1. Воротинцева І. А. Формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років засобами казки в закладі дошкільної освіти. URL:<http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/6829>
2. Контранчук М. М. Казкотерапія як засіб адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. Хмельницький національний університет. 2020. С. 106 – 108.
3. Корж О. І. Педагогічні умови забезпечення успішної адаптації у дітей раннього віку до перебування в закладі дошкільної освіти. <http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1831>
4. Литвишко О. М. Казка як засіб формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку під час проведення інтегрованих занять. https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/Lytvyshko_dis.pdf

Стасюк Юлія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Алендарь Н. І.*

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ

Основні засади розвитку особистості закладаються у дитинстві, у найближчому соціальному оточенні. У дошкільному віці найвагомішими інститутами соціалізації є сім'я та заклад дошкільної освіти.

Унікальність родини полягає в тому, що вона залишається найбільш впливовою структурою протягом усього періоду становлення особистості, бо в ній виникали перші соціальні контакти, встановлювалися норми і правила поведінки в суспільстві. Дитина отримує перші взірці поведінки саме в родині, переймає її звичаї і традиції. А у закладі дошкільної освіти дитина навчається взаємодіяти з однолітками, залучається до різних видів навчально-виховної діяльності, стає членом соціальних відносин. Тому ефективність виховання дошкільників значною мірою залежать від того, якими є відносини ЗДО з сім'ями вихованців. Лише у співпраці можна організувати єдність виховних впливів родини та закладу, що створить сприятливі умови для розвитку та виховання у родині.

Дослідженню різних аспектів проблеми взаємодії закладів дошкільної освіти з сім'ями присвячено роботи Т. Александрової, Н. Андрєєвої, А. Богущ, Н. Виноградової, В. Іванової, Л. Кларіної, Т. Кулікової, Я. Ковальчук, Н. Лагутіної, М. Машовець, О. Семіної та інших учених. А. Глушакова, Г. Гризик, Т. Доронова представили методичні рекомендації щодо ефективної співпраці працівників закладів дошкільної освіти з родинами вихованців.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з даного питання, ми дійшли висновку, що батьки є повноцінними членами освітньо-виховного процесу. Підтвердженням цього є положення із Закону України «Про освіту», яке визнає батьків одними із учасників освітнього процесу. В контексті закону окреслені головні права та обов'язки, а також визначено основні напрями взаємодії батьків із ЗДО [2]. Ще один нормативно-правовий

документ, який утворює провідну та важливу роль сім'ї у вихованні підростаючого покоління, є Закон України «Про дошкільну освіту». В його змісті деталізовано напрями співпраці батьків і закладів дошкільної освіти та окреслено принципи роботи, один з яких єдність виховних впливів сім'ї та ЗДО, що передбачає взаємодію цих двох інститутів соціалізації [1]. Також у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні підтверджується, що їхня співпраця сприяє гармонійному розвитку особистості дитини дошкільного віку.

На нашу думку, щоб проаналізувати питання взаємодії ЗДО і сім'ї, варто розібратися зі змістом, яке вкладається у це поняття. У філософському аспекті визначення «взаємодії» виглядає як об'єктивна та універсальна форма руху, розвитку, що визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи. А такі науковці, як М. Корнєв та А. Коваленко дають таке трактування цьому поняттю: «Взаємодія – це аспект спілкування, що виявляється в організації людьми взаємних дій, досягнення певної спільної мети» [5].

Оскільки педагоги володіють знаннями і навичками з питань дитячої психології, формування особистості дитини протягом дошкільного віку, то вони мають виступати ініціаторами такої взаємодії з батьками. Але щоб вона була результативна, то варто дотримуватися таких принципів, як: цілеспрямованість, системність, плановість, диференційований підхід з урахуванням специфіки кожної сім'ї, вікова диференціація змісту роботи, доброзичливість, відкритість.

У Методичних рекомендаціях щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з родинами вихованців окреслено основні напрями такої організації, а саме:

- 1) просвітницька діяльність з батьками та іншими членами родини, які виховують дитину;
- 2) заохочення об'єднання родинного та суспільного виховання;

- 3) підвищення фахової майстерності педагогів, шляхом ознайомлення з досвідом родинного виховання;
- 4) заохочення батьків до активної участі в освітньому процесі;
- 5) досягнення єдності виховних впливів на дитину в родині та закладі дошкільної освіти, шляхом узгодження понять та цінностей педагогів і батьків;
- 6) формування у педагогічних працівників та батьків позитивного ставлення до партнерської взаємодії, спонукання їх до дій і моделей поведінки, на основі взаєморозуміння та взаємоповаги [3].

Важливе значення у налагодженні взаємодії дитячого садка з сім'єю мають різноманітні форми роботи: групові та індивідуальні. Адже тільки об'єднавши свої зусилля, батьки і вихователі можуть забезпечити дитині подвійний захист, емоційний комфорт, цікаву, змістовну форму життя вдома та в дитячому саду, допоможуть розвитку її основних здібностей, вміння спілкуватися з однолітками і забезпечать підготовку до школи.

Індивідуальними вважають такі форми роботи, як: вступне анкетування, попереднє відвідування дитсадка батьками, співбесіди, консультації, відвідування педагогами вихованців удома, телефонний зв'язок. Використання таких форм та методів має на меті обмін думками з того чи іншого питання щодо виховання дітей і вимагає активної участі і вихователя, і батьків.

Не менш ефективними і дієвими є групові форми роботи з батьками вихованців. Серед них можна виокремити такі: консультації, практикуми, клуби взаємодопомоги, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми – вчителями, лікарями, психологами, юристами. Найчастішою формою групової роботи все ж таки залишаються консультації. На групові консультації запрошують батьків різних груп, що мають однакові проблеми або, навпаки, успіхи у вихованні. Цілями консультацій є засвоєння батьками певних знань, умінь; допомога у вирішенні проблемних питань.

До колективних форм роботи відносяться батьківські конференції, тематичні зустрічі за «круглим столом», засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, створення групи батьків-порадників, перегляд ранків, спільні свята, спортивні змагання, відпочинок у вихідні дні тощо.

Одними із найбільш дієвих у взаємодії ЗДО та батьків є інноваційні форми організації взаємодії, а саме: «Батьківська пошта», «Телефон довіри», «Школа молодих батьків», «Клуб сімейного дозвілля». Наприклад, суть такої форми роботи, як «Батьківська пошта», полягає у тому, що будь-який член родини має можливість у короткій записці висловити сумніви, побажання та пропозиції з приводу методів виховання своєї дитини, звернутися за допомогою до конкретного фахівця [4].

Підсумовуючи все вище сказане, можна констатувати, що взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї, яка базується на чіткій, професійно злагодженій і продуманій роботі педагогів і батьків, забезпечують комфортні умови для життя і розвитку дитини, а використання різноманітних форм взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками дозволяє удосконалювати ефективність процесу виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Закон України Про дошкільну освіту: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
2. Закон України Про освіту веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. <https://emetodyst.mcfir.ua/604880>
4. Рудік О. А., Молодушкіна І. В. Взаємодія ДНЗ та сім'ї. Харків, 2013. 222 с.
5. Семенова Н., Лаврів Х. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 2. С. 19–29.

РОЗДІЛ 4. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бартків Оксана

*к.п.н., доц. кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Виклики ХХІ ст. ставлять перед закладами освіти вимоги пошуку нових підходів до організації освітнього процесу, про що наголошується у Законі України «Про вищу освіту», Законі України «Про освіту», Концепції нової української школи та інших нормативних актах. З огляду на це, необхідним є системний та цілеспрямований процес виховання особистості, підготовки її до відповідального виконання комплексу ролей, необхідних у сучасному суспільстві. Для виховання такої особистості педагоги мають уміти проєктувати виховну систему закладу освіти або виховну систему окремого учнівського колективу.

Питання теорії виховних систем, освітньо-виховних систем закладів освіти висвітлюють вчені О. Гречаник [1], В. Кириченко [2], О. Коберник [3], І. Козак [4] та ін. Проте, потребують глибшого аналізу питання підготовки майбутніх фахівців до моделювання виховних систем закладів освіти.

У ході наукового пошуку з'ясовано, виховна система закладу освіти – це системно й цілісно організована освітня діяльність суб'єктів закладу освіти (педагогічного колективу, учнівського активу, самих школярів), яка протікає в сприятливому, позитивно-емоційному середовищі та забезпечує поступову й планомірну реалізацію поставлених виховних цілей. Вона має складну структуру, містить компоненти, поєднані системними зв'язками, взаємозалежністю і взаємодоповненням, а саме: концепції, як сукупності основних педагогічних ідей; діагностично визначеної мети, яка реалізується

через цільові завдання; змісту, методів, засобів, форм, принципів, які взаємозв'язані та взаємообумовлені між собою, і складають процесуальний (діяльнісний) аспект системи; суб'єктів з різними типами відносин між ними; сприятливого середовища, створеного суб'єктами; управління й самоуправління, яке сприяє інтеграції всіх компонентів системи в цілісність .

У процесі підготовки майбутніх педагогів до проектування виховних систем закладів освіти ефективними стали інтерактивні методи навчання. Так, поняття «інтерактив» запозичене з англійської мови й походить від слова «interact» (inter – взаємний та act – діяти), тобто інтерактивний – це здатний до взаємодії, діалогу [5]. За цією інноваційною технологією освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників.

У процесі підготовки студентів до моделювання виховної системи закладу освіти ефективним став кейс-метод, який ми розглядали як складну систему, котра містить інші методи: побудова моделі ситуації, системний аналіз (системне представлення й аналіз ситуації), проблемний метод (постановка проблеми, що покладена в основу ситуації), уявний експеримент (засіб отримання знань про ситуацію через її уявне перетворення), методи опису (створення опису ситуації), ігрові методи (рольові ігри), мозковий штурм (генерування ідей щодо ситуації), дискусія (обмін думками з проблеми та методів її вирішення) [6]. У формуванні в учнів умінь проектування виховних систем застосування кейс-методу визначався тим, що викладач активізував навчально-пізнавальну діяльність студентів, розвивав їхні особистісні якості, а також створював проблему, яка мотивувала молодь до самостійного вибору та пошуку оптимальних рішень. Варто наголосити, що в процесі навчання ми використовували кілька типів кейсів. За ступенем складності ефективними виявилися кейс-випадок, кейс-вправа та кейс-ситуація.

У контексті нашого дослідження ефективним стало застосування стратегій «Асоціативний куц», «Дошка запитань» та ін. Так, наприклад, стратегія «Асоціативний куц» дала змогу з'ясувати ступінь розуміння

майбутніми фахівцями базового поняття теми «виховна система», «проектування/створення виховної системи», а в процесі роботи на занятті – працювати над його поглибленням і розширенням. В основу стратегії покладено схему, спроектовану викладачем разом зі студентами на дошці. Організація практичної діяльності за цією стратегією передбачала таку етапність: запис викладачем ключового поняття теми – виховна система (центр «куща»); формулювання запитання студентам: «Які асоціації виникають у вас, коли ви чуєте поняття...?»; запис усіх слів-асоціацій, що спадають на думку студентам (використовується метод «Мозкового штурму»); встановлення зв'язків між словами «моделювання» і «моделювання виховної системи»(гілками «куща»); з'ясування тих аспектів проблеми, де потрібна додаткова інформація; виокремлення слів-асоціацій, які викликали запитання; доповнення або зміна інформації в процесі роботи над проблемою (слова позначалися іншим кольором – «кущ, який росте»). У ході колективного обговорення усі названі слова-асоціації згруповувалися навколо ознак і якостей поняття «виховна система». Створений «кущ» дав змогу в процесі подальшої роботи над визначенням сутності виховної системи та її проектування розширити і поглибити знання студентів, уточнити окремі підпоняття, з'ясувати їх місце в загальній структурі теми за допомогою стратегії «Діаграма Ейлера-Венна» .

З метою формування умінь визначати особливості виховної системи, її етапи, структурні компоненти нами був використаний метод тренінгу (від англ. train, training) навчання, виховання, тренування, дресирування [5]. Нами відзначено, що тренінг – це метод ігрового моделювання певних ситуацій з метою формування й розвитку нових фахових знань, умінь, навичок, характерних рис поведінки, ціннісних установок студентів засобами навчання, виховання і тренування. У процесі формування умінь моделювати виховну систему закладу вищої освіти тренінг застосовувався як цілеспрямована система психолого-педагогічних впливів на когнітивно-мотиваційну сферу майбутніх фахівців з метою формування системи мотивів

й знань і трансформації їх в уміння прогнозувати, створювати на аналізувати виховну систему закладу вищої освіти [7].

Цікавим у формуванні умінь представлення виховних систем закладу освіти став також метод «Прес», який сприяв закріпленню в студентів уміння конкретно й чітко формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання щодо необхідності внесення змін у діяльність закладу освіти, створення й функціонування нової виховної системи у виразній і стильній формі, переконуючи інших («Я вважаю, що мета виховної системи має бути діагностично сформульованою ...», «Тому, що можна визначити рівень сформованості якостей випускника виховної системи...», «Наприклад ...», «Таким чином ...»).

Значну роль у формуванні умінь проєктувати виховну систему відігравав метод проєктів, який полягав у творчому застосуванні знань студентами у процесі самостійної пошукової діяльності, продуктом якої є навчальний проєкт у вигляді публічного виступу, реферату, доповіді нами використано цей метод тому, що проєктне навчання – є особистісно орієнтованим, сприяло пізнанню студентами нового, спираючись на власний досвід і досвід інших, стимулювало інтереси, забезпечувало створення ситуації успіху. У процесі реалізації методу за основу були взяті структурні компоненти проєктного навчання за О. Коберником [3] (рис. 2).

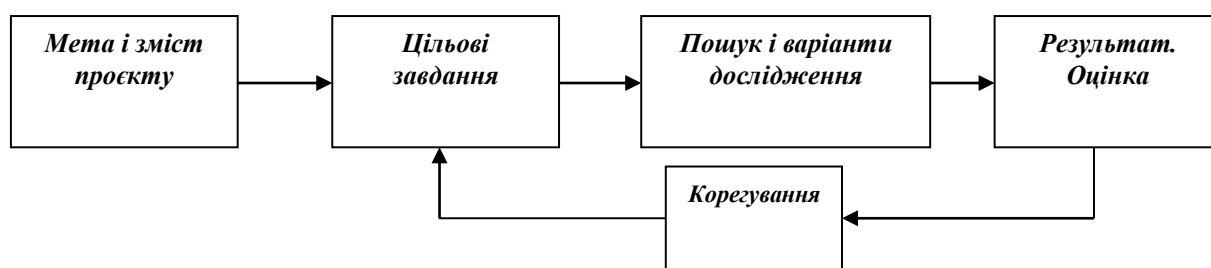

Рис. 2. Структура проєктного навчання (за О. Коберником [3])

Важлива роль у проєктному навчанні нами була відведена викладачеві. У ході реалізації проєктів функціями педагогічного управління стали:

інформаційно-аналітична (на основі опитувань, спостережень і вивчення продуктів діяльності студентів викладач формував банк даних про пізнавальні інтереси, їх досягнення в процесі навчання, рівні навчальних можливостей студентської групи); мотиваційно-цільова (разом зі студентами викладач визначав цілі проектної діяльності, актуальність теми проекту, спонукав їх до роботи зі створення нової виховної системи закладу вищої освіти); планово-прогностична (разом зі студентами викладач прогнозував шляхи і способи досягнення мети, допомагав складати план, графік роботи над проектом); організаційно-виконавська (спостерігав за виконанням проектів, консультував студентів, підтримував інтерес до пошукової діяльності); контрольно-діагностична (здійснював поточний контроль діяльності студентів та аналіз результатів їхньої пошукової роботи); регулятивно-корекційна (викладач разом зі студентами аналізував результати, пропонував корективи).

Отже, проведений аналіз дозволив констатувати, що виховна систему закладу освіти – це системно й цілісно організована освітня діяльність суб'єктів закладу освіти, яка протікає в його сприятливому, позитивно-емоційному середовищі та забезпечує поступову й планомірну реалізацію поставлених виховних цілей. Структуру виховної системи закладу освіти становлять: концепція; діагностично визначена мету; зміст, методи, засоби, форми, принципи(процесуальний аспект системи); суб'єкти; відносин між суб'єктами; середовище, створюване суб'єктами; управління й самоуправління. Інтеграція всіх компонентів виховної системи закладу освіти забезпечує її цілісність.

У процесі професійної підготовки майбутніх педагогів до проектування виховної системи закладу вищої освіти ефективними стали інтерактивні методи, які сприяли активній взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. До таких методів нами віднесено метод ситуаційного навчання, «рольової гармонізації», «золотої середини», «Прес», тренінгу, проектів; застосування стратегій «Асоціативний куц», «Дошка запитань», «Діаграма Ейлера-Венна».

Список використаних джерел

1. Виховні системи навчальних закладів: теорія та практика / Укладач О. Є. Гречаник. Х. : Вид. група «Основа», 2014. 224 с.
2. Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Виховна система загальноосвітньої школи. Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. 2011. №3. С.76-84.
3. Коберник О. М. Теоретико-методичні засади моделювання виховної системи школи. Педагогічний альманах. 2015. Вип. 25. С.16-23.
4. Козак І. П. Моделювання виховних систем. Збірник наукових праць Уманського педагогічного університету імені П.Тичини. 2014. С. 147-153.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) /Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. 2005. 1728 с.
6. Дурманенко О. Л. Виховна робота в університеті як чинник становлення особистості майбутнього фахівця. Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. 2012. № 8. С. 59-62.
7. Марценюк І. П. Ціннісний вимір професійної підготовки студентів природничо-математичних спеціальностей. Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. 2016. № 8 (285). С. 107-110.

Мельник Ірина

Кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Орієнтири удосконалення педагогічної освіти зумовлені такими європейськими вимогами: якість, справедливість, відповідність, мобільність, привабливість, демократія, інтереси й потреби людини, її права та свободи тощо. А стрижневими цінностями «Педагогічної Конституції Європи», яка регламентує механізм підготовки педагогічних фахівців є людиноцентризм, толерантність, миролюбство, екологічна безпека, дотримання прав людини, солідарність [1,с. 403].

Метою і результатом педагогічної освіти є забезпечення готовності до виховання професійної діяльності. У цьому контексті значущим є набуття особистісного смислу діяльності, формування професійної майстерності та компетентності.

Майбутній фахівець дошкільної освіти має сприймати педагогічну професію як життєву цінність, що інтегрує в собі «служіння людині (дитині)»

та «служіння суспільству». Відтак значущими стають гуманістичні орієнтири: життя як головна цінність, любов, повага, віра, терпіння, істина, свобода, дружба, співчуття, справедливість, толерантність, гармонія правди, краси, добра тощо.

На основі аналізу наукових праць ми доходимо висновку, що в професійній підготовці працівника дошкілля суттєвими є ціла палітра компетентностей, професійна, мовленнєво-комунікативна, інформаційна, соціокультурна, міжкультурна, компетенція соціальної рефлексії, педагогічна компетентність, етична компетентність, методична компетентність. Зазначимо, останнім часом до поля зору науковців потрапляють проблеми формування різноманітних компетентностей майбутніх спеціалістів (М. Вачевський, Н. Гончарова, В. Дьомін, І. Федина, А. Федорович, Л. Артемова, О. Малихін, Г. Каптур, О. Дубасенюк, Т. Семенюк.

Вітчизняна вчена, академік Н. Бібік, здійснюючи аналіз практики запровадження ідей компетентнісного підходу в український освітній простір переконана, що оскільки основа унікальності глобальної освіти – у її змісті у відборі галузей людського досвіду, котрі є найхарактернішими для нашої дійсності з її плюралізмом, всеохоплюваною залежністю та постійними перетвореннями, то корективи в змісті освіти через запровадження компетентнісного підходу мають ґрунтуватися або принаймні враховувати принцип глобально орієнтованої освіти. Цілком правомірною визнаємо думку вченої, що охоплювати такі якості особистості, які дозволяють інтегруватися в широкий світовий соціокультурний контекст [2,с.95].

Оскільки сучасні науковці-педагоги одностайні у визнанні пріоритету гуманістичної педагогіки (С. Миронова, Н. Пахомова, Т. Поніманська, С. Федоренко, М. Шеремет, І. Дичківська, Г. Бєленька, О. Богініч та ін.) вважаємо надзвичайно актуальним акцентувати увагу на етичних компетентностях фахівця дошкільної освіти в контексті формування гуманістично орієнтованих компетентностей фахівця дошкільної освіти.

Етичну компетентність ми розглядаємо власне як особистісний феномен, який інтегрує в собі цінності та смисли педагогічної діяльності гуманістичної спрямованості.

Слушною вважаємо позицію О. Малихіна, на думку якого «Компетентність – це базова характеристика особистості, бачення вирішення проблемних ситуацій, стійка її частина, за якою можна передбачити поведінку людини як в життєвих ситуаціях, так і в професійних.

Ми абсолютно згодні з автором, що компетенція не зводиться до простої суми знань і вмінь через те, що значна роль у її прояві належить обставинам, тобто умовам, в тому числі – педагогічним. Учений додає: володіти сукупністю компетенцій, необхідних для успішної інтеграції в сучасному соціумі – означає вміти мобілізувати в даній ситуації знання й досвід. Компетенція одночасно тісно пов'язує мобілізацію знань, умінь і поведінкових відносин, налаштованих на умови конкретної діяльності» [3, с.190].

Наш акцент на етичній компетентності водночас не зменшує ролі інших компетентностей фахівця дошкільної освіти.

Навпаки, ми стверджуємо, що комплекс компетентностей фахівця дошкільної освіти є взаємокорелятивним в структурі професійно-педагогічної компетентності працівника ЗДО.

Відомо, що у контексті гуманістичної парадигми, обґрунтованої І. Бехом, Т. Поніманською, І. Дичківською, педагогічний процес розуміється як суб'єкт-суб'єктна взаємодія педагогів та вихованців, при цьому найголовнішою метою педагога з одного боку є створення найсприятливіших умов для саморозвитку дитини, а з другого – сам педагог має можливість розвитку, самоактуалізації. Ми приєднуємося до міркувань вищезазначених науковців у тому що лише у гуманістичній виховній парадигмі педагог набуває права бути творцем педагогічного процесу [4].

Як компоненти гуманістичної позиції учені виокремлюють гуманне ставлення до дитини і себе як посередника між нею і світом, а, отже,

ставлення до освіти як цілісного явища, рушійними силами розвитку якого є особистісні смисли, діалог та співробітництво його учасників у досягненні цілей їхнього особистісного саморозвитку [4].

Опираючись на домінанти, визначені науковцями, ми робимо висновок, що гуманістичну педагогічну позицію варто розуміти як особистісний феномен, що інтегрує в собі цінності та смисли педагогічної діяльності гуманістичної спрямованості.

Відтак, етичну компетентність варто розглядати як найоптимальніший вияв гуманістичної педагогічної позиції.

У процесі дослідження нами виявлено, що найбільш оптимально етичну компетентність треба характеризувати як:

- а) самостійну складову професійної діяльності педагога;
- б) як можливість розширення духовно-інтелектуального потенціалу особистості;
- в) як значущий чинник індивідуального становлення, розвитку та самоутвердження особистості;
- г) як особливий вид особистісної взаємодії у процесі діяльності на засадах гуманізму.

Зазначимо, стратегія спілкування педагога з вихованцями, батьками, адміністрацією базується на взаєморозумінні, повазі, увазі, толерантності, взаємодопомозі, дбайливому ставленні до дитини. Учасники спілкування при цьому – рівноправні партнери. Для вияву етичної компетентності педагога велике значення мають окрім професійних знань, особистісні якості педагога, а саме: любов до дітей, терпіння, справедливість, доброзичливість, урівноваженість, поміркованість, толерантність, чуйність до оцінок та суджень інших, безконфліктність, виразність у своїх емоційних проявах, повага до моральних норм і цінностей, почуття власної гідності.

Дослідження змістової сутності етичної компетентності педагога дошкільної освіти дозволяє узагальнити, що передусім це важливий і невід'ємний компонент його фахової компетентності.

Водночас акцентуємо: етична компетентність педагога дошкільної освіти соціально зумовлена, тісно пов'язана зі світоглядною позицією суспільства й особистості. Адже педагог – носій і в той же час творець моральних норм і цінностей суспільства, в якому живе і працює.

На основі аналізу наявних досліджень ми підсумовуємо, що етична компетентність педагога дошкільної освіти – це передусім комплексна динамічна характеристика, яка включає моральні норми, ціннісні орієнтири, переконання, почуття, вольові якості (витриманість гідність, відповідальність, гуманність, толерантність, тактовність). Вихователь з високим рівнем етичної компетентності завжди емоційно врівноважений, справедливий. оскільки смислом його діяльності є дитина, то повага до неї прийняття і розуміння її особистісного розвитку, постійне прагнення підтримати, допомогти – повинні бути епіцентром гуманістичної позиції вихователя.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні методики формування етичної компетентності майбутнього працівника дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П., Андрущенко Т.В., Савельєв В.Л. Конституалізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір. К.: «МП «Леся», 2014. 460 с.
2. Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи:бібліотека з освітньої політики: монографія. К.:К.І.С., 2004.112 с.
3. Малихін О.В. Павленко І.Г., Лаврентьєва О.О., Матухова Г.І. Методика викладання у вищій школі: навч.посіб. К.: КНТ, 2014.262 с.
4. Поніманська Т.І. Формування гуманістичної особистісно-професійної позиції у процесі підготовки вихователя. *Духовність особистості*. 2013. Вип.6. С 143 – 150.

Пугач Ірина
директор ЗДО №18, асистент Волинського національного
університету імені Лесі Українки

**КЕЙС - МЕТОД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ
ПІДГОТОВКИ І ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО**

Сучасний педагог закладу дошкільної освіти має володіти цілим спектром загальних та професійних компетентностей. Крім цього, професійний розвиток педагога здійснюється безперервно. Тому велике значення набуває впровадження в процес підготовки та професійного розвитку вихователя ЗДО інтерактивних методик. Серед них варто виділити кейс-метод.

Використання цього методу розпочалося у навчальній системі США ще на початку ХХ століття в галузі права та медицини. Провідна роль у поширенні цього методу належить Гарвардській школі бізнесу. Навчання відбувалося за схемою, коли учні-практики пропонували конкретну ситуацію (проблему), а потім робили аналіз проблеми та надавали відповідні рекомендації. В Україні даний метод став поширюватись тільки у другій половині 90-х років ХХ ст. у процесі вивчення природничих наук. На сьогоднішній день прогресивність даної методики дозволяє розширити коло її застосування та успішно використовувати з метою підготовки і професійного розвитку вихователя ЗДО.

Суть методу полягає у використанні конкретних, чітко визначених тем для системного теоретичного та практичного аналізу, обговорення або вироблення рішень здобувачами освіти з певного розділу освітнього компоненту чи педагогами ЗДО з певного напрямку освітньої діяльності.

Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає певну практичну проблему, актуалізує комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало інтегрує освітню, методичну, оцінювальну-аналітичну та прогностичну компетентності. Тому кейс-метод є діяльним та ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти.

Кейс-метод має великий виховний потенціал з позиції формування особистісних якостей: розвиток креативності, конкурентоздатності, відповідальності, впевненості, комунікативності, працьовитості, а ще – здатності до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації.

При певній проблемі чи в певній ситуації можна запропонувати попрацювати з готовим кейсом або створити власний. Кейс – це одночасно і вид завдання, і джерело інформації для його виконання. Методичною метою застосування кейс-методу може бути обґрунтування теоретичної основи питання, що вивчається, чисто практичний аспект, а також їх поєднання. Однак у будь-якому випадку мета має бути вагомою, щоб робота над створенням кейсу чи із запропонованим кейсом була цікавою [1].

Те рішення, яке буде знайдене після роботи із запропонованим кейсом чи після створення власного кейсу свідчатиме про рівень компетентності і професіоналізму учасника. Так, складовими методичного кейсу «Використання паличок Кюїзенера для розвитку логіко-математичної компетентності дошкільнят» можуть бути: історія виникнення методики; опис паличок, методи і прийоми роботи з ними; підбір дидактичних ігор та конспекти освітніх заходів з використанням паличок, рекомендації для початкуючих педагогів та батьків щодо ефективності даної методики, фотоматеріали тощо. Якщо повернутись до роботи над цим кейсом через певний період, або з іншими учасниками, звичайно, будуть уточнення, доповнення і це правильно. Саме це і є одним з пріоритетів використання кейс-методу.

У кейс-технології не даються конкретні відповіді, їх необхідно знаходити самостійно. Це дозволяє, спираючись на власний досвід, вільно формулювати висновки, застосовувати на практиці одержані теоретичні знання та практичні вміння, пред'являти власний (або груповий) погляд на певний напрям освітньої роботи чи проблему.

Кейс-метод варто застосовувати на рівні з іншими інтерактивними методами. Чим вищий рівень освітньої програми ЗВО, тим легше та ефективніше працювати з кейсами. Під час їх використання необхідно дотримуватися певних правил складання кейса, брати до уваги особливості роботи з кейсом у різних за рівнем підготовленості групах.

Роботу над кейсом можна умовно поділити на два основні етапи: домашня самостійна робота й робота в аудиторії.

Алгоритм застосування кейс-методу із використанням готових кейсів може передбачати такі складові:

1. Заздалегідь складені кейси роздаються не пізніше, ніж за день - два до заняття. За цей час вивчається наповнення кейсу, підбирається додаткова інформація і література з питання, що вивчається.

2. У певний визначений термін проводиться обговорення зазначеного питання чи проблеми у підгрупах чи всією групою. При цьому слід уникати прямих рекомендацій чи консультацій. Дозволяється використовувати допоміжну літературу, довідники. Від кожної групи виступає «спікер», який висловлює думку всієї групи. У ході обговорення можуть бути дискусії, дебати, презентації, доповнення членів групи.

3. По завершенні обговорення створюється загальне бачення чи спільні шляхи вирішення проблеми. Під час підведення підсумків варто оцінити роботу кожної малої групи і кожного учасника [3].

Не менш цікавий та ефективний метод підготовки та професійного розвитку педагогів ЗДО є робота над створенням кейсу.

Алгоритм застосування кейс-методу для створення методичних кейсів може передбачати такі складові:

1. Вибір теми майбутнього кейсу із запропонованого переліку.
2. Пошук інформації з обраної теми, її систематизація.
3. Вивчення наявного досвіду, напрацювань практиків по темі. Їх систематизація
4. Створення каталогу рекомендованих джерел.
5. Формування всіх важливих складових у кейс.

Позитивним у кейс-методі є й те, що створені кейси можуть використовуватись і в подальшому: доповнюватись теоретичним та практичним матеріалом, ставати складовою для більш об'ємного за змістом кейсу. Як приклад: кейси «Сюжетно-рольова гра «Перукарня», сюжетно-

рольова гра «Магазин»... можуть в подальшому бути об'єднані в кейс «Сюжетно – рольові ігри в ЗДО».

Крім цього, створені кейси можуть слугувати як методичний посібник при вивченні опрацьованих тем наступними потоками здобувачів освіти. При цьому викладач буде впевнений у змістовності, доступності, доцільності пропонованих матеріалів. За потреби чи за бажанням здобувач освіти доповнить кейс своїми підібраними матеріалами. При потребі, можна зробити процес роботи з кейсами циклічним та безперервним.

Для ефективного використання кейс-методу рекомендовано:

- створити перелік пізнавальних проблем достатньої складності, щоб їх вирішення не було для здобувача освіти надто легким чи, навпаки, надто важким;

- створити умовні орієнтири (план, тези...) відповідно до пропонованих тем, які спонукатимуть до творчого пошуку;

- створити сприятливу психологічну атмосферу, щоб кожен учасник міг і хотів висловити власну думку, не боячись помилок;

- раціональний розподіл часу під час роботи з кейсом чи над його створенням;

- демонструвати значимість створеного кейсу та стимулювати до подальшої роботи над його вдосконаленням [4].

Таким чином, інтерактивний кейс-метод дає змогу наблизити освітній процес до практичної діяльності, сприяє розвитку креативності, вмінню досліджувати, аналізувати, узагальнювати; стимулює пізнавальну активність студентів, забезпечує високу ефективність освітнього процесу, формує позитивну мотивацію до освіти, загальні та професійні компетентності.

Список використаних джерел

1. Ковальова К., Ковальов В. Методологічні аспекти методу case-study при викладанні економічних дисциплін. Вища школа: проблеми економічної освіти. 2010. № 2. С. 68 – 75.

2. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Просвіта, 2000. 368 с.

3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D0%B9%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4>

4.<https://naurok.com.ua/prezentaciya-keys-metod-yak-forma-interaktivnogo-navchannya-94482.html>